

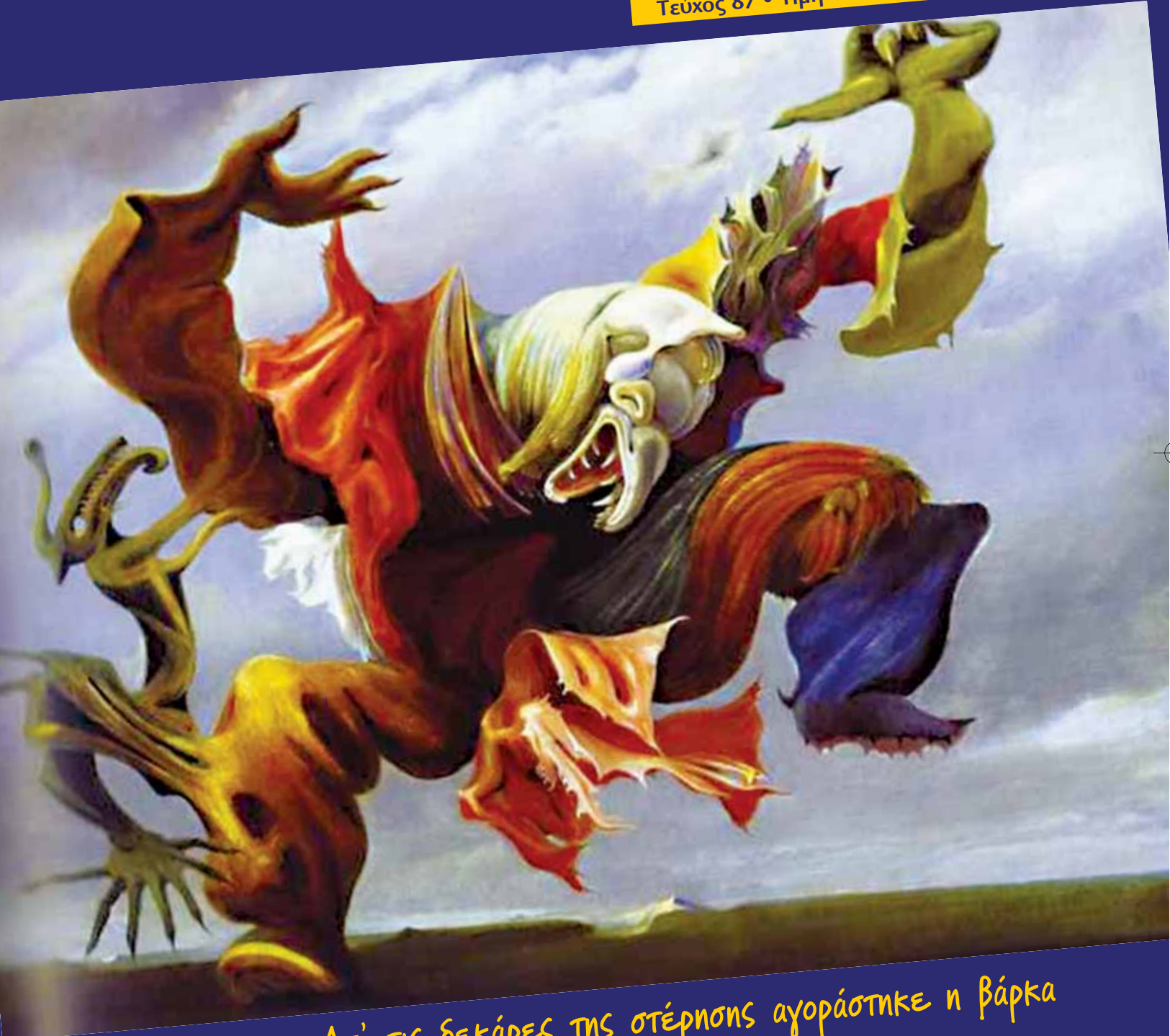
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ
ΤΕΛΟΣ
ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΑΥΤΟΣ
64
ΚΩΔΙΚΟΣ
2664

αντιτετράδια

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τριμηνιαίο περιοδικό για την εκπαίδευση

Τεύχος 87 • Τιμή 4 € • Φθινόπωρο 2008

... Απ' τις δεκάρες της στέρνης αγοράστηκε η βάρκα
Κι απ' το φαΐ κομμένα είναι τα λεφτά για το εισιτήριο
Μάθετε να νικάτε!

αντιτετράδια

ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Τεύχος 87

τριμηνιαίο περιοδικό για την εκπαίδευση

Διευθύνεται από Επιτροπή

ΚΩΔΙΚΟΣ 2664

Αριστοτέλους και Αβέρωφ 23, 104 33 Αθήνα

Τηλ.: 210 8227992, 210 5125714, Fax.: 210 8211919

www.antitetradia.gr, afantitetradia@yahoo.gr

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2008

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: **ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ**
«αντιτετράδια της εκπαίδευσης»

ΕΚΔΟΤΗΣ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: **Γιώργος Σόφης**, ☎ 210 9713651

ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: **ΣΥΝΘΕΣΗ, Β. Γραμέλης-Λ. Πεδιώτη**
☎ 210 3840648

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΥΛΗΣ: **Θανάσης Τσιριγώτης** ☎ 6944253743
Αγγελική Φατούρου ☎ 6974438720

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ

Αιτωλοακαρνανία:	Σωκράτης Ζαραβίνας (Αγρίνιο, 6977663177)
Αργολίδα:	Χρήστος Σόφης (6972527451)
Αρκαδία:	Λίλη Κουτσούκου (2710228012)
Αχαΐα:	Χρήστος Τσουκαλάς (Πάτρα, 2610342244)
Δράμα:	Λάμπρος Μπαλάσκας
Έβρος:	Γιώργος Δεμερδεσλής (Ορεστιάδα, 6937271637, 25520-22898)
Ζάκυνθος:	Γιάννης Τετράδης (2695048994)
Ημαθία:	Νίκος Μπέκης (Βέροια 23310-63890, 6979404675)
Θεσπρωτία:	Παύλος Αλεξίου (Ηγουμενίτσα 2665023531, 6972272601), Βαγγέλης Καλαμπάκος (Παραμυθιά 6946287913)
Ικαρία:	Βασίλης Πετράκης (Εύδηλος 6944479587)
Ιωάννινα:	Χρυσάνθη Αθανασίου (26510-41058), Γιάννης Μακρίδης (6974966131)
Κέρκυρα:	Μαρίνα Μπογδάνου (26610-24811) Μιχάλης Τσιριγώτης (2661021800, 6936077204)
Κοζάνη:	Γιάννης Καλιριμιτζής (6936931876)
Κρήτη:	Αρετή Σπαχή (Ηράκλειο 6974493769)
Κυκλάδες:	Πέτρος Φύτρος (Μήλος, 6972673132)
Λέσβος:	Έφη Γκίκα (Μυτιλήνη, 6974284623)
Θεσσαλονίκη:	Δημήτρης Τσούμας (2310-216861, 6974834783), Γιώργος Πρόλλιος (2310-677102, 6981391739)
Κάλυμνος:	Νίνα Γεωργιάδου (6993036388)
Κορινθία:	Μήτσος Καλαράς (27910-98467)
Κυπαρισσία:	Γιάννης Πετρίδης (27610-23245)
Σέρρες:	Λίτσα Δουλοπούλου (23210-63451)
Φθιώτιδα:	Νίκος Ζάρδας (Καμένα Βούρλα 2235042117)

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ-ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ-ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ:

Καθβαδίας Γιώργος, Κάτσικας Χρήστος, Τσιριγώτης Θανάσης, Φατούρου Αγγελική

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ:

Γεωργιάδου Νίνα, Σουλιώτης Κώστας, Σπαχή Αρετή

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ-ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ-ΙΣΤΟΡΙΑ:

Αθανασίου Χρυσάνθη, Δανιήλ Μαρία, Δεμερούκη Ασπασία,

Ζούζουλα Ελένη, Καραγιάννης Απόστολος,

Νικολαΐδου Ελένη, Πανοπούλου Φωτεινή, Σόρογκα Μαίρη,

Τσουκαλάς Χρήστος, Φράγκου Μαρία

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

Αλεξίου Βασίλης, Θεριανός Κώστας,

Κουφοβασίλης Δημήτρης

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ-ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΤΑΣΕΙΣ:

Κουνενής Νίκος

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ:

Κουφοβασίλη Τιτίκα, Παντελέων Μαρίνα, Χατζή Ζωή

ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ:

Αλεξίου Παύλος, Καραμπάτσας Βασίλης, Μακρίδης Γιάννης,

Μαρίνης Στέλιος, Μπαλάσκας Λάμπρος,

Πανταζόπουλος Γρηγόρης, Πετράκης Βασίλης, Πέττας Αντώνης,

Σόφης Χρήστος, Σταυρινάδης Στέλιος

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ-ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΑ:

Δεμερδεσλής Γιώργος, Ζάρδας Νίκος,

Καλαμπάκος Βαγγέλης, Σόφης Γιώργος

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ:

Μυλωνάκη Γεωργία

Γ/ΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

Παπαϊωάννου Δημήτρης, Σόφης Γιάννης

ΑΔΙΟΡΙΣΤΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ:

Κουφοβασίλης Δημήτρης, Μόσχος Βασίλης

ΤΕΧΝΙΚΟ-ΕΠΑΓΓ/ΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:

Βαρελά Μαλάμο

ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:

Βοργιάς Νίκος

ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ:

Βαμβακάς Κώστας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

Θεριανός Κώστας, Μυλωνάκη Γεωργία, Σταυριδίδη Ειρήνη

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ **Αγγελική Φατούρου**
(μόνο σε **Δυρραχίου 55, 104 43 Αθήνα**
ηλεκτρονική ☎ **6974438720**
μορφή: **eleonorakounf@yahoo.gr**

Φωτογραφία **Max Ernst. L'Ange du foyer ou Le Triomphe du surréalisme.**
εξωφύλλου **1937. Λάδι σε καμβά, 114 x 146 cm**

Στίχοι **Μπ. Μπρεκτ, Αθλητικό τραγούδι, Ποίματα (μτφρ. Ν. Βαλαβάνη, εκδ. Σύγχρονη Εποχή)**

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ: **Στέλιος Σταυρινάδης**
☎ **210-9918453, 6944-478564**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: **Αγγελική Φατούρου**
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ☎ **210-9713651, 210-9705865**

Αριθμός λογαριασμού
Εμπορικής Τράπεζας: **25550862**

Αριθμός λογαριασμού
Τράπεζας Eurobank: **123/0 1362 000 10/59**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3 Αντι προλόγου

4 Πολιτική και εκπαιδευτική συγκυρία

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Καπιταλιστική κρίση

Αναλύοντας το ΚΡΑΧ του 21ου αιώνα

Κείμενα των: Ν. Γεωργιάδου, Γ. Μακρίδη, Γ. Παπαδόπουλου, Γ. Σόφη, Σ. Σταυρίδη, Θ. Τσιριγώτη, Χ. Τσουκαλά, Α. Φατούρου

9 Στο έλεος της κρίσης οι εργαζόμενοι

11 Η κατάρρευση των μύθων και οι πραγματικές αιτίες της καπιταλιστικής κρίσης

14 Η Γουόλ Στριτ πανικοβάλλεται - Η άρχουσα τάξη αναταράζεται

16 Σκέψεις σχετικά με την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση

23 Κραχ - μπουμ και εκπαίδευση

26 Μεγάλες απώλειες για τα αποθεματικά των ταμείων

27 Αστικός μεσαίωνας - Η μεγάλη φούσκα

29 (Ξανα)ανοίγουν οι ασκοί του Αιόλου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Πορεία

33 Οι εργολάβοι του franchising!

Χ. Κάτσικας, Γ. Μακρίδης

35 Όχι στην αναγνώριση των ΚΕΣ και ΕΕΣ

Πορεία

36 Αποκλεισμός μέσα από την ένταξη

Κ. Θεριανός

41 Γλώσσα και σχολική αποτυχία

Γ. Καββαδίας

43 Γιατί υποστηρίζουμε την απεργία διαρκείας

Αγωνιστικές Παρεμβάσεις - Συσπειρώσεις

44 Ενιαίος πανεκπαιδευτικός αγώνας τώρα

Αγωνιστικές Παρεμβάσεις - Συσπειρώσεις

45 ΕΣΑΚ - ΔΕΕ - ΠΑΜΕ Ενάντια σε κάθε απεργία διαρκείας

Γ. Καββαδίας

48 Σχετικά με την επιμόρφωση

49 Αδιόριστοι εκπαιδευτικοί
Β. Μόσχος

49 Βλάκες μαθητές και
έξυπνοι υπουργοί

50 • Πρόσθετη διδακτική
στήριξη
• Για τα θρησκευτικά
Αγωνιστικές Παρεμβάσεις -
Συσπειρώσεις

52 • «Goneis.gr» ή «το
δημόσιο σχολείο στην
υπηρεσία των ιδιωτών»!
• Καταγγελία

53 • Ένωση καθηγητών
καλλιτεχνικών
μαθημάτων
• Παραμονεύει ο
θάνατος

54 • «Δεν θέλω
συνδικαλιστές στο
σχολείο μου»
Ν. Γεωργιάδου

56 Εκπαιδευτικά νέα από όλο τον κόσμο
Επιμέλεια - μετάφραση: Γ. Μυλωνάκη

60 ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ
Τι ζητούν οι βάρβαροι
Νίκος Κουνενής

61 ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ
Επίσημη γνώση
Δημήτρης Δημητούλης

62 ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
Ν. Κουνενής

65 Ταξική διαφοροποίηση και
κοινωνική αναπαραγωγή
στο Ενιαίο Λύκειο
Τάσος Λιάμπας,
Χρήστος Τουρτούρας

78 Ο ανθρωπισμός του
σώματος ως αντίβαρο
στην αθλητική
αλλοτρίωση
Κων/να Γογγάκη

αντιτετράδια ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Γραφτείτε συνδρομητές:

Εσωτερικού ετήσια .....17 €
Εσωτερικού διετής .....32 €
Εσωτερικού τριετής .....48 €

ΥΠΕΥΘ. ΣΥΝΡΟΜΩΝ: Μαλάμω Βαρελά
Μαραθώνος 13
15343, Αγία Παρασκευή
τηλ.: 210 6005265-6973778153

αντί
προλόγου
αντί
προλόγου
αντί
προλόγου
αντί
προλόγου

ΑΝΤΙΠΡΟΛΟΓΟΥΣ

Όμορφη εποχή! Το πρόβλημα είναι πως την ώρα που λιώνει το χιόνι στα βουνά δεν έχουμε αποταμιευτήρες για τη συλλογή του... Η τεράστια παγκόσμια πομφόλυγα (ύψους 600 τρις κερδοσκοπικών παραγώγων) έσκασε στην καρδιά του κτήνους, με πρωτοφανείς επιπτώσεις, όχι μόνο στις «ζωές των άλλων», αλλά και στις δικές μας.

Μύθοι, μυθεύματα και άλλες ιδεοληπτικές κρίσεις, τις οποίες με τη μορφή του «κύριε ελέησον» εξέπεμψαν οι ταλιμπάν του νεοφιλελευθερισμού, τινάχτηκαν στον αέρα, ο βασιλιάς αποδείχτηκε γυμνός και οι μύστες του δράματος, κάτι golden boys (and girls), κάτι δημοσιογραφικοί παπαγάλοι και κάτι ξεμωραμένοι πολιτικοί, έμειναν με ανοικτό το στόμα. Η σήψη ήταν εδώ και η κρίση επίσης...

Πώς το έλεγαν οι μαρξιστές; Η συγκέντρωση του πλούτου στα χέρια μιας μικρής μειοψηφίας, την ώρα που η παραγωγή αποκτά όλο και περισσότερο κοινωνικά χαρακτηριστικά, ταξική πάλη, σύγκρουση συμφερόντων, πτωτική τάση του μέσου ποσοστού κέρδους, υπεραξία, πόλεμος, εκμετάλλευση, κρατικές παρεμβάσεις, κενύσιανισμός; Ω! να μια ωραία εποχή για να ξεσκονίσουμε τα λεξικά μας και να κατεβάσουμε ιδέες.

Να και η ιστορία παρούσα, εκδικητική και ξελογιάστρα, αρκεί να μη γίνεται η ανάμνηση τυραννία και φυλακή. Αρκεί η μνήμη για το '29, τα 90 χρόνια ενός επαναστατικού κόμματος να γίνεται λεπίδι ακονισμένο.

Είναι μακρύς ο δρόμος, ώσπου τα δισεκατομμύρια των φτωχών να σταθούν απέναντι σε μία κούφτα δισεκατομμυριούχους, οργανωμένα και αποφασιστικά. Είναι μακρύς ο δρόμος, αλλά από κάπου πρέπει ν' αρχίσουμε. Ελήλυθεν η ώρα...

***

Η κυβέρνηση επανήλθε με το γνωστό «μοτίβο», το οποίο αρχίζει να εμπεδώνει ο περιούσιος λαός. «Αφού χρωστάτε, πρέπει να πληρώσετε». Έτσι κάπως άρχισε σ' όλες τις χώρες η εκροή χρημάτων προς τις τράπεζες, ίνα πληρωθεί το ρηθέν υπό του «προφήτου».

Το τραπεζικό κεφάλαιο είναι η σύγχρονη τοκογλυφία ή αλλιώς «έγκλημα δεν είναι να ληστεύεις, αλλά να ιδρύεις μία τράπεζα»...

Η κυβέρνηση, λοιπόν, άρχισε τις εκποιήσεις και σε λίγο δε θα υπάρχουν στο χώρο του δημόσιου πλούτου, όχι μόνο τ' «ασημικά», αλλά ούτε τραπεζί. ΟΤΕ, ΔΕΗ, λιμάνια, Ολυμπιακή, δρόμους, την εκπαίδευση, ακόμα και τους γεννήτορες τους θα πουλάγαν, αν ήξεραν ότι θα κερδίσουν.

Οι αρχικές ρητορείες περί «σεμνοταπεινότητας», κλεμμένες από τα ευαγγελικά κείμενα, γρήγορα αντικαταστάθηκαν από τη βαλκανική εκδοχή του καπιταλισμού, που σημαίνει εκκλησία, Βιστωνίδα, αρπαχτές της δημόσιας γης, αναφυκτήρια αλλά Μαγγίνα, γρήγορος πλουτισμός, πνευματικότητα τύπου Εφρέμ και γιοι τύπου Βουλγαράκη.

Οι παραγωγοί του κοινωνικού πλούτου προστρέχουν στους παραγωγούς δικαιοσύνης, όμως και πάλι συναντούν παραλλαγές του καθεστώτος.

«Ας υψωθούν, λοιπόν, τα σύνορα» ανακράζει ο γνώστης της ιστορίας. Διότι οι πορώδεις και εύπλαστες ιδέες δεν παράγουν αυτογνωσία, δεν παράγουν σύγκρουση! Να κυματίσουν οι σημαίες της πολιτικής άγνωσης των σύγχρονων κινήματων, οι παιάνες του συλλογικού «εμείς», που γίνεται αντιληπτό σαν «ανάγκη», σαν «πάθος και γυμνή ζωή».

Απόσχιση, τώρα, του κόσμου της εργασίας από το βούρκο της σήψης και της διαφθοράς. Η πηγή του κέρδους και της εξουσίας απεδείχθη δηληρητιώδης.

Πολιτιστική απόσχιση, τώρα, από την απάνθρωπη ρητορεία.

Κάλλιο νομάδες παρά δουλοπάροικοι.

***

Ανήμερα της 25^{ης} Οκτώβρη (του 1917) –με το παλιό ημερολόγιο– είχε ακουστεί η ιστορική ρήση, πως «χτες ήταν νωρίς, αύριο θα' ναι αργά, τώρα είναι η ώρα».

Στην αντίστοιχη ημερομηνία του 2008, οι ολιγωρίες, οι προδοσίες, η ανετοιμότητα και η ανεντιμότητα πρυτάνευσαν και περίσσεψαν.

Την τιμή των εκπαιδευτικών, απέναντι στο κακό που έρχεται αλματωδώς, την έσωσε μία μεγάλη μειοψηφία, που διάβασε σωστά τα μηνύματα των καιρών και τις αποκρίσεις τους, χωρίς χασμωδίες και χρησμούς. Είπε πως χρειάζεται, τώρα, ενιαίος, παρατεταμένος αγώνας, με σχέδιο, οργάνωση, πίστη στο δίκιο και στη νίκη. Μια πρόταση στέρεη σαν βουνό, πλατιά σαν θάλασσα, ορμητική σαν ποτάμι.

Απέναντί τους μια δράκα λιπόψυχων, δίγλωσσων, ομορτοουνιστών, καλπολόγων, τιτλούχων του συστήματος. Οφικιάλιοι, σεκρετάριοι, σκύθες, όλοι μαζί και κώρια βάλθηκαν –με αλαλαγμούς, με σιωπές αμήχανες, με εννοούμενα και υπονοούμενα– να αποδείξουν πως χτες οι φοιτητές ήσαν αλήτες, και σήμερα εμείς αιθεροβάμονες, τυχοδιώκτες, κλέφτες και αρματολοί.

Απέναντι στον εκπαιδευτικό κόσμο, οι Φαναριώτες της συμφοράς, χτεσινοί κυβερνητικοί τηβενούχοι, σημερινοί σατραπίσκοι.

Ωραία, λοιπόν, κύριοι της Ιερής εξέτασης. Στο δίλημμα, στο γνωστό ιστορικό δίλημμα έχουμε απάντηση: «Κι όμως κινείται!»

Που μπορεί να σημαίνει, πως «η πάλη των (σχολικών) τάξεων συνεχίζεται».

Πολιτική και εκπαιδευτική συγκυρία

Ένα φάντασμα πλανάται πάνω από τη Δύση!

Το φάντασμα της κρίσης πλανάται πάνω απ' όλο τον καπιταλιστικό κόσμο. Ο Κάρολος Μαρξ, του οποίου οι πωλήσεις βιβλίων παρουσίασαν αύξηση κατά 400%, είχε εύστοχα τονίσει στο Κεφάλαιο: «Η τελική αιτία όλων των πραγματικών κρίσεων παραμένει πάντα η φτώχεια και ο περιορισμός της κατανάλωσης των μαζών, που αντιτίθεται στην τάση της καπιταλιστικής παραγωγής να αναπτύσσει τις παρα-

γωγικές δυνάμεις, λες και το όριό της αποτελείται μόνο από την απόλυτη ικανότητα κατανάλωσης της κοινωνίας».

Που πάει να πει πως η βασική αιτία της κρίσης βρίσκεται στις σχέσεις παραγωγής της κοινωνίας και στη σύγκρουση ανάμεσα στη φτώχεια και τον πλούτο.

Την ώρα που το δυτικό «στρατόπεδο» πήγε να βρει τις εσωτερικές «ισορροπίες», περικυκλώνοντας επιθετικά τη Ρωσία (βλ. γεγονότα στον Καύκασο), αναζητώντας τη μετα-Μπους εποχή και νέους τρόπους εκμετάλλευσης του πλανήτη και των ανθρώπων του, ή μονοπολική εικοσαετία βαδίζει στο τέλος της και, βεβαίως, δεν είναι ο πολυ-πολικός κόσμος που ευχόμαστε και για τον οποίο αγωνιζόμαστε, αλλά το τέλος του τρόμου, «να πέσει ανάσκελα ο πόλεμος», το τέλος της εκμετάλλευσης.

Στη Λατινική Αμερική, μια περιοχή που παρήγαγε πάντα ενδιαφέρουσες ιδέες, εγκυμονούνται νέες πρακτικές, στη Μέση Ανατολή το ιμπεριαλιστικό βαμπίρ συναντά δυσκολίες και ο κόσμος αφηνίζεται γιατί ο Άγιος Βασίλης των αγορών αποδείχτηκε... σκέτη λέρα.

Αν είναι κάτι στο οποίο σκοντάφτει ο γεωργός της Βομβάης, ο άνεργος του Μάντσεστερ, ο εξαθλιωμένος της Νέας Υόρκης και ο Σελίμ από τη Ραμάλα, είναι το ότι ακόμα δεν κατάφερε να στήσει τον αντίπαλο τοίχο στον εκθρό.

Είναι γιατί τα σύνορα του κόσμου είναι ανοιχτά για κούφιες ιδέες και φρούδες ελπίδες και γιατί το εργαλείο ανατροπής στόμωσε. Λοιπόν, «να υψώσουμε γοργά τα σύνορά μας και το λαιμό του Έγγελου να κόψουμε τώρα».

Πάμε σαν άλλοτε!

Ας μιλήσουμε απλά! Το χρονικό μιας προαναγγελθείσας κρίσης είναι πολύ απλό. Όταν πάνω από το παγκόσμιο πα-

ραγόμενο προϊόν (πραγματική οικονομία) κάθονται έντεκα φορές περισσότερα «χαρτιά – άυλα – τίτλοι – κέρδη», τότε η βροχή θα γίνει καταιγίδα.

Από όταν εμφανίστηκε η λεγόμενη τραπεζική πίστη (τι όρος κι αυτός!) και η μετοχική ιδιοκτησία μπήκε σαν ιός στις επιχειρήσεις, «βγήκαν» στην πιάτσα οι τίτλοι και οι μετοχές – χαρτιά. Η τράπεζα δάνειζε στην επιχείρηση για κέρδος και η άλλη τράπεζα στην προηγούμενη. Δημιουργήθηκε μια αυτόνομη αγορά κερδοσκοπίας, ένας Φρανκεστάιν, όπου κυριαρχεί το πλασματικό κεφάλαιο. Όπως λέει και πάλι ο Κ. Μαρξ, είναι σαν να αποπτά αξία το χαρτί μιας φορτωτικής, ανεξάρτητα από την αξία του μεταφερόμενου φορτίου.

Καθώς, λοιπόν, το νέο αμερικάνικο όνειρο (σπίτι, εξοχικό, κάρτες, αυτοκίνητο) διογκώθηκε ταχύτατα, βρέθηκε σύντομα μπροστά στο τέρας. Αδυνατούσαν οι μικρομεσαίοι να αποπληρώνουν και ν' αγοράζουν.

Κρίση υπερσυσσώρευσης! Και πάνε οι Κολοσσοί που ρουφούσαν το αίμα των εργαζομένων έναν αιώνα τώρα, μαζί με τα οικονομικά και τα πνευματικά τους παιδιά. Πάνε, δηλαδή, οι "Fannie Mae", οι "Friddie Mac", οι "Indymac Bank" και τα "golden boys" και οι γνωστές δεξαμενές ιδεών, και απέμεινε μόνος ο Ανδριανόπουλος να κλαίει απαρνήγορητος πάνω στα ερείπια του καλπάζοντος νεοφιλελευθερισμού.

Όστόσο, έρχονται τα επίχειρα της κρίσης, με ύφεση, κλεισίματα εργοστασίων, στασιμότητα, «κάψιμο» ολόκληρων κλάδων, για να καταστραφεί ένα τμήμα των παραγωγικών δυνάμεων και μέσα από την κρίση υπερπαραγωγής να ξεκινήσει πάλι ένας κύκλος για την αναζωογόνηση της παραγωγής.

Η καπιταλιστική κρίση του 1929 έφερε το New Deal στις ΗΠΑ και το φασισμό (1933) στη Γερμανία. Λίγο αργότερα, μέσα από τις αντιθέσεις του συστήματος, ξεπήδησε ο β' παγκόσμιος πόλεμος. **Αν δε διδαχτούμε από την ιστορία, θα την ξαναζήσουμε σαν εφιάλτη!**

Καταργούν σαπίζοντας

Οι δημοσκοπήσεις είναι καλά εργαλεία για τους δημοσκόπους και, ενίοτε, για τους καιροσκόπους. Είναι πασιφανές ότι η κυβέρνηση δεν αισθάνεται καλά και αφευδής μαρτυρία είναι ότι κόβει τα «κλαριά» της. Μαγγίνας, Τσιτουρίδης, Βουλγαράκης, Ρουσόπουλος. Ενδιάμεσα κάτι Δαϊλάκηδες, ανεκδιήγητοι τύποι που παριστάνουν τους «πατέρες του έθνους» και κάτι ψευτοαντάρτες σαν τον Τατούλη, που ορκίζεται –στα πίσω πίσω– στο φιλελευθερισμό.

Απέναντί τους έχουν μια ψόφια αστική αντιπολίτευση, η οποία παίζει την κολοκυθιά με το ΣΥΡΙΖΑ και κάτι συνοριοφύλακες του συστήματος. Απέναντί τους έχουν μια εξωνημένη και αργυρώνητη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, η οποία, όταν δεν ξεσκονίζει τις καρέκλες της, «προκηρύσσει» μια-δυο ξέπνοες τουφεκίες στον αέρα (τις ονομάζει απεργίες) ίσα για να εκτονωθεί η λαϊκή αγανάκτηση και οργή. Δίπλα τους έχουν τον πολιτικό αυτισμό του ΠΑΜΕ/ΚΚΕ, το οποίο στο όνομα της κάποιας

Χώρες	Δις ευρώ που θα δοθούν στις τράπεζες
Γερμανία	480
Αγγλία	370
Γαλλία	360
Ολλανδία	200
Ισπανία	100
Αυστρία	100
Ιταλία	40
Πορτογαλία	20
Ελλάδα	28

Οχτώ θέσεις για τα ταμεία

1. Η απόφαση της κυβέρνησης να πάρει δάνειο από την κοινωνία για να πληρώσει τους τραπεζίτες, θίγει τα ασφαλιστικά μας ταμεία.
2. Ήδη με αποφάσεις του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ, ένα μεγάλο μέρος των αποθεματικών των ταμείων μας παίζεται στο χρηματιστήριο και στον τζόγο.
3. Στις διοικήσεις των ταμείων μας βρίσκονται, εκτός από τους διορισμένους αντιπροσώπους και εκπρόσωποι της ΑΔΕΔΥ, από όλους τους χώρους: ΔΑΚΕ (ΝΔ), ΠΑΣΚ (ΠΑΣΟΚ), Αγ. Συνεργασία (Συνασπισμός) και ΠΑΜΕ (ΚΚΕ).
4. Με τις παραλείψεις, τη σιωπή ή –πολύ περισσότερο– τη συνενοχή και τη συγκάλυψη, συνέτειναν στο μεγάλο σκάνδαλο της διασπάθισης του 50% των αποθεματικών των ταμείων.
5. Είναι όλοι τους συνένοχοι! Το πλέγμα της σιωπής, το οποίο καθοδηγείται από την ΑΔΕΔΥ και τους αφορά όλους, θα σπάσει! Να δώσουν τώρα στη δημοσιότητα όλα τα στοιχεία, τόσο για την παρουσία των ταμείων μας, όσο και για τη διαχείριση των 10 τελευταίων χρόνων.
6. Να επιστραφούν τώρα τα αποθεματικά στην Τράπεζα της Ελλάδας και να καλύψει το κράτος τα ελλείμματα.
7. Να παραιτηθούν όλες οι διοικήσεις των ταμείων και να λογοδοτήσουν οι διορισμένοι από την ΑΔΕΔΥ στο συνδικαλιστικό κίνημα για τη στάση τους.
8. Να ενημερωθούν, τώρα, όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι με ανοιχτές δημόσιες και δημοκρατικές διαδικασίες.

καθαρότητας, ροκανίζει το μοναδικό στοιχείο αυτοπεποίθησης των εργαζομένων και της νεολαίας. Την **ταξική ενότητα**. Ναι, την **ταξική ενότητα**.

Ωστόσο, η κυβέρνηση της ΝΔ είναι τσαλακωμένη. Πολιτικά και «ηθικά». Οι ομιλίες του Κ. Καραμανλή ακούγονται σαν εκθέσεις ιδεών, ηχούν σαν αντίλαλος σ' άδειο πηγάδι και αρκεί ένα κοινωνικό ταρακούνημα για να ξεσκονίσουν τα διαβατήριά τους. Μόνο που το 2008 δεν είναι 1990 και το εργατολαϊκό κίνημα έχει οξειδωθεί βαθιά από τη γραμμή της συνεργασίας, της συναίνεσης και την ιδέα της αναποτελεσματικότητας.

Ο Γ. Σεφέρης, σαν ιδεαλιστής ποιητής, έγραφε:

**«Να προστατεύσουμε με λέξεις
τα πρόσωπα των ανθρώπων».**

Ο αριστερός ποιητής θα' γραφε:

**«Να προστατεύσουμε τη ζωή των ανθρώπων με πράξεις
με πράξεις και μεγάλες πορείες, ίσες με το μπόι τους».**

Σοκ και δέον (γενέσθαι)

Μέσα στις συνθήκες του πολιτικού ζόφου, με την αντιπολίτευση ζαλισμένη (ΠΑΣΟΚ), αυτοθαυμαζόμενη (ΣΥΡΙΖΑ) και περιχαρακωμένη (ΚΚΕ), έπρεπε να μιλήσουμε. «Πότε αν όχι τώρα; Ποιοι αν όχι εμείς;», όπως εύστοχα σημείωνε η εισήγηση του ΔΣ της ΟΛΜΕ. Οι λόγοι ήταν προφανείς:

α) Υπήρχε ρωγμή στο πολιτικό σκηνικό.

β) Έπρεπε να συγκροτηθεί κοινωνική αντιπολίτευση.

γ) Οπωσδήποτε, έπρεπε να υποβληθεί σχέδιο δράσης.

δ) Η ΟΛΜΕ είναι η μεγαλύτερη Ομοσπονδία στη χώρα (100.000 εκπαιδευτικοί).

ε) Η νέα βάρδια (30.000 εκπαιδευτικοί), που μπήκε στα σχολεία μετά το 2000, «δεν άντεχε» άλλο σε καθεστώς αφασίας, αλαλίας και σιωπητηρίου.

στ) Τα προβλήματα πολλαπλασιάζονταν.

Ως εκ τούτου το «σοκ και δέον» λειτούργησε άψογα. Η εισήγηση βαφτισμένη στις ΓΣ (όπου πήραν μέρος 10.000 εκπαιδευτικοί) προκαλούσε ερωτηματικά, έβαζε υποθήκες και αγωνιστικούς «σπόρους» – προβληματισμούς, άνοιγε δρόμους για τη συνεργασία καθηγητών και δασκάλων.

Ως συντακτική ομάδα διαφωνούμε **απολύτως** με όσους υποστηρίζουν ότι ήταν άκαιρη και είμαστε πολέμιοι της πρωτοφανούς θέσης (αριστερού κόμματος) ότι επρόκειτο για τυχοδιωκτική απεργία (Ριζοσπάστης 18/10/2008). Αυτό δεν είχε ειπωθεί ποτέ ως τώρα από το Ριζοσπάστη και καλό θα' ναι γοργά να ζητήσουν συγνώμη. (Όπως άλλωστε έπραξε εκ των υστέρων η Α. Παπαρήγα επειδή κατήγγειλε την απεργία του 1988).

Η πρόταση για απεργία διαρκείας (από 1^η Δεκέμβρη) συνάντησε ένα πολιτικό και κοινωνικό τείχος, γι' αυτό και υπεψηφίστηκε μόνο από 12 ΕΛΜΕ («Όλως τυχαίως» από ΕΛΜΕ που υπάρχουν ισχυροί θύλακες των Παρεμβάσεων-Συσπειρώσεων). Είχε απέναντί της (ιδίως σε Θεσσαλία-Μακεδονία) το πολιτικό δίδυμο ΔΑΚΕ-ΕΣΑΚ/ΠΑΜΕ, το οποίο πυροβολού-

σε αδέσποτα και ασύστολα. Αν οι αριστεροί και προοδευτικοί άνθρωποι παρακολουθούσαν την αρθρογραφία του Ριζοσπάστη, τη σύμπλευση του κυβερνητικού χώρου με το ΚΚΕ, το παραλήρημα της ΔΑΚΕ ότι «η ΟΛΜΕ έχει μετατρα-

Ερυσιχθίνες

«Μια φορά και έναν καιρό, στα πολύ παλιά τα χρόνια, ένας βασιλιάς της Θεσσαλίας, ο Ερυσιχθίνος προκάλεσε την οργή της θεάς Δήμητρας, κόβοντας την ιερή εκατοντάχρονη βελανιδιά που βρισκόταν στο ομοίως ιερό δάσος της θεάς στην περιοχή, αφηφώντας τη θέλησή της. Η Δήμητρα οργίστηκε τρομερά για την αντιπεριβαλλοντολογική παρέμβαση του βασιλιά και έφερε από τον Καύκασο –τι βουνό κι αυτό, από την αρχαιότητα ήταν συνδεδεμένο με διεθνείς αναταράξεις– και εγκατέστησε στο παλάτι του τη θεά της πείνας, που είχε τα μάτια βαθιά κωμένα στις κόγχες τους, ήταν κιτρινιάρα, ξεμαλλιασμένη, αδύνατη, πεσί και κόκαλο. Η θεά της πείνας έκανε τον Ερυσιχθίονα να βασανίζεται από ακόρταγη πείνα που τούκαιγε τα σωθικά. Όσο πιο πολύ έτρωγε, τόσο το μαρτύριο της πείνας γινόταν πιο μεγάλο. Η τιμωρία του Ερυσιχθίονα ήταν τρομερή, καθώς στο τέλος, αφού καταβρόχθισε τα πάντα γύρω του, πενώντας ακόμα περισσότερο, άρχισε να ξεσκίζει με τα δόντια του τις ίδιες του τις σάρκες, μέχρι που πέθανε.

Ανιάτη και θανατηφόρα αρρώστια η απληστία κατά τους προγόνους μας. Και όχι μόνο. Κάθε λαός έχει τους θρύλους του για τον άπληστο.

Τον αρχαιότατο Ερυσιχθίονα θυμίζουν σήμερα οι μεγαλοτραπέζιτες, οι μεγαλοιδιοκτήτες ασφαλιστικών γιγάντων και εταιρειών χρηματιστηρίων. Ξεσκίζουν ο ένας τις σάρκες του άλλου. Σ' έναν αγώνα λυσσαλέο και άγριο.

Εικοσιπέντε χρόνια πριν έστησαν το μεγάλο φαγοπότι. Η μεγάλη φούσκα της «Οικονομίας της Παγκοσμιοποιημένης Αγοράς», έβγαине γυαλιστερή στον αέρα, από τα γραφεία των «δεξαμενών σκέψης», αγγλιστί θινκ τανκς. Και αφού θόλωσαν το μυαλό των ανθρώπων με τη «βεβαιότητα» για την οριστική επικράτηση της «Οικονομίας της Αγοράς», στον αιώνα τον άπαντα, άρπαξαν το κομπόδεμα τους. Αυτό που είχαν κάνει με αποταμιεύσεις μιας ζωής, ιδιωτικά και πέρα από αυτά που ούτως ή άλλως τους κατάκλεβε το Κράτος. Συμπόνια καμιά για τα δισεκατομμύρια των κολασμένων της φτώχειας. Το σλόγκαν ήταν ή θα επιζησεις στο ανταγωνιστικό περιβάλλον, ή θα πεθάνεις. Οι άνθρωποι ήταν για αυτούς μυρμήγκια που τα λιώνανε στο διάβα τους. Αφού έφαγαν, έφαγαν, έφαγαν, όσα πιο πολλά μπορούσαν, ρίχτηκε ο ένας στον άλλο. Για να συνεχίσουν να τρώνε, αφού το αίσθημα της πείνας τους είναι ανεξάντλητο».

Τάνια

(αναδ. από την εφημ. «Λαϊκός Δρόμος»)

πολιτική και
εκπαιδευτική
συγκυρία
πολιτική και
εκπαιδευτική
συγκυρία
πολιτική και
εκπαιδευτική
συγκυρία
πολιτική και
εκπαιδευτική
συγκυρία

πεί σε άντρο του ριζοσπαστικού λαϊκισμού και του αριστερισμού» (!), θα αηδίαζαν.

Ταυτόχρονα, έδειξε και τα όρια του ρεφορμισμού (Αγ. Συνεργασία και ΠΑΣΚ), που δεν μπορούσαν να σηκώσουν το βάρος μιας μεγάλης ευθύνης. Δεκάδες στελέχη τους και εκατοντάδες ψηφοφόροι τους ψήφισαν, έπρατταν, σκέφτονταν και διαλαλούσαν «κατά βούληση». Εκεί, ο φόβος των πάνω δέθηκε με την πολιτική ανημπόρια των κάτω.

Τα χρόνια σύνδρομα της αναποτελεσματικότητας, οι θηλιές των τραπεζών, ακόμα και το λάθος διάβασμα της απεργίας των δασκάλων (2006), συνδέθηκαν με τα μισόλογα ενός πολιτικού δυναμικού που όταν δε συμπεριφερόταν σαν αριστοκράτης σαμουράι, έφτανε στα σχολεία σαν καμικάζι. Αυτοκτονικά και ηττοπαθώς. Καθόλου σαν νίντζα (πολεμιστής).

Όμως, ο πόλεμος είναι εδώ! Διαρκής, αμειλικτος, ανελέητος. Και η πρόταση για μακρύ, παρατεταμένο αγώνα υπέβαλε όλη την εκπαίδευση σε μια αγωνιστική περιδίηση, σε μια προεργασία, σ' ένα βασανιστικό crash test, όπου κάθε χώρος έδειξε τα αντανάκλαστικά του.

Προτίστως οι δυνάμεις της αριστεράς! Πρώτα απ' όλα, οι Παρεμβάσεις και η ΕΣΑΚ/ΔΕΕ. Οι μεν με γραμμή αγώνα, η δε με θέση πολιτικής απεργοσπασίας.

Τι να κάνουμε

Μπροστά μας στέκει απειλητικός ο συντηρητικός χειμώνας. Τραχύς μέσα στο φόβο της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αμειλικτος για τους φτωχούς και τους αδύναμους. Μπροστά μας στέκει ο δήμιος του Προϋπολογισμού, ο οποίος περιμένει να βάλουμε ήσυχα-ήσυχα το κεφάλι μας στον πάγκο. Αμ δε...

Οι καθηγητές, οι δάσκαλοι, οι πανεπιστημιακοί, οι φοιτητές και από κοντά η εργαζόμενη πλειοψηφία της χώρας μας, έχουν δύο δρόμους:

**«Ή ν' αγωνιστούν με ό,ποιο κόστος
ή να πεθάνουν με όλο το κόστος».**

Μπροστά μας είναι η μάχη των ασφαλιστικών ταμείων, των ΚΕΣ και των Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας. Έχουμε εκατό χιλιάδες λόγους να σηκώσουμε το γάντι που έριξε η ιθύνουσα τάξη και να οργανώσουμε, από τώρα, ένα δεύτερο κύκλο αντιπαράθεσης, πιο σοφοί, πιο οργανωμένοι, πιο αποφασιστικοί.

Η κυβέρνηση δεν είναι στα καλύτερά της και αυτό αποδεικνύεται, εκτός από τις σπασμωδικές κοινοβουλευτικές παλινωδίες της, και από το γεγονός ότι απέφυγε να περάσει στην «ανοικτή ισοτιμήρηση» των ΚΕΣ, φοβούμενη αλυσιδωτές αντιδράσεις. Η νίκη του φοιτητικού κινήματος «στο 16», οι πολήμερες απεργίες των εκπαιδευτικών πρόσφατα και παλαιότερα, ο δημοκρατικός τρόπος οργάνωσης των συνδικάτων, το εκτατικό άπλωμά τους (200.000 σ' όλη την επικράτεια, 350.000 φοιτητές, 1 εκ. μαθητές, κ.λπ.), μπορούν

να δημιουργήσουν ένα ισχυρό και εύφλεκτο υλικό και, ταυτόχρονα, έναν ισχυρό πολιτικό ποнокέφαλο στην κυβέρνηση.

Αρκεί να νικηθεί ο φόβος του φόβου. Αρκεί να στριμωχτούν οι απεργοσπαστικές δυνάμεις και να κερδηθούν οι ενδιάμεσες. Αρκεί το πολιτικό δυναμικό του αγώνα να συνεννοηθεί σοβαρά, να ενωθεί και να πάρει πρωτοβουλίες. Ενωτικά και ειλικρινά.

Και από αυτό το βήμα καλούμε τους φίλους και αναγνώστες των «αντιτετραδίων» ν' αδράξουν τη μέρα. Πρόσω ολοταχώς!

Επικριτικοί... αλλά αδιάβαστοι

Λάβροι και μάλιστα με χαρακτηρισμούς, όπως «τυχοδιώκτες» κ.λπ., ήσαν για μια ακόμα φορά οι συνδικαλιστές του ΚΚΕ-ΠΑΜΕ-ΕΣΑΚ-ΔΕΕ-ΤΑΔΗΣΥ κ.λπ. Είχαν βγάλει το «φλας αριστερά», για να κρύψουν τη δεξιά στροφή τους και τον εναγκαλισμό με τη ΔΑΚΕ και τη ΝΔ.

Μόνιμος στόχος τους ο «εκπρόσωπος» των Αγωνιστικών Παρεμβάσεων στο ΔΣ της ΟΛΜΕ, συντάκτης των «αντιτετραδίων», Θανάσης Τσιριγώτης.

Ένα από τα «αγαπημένα» επιχειρήματά τους ήταν –αφού εξέτασαν στο μικροσκόπιο την εισήγηση του ΔΣ της ΟΛΜΕ – πως αυτή γράφει για «πλήρη σύνταξη στα 30 χρόνια εργασίας», ενώ το σωστό είναι να γράφει και τα ηλικιακά όρια: «60 για τους άντρες και 55 για τις γυναίκες». Βεβαίως, η ερώτηση είναι απλή: Μία εκπαιδευτικός που διορίζεται στα 35 χρόνια της και «εξέρχεται» στα 55 χρόνια, πόση σύνταξη θα πάρει; Αλλά ας αφήσουμε τα ψιλά γράμματα και ας πάμε στην αποκάλυψη:

Στη ΓΣ των ΕΛΜΕ (25/10/2008) αποκαλύπτεται ότι το ΚΚΕ έχει καταθέσει πρόταση νόμου (15/10/2008), όπου γράφει επί λέξει: «Οι εργαζόμενοι συνταξιοδοτούνται ανεξαρτήτως ορίου ηλικίας, με τη συμπλήρωση 30 χρόνων ασφάλισης», δηλαδή ό,τι ακριβώς έγραφε η εισήγηση της ΟΛΜΕ.

Όχι αναγνώστη! Δεν έκαναν την αυτοκριτική τους. Έτρεξαν στην παρακάτω αράδα για να βρουν άλλη μια λεζούλα και να διαφοροποιηθούν. Διότι «όποιος δε θέλει να ζυμώσει, δέκα μέρες κοσκινίζει»...

An aerial photograph of a large, dark whirlpool in the ocean, with water spiraling inward from all directions. The water's surface is textured with small waves and ripples. The overall tone is dark and dramatic.

Αφιέρωμα

Καπιταλιστική κρίση

Αναλύοντας

το ΚΡΑΧ του 21ου ΑΙΩΝΑ

γράφουν οι: Ν. Γεωργιάδου, Γ. Μακρίδης, Γ. Παπαδόπουλος, Γ. Σόφης,
Σ. Σταυρίδης, Θ. Τσιριγώτης, Χρ. Τσουκαλάς, Α. Φατούρου

Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση

Στο έλεος της κρίσης οι εργαζόμενοι

Καθώς η παγκόσμια οικονομική κρίση καλπάζει ακαλίνωτη, σαρώνοντας τα διεθνή χρηματιστήρια, χρεοκοπώντας Τράπεζες, πτωχεύοντας πολυεθνικά μεγαθήρια, κατασπαράζοντας μικρομεσαίες επιχειρήσεις, το εργασιακό μέλλον εκατομμυρίων ανθρώπων κρέμεται κυριολεκτικά σε μία κλωστή, ενώ την ίδια στιγμή εκατοντάδες χιλιάδες απολυμένοι, μπαίνουν στην παρατεταμένη ανεργία.

Η Ένωση Ευρωπαϊκών Εμπορικών Επιμελητηρίων εκτιμά, ότι πάνω από ένα εκατομμύριο εργαζόμενοι θα χάσουν τη δουλειά τους λόγω της κρίσης, ενώ οι οικονομίες της Ευρώπης και των ΗΠΑ θα αναπτυχθούν με ρυθμούς μεταξύ 0% και 2%. Στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, 9.800.000 οικογένειες πέρασαν τη γραμμή της φτώχειας το 2006, ενώ υπολογίζεται ότι ο αριθμός αυτός θα τριπλασιασθεί για το 2008. Στη Βρετανία, πριν καν κτυπήσει το κύμα της κρίσης, ο αριθμός των ανέργων ξεπέρασε τα 2.000.000 εργαζόμενους.

Σε ό,τι αφορά στις αποφάσεις που πήραν στις έκτακτες συσκέψεις τους τα G7, οι «16» της Ευρωζώνης, οι «27» της έκτακτης Συνόδου Κορυφής της ΕΕ στο Παρίσι –πέρα από τις σκόπιμα ακατανόητες, για τον πλατύ κόσμο, διατυπώσεις, υποσημειώσεις και αστερίσκους– επί της ουσίας όλα τα κείμενα διακατέχονται από το πνεύμα της άνευ όρων υποστήριξης της διαπραγματευτικής αγοράς και την εμπέδωση της εμπιστοσύνης μεταξύ των τραπεζών. Όλα αυτά γίνονται βεβαίως στο όνομα της προστασίας των Ευρωπαίων πολιτών, με στόχο και γνώμονα τον περιορισμό –τάχα– των επιπτώσεων στους εργαζόμενους και την αποφυγή του κινδύνου της ανεργίας.

Η κινδυνολογία άλλωστε αποτελεί και την επωδό όλων των ευρωπαϊκών, και μη, κυβερνητικών διαγγεμάτων και εισάγεται σαν άλλοθι προκειμένου να υποστηριχθεί η προσπάθεια του παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού συστήματος που, όπως είπαμε, αποσκοπεί στην ενίσχυση και στήριξη του

χρηματιστικού κεφαλαίου, του βασικού δηλαδή ενόχου της ήδη εξελισσόμενης μεγάλης οικονομικής κρίσης. Τα «σχέδια» Πόλσον και Μπράουν που χαρίζουν το μεν 700 δις δολάρια, το δε το αστρονομικό ποσό των 1,3 τρις ευρώ, στις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις από τα χρήματα του αμερικανικού και των ευρωπαϊκών λαών, «επανεφέραν τα χαμόγελα στις κλονισμένες χρηματοπιστωτικές αγορές», κατά τις επιπόλαιες εκτιμήσεις ορισμένων ΜΜΕ. Γιατί ναι μεν είναι απολύτως λογικοί οι κρουνοί των τρισεκατομμυρίων να γυρίσουν για λίγο το μύλο της καπιταλιστικής οικονομίας, ωστόσο μία κρίση τέτοιας ολικής δεν θεραπεύεται με τέτοιου είδους γιατροσόφια.

Οι αποφάσεις της ΕΕ, με την καταλυτική παρουσία Μπράουν, και τα δισεκατομμύρια ευρώ, ανέστρεψαν το κλίμα αναταραχής και βοήθησαν τα χρηματιστήρια να συνεχίσουν για λίγο το κερδοσκοπικό τους παιχνίδι, παίζοντας εκ του ασφαλούς τώρα, με τις πλάτες των ευρωπαϊκών λαών που χρηματοδότησαν ακουσίως τη χρηματοπιστωτική κατάρρευση!

Το γενικό κοινό πλαίσιο της εισήγησης, την οποία αποδέχθηκαν ασυζητητά και οι «27» θορυβημένοι ηγέτες των κρατών-μελών της ΕΕ αφορά έξι μέτρα: διασφάλιση της ρευστότητας στη διατραπεζική αγορά, διευκόλυνση της επανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, διασφάλιση της δανειοληπτικής διαδικασίας, εξυγίανση της λειτουργίας των τραπεζών, εκσυγχρονισμός των λογιστικών κανόνων και προτύπων, αποφυγή αθέμιτου ανταγωνισμού. Αλλά κάθε κράτος-μέλος αποφασίζει για τις επιμέρους ρυθμίσεις και το ύψος των κονδυλίων που θα διαθέσει για τη «σωτηρία» των τραπεζών. Ήδη οι άμεσες ενισχύσεις καταγράφηκαν, και με βάση τα νέα στοιχεία η Γερμανία θα διαθέσει 480 δις €, η Γαλλία 360 δις €, η Ισπανία 100 δις €, η Αυστρία 100 δις €, η Ολλανδία 200 δις €, η δε Ελλάδα 28 δις €. Τα χρήματα αυτά δεν θα χορηγηθούν από το «Κοινό Ευρω-

παϊκό Ταμείο», το οποίο θα συστήνονταν για τη «σωτηρία» των τραπεζών, αλλά από τους επιμέρους κρατικούς προϋπολογισμούς σύμφωνα με την άποψη που είχε διατυπώσει η Γερμανίδα καγκελάρια Μέρκελ, ότι το κάθε κράτος θα πρέπει να δράσει μόνο του για να σωθεί.

Σε ό,τι αφορά το διαβόητο «σχέδιο Μπράουν», θυμίζουμε ότι ο μέχρι πρόσφατα αμφισβητούμενος από το ίδιο του το κόμμα, Εργατικός πρωθυπουργός, δεν δίστασε να «εθνικοποιήσει» τις οκτώ υπό κατάρρευση τράπεζες της Βρετανίας αγοράζοντας την πλειοψηφία των μετοχών τους έναντι 50 δις στερλινών (63 δις €), ενώ παράλληλα ανακοίνωσε «πακέτο» υποστήριξης του τραπεζικού συστήματος της χώρας του με πιστώσεις που φθάνουν τον αστρονομικό ποσό των 450 δις στερλινών (570 δις €). Στις ΗΠΑ, ένα πρώτο κύμα ενισχύσεων από 250 δις δολάρια, για αγορά μεριδίων του μετοχικού κεφαλαίου, κατά το πρότυπο Μπράουν, περιλαμβάνει σε πρώτη φάση 9 από τις μεγαλύτερες τράπεζες, ενώ πριν τις αμερικανικές εκλογές του Νοέμβρη θα διατεθούν άλλα 250 δις δολάρια.

Κάτω απ' αυτό το πρίσμα, πολλοί σπεύδουν να μιλήσουν για το ξεπέραςμα της κρίσης. Τίποτα ψευδέστερο. Γιατί μία τέτοιου μεγέθους οικονομική κρίση για να ξεπερασθεί χρειάζεται χρόνια, τα οποία κανένας δεν μπορεί να προκαθορίσει.

Και για να γίνουμε πιο ξεκάθαροι, θα πρέπει να πούμε ότι η κρίση αυτή πέρα από την οικονομική της διάσταση, δημιουργεί μία αλυσίδα πολιτικών και ιδεολογικών επιπτώσεων στο διεθνές περιβάλλον, καθώς και στην εσωτερική σκηνή του κάθε κράτους.

Τα μέτρα που ανακοίνωσε η έκτακτη Σύνοδος Κορυφής στο Παρίσι, παρακάμπτουν τις πραγματικές αιτίες της κρίσης, υποχρεώνουν τους ευρωπαϊκούς λαούς σε εξοντωτικές θυσίες, αποστασιοποιούνται από τις εκατοντάδες χιλιάδες απολύσεων, ακυρώνουν στην ουσία τις νεοφιλελεύθερες Συνθήκες που οι ίδιοι επικύρωσαν και αμφισβητούν ανοικτά πλέον την αμερικανική ηγεμονία.

Πιο συγκεκριμένα: **Πρώτον**, το μέτρο που αφορά στην «εξυγίανση των τραπεζών» και στην αποπομπή των golden boys (των νεαρών στελεχών με την επιθετική άκρως νεοφιλελεύθερη τακτική), θεωρείται μάλλον κωμικό, καθώς ξύνει την

κορυφή του παγόβουνου, αφήνοντας στο απυρόβλητο το μονοπωλιακό χρηματιστικό κεφάλαιο, τη βασική γενεσιουργό αιτία της κρίσης. Και ναι μεν στη φάση αυτή, το μέρος που αντιστοιχεί στο βιομηχανικό κεφάλαιο αντιδρά, προσπαθώντας να «εξισορροπήσει» τις αγορές μέσω των κρατικοποιήσεων του τραπεζικού κεφαλαίου –ώστε να αποδοθούν οι τράπεζες μετά από λίγα χρόνια στους κεφαλαιοκράτες, καθαρές από χρέη– και του φορτώματος της κρίσης στις πλάτες των εργαζόμενων.

Δεύτερον, που αφορά στο διαβόητο Σύμφωνο Σταθερότητας –απόρροια της Συνθήκης του Μάαστριχτ– που προέβλεπε την αυστηρή τήρηση των ρυθμών ανάπτυξης, τη μείωση του δημοσίου χρέους και της συμπίεσης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Η άτυπη ακύρωση του Συμφώνου αυτού είναι αυτονόητη και πηγάζει από τις ίδιες τις εξελίξεις. Οι ρυθμοί ανάπτυξης στις χώρες της ΕΕ έχουν ήδη μειωθεί στο μισό, τα φορολογικά έσοδα προβλέπεται να συμπιεστούν σημαντικά λόγω της κρίσης, ενώ οι δημόσιες δαπάνες θα αυξηθούν για τη στήριξη... των τραπεζών και λοιπών αναξιοπαθόντων επιχειρηματικών ομίλων!

Τρίτον, που αφορά τη φάση της κρίσης στον κύκλο αυτό και χαρακτηρίζεται από τη μαζική ανεργία που καταδικάζει στην ανέχεια εκατομμύρια εργαζόμενους, οι

οποίο στερούνται τα βασικά μέσα για την επιβίωσή τους. Εφ' όσον η κρίση αγγίζει την πραγματική οικονομία –και όχι την εικονική των «φουσκωμένων» χρεογράφων των χρηματιστηρίων– ολόκληροι κλάδοι χρεοκοπούν, καταστρέφοντας τις έμψυχες και τις άψυχες παραγωγικές δυνάμεις. Για μία μεγάλη περίοδο, οι άνεργοι θα βρίσκονται σε πλήρη αδυναμία να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους σε δάνεια, πιστωτικές κάρτες, εφορία, ΔΕΚΟ, κλπ., κλπ., με αλυσιδωτά αποτελέσματα. Κατά συνέπεια, με τα αστρονομικά ποσά που ήδη άρχισαν να διατίθενται, θα επωφεληθούν και πάλι μόνο τα επιμέρους τραπεζικά κατεστημένα.

Παρά το γεγονός ότι η ελληνική κυβέρνηση επαίρεται για τη «θωράκιση» της ελληνικής οικονομίας, ωστόσο είναι βέβαιο ότι η κρίση θα χτυπήσει και τη δική μας πόρτα, είτε με την πτώση του ναυτιλιακού συναλλάγματος, είτε με τη μείωση του τουρισμού, είτε με την κατάρρευση της οικοδομικής δραστηριότητας, είτε με τον εισαγόμενο πληθωρισμό, είτε με τις αθρόες χρεοκοπίες των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και των επαγγελματιοβιοτεχνών.

Τέταρτον, που αφορά στη μεταφορά των υπέρογκων ποσών που θα διαθέσουν οι Κεντρικές Τράπεζες (από τα χρήματα του κάθε προϋπολογισμού, δηλ. των ευρωπαϊκών λαών). Είναι βέβαιο ότι η δαπάνη αυτή θα χρεωθεί στους «Ευρω-

παίους πολίτες», αφού κατά τα λεγόμενα των αρμοδίων υπουργών εξασφαλίζεται και η δική τους «σωτηρία»... Η κινδυνολογία και το «εθνικό συμφέρον» προτάσσονται σε όλα τα διαγγέλματα των Ευρωπαίων ηγετών.

Πέμπτον, που αφορά τις ενδοϊμπεριαλιστικές αντιθέσεις, που καθώς φαίνεται οξύνονται παραπέρα, μετά την κοινή διαπίστωση των υπολοίπων ιμπεριαλιστικών κρατών, ότι οι ΗΠΑ δεν μπορούν πλέον να ηγηθούν της παγκόσμιας οικονομίας και επομένως η περίφημη Συμφωνία του Bretton Woods θεωρείται de facto ξεπερασμένη και άρα οι κανόνες της παγκόσμιας οικονομίας θα πρέπει άμεσα να επαναδιατυπωθούν. Κάτι τέτοιο σηματοδοτεί την απαρχή μίας «νέας τάξης πραγμάτων», μία εποχή αναδιανομής των αγορών και των σφαιρών επιρροής, μία περίοδο μεγάλων αναταράξεων και ανατροπών.

Παράλληλα, για τον κόσμο της εργασίας σηματοδοτεί μία εποχή σκληρών δοκιμασιών, αγώνων και θυσιών. Ωστόσο, μέσα από αυτές τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, και με τις συνεχείς προσπάθειες της πρωτοπόρας δράσης της ταξικής πτέρυγας του σ.κ., πρέπει να αποκτηθεί η ταξική συνείδηση των εργαζόμενων, απαραίτητη προϋπόθεση για τις μελλούμενες κοινωνικές ανατροπές.

Η κατάρρευση των μύθων και οι πραγματικές αιτίες της καπιταλιστικής κρίσης

Η κρίση της αμερικανικής οικονομίας που επεκτάθηκε με τη μορφή χιονοστιβάδας σε όλες τις οικονομίες του Πλανήτη, ανατρέποντας κάθε προσπάθεια εξόδου διαμέσου της «νεοφιλελεύθερης οικονομίας», η οποία όπως φαίνεται όχι μόνο υπόκειται τελικά σε όρια -ανατρέποντας αναφανδόν τα γνωστά περί του «τέλους της Ιστορίας»- αλλά τα εξαντλεί κιόλας πολύ γρήγορα και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο. Πολλοί οικονομικοί αναλυτές κάνουν λόγο για ένα πρωτοφανές «κραχ» ή ότι «πρόκειται για κρίση που ξεσπά κάθε εκατό χρόνια» [κατά τον Άλαν Γκρίνσπαν, πρώην πρόεδρο της FED].

Το ξέσπασμα του «κραχ»

Η κατάρρευση της Lehman Brothers, της τέταρτης μεγαλύτερης τράπεζας των ΗΠΑ με ενεργητικό 639 δις δολάρια, προκάλεσε πανικό στα χρηματιστήρια όλου του Κόσμου, δείχνοντας ότι το οικονομικό πρόβλημα όχι μόνο δεν ξεπεράστηκε, αλλά βρίσκεται σε εξέλιξη, αν όχι στην αρχή του. Γιατί είναι σχεδόν βέβαιο ότι η πτώχευση της Lehman Brothers πέρα από το τεράστιο κοινωνικό ζήτημα των 26.000 υπαλλήλων της που πετάχθηκαν στο δρόμο, χωρίς την παραμικρή δυνατότητα αποζημιώσεων (αφού απειλείται με πτώχευση και η American International Group, δηλ. η ασφαλιστική εταιρεία της), θα συμπαράσχει ασφαλώς ένα μεγάλο αριθμό συνεργαζόμενων χρηματοπιστωτικών εταιρειών και άλλων επιχειρήσεων. Ήδη έχει κηρύξει πτώχευση η Columbian Bank & Trust, ενώ στην ίδια τροχιά έχει μπει και η American International Group, η μεγαλύτερη ασφαλιστική εταιρεία στον κόσμο με ζημιές που ξεπερνούν τα 18 δις δολάρια τα τρία τελευταία τρίμηνα και η οποία απασχολεί πάνω από 116.000 εργαζόμενους. Τελικά, με την παρέμβαση της FED που έδωσε 90 δις δολάρια και απέκτησε το 80% του μετοχικού κεφαλαίου της AIG, ο μεγαλύτερος ιδιωτικός ασφαλιστικός κολοσσός των ΗΠΑ διασώθηκε με τα χρήματα του κρατικού προϋπολογισμού. Τον ίδιο

κίνδυνο αντιμετωπίζουν και οι δύο άλλοι γνωστοί κολοσσοί της χρηματιστηριακής απάτης, οι Goldman Sachs και η Morgan Stanley, (οι μετοχές των οποίων υποχώρησαν κατά 27% και 43% αντίστοιχα) οι οποίοι έχουν ήδη στρέψει τα μάτια τους προς την κρατική σανίδα σωτηρίας. Η πτώχευση της Lehman Brothers προκάλεσε ισχυρούς τριγμούς στην παγκόσμια χρηματιστηριακή αγορά με πρώτο το χρηματιστήριο της Wall Street που έκλεισε με πτώση 4,42%, ενώ τα διεθνή χρηματιστήρια καταγράφουν τεράστιες απώλειες, οδηγώντας σε πτώχευση χιλιάδες επιχειρήσεις και εκατομμύρια «μικροεπενδυτών» στην καταστροφή.

Και επειδή το ζήτημα αυτό θα επανέρχεται όλο και συχνότερα καθώς βαθιάει η κρίση, είναι σκόπιμο να δώσουμε μία μικρή έκταση, υπενθυμίζοντας ότι η «άνευ ορίων» ή κατ' άλλους η «αιώνια» κυριαρχία του καπιταλιστικού συστήματος και μάλιστα στη νεοφιλελεύθερη εκδοχή του διατυπώθηκε από «ειδικούς» πολιτικούς, οικονομολόγους, φιλοσόφους, επιστήμονες, αστρολόγους, παπάδες, κ.α., ήδη στο τέλος της δεκαετίας του '60, πολύ πριν την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, και εφαρμόστηκε απ' όλες τις ιμπεριαλιστικές δυνάμεις αμέσως μετά τη διάλυσή της, οι οποίες χωρίς πλέον τη σκιά του «αντίπαλου δέους», αναδιέταξαν την οικονομία τους υιοθετώντας από ήπιες μέχρι ακραίες μορφές

του νεοφιλελευθερισμού, δηλ. του πιο ακραίου ρεύματος της καπιταλιστικής οικονομίας, το οποίο εντάσσει τα πάντα στην παντοδυναμία της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της επίτευξης του ανώτατου κέρδους. Ακόμα και ασθενέστερα οικονομικά κράτη ενστερνίστηκαν -είτε εκούσια είτε κάτω από διάφορες μορφές πειθαναγκασμού- κάποια εκδοχή της. Το ίδιο το κράτος στις χώρες αυτές, κάτω από την ασφυκτική κυριαρχία των μονοπωλίων, δημιούργησε και διατηρεί ένα θεσμικό πλαίσιο -με τις νομικές, στρατιωτικές, αστυνομικές, ακόμα και πολιτιστικές δομές και λειτουργίες- κατάλληλο για την εφαρμογή αυτών των πολιτικοοικονομικών νεοφιλελεύθερων μεθόδων, με πανθομολογούμενο στόχο την «αποδέσμευση των ατομικών επιχειρηματικών ελευθεριών και ικανοτήτων», τουτέστιν την πιο άγρια μορφή ληστρικής εκμετάλλευσης σε συνθήκες ιμπεριαλιστικής παγκοσμιοποίησης που έχει γνωρίσει μέχρι τώρα ο κόσμος, στην εποχή του καπιταλισμού.

Το κράτος σαν «προϊόν και εκδήλωση του ασυμβίβαστου των ταξικών αντιθέσεων»

Κάτω από τη νέα αυτή πραγματικότητα που επέβαλαν οι μονοπωλιακοί κολοσσοί, το αστικό κράτος νομοθέτησε ισχυρά ατομικοϊδιοκτησιακά δικαιώματα, «ελεύθερες» αγορές, «ελεύθερο» εμπόριο και εγγυήθηκε την ακεραιότητα του χρήματος. Τα παραδείγματα αυτής της παγκόσμιας στροφής προς το νεοφιλελευθερισμό, είναι πάρα πολλά και αφορούν μεμονωμένα κράτη ή και ομάδες κρατών, όπως λ.χ. οι ΗΠΑ, η ΕΕ (μέσω των Συνθηκών του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ, της Νίκαιας), η Ιαπωνία, η Κίνα, η Ρωσία, η NAFTA, η ASEAN, το G7, κ.λπ. Ακόμα και όπου δεν υπήρχαν αναπτυγμένες αγορές, όπως λ.χ. η γη, το νερό, η Παιδεία, η Υγεία, η κοινωνική ασφάλιση, η περιβαλλοντική ρύπαν-

Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση

ση, κ.α., το νεοφιλελεύθερο κράτος προσπάθησε να τις δημιουργήσει, σε βάρος ολόκληρης της κοινωνίας. Είναι απολύτως εμφανές σήμερα, ότι η απόσυρση ή η απουσία του αστικού κράτους από βασικούς τομείς κρατικής πρόνοιας ή λειτουργίας (Παιδεία, Υγεία, διαχείριση ενεργειακών, υδάτινων, κλπ. πόρων, συγκοινωνιών, κοινωνικής Ασφάλισης, κ.α.), έχει επιτευχθεί σε μία σειρά κρατών, παρακρωτώντας τη θέση του στην ιδιωτική πρωτοβουλία με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα εκατομμύρια των εργαζομένων. Περιπτώ να πούμε ότι η ιμπεριαλιστική νεοφιλελεύθερη επέλαση σε συνδυασμό με την πιο αφηνιασμένη εφαρμογή κερδοσκοπίας, όχι μόνο αμφισβήτησε αλλά και κατέστρεψε παραδοσιακές μορφές της ίδιας της αστικής κρατικής οικονομίας.

Η «χρυσή» δεκαετία

Η δεκαετία του '90 εκτόξευσε στα ύψη τις οικονομίες των ιμπεριαλιστικών κρατών και κυρίως των ΗΠΑ, με αποτέλεσμα μία πρωτοφανή ιμπεριαλιστική επέλαση προς τις χώρες της Ν.Α. και κεντρικής Ασίας, καθώς και της Μέσης Ανατολής, προς τις πηγές πρώτων υλών και κυρίως προς τους δρόμους του πετρελαίου. Η επιβολή ή υιοθέτηση του νεοφιλελεύθερου μοντέλου από τις χώρες αυτές, είτε αποκατέστησε την εξουσία της κυρίαρχης τάξης, είτε δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την επανεμφάνιση των κεφαλαιοκρατών σε χώρες όπως η Κίνα, η Ρωσία, η Ινδία, κλπ. Η επανασύσταση εξάλλου της ενιαίας καθολικής παγκόσμιας καπιταλιστικής αγοράς, η εμφάνιση των «ολοκληρωμένων» νεοφιλελεύθερων οικονομιών τύπου ONE, NAFTA, ACEAN, κ.λπ., καθώς και η μεγάλη ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών (τηλεματικής, βιοχημείας, διαστημικής, κ.α), διευκόλυνε την ιμπεριαλιστική διείσδυση, που καθαγιασθηκε με τον ψευδεπίγραφο, γενικό ορισμό της «παγκοσμιοποίησης».

Σχετικά μ' αυτή την τελευταία, που αποτελεί και τον ιδεολογικό μανδύα του μονοπωλιακού κεφαλαίου, πολλοί διανοούμενοι, οικονομολόγοι και πολιτικοί έσπευσαν να μιλήσουν –με περισσή αμετροέπεια– για την εξάλειψη των συνόρων, την ομογενοποίηση των κοινωνιών, την άμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων, το παγκόσμιο χωριό κλπ., κ.λπ. Κι ακόμα στο μύθο της «Νέας Οικονομίας» –δηλ. των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής που αναπτύχθηκαν κυρίως στις ΗΠΑ– που τάχα «δεν

επηρεάζεται από τους νόμους της αγοράς», που «κάνει πιο ευέλικτη την αγορά εργασίας», που «επεκτείνει την απασχόληση», που «αποκλείει τις κυκλικές διακυμάνσεις», που «δεν υπόκειται σε κρίσεις», που «αυξάνει συνεχώς την παραγωγή και την παραγωγικότητα», που «διατηρεί συνεχή την κερδοφορία», που «τελικά καταργεί την εκμετάλλευση», αποδόθηκαν μεταφυσικές ιδιότητες. Κάποιοι νεοφιλελεύθεροι μίλησαν για «θαύμα» και πολλοί αριστερίζοντες εκφράσανε την αισιόδοξη πρόβλεψη για τη δυνατότητα μετάβασης σε μία νέα κοινωνία «ανοιχτών οριζώντων».

Οι μισές αλήθειες είναι ψέματα

Η ραγδαία ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών που επενδύθηκαν με ιμπεριαλιστικούς πολέμους και εισβολές σε βάρος ανεξαρτήτων κρατών που είτε αποτελούσαν γεωστρατηγικά σημεία, είτε κατείχαν πρώτες ύλες, συντελέστηκε πάνω στη βάση της πιο άγριας εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης, πάνω στη βάση της δυστυχίας και της εξαθλίωσης εκατομμυρίων ανθρώπων, πάνω στη βάση της πρωτοφανούς καταστροφής του περιβάλλοντος. Κανένα «μυστικό» και κανένα «θαύμα» δεν υπάρχει για την επιμέρους ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, καμία οικονομία δεν μπορεί να ορίζεται «νέα», όταν κινείται σε συγκεκριμένο επίπεδο ανάπτυξης παραγωγικών σχέσεων. Γιατί το πολιτικό περιεχόμενο των κατά καιρούς ιδεολογημάτων της παγκόσμιας αντίδρασης δεν είναι άλλο από την ισχυροποίηση των δεσμών εξάρτησης εκατοντάδων ασθενέστερων εθνών και χωρών από μία μικρή ομάδα ιμπεριαλιστικών κρατών, την καταδυναστευση των εργατολαϊκών στρωμάτων από την κυρίαρχη αστική τάξη και την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη απομύζηση εργατικής δύναμης από τα μεγαθήρια του πολυεθνικού κεφαλαίου και τις ισχυρές οικονομίες μιας χούφτας ιμπεριαλιστικών κρατών.

Στην εποχή της νεοφιλελεύθερης ασύδοτης εκμετάλλευσης, πέρα από τους νόμους της υπεραξίας, της πτώσης του μέσου ποσοστού κέρδους, της ανισομετρίας στην ανάπτυξη των διαφόρων κρατών, της καπιταλιστικής συσσώρευσης, της ταξικής πάλης, του χάσματος φτωχών-πλούσιων, της αναρχίας στη παραγωγή, του αναπόφευκτου των κρίσεων και των πολέμων, τίποτα άλλο δεν ισχύει. Και αυτοί οι νόμοι επικράτησαν, μετά τις «παγκοσμιοποιημένες» φωτοχυσίες για την είσοδο

στη νέα χιλιετία, τώρα, σήμερα, όπου γίνεται πλέον ξεκάθαρο ότι ήδη βιώνουμε το «κρακ» του 21ου αιώνα.

Το τέλος των αντιφάσεων

Κατά συνέπεια ήταν επόμενο, σύμφωνα με τις θεωρίες των κλασικών του μαρξισμού-λενινισμού, το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ανάπτυξης να λαχανιάσει πολύ γρήγορα, με αποτέλεσμα την βαθμιαία αλλά συνεχώς διογκούμενη κρατική συνεισφορά, την οποία οι διάφορες κυβερνήσεις –και κυρίως των ΗΠΑ– προσπάθησαν στην αρχή να κρατήσουν μακριά από τη δημοσιότητα, ακριβώς λόγω της ακραίας αντίφασης μεταξύ ιδιωτικοποίησης-κρατικοποίησης.

Αυτές οι κρίσεις που, καθώς φαίνεται, η εμφάνισή τους θα γίνεται ολένα και συχνότερη, αποτελούν αιτία σοβαρών τριβών μεταξύ των ιμπεριαλιστικών χωρών. Μάλιστα, η πρόσφατη κρίση που συγκλονίζει τις παγκόσμιες αγορές και που οφείλεται στην κατάρρευση των αμερικανικών ενυπόθητων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), έφερε για άλλη μία φορά στο φως, το χαρακτήρα της παρεμβατικότητας του κράτους απέναντι

στο κεφάλαιο, η οποία δίνει εσφαλμένα την εντύπωση μίας προστατευτικής ασπίδας προς τους πολίτες, προς τον κόσμο δηλ. της εργασίας, ενώ πρόκειται για κινήσεις ακριβώς στην αντίθετη κατεύθυνση. Η πρακτική εφαρμογή των όρων «κρατικοποίηση» και «ιδιωτικοποίηση», γίνεται αντικείμενο της εκάστοτε κυβερνητικής προπαγάνδας, στο πλαίσιο της λειτουργίας του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού, που επιχειρεί να τις ταυτίσει με την προστασία, τάχα, των λαϊκών συμφερόντων.

Κατά συνέπεια οι έννοιες της «κρατικοποίησης» ή της «ιδιωτικοποίησης», έχουν μόνο σχετικό χαρακτήρα μέσα στο καπιταλιστικό-ιμπεριαλιστικό σύστημα. Σε συνθήκες ακραίων οικονομικών φαινομένων, όπου παραδοκεί ο κίνδυνος μίας γενικευμένης κρίσης, η οικονομική παρέμβαση του κράτους, είναι καταλυτική για τη διάσωση του κινδυνεύοντος μονοπωλίου, στο όνομα του γενικού συμφέροντος της κεφαλαιοκρατίας. Και προφανώς η «εξυγίανση» της επιχείρησης γίνεται πάντα με χρήματα που εκταμιεύονται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, δηλ. από τα χρήματα του λαού. Με απλόχερες παροχές, είτε πρόκειται

για φορολογικές ελαφρύνσεις, είτε για μείωση των ασφαλιστικών εισφορών, είτε για μειώσεις μισθών και ημερομισθίων, είτε για απολύσεις προσωπικού, κλπ., το κράτος αναλαμβάνει να αποκαταστήσει την «εύρυθμη λειτουργία» της επιχείρησης και να την αποδώσει μετά από κάποιο εύλογο διάστημα, «εξυγιασμένη» και απαλλαγμένη από βάρη και υποχρεώσεις στους παλιούς ή σε νέους ιδιοκτήτες μονοπωλητές.

Μερικά τρανταχτά παραδείγματα κρατικοποιήσεων

Ας δούμε ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα. Και πρώτα-πρώτα τις κινήσεις εντυπωσιασμού της κυβέρνησης Μπους που έριξε στην αγορά πάνω από 150 δις δολάρια από τον Κρατικό Προϋπολογισμό προκειμένου να σταματήσει –μάταια όμως– το χρηματιστηριακό κατήφορο προς όφελος βεβαίως του χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου.

Οι κρατικές παρεμβάσεις έχουν γίνει μέχρι στιγμής στις χρηματοπιστωτικές εταιρείες Bear Stearns, Freddie Mac, Fannie Mae, Indy Mac, οι οποίες ξελάσπωσαν –προς το παρόν– με εγγυήσεις ή και οικονομική βοήθεια της FED. Την τελευταία στιγμή σώθηκε από την χρεοκοπία η γνωστή Merrill Lynch, την οποία εξαγόρασε κυριολεκτικά στο «παρά πέντε» η Bank of America, στην οποία το Αμερικανικό Δημόσιο κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό. Πρόκειται φυσικά για παράνομες πρακτικές, αφού τόσο η Ομοσπονδιακή Τράπεζα, όσο και οι άλλες κρατικές Τράπεζες, έχουν ιδρυθεί για να εγγυώνται τις καταθέσεις των πολιτών στις εμπορικές τράπεζες και όχι για να χρηματοδοτούν ή να εξαγοράζουν τα τζογαδόρικά απορρίμματα του χρηματιστικού κεφαλαίου, το οποίο δημιούργησε ήδη μία «μαύρη τρύπα» 2 τρις δολαρίων με τα περίφημα στεγαστικά δάνεια και τα οποία καλείται να πληρώσει ο αμερικανικός λαός.

Πολύ πρόσφατο είναι επίσης το παράδειγμα της βρετανικής τράπεζας Northern Rock, η οποία ανακοίνωσε τον περασμένο Οκτώβρη ζημίες 25 δις λιρών και για να μην οδηγηθεί η Τράπεζα σε πτώχευση ανακοινώθηκε από τη Διοίκηση η απόλυση 45.000 εργαζομένων από όλα τα υποκαταστήματά της. Μπροστά στον άμεσο κίνδυνο να συμπαρασυρθούν και άλλες μεγάλες βρετανικές Τράπεζες (Barklay's Bank, HBOS, Royal Bank of Scotland, κ.α), η κυβέρνηση Γκόρντον Μπράουν με πλήρη συμφωνία και του κόμματος των Συντη-

ρητικών, κρατικοποίησε εν μία νυκτί την Τράπεζα, τροποποιώντας τη σχετική νομοθεσία, αποσπώντας μάλιστα τη συγκατάθεση της ΕΕ. για τη σχετική χρηματοδότηση ύψους 42 δις ευρώ.

Σε άλλο παράδειγμα και σε ανάλογο μήκος κύματος κινήθηκε και η γερμανίδα καγκελάριας Α. Μέρκελ τον περασμένο Δεκέμβρη, όταν στο Συνέδριο του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος αποφασίστηκε η απαγόρευση αγοράς μεριδίων κρατικών επιχειρήσεων άνω του 25%, από κρατικά επενδυτικά κεφάλαια ξένων χωρών. Ο φόβος των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων εστιάζεται στον κίνδυνο μήπως ο έλεγχος κρατικών επιχειρήσεων από ξένα επενδυτικά κεφάλαια, οδηγήσει αργότερα στον πολιτικό έλεγχο ζωτικών τομέων της οικονομίας τους.

Σήμερα, βλέπουμε να εξελίσσεται μπροστά στα μάτια μας η κατάρρευση όλων αυτών των ψευτοθεωριών και να απομένει γυμνή η αλήθεια της καπιταλιστικής βαρβαρότητας.

Από την «παγκοσμιοποιημένη» ευημερία στο αναπόφευκτο των κρίσεων

Ωστόσο θα πρέπει να τονίσουμε με έμφαση ότι παρά τις προσπάθειες των ιμπεριαλιστών –και κυρίως των αμερικανών– να εμφανίσουν το νέο ρεύμα σαν μία «αδιατάρακτη κοινωνική ανάπτυξη», κι ακόμα, μία «ομαλή πορεία χωρίς οικονομικές κρίσεις», η ίδια η πραγματικότητα τους διαψεύδει.

Στο διάστημα 1990-2008, η παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία γνώρισε μία μακριά σειρά κρίσεων. Το 1991, η Βρετανία υποχρεώθηκε σε υποτίμηση του νομίσματός της, ενώ μερικούς μήνες αργότερα η οικονομία της Ιαπωνίας δέχεται τη μεγαλύτερη χρηματιστηριακή πτώση, με σοβαρές επιπτώσεις και στην αμερικανική οικονομία. Το 1992, το ευρωπαϊκό νομισματικό σύστημα κλονίζεται εξαιτίας της ροής των επενδυτικών κεφαλαίων προς τις χαμηλότοκες αμερικανικές τράπεζες. Το 1994-95 η οικονομία του Μεξικού καταρρέει, ενώ το 1997 οι «ασιατικές τίγρεις» (Μαλαισία, Ν.Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊβάν, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες, Ινδονησία, Χόνγκ Κόνγκ) εξαφανίζονται σαν οικονομικό είδος μετά την απόσυρση τεράστιων κεφαλαίων των «θεσμικών επενδυτών». Τις συνέπειες αυτής της κρίσης δέχεται και η ήδη δοκιμαζόμενη οικονομία της Ιαπωνίας. Λίγο αργότε-

Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση

αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

ρα, έρχεται η σειρά των χωρών της Λατινικής Αμερικής. Το Μεξικό, η Χιλή, η Αργεντινή, το Περού δοιμάζονται σκληρά από την οικονομική δυσπραγία. Στην επόμενη χρονιά, το 1999, η κρίση τσακίζει τη Ρωσία που υποτιμά το ρούβλι κατά 50% και ζητά επειγόντως τη στήριξη του ΔΝΤ. Η Γερμανία τραντάζεται καθώς έχει επενδύσει πάνω από 40 δις δολάρια στη ρωσική οικονο-

μία. Στα μέσα της ίδιας χρονιάς, η Βραζιλία υποτιμά και αυτή το πέσο κατά 40%. Δύο χρόνια μετά η Αργεντινή χρεοκοπεί, ενώ το ΔΝΤ καταβάλλει τεράστια ποσά για να διασώσει την παραπαίουσα Βραζιλία από τον κίνδυνο κατάρρευσης. Εξ άλλου η εκτόξευση της τιμής του πετρελαίου στα ύψη, επέφερε ιδιαίτερα οξυμένη κρίση στις χώρες που δεν διαθέτουν ενεργεια-

κούς πόρους και κυρίως στις χώρες της Ευρώπης.

Η οικονομική κρίση μεταφέρεται στις ΗΠΑ

Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η ανακούφιση για κάποιες περιόδους που παρατηρήθηκε στις οικονομίες μερικών ισχυρών καπιταλιστικά κρατών, έγινε σε βάρος των εργατών και της φτωχομεσαίας αγροτιάς, τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στην εξαρτημένη περιφέρεια με όξυνση της εκμετάλλευσης και της εντατικοποίησης, με ακόμα μεγαλύτερη μείωση των τιμών των προϊόντων της δουλειάς τους. Εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο απήργησαν, διαδήλωσαν, αγωνίστηκαν, μάτωσαν για να μην περάσουν τα μέτρα της νεοφιλελεύθερης επέλασης, των συγχωνεύσεων και των εξαγορών, της φορομνηχτικής πολιτικής, της μονόπλευρης λι-

Η Γουόλ Στριτ πανικοβάλλεται – Η άρχουσα τάξη αναταράζεται

Βαδιά χρηματοοικονομική κρίση και απελπισμένα μέτρα έκτακτης ανάγκης

Αποσπάσματα από κείμενο ανάλυσης ανηρητημένο στις 23/9/08 στην ηλεκτρονική έκδοση της εφημερίδας "Revolution", οργάνου του Επαναστατικού Κομμουνιστικού Κόμματος ΗΠΑ

Διεθνείς Διαστάσεις

Πρόκειται για μια κυλιόμενη χρηματοοικονομική και πιστωτική κρίση. Ενισχύεται διεθνώς με υψηλές δόσεις αστάθειας. Στο μέσο των κλυδωνισμών της αμερικάνικης αγοράς την περασμένη εβδομάδα, η ρωσική χρηματιστηριακή αγορά βυθίστηκε και έκλεισε για δύο ημέρες. Σε άλλα μέρη του κόσμου, υπάρχει ανησυχία για το αν τα δάνεια με βάση το δολάριο στις διεθνείς αγορές θα συνεχίσουν να βρίσκονται στο μέγεθος που απαιτείται για τη διατήρηση της ημερησίας επιχειρηματικής λειτουργίας. Σε απάντηση, οι κεντρικές τράπεζες στη Γερμανία, την Ιαπωνία, την Αγγλία, τον Καναδά, την Ελβετία διοχέτευσαν περίπου 185 δισεκατομμύρια δολάρια στις χρηματοοικονομικές αγορές.

Επενδυτική ανησυχία συγκεντρώνεται στην Ανατολική Ασία, Κίνα, Ιαπωνία και Νότια Κορέα, που για παράδειγμα, υπολογίζουν τις ΗΠΑ ως μια σημαντική εξαγωγική αγορά.

Ένα από τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της παγκόσμιας ανάπτυξης και επέκτασης κατά την τελευταία δεκαετία ήταν η εμβάθυνση της ενοποίησης της παγκόσμιας καπιταλιστικής οικονομίας. Αυτό

συμβαίνει τόσο στο επίπεδο της παραγωγής όσο και του εμπορίου – όπως ακριβώς τα κομμάτια ενός αυτοκίνητου που έχουν κατασκευαστεί σε διαφορετικά εργοστάσια σε όλο τον κόσμο. Και αυτό συμβαίνει στο επίπεδο της χρηματοδότησης, όπου τράπεζες παγκόσμια συνδέονται σφικτά μεταξύ τους μέσω των αλυσίδων σύναψης και χορήγησης δανείων και μάλιστα, όπως στην περίπτωση της AIG, στην αντασφάλιση των ρίσκων του δανεισμού.

Ένα ιδιαίτερο ζήτημα ενδιαφέροντος των κυβερνητών των ΗΠΑ είναι η διεθνής δύναμη του δολαρίου. Όταν εμείς σκεφτόμαστε για το δολάριο, κυρίως σκεφτόμαστε με όρους αγοράς και πώλησης, με δολάρια που αλλάζουν χέρια. Αλλά το δολάριο είναι επίσης μια «επενδύσιμη» έννοια – τα μεγαλύτερα νομίσματα παγκόσμια αγοράζονται και πωλούνται και διακινούνται στις διεθνείς συναλλαγματικές αγορές. Η αξία του δολαρίου αυξάνεται και μειώνεται σε σχέση με άλλα νομίσματα και σε αντιστοιχία με διεθνείς πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις.

Το δολάριο είναι ηγετικό νόμισμα παγκόσμια για τις διεκπεραιώσεις συναλλαγών, την εκκαθάριση χρεών, τη διατήρηση συναλλαγματικών αποθεμάτων (εμπορικά

και επενδυτικά κέρδη που γίνονται μέρος των αποθεμάτων των ξένων κεντρικών τραπεζών).

Το δολάριο ήταν ο άξονας υποστήριξης της παγκόσμιας αμερικάνικης ηγεμονίας. Και είναι ο άξονας ολοκλήρωσης της σημερινής παγκόσμιας οικονομικής τάξης. Αν ξένες κεντρικές τράπεζες και επενδυτές επρόκειτο να αποσυρθούν από τις επενδύσεις σε δολάρια, αυτό θα μπορούσε να πυροδοτήσει μια παγκόσμια νομισματική κρίση και να ενισχύσει τη θέση των αντιπάλων του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού και των αντιπάλων νομισμάτων (όπως του ευρώ).

Το δολάριο ήταν σταθερό κατά τους τελευταίους μήνες. Αλλά αυτή είναι ίσως η ηρεμία πριν την καταιγίδα.

Η άρχουσα τάξη των ΗΠΑ και ο ιμπεριαλισμός αποκαλύπτονται

Καθώς η κρίση αυτή εκτυλίχθηκε την περασμένη εβδομάδα, μερικές από τις πραγματικότητες των καπιταλιστικών κανόνων βρέθηκαν στο επίκεντρο.

Κατ' αρχάς, ενώ οι θέσεις εργασίας, τα σπίτια, και το μέλλον των κυριολεκτικά εκατομμυρίων εργαζομένων σε αυτή την κοινωνία είναι σε κίνδυνο, ποια είναι η πρωταρ-

τότητας, της ακρίβειας και της φτώχειας.

Η παρατεταμένη οικονομική κρίση χτυπά το 2001-2004 την καρδιά του παγκόσμιου καπιταλιστικού συστήματος, τις ίδιες τις ΗΠΑ, με σοβαρό αντίκτυπο σε όλες τις οικονομίες του Πλανήτη. Η «Νέα οικονομία» καταρρέει τινάζοντας στον αέρα τις φρούδες ελπίδες των απολογητών της.

Την ίδια περίοδο ο Μπους μετά την 11η Σεπτεμβρίου και με το πρόσχημα της τρομοκρατίας κηρύσσει τον «πόλεμο μακράς διάρκειας» κατά του «άξονα του Κακού», διατυπώνοντας το δόγμα του «όποιος δεν είναι μαζί μας, είναι εναντίον μας». Έτσι, η στροφή της αμερικανικής οικονομίας προς την πολεμική βιομηχανία και τη στρατιωτικοποίηση ώστε να εκτονωθεί η κρίση, ήρθε να αποδείξει ανάγλυφα τον σύμφυτο με το χαρακτήρα του συστήματος τρόπο προσωρινής υπέρβασης των κρίσεων.

Παρά την προσωρινή ανακούφιση μέ-

σω των κολοσσιαίων εξοπλιστικών προγραμμάτων, η κρίση στο εσωτερικό των ΗΠΑ εξακολούθησε να σοβεί –και λόγω του κόστους των πολέμων που ήδη εκτοξεύθηκε στα 2,1 τρις δολάρια (το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι γύρω στα 13 τρις δολάρια)– φθάνοντας στην τελευταία καταστροφική της εκδήλωση με την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος που, όπως είπαμε, οφείλεται στην κατάρρευση των αμερικανικών ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime).

Οι συνέπειες των κρίσεων στην ΕΕ

Ο αντίκτυπος της κατάρρευσης εννέα από τις μεγαλύτερες τράπεζες των ΗΠΑ, μεταφράστηκε σε πτώση και των ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων. Κάτω από αυτές τις αρνητικές εξελίξεις και έχοντας πλέον παραδιάσει για τα καλά τις φλυαρίες περί

νεοφιλελεύθερης οικονομίας, η ΕΚΤ έσπευσε επειγόντως να ενισχύσει την ρευστότητα των τραπεζών με 70 δις ευρώ πέρα από τα 30 δις ευρώ που είχε διαθέσει την προηγούμενη. Παρά τις προβλέψεις της Κομισιόν, και του «σκληρού» πυρήνα της ΕΕ, στην πρόσφατη «ενδιάμεση Έκθεση» διαπιστώνεται ότι τελικά η οικονομική κρίση εξελίσσεται με ταχύτερους ρυθμούς από τους προβλεπόμενους. Με βάση αυτές τις δυσσώινες προβλέψεις, το ποσοστό αύξησης του ευρωπαϊκού ΑΕΠ θα περιορισθεί στο 1,4% από 1,7% της αρχικής πρόβλεψης και τώρα με βάση το βάθος της κρίσης, ίσως συμπιεσθεί περισσότερο. Τα φαινόμενα της οικονομικής πίεσης είναι ιδιαίτερα εμφανή στις ισχυρές οικονομίες όπως λ.χ. της Γερμανίας η οποία στο 2ο και 3ο τρίμηνο του 2008 παρουσιάζει αρνητική ανάπτυξη -0,5% και -0,2% αντίστοιχα.

γράφει ο Raymond Lotta

κική ανησυχία της άρχουσας τάξης; Είναι η προστασία ενός οικονομικού συστήματος που βρίσκεται στην κορυφή ενός παγκόσμιου συστήματος εκμετάλλευσης. Είναι η απαλλαγή από ευθύνες των ιδιοκτητών και των προνομιούχων επενδυτών του εν λόγω χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Δεν υπήρξε καμία δημόσια συζήτηση για την απαλλαγή και τα δάνεια των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Και το επαναλαμβανόμενο ρεφρέν από ψηλά ήταν: «Δεν είναι ώρα να προχωρήσουμε στην απόδοση ευθυνών». Σίγουρα, δεν υπάρχει ποτέ χρόνος, από τη σκοπιά της αστικής τάξης, να μιλήσουμε για τον καπιταλισμό και την εκμεταλλευτική και άναρχη λειτουργία του.

Πολιτικά, το σύστημα λειτουργεί με τέτοιο τρόπο ώστε οι μάζες του λαού να είναι ρυθμισμένες: είτε να είναι παθητικοί παρατηρητές, ή να κινητοποιούνται κάτω από τα φτερά αυτού ή του άλλου αστικού πολιτικού κόμματος ή αστικά υποκινούμενου κινήματος, ή να υφίστανται καταπίεση όταν ασχολούνται με σοβαρή αντίσταση.

Και μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, των πολιτικών και των επισήμων «εμπειρογνομώνων», οι άνθρωποι είναι εκπαιδευμένοι να βλέπουν τα πράγματα μέσα από ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό φίλτρο. Όταν μια κρίση σαν αυτή χτυπάει, το πρόβλημα δεν παρουσιάζεται ποτέ σαν πρόβλημα του συστήματος, αλλά μάλλον σαν

ατέλειες και ατασθαλίες που μπορούν να διορθωθούν: «υπερβολική απληστία», «ανευθυνότητα της Wall Street», «υπερβολικοί κανονισμοί» ή «πολύ λίγοι κανονισμοί».

Η αλήθεια είναι ότι αυτή η κρίση έχει βαθιές διαρθρωτικές αιτίες, που οφείλονται στην ίδια τη φύση και τη λειτουργία αυτού του παγκόσμιου συστήματος εκμετάλλευσης. Ο Λένιν περιέγραψε κάποτε το αστικό κοινοβούλιο (όπως το Κογκρέσο των ΗΠΑ) ως «καταστήματα ομιλών». Αυτή τη φορά, το Κογκρέσο δεν είχε καν την ευκαιρία να «συνομιλεί» πρώτο. Εμφάνισε ουσιαστικά ένα τετελεσμένο γεγονός: ένα πρόγραμμα «απαλλαγής». Τώρα οι «εξαγορές» θα συζητηθούν ακροθιγώς, αφήνοντας έξω τα διάφορα ανταγωνιστικά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα.

Υπάρχουν βασικοί θεσμικοί μηχανισμοί του αστικού και του ιμπεριαλιστικού κράτους. Σε αυτά περιλαμβάνεται η Ομοσπονδιακή Τράπεζα Αποθεμάτων –που παίζει καθοριστικό ρυθμιστικό, διευκολυντικό ρόλο στη ρύθμιση της αμερικανικής οικονομίας και η οποία επίσης παίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο στην παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία– και το υπουργείο Οικονομικών.

Σε αρκετές επικρατούσες ειδήσεις περιγράφεται το πώς οι επικεφαλής της Ομοσπονδιακής Τράπεζας, του Υπουργείου Οικονομικών και σημαντικοί παράγοντες της Wall Street, συναντήθηκαν για να λύσουν την υπόθεση με την AIG, υποβάλλοντας ένα σχέδιο για να αντιμετωπίσουν αυτήν τη φάση της κρίσης και, στη συνέχεια, να το

εφαρμόσουν. Όσο για τον Τζον Μακκίν και τον Μπαράκ Ομπάμα, ένας εκ των οποίων θα είναι ο επόμενος «επικεφαλής της αυτοκρατορίας», η αντίδρασή τους για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν αμάλγαμα παραλογισμού, υποκριτικής και επίδειξη υπακοής προς το σύστημα.

Ο Τζον Μακκίν στην αρχή της περασμένης εβδομάδας, περιέγραψε την οικονομία των ΗΠΑ ως έχουσα «υγιή θεμέλια». Στη συνέχεια εξαπέλυσε μια ρητορική επίθεση κατά των «οικονομιών-καζίνο» και «την απληστία» στη Wall Street. Στη συνέχεια επέστρεψε στις πύρινες εκκλήσεις του για περικοπές φόρων, που θα ωφελήσουν σημαντικά τους πλούσιους.

Από την πλευρά του, ο Ομπάμα γενικά επιδοκίμασε τα μέτρα ενώ κλείασε τις πολιτικές της χαλαρότητας και της απορύθμισης της προεδρίας Μπους. Η αμνησία είναι εντυπωσιακή... Υπήρξε ένα όργιο της απορύθμισης κατά τη διάρκεια της προεδρίας Κλίντον, συμπεριλαμβανομένης της κατάρρευσης των νομοθετικών ρυθμίσεων που έθεταν τις βάσεις για το είδος αντασφάλισης των στεγαστικών δανείων, όταν αντέδρασε οργισμένα η Wall Street. Αλλά πάλι, ένας από τους βασικούς οικονομικούς συμβούλους του Ομπάμα δεν είναι άλλος από τον Robert Rubin, πρώην πρόεδρος της Goldman Sachs (μιας από τις τελευταίες ανεξάρτητες επενδυτικές τράπεζες) και επικεφαλής του αμερικανικού Υπουργείου Οικονομικών υπό Κλίντον. πηγή: 4800

Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση

Το ίδιο συμβαίνει στη Βρετανία, την Ισπανία και την Ιταλία. Όμως ακόμα πιο εμφανή γίνονται τα σημάδια της κρίσης στα εργατολαϊκά στρώματα πάνω στα οποία –κατά πάγια πρακτική– θα επιχειρήσουν και πάλι να ρίξουν τα βάρη της επιδείνωσης. Ήδη, ο επίτροπος για θέματα Οικονομίας της ΕΕ, Χοακίν Αλμούνια, κάνει λόγο για «ένταση της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων» και προειδοποίησε ότι: «οι χώρες που έχουν μείνει πίσω στις μεταρρυθμίσεις θα χρειαστούν περισσότερο χρόνο να προσαρμοστούν στο σοκ της τωρινής κρίσης και αυτό θα έχει συνέπειες, όπως η μείωση της παραγωγής, η αύξηση της ανεργίας και η διέγερση των ανισοτήτων».

Ακόμα και η οικονομικά ανερχόμενη Ρωσία δεν ξέφυγε από τη διεθνή κατρακύλα, με το δείκτη και των δύο κεντρικών χρηματιστηρίων της να καταγράφουν απώλειες της τάξης του 11,47%, και 17,45% αντίστοιχα, τα οποία η Κεντρική Κρατική Τράπεζα ενίσχυσε με ενέσεις ρευστότητας, ακολουθώντας το παράδειγμα των υπολοίπων.

Η διεθνής κρίση μετατρέπεται σε ελληνικό άλλοθι

Σε ό,τι αφορά την ελληνική πραγματικότητα, όλες οι μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις –και ιδιαίτερα αυτές του ΠΑΣΟΚ– έπαιξαν πολύ καλά το παιχνίδι τόσο των «κρατικοποιήσεων», όσο και των «ιδιωτικοποιήσεων», που τους υπαγόρευαν από την αθέατη πλευρά της πολιτικής σκηνής τα γιγάντια ξένα και τα ντόπια μονοπώλια, δημιουργώντας πλήρη σύγχυση στον ελληνικό λαό σε σχέση με τις τάχα φιλολαϊκές προθέσεις τους. Κι αυτό, αφού κατάφεραν πρώτα να συνδέσουν τις «κρατικοποιήσεις» των ΔΕΚΟ, με το «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας», που ευαγγελίστηκε στην πρώιμη «επαναστατική» του περίοδο το ΠΑΣΟΚ, για να τις «ιδιωτικοποιήσουν» στη συνέχεια, αποδίδοντάς τες καθαρές στα νύχια του –ξένου κυρίως– αδηφάγου μονοπωλιακού κεφαλαίου διαμέσου της μετοχοποίησης τους.

Σε ό,τι αφορά στην πρόσφατη κρίση, η επιδείνωση της διεθνούς οικονομικής κατάστασης τείνει να αποτελέσει άλλοθι για την κυβέρνηση Καραμανλή. Με πρόσχημα λοιπόν τη διεθνή κρίση κλιμακώνεται η αντιλαϊκή επίθεση με τις διαβόητες «μεταρρυθμίσεις». Οι δηλώσεις Αλογοσκούφη αμέσως μετά το τέλος της Συνόδου υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών της ΕΕ είναι χαρακτηριστικές: «οι μεταρρυθμίσεις είναι απολύτως αναγκαίες σ' αυτή την πολύ δύσκολη συγκυρία για τη διεθνή οικονομία, προκειμένου το καράβι της Ελλάδας να εξακολουθήσει να πλέει με σταθερότητα στην κατεύθυνση που όλοι επιθυμούμε, δηλαδή στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου των Ελλήνων»!

Σκέψεις σχετικά με την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση

ΕΝΟΤΗΤΑ ΑΡΙΣΤΕΡΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

Ως γνωστόν ο Μάρξ διακρίνει δύο ειδών πιστωτικές κρίσεις. Εκείνες που λαμβάνουν χώρα στα χρηματιστήρια, στην κορυφή του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι εύκολα διαχειρίσιμες και το μόνο που προκαλούν είναι πανικό χωρίς ουσιαστική επίπτωση στην «πραγματική οικονομία» και σε εκείνες που επισυμβαίνουν στην χρηματιστηριακή σφαίρα, είναι όμως αποτέλεσμα άλλων παραγόντων. Η κρίση του 1987 θεωρείται «ότι προέκυψε από την κατάρρευση των προσδοκιών ανάκαμψης της αμερικανικής και διεθνούς οικονομίας». Οπότε, επειδή οι προσδοκίες ανάκαμψης δεν ευοδώθηκαν, δημιουργήθηκε χρηματιστηριακός πανικός χωρίς όμως άλλες επιπτώσεις. Περιγράφεται συνεπώς η πρώτη κατηγορία πιστωτικών κρίσεων του Μάρξ. Κρίση της δεύτερης κατηγορίας θεωρείται η σημερινή. Μάλιστα ο καθηγητής Λαπαβίτσας, θεωρεί πως σήμερα έχουμε μπροστά μας μια τραπεζική και όχι χρηματιστηριακή ή νομισματική κρίση, που μοιάζει με την Ιαπωνική κρίση της δεκαετίας του '90*.

TA SUBPRIMES

Η παρούσα τραπεζική κρίση φαίνεται πως προέκυψε από τη μη δυνατότητα εξυπηρέτησης ενός ποσοστού, ενός είδους στεγαστικών δανείων στις ΗΠΑ. Αυτά λέγονται subprimes (Υποάριστα) ενυπόθηκα στεγαστικά δάνεια. Τα δάνεια αυτά ονομάζονται έτσι διότι ενέχουν κίνδυνο μη εξυπηρέτησης μεγαλύτερο των συμβατικών δανείων, των Conforming δανείων. Αυτό συμβαίνει επειδή απευθύνονται σε δανειολήπτες «μη φερέγγυους», με «κακή πιστωτική προϊστορία», με όχι σταθερή ή με ανασφαλή θέση εργασίας. Σε μεγάλο δε ποσοστό οι δανειολήπτες αυτοί με τα προηγούμενα χαρακτηριστικά είναι αφροαμερικανοί ή ισπανόφωνοι των ΗΠΑ. Όμως και κάποιος με σταθερή δουλειά αλλά χαμηλά αμειβόμενος ή κάποιος που δεν έχει τη δυνατότητα εύρεσης εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης, ή που δεν έχει τη δυνατότητα να αντέξει και σε μια μικρή έστω αύξηση των επιτοκίων ανήκει στην κατηγορία των δανειοληπτών των subprimes στεγαστικών ενυπόθηκων δανείων. Για το δράμα των ανθρώπων αυτών κανείς δυστυχώς δεν ενδιαφέρεται στις ΗΠΑ.

Το ποσοστό αυτών των μη εξυπηρετούμενων δανείων δεν είναι πολύ μεγάλο. Αρκεί να σκεφθούμε πως τα subprimes δάνεια συνολικά δεν υπερβαίνουν το 1/4 του συνολικού όγκου των ενυπόθηκων δανείων στις ΗΠΑ.

Και τίθεται αυτομάτως το ερώτημα. Πως είναι δυνατόν μια τέτοια αρχική διαταραχή να οδηγήσει σε χρεοκοπία και κλείσιμο κολοσσών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ορισμένοι εκ των οποίων αποτελούν, με τις διαμεσολαβήσεις τους και την τεχνονομία τους, ισχυρότατους κόμβους του;

Για να απαντήσουμε στο ερώτημα αυτό θα πρέπει να κατανοήσουμε μια σειρά πρακτικών των τραπεζών, με δύο στόχους. Την άρση των εμποδίων της πιστωτικής τους επέκτασης και την διαχείριση των κινδύνων που αυτή συνεπάγεται. Αυτοί οι στόχοι επιδιώκονται με την τιτλοποίηση των υποθηκών σε συνδυασμό με μια σειρά χρηματοοικονομικά προϊόντα που ονομάζονται πιστωτικά παράγωγα.

ΟΙ ΤΙΤΛΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΥΠΟΘΗΚΩΝ

Οι τράπεζες βασισμένες στα δάνεια, τιτλοποιώντας τις υποθήκες, αύξησαν υπερβολικά τις πιστώσεις τους. Με τη μέθοδο της τιτλοποίησης των υποθηκών (mortgage securitisation), εκδίδοντας δηλαδή χρεόγραφα με βάση τα ενυπόθηκα δάνεια, οι τράπεζες από τη μία ελαφραίνουν τους ισολογισμούς τους και από την άλλη αποφεύγουν την ελάχιστη κεφαλαιακή απαίτηση που απαιτείται από τις αρχές των χωρών επί των σταθμισμένων δανείων. Τι σημαίνουν όλα αυτά;

Πρέπει να κατανοήσουμε καταρχήν τι είναι η τιτλοποίηση υποθηκών, π.χ. ενός στεγαστικού δανείου και γιατί γίνεται. Με αδρές γραμμές χωρίς λεπτομέρειες:

Ας πάρουμε έναν δανειοδοτικό οργανισμό που έχει στο ενεργητικό του έναν αριθμό ενυπόθηκων δανείων. Αυτά μπορεί να είναι στεγαστικά μπορεί να είναι και εμπορικά. Το πρώτο βήμα που κάνει είναι να τα φιλτράρει, δηλαδή να τα πακετάρει ώστε στο κάθε πακέτο να υπάρχουν υποθήκες με κοινά χαρακτηριστικά. Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να σχετίζονται με τον κίνδυνο μη αποπληρω-

μής ή πρόωρης αποπληρωμής. Ένα άλλο πακέτο μπορεί να περιέχει υποθήκες δανείων με κοινό χαρακτηριστικό το επιτόκιο ή την ωρίμανση του δανείου. Στη συνέχεια συστήνεται ένας ειδικός προς τούτο οργανισμός ο οποίος προσφέρει προς πώληση τις πακεταρισμένες αυτές υποθήκες. Η πώληση παίρνει τη μορφή έκδοσης τίτλων, ομολογιών για παράδειγμα. Οι αγοραστές των τίτλων αυτών λαμβάνουν τους τόκους των δανείων που καταβάλλουν στον δανειοδοτικό οργανισμό οι δανειολήπτες. Από τον τόκο αυτόν αφαιρούνται κάποια κόστη, όπως το κόστος εξυπηρέτησης των δανείων, το κόστος εξυπηρέτησης των αγοραστών των τίτλων, καθώς και το κόστος ασφαλιστικής κάλυψης κατά του κινδύνου μη αποπληρωμής ή πρόωμης αποπληρωμής.

Ξαφνικά δηλαδή, ο δανειοδοτικός οργανισμός χρησιμοποιώντας κάποιο στοιχείο του ενεργητικού του, εδώ τις υποθήκες, αυξάνει την ρευστότητα του αντλώντας μετρητά. Οι αγοραστές των τίτλων απολαμβάνουν προφανώς ένα ελκυστικό επιτόκιο, αλλιώς κανείς δεν θα τους αγόραζε και η τιτλοποίηση θα ναυαγούσε.

Η μεγάλη όμως επιτυχία αυτού του εργαλείου πιστωτικής επέκτασης όπως η τιτλοποίηση υποθηκών, είναι πως με τον τρόπο αυτό οι τράπεζες μειώνουν το ύψος του ισολογισμού τους. Συμβαίνει το εξής: Οι νομοθετικοί κανονισμοί των χωρών προκειμένου να προστατεύσουν τους καταθέτες των τραπεζών, επιβάλλουν τη συγκράτηση της δανειακής επέκτασης των τραπεζών συναρτώντας την με το ύψος των ιδίων κεφαλαίων. Με δεδομένα τα ίδια κεφάλαια, αν η τράπεζα επιτύχανε την μείωση του ύψους του ισολογισμού της, θα μπορούσε να αυξήσει τις δανειακές της εργασίες, συνεπώς και τα κέρδη της, πέρα από τις όποιες κεφαλαιακές δεσμεύσεις. Ο μόνος τρόπος προς τούτο είναι να μπορέσει να αποσύρει ένα ποσοστό των στοιχείων του ενεργητικού της από τον ισολογισμό της. Αυτό το καταφέρνει με την τιτλοποίηση υποθηκών, δηλαδή με την τιτλοποίηση στοιχείων του ενεργητικού της, διότι οι σχετικές εγγραφές γίνονται εξωισολογιστικά.

Να αναφέρουμε συμπληρωματικά ότι στον δείκτη φερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων που αναφέρεται στα ίδια κεφάλαια προς στοιχεία ενεργητικού μαζί με τα εκτός ισολογισμού στοιχεία, σε αυτά τα τελευταία δεν συμπεριλαμβάνονται οι τιτλοποιήσεις για την εκπόνηση του δείκτη αυτού. Αυτό παρά την αντίθετη και ορθή γνώμη του Βρετανικού σώματος ορκωτών λογιστών (Accounting Standards Board) και εναντίον της θεμελιώδους λογιστικής αρχής πως στο ενεργητικό πρέπει να παραμένει κάθε στοιχείο του οποίου η εταιρεία διατηρεί τον έλεγχο και εκτίθεται στα κέρδη και τους κινδύνους που απορρέουν από αυτό.

Η τράπεζα της Αγγλίας θεωρεί τα τιτλοποιημένα στοιχεία του ενεργητικού ως εξωισολογιστικά, ό,τι και αν λένε οι ορκωτοί λογιστές του Αγγλικού δημοσίου. Τώρα η ίδια ζητάει να χορηγηθούν στις τράπεζες ενέσεις ρευστότητας, μέσω της αγοράς από το Αγγλικό δημόσιο τίτλων που αναφέρονται στα μη εξυπηρετούμενα στεγαστικά δάνεια.

Στα παρακάτω σχηματοποιούμε μια διαδικασία τιτλοποίησης χωρίς εμπλοκή πιστωτικού παραγώγου. (Σχήμα 1)

Κατά κάποιον τρόπο οι υποθήκες φεύγουν από το ενεργητικό της τράπεζας, σύμφωνα με ό,τι περιγράψαμε, και γίνονται ενεργητικό του εκδότη των τίτλων που έχει συσταθεί από την τράπεζα ή τις τράπεζες. Ο εκδότης μπορεί να αγοράζει τις υποθήκες με δάνειο σε περιβάλλον χαμηλών επιτοκίων. Η τράπεζα με τη νέα ρευστότητα επεκτείνει την πολιτική των δανείων της και συγχρόνως έχει ελαφρώσει τον ισολογισμό της.

Όπως γίνεται αμέσως κατανοητό, η δυσχέρεια καταβολής των

δόσεων εκ μέρους των δανειοληπτών διαταράσσει όλη την αλυσίδα. Και γενικά η πιστωτική επέκταση των τραπεζών τις εκθέτει σε σειρά κινδύνων. Η ανάγκη διαχείρισης των κινδύνων αυτών δημιούργησε εντός της χρηματοπιστωτικής σφαίρας μια σειρά προϊόντων τα οποία λέγονται παράγωγα και χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Τα πιστωτικά και τα μη πιστωτικά παράγωγα. Τα πρώτα τα δημιούργησε μια επιστημονική ομάδα της J.P. Morgan με ιθύνοντα νου μια Βρετανίδα μαθηματικό, ένα golden girl των τραπεζών, την Μπλάιθ Μάστερς.

Με τα προϊόντα όμως αυτά συνδέθηκαν πάρα πολλοί παίκτες, με αποτέλεσμα το δίκτυο διασποράς του χρηματοπιστωτικού κινδύνου να λειτουργεί υπό όρους ως μπουμερανκ και να μετατρέπεται σε δίκτυο διάχυσης της κρίσης. Όταν δηλαδή το ποσοστό των subprimes στεγαστικών ενυπόθηκων δανείων που δεν εξυπηρετούντο αυξάνονταν, οι παράγωγοι τίτλοι υφίσταντο μεγάλες απώλειες και έτσι, όπως είπαμε, αντί να διασπείρεται ο κίνδυνος διαχέονταν η κρίση.

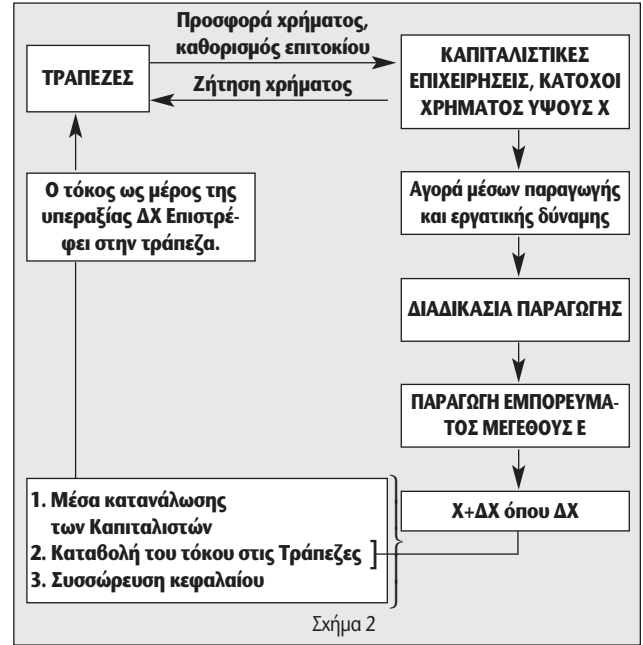
Θα μιλήσουμε αναλυτικά για εκείνα τα παράγωγα προϊόντα που συνδέονται με την κρίση. Πριν όμως, ας δούμε την νέα στρατηγική των τραπεζών, καθώς και τον λανθασμένο και ξένο στη μαρξιστική θεωρία τρόπο, που η συντριπτική μερίδα της αριστεράς αντιλαμβάνεται την χρηματοπιστωτική σφαίρα.

Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΤΑ ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Στην οπτική του Μάρξ οι τράπεζες δανείζουν τις παραγωγικές επιχειρήσεις. Στον Μάρξ, επίσης, το επιτόκιο είναι ένα καθαρά νομισματικό φαινόμενο, το ύψος του οποίου εξαρτάται από την προσφορά και ζήτηση δανεισμού κεφαλαίου, δηλαδή χρήματος με στόχο να λειτουργήσει ως κεφάλαιο. Επί πλέον τα κέρδη των τραπεζών αποτελούν μέρος της αποσώμενης εντός της παραγωγής υπεραξίας. Η υπεραξία αυτή που δημιουργείται στην παραγωγή και καταβάλλεται στις τράπεζες παίρνει τη μορφή του τόκου.

Περιγράφουμε σχηματικά την οπτική του Μάρξ στο Σχήμα 2.

Ο Μάρξ δηλαδή μελετά τον τόκο στρέφοντας την προσοχή του στην υπεραξία ΔΧ και άρα ερμηνεύει τα κέρδη των τραπεζών μέ-

σω αυτής, εντός της διαδικασίας αξιοποίησης του δανεισμού κεφαλαίου, παραγόμενης υπεραξίας.

Ο Μάρξ υποτιμά την έννοια του επιτοκίου, βλέποντας το απλά ως νομισματικό φαινόμενο, διότι εξετάζει μία μόνο λειτουργία των τραπεζών: Την χορήγηση δανειακών κεφαλαίων προς τις παραγωγικές επιχειρήσεις. Ο Μάρξ συνεπώς βλέπει μόνον την «παραδοσιακή» λειτουργία των τραπεζών, ως δανειστών των καπιταλιστών.

Σήμερα όμως έχει επισυμβεί μια σημαντική μετατόπιση. Οι τράπεζες έχουν μετακινηθεί προς τη «λιανική τραπεζική», ήτοι προς χώρους που καθόλου δεν συνδέονται με τη δημιουργία αξίας και τον προσπορισμό υπεραξίας. Μια τέτοια μετατόπιση δηλώνει ο δανεισμός των νοικοκυριών. Αλλά και οι επιχειρήσεις, ιδιαίτερως οι μεγάλες, έχουν μετακινηθεί. Προσπαθούν όλο και περισσότερο να μειώσουν το δανεισμό τους και να εξαρτήσουν τις επενδύσεις από ίδια κεφάλαια ή από παραγωγή χρηματοοικονομικών προϊόντων

Είναι συνεπώς προφανές πως οι τράπεζες εντείνουν τις προσπάθειές τους ώστε να κατακτήσουν όλο και μεγαλύτερα μερίδια στεγαστικής και καταναλωτικής πίστης. Από τη στιγμή που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία, μεγεθύνονται με ρυθμούς μεγαλύτερους των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην «πραγματική» οικονομία.

Από την άλλη πλευρά οι επιχειρήσεις, βλέποντας τη μεγέθυνση των τραπεζών δραστηριοποιούνται και εκείνες στις χρηματοπιστωτικές αγορές. Όμως η δραστηριότητά τους αυτή περνάει μέσα από την απεύθυνσή τους στις τράπεζες, διότι είναι εξειδικευμένες και μπορούν έναντι αμοιβής να αναλάβουν τη διαχείριση χρηματοοικονομικών προϊόντων των καπιταλιστικών επιχειρήσεων της «πραγματικής» οικονομίας. Έτσι η μεγέθυνση των τραπεζών ευνοείται περαιτέρω.

Η παραπάνω πραγματικότητα όμως ανατρέπει τη θεώρηση πολλών μαρξιστών περί δήθεν δύο διαφορετικών οικονομικών σφαιρών. Αυτών της πραγματικής οικονομίας από τη μία μεριά και της χρηματοπιστωτικής σφαίρας από την άλλη. Μάλιστα η τελευταία θεωρείται πως είναι μια κερδοσκοπική φούσκα ή τέλος πάντων ένας χώρος όπου διαδραματίζεται ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος.

Πολλοί μαρξιστές έχουν υιοθετήσει με λίγα λόγια την ακόλουθη

γραμμή: Η πραγματοποιούμενη υπεραξία εντός της «πραγματικής οικονομίας» είναι ενδεχόμενο να πλεονάσει, επειδή δεν βρίσκει επικερδείς τομείς επένδυσης. Αυτή η πλεονάζουσα υπεραξία, ισχυρίζονται, κατευθύνεται στην χρηματοπιστωτική σφαίρα και επιδίδεται στην αγοροπωλησία χρηματοπιστωτικών τίτλων οι οποίοι θεωρούνται από τους μαρξιστές αυτούς «πλασματικές αξίες». Άρα αυτό που κυριαρχεί εντός της χρηματοπιστωτικής σφαίρας είναι η κερδοσκοπία. Εκείνοι που κερδίζουν, κερδίζουν επειδή κάποιος άλλοι χάνουν, όπως γίνεται στο καζίνο, όπου επικρατεί το παιχνίδι του μηδενικού αθροίσματος.

Γιατί όμως οι μετοχές, τα ομόλογα και τα διάφορα χρεόγραφα εν γένει θεωρούνται από αυτούς πλασματικές αξίες; Απαντούν πως τα προϊόντα αυτά, τα οποία κατά κανόνα εμπορεύονται στα χρηματιστήρια, δεν είναι «πραγματικά» εμπορεύματα καίτοι εμπορεύονται. Και δεν είναι πραγματικά εμπορεύματα, διότι δεν έχουν ενσωματώσει ποσότητα δαπανηθείσας εργασίας. Έτσι, μέσα στην χρηματοπιστωτική σφαίρα εισέρχεται μέρος της υπεραξίας ως ποσότητα δαπανηθείσας εργασίας, μέρος εκείνης που δαπανήθηκε προκειμένου να παραχθεί το υπερπροϊόν, όμως ενώ εισέρχεται δεν αυξάνεται διότι δεν αγοράζει κανένα εμπόρευμα, αλλά λειτουργεί ως πόλος έλξης διαφόρων «χαρτιών», των χρηματοπιστωτικών τίτλων. Η ζήτηση αυτών των «χαρτιών», συνεχίζουν, από την πλεονάζουσα υπεραξία, τα καθιστά ελκυστικά, οπότε προσελκύουν και εισοδήματα που δεν προέρχονται από υπεραξία αλλά είναι μισθιακά εισοδήματα. Η ζήτηση των «χαρτιών» συνεπώς αυξάνεται ακόμη περισσότερο, οπότε οι τιμές τους «φουσκώνουν».

Αυτή βέβαια η ανάγνωση του Μαρξ, η οποία καθόλου δεν κατανοεί την κίνηση του χρήματος ως κεφάλαιο, επί πλέον δε υποτάσσεται σε Κεϋνσιανής έμπνευσης σχήματα, όπως αυτό του διαχωρισμού της «πραγματικής οικονομίας» και της εν γένει κερδοσκοπικής χρηματοπιστωτικής σφαίρας, είναι μια Ρικαρδιανή ανάγνωση του Μαρξ. Αυτό διότι θεωρεί την αξία ως μία ενσωματωμένη στα εμπορεύματα ποσότητα δαπανηθείσας εργασίας και όχι ως μία κοινωνική σχέση εντός του Καπιταλιστικού Τρόπου Παραγωγής (Κ.Τ.Π.), ως νοητικού κατασκευάσματος του Μαρξ, η οποία παίρνει τη μορφή του χρήματος καίτοι η ουσία της είναι η αφηρημένη εργασία. Οπότε στην Ρικαρδιανή ανάγνωση του Μαρξ, το χρήμα που εισέρχεται στο χρηματιστήριο για να αγοράσει π.χ. μετοχές, δεν λειτουργεί ως κεφάλαιο, αφού δεν αγοράζει εμπορεύματα προκειμένου να καταναλωθεί παραγωγικά, αλλά χαρτιά τα οποία βεβαίως δεν συμπυκνώνουν δαπανηθείσα ανθρώπινη εργασία.

Το χρήμα όμως που εισέρχεται στο χρηματιστήριο και αγοράζει μετοχές ασφαλώς και λειτουργεί ως κεφάλαιο, διότι αγοράζει προσδοκίες, δηλαδή δικαίωμα επί της μελλοντικής παραγόμενης υπεραξίας, επί της εκμετάλλευσης του μέλλοντος, διότι αυτή είναι η υπεραξία, αυτή η ίδια η εκμεταλλευτική σχέση, μια και αποτελεί αποτέλεσμα και προϋπόθεση της. Δεν είναι το ΔΧ η υπεραξία, το ΔΧ είναι η λογιστική σε χρήμα αποτίμηση της.

Κάνει λάθος όποιος νομίζει πως το θέμα είναι θεωρητικό. Διότι όποιος βλέπει στη χρηματιστηριακή σφαίρα μόνο φούσκες και παιχνίδια μηδενικού αθροίσματος αυτός χάνει και μια σειρά σημαντικών λειτουργιών που συντελούνται εντός της. Ας αναφέρουμε δύο από τις λειτουργίες αυτές που συναρτώνται με την αγοροπωλησία μετοχών, αλλά και την κίνηση των παραγώγων.

Ως γνωστόν ο Μαρξ εισήγαγε την έννοια του ποσοστού κέρδους ως το πηλίκο της υπεραξίας προς το σταθερό και το μεταβλητό κεφάλαιο. Επίσης ως σταθερό κεφάλαιο όρισε το άθροισμα του παγίου και του κυκλοφορούντος σταθερού κεφαλαίου. Το πάγιο κεφά-

λαιο δεν φθείρεται εντός της διαδικασίας παραγωγής, άρα «ενώ βρίσκεται πλέον εκτός κυκλοφορίας, η αξία του υπεισέρχεται αποφασιστικά στον προσδιορισμό του ύψους κερδοφορίας (του ποσοστού κέρδους)» (Μηλιός Ι. 2007).

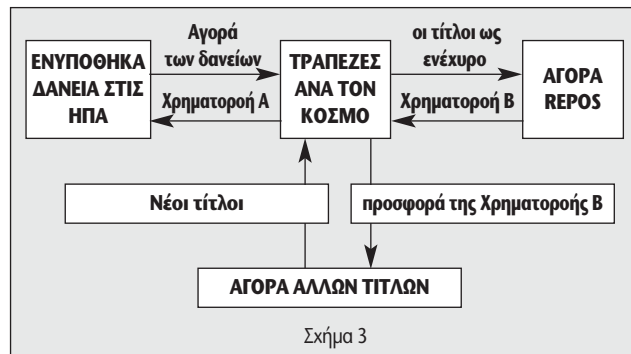
Μετά όμως από αυτά τίθεται ένα ερώτημα: Τι είναι αυτό που αποτιμά τα πάγια κεφάλαια, τα εκτός πλέον κυκλοφορίας, άρα τι ενσαρκώνει το ποσοστό κέρδους του Μαρξ; Διότι χωρίς την αποτίμηση αυτή είναι αδύνατος ο «προσδιορισμός» του ποσοστού κέρδους, μια και τα πάγια κεφάλαια, στο μοντέλο του Μαρξ, αποτελούν προσθετό του σταθερού κεφαλαίου.

Οι τιμές των μετοχών και των παραγώγων αποτιμούν την αξία των παγίων κεφαλαίων εν συγκρίσει με άλλα πάγια κεφάλαια, άρα αποτελούν ένα μέτρο σχετικής σύγκρισης των παγίων κεφαλαίων. Και μάλιστα η αξιολόγηση αυτή γίνεται με διαρκώς μεταβαλλόμενη την τεχνολογία και τις διακυμάνσεις του οικονομικού κύκλου, ενσωματώνοντάς τα και τα δύο.

Επί πλέον μέσω της αγοροπωλησίας των μετοχών συμμετροποιούνται τα πλέον ξένα μεταξύ τους είδη παγίων κεφαλαίων.

Κάποιοι ίσως απαντήσουν πως η αποτίμηση που αναλύσαμε γίνεται στρεβλά, όμως οι αξίες εκφράζονται στρεβλά, μέσω των τιμών, δηλαδή του χρήματος. Έτσι κι αλλιώς το ποσοστό κέρδους του Μαρξ δεν είναι, ως έχει, μετρήσιμο μέγεθος, αφού οι όροι του κλάσματος είναι εκφρασμένοι σε αξίες, δηλαδή σε μη μετρήσιμες ποσότητες. Παρατηρούμε πως μέσω των αγοροπωλησιών των μετοχών συμμετροποιούνται τα πλέον διαφορετικά είδη παγίων κεφαλαίων.

Ένα επί πλέον σημείο είναι το γεγονός πώς η λειτουργία των παραγώγων ενοποιεί και αλληλοδιαπλέκει τους επιμέρους πιστωτικούς κύκλους σε διεθνές επίπεδο. Μια τέτοια αλληλοδιαπλοκή περιγράφουμε στο σχήμα 3.

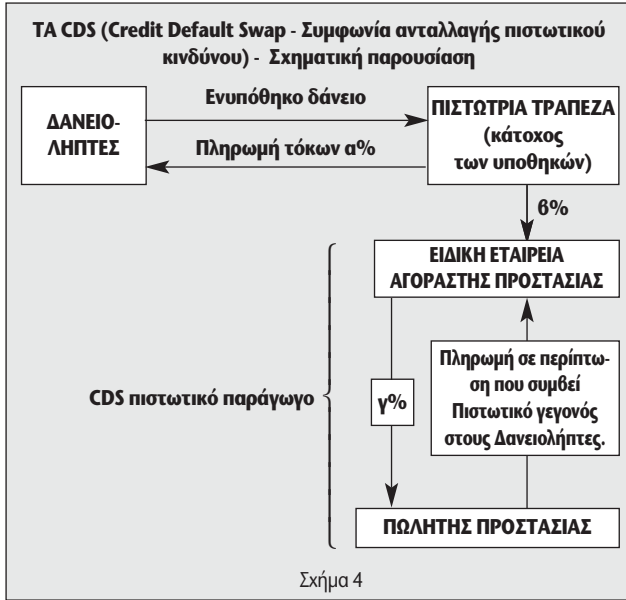

Μέσα σε αυτή την αλληλοδιαπλοκή ενυπάρχουν τα παράγωγα, σε πλήθος μορφών, προκειμένου να αντισταθμιστούν οι κίνδυνοι. Χωρίς την ύπαρξή τους τέτοια αλληλοδιασύνδεση δεν θα ήταν δυνατή σε μεγάλη παγκόσμια έκταση. Άρα ευνοείται και επιταχύνεται η κεφαλαιακή συσσώρευση, εντείνεται ο ανταγωνισμός και η τάση σύγκλισης των ποσοστών κέρδους

ΤΑ ΠΑΡΑΓΩΓΑ

Μια άλλη όψη είναι αυτή των παραγώγων. Τα πλέον συνήθη είναι τα συμβόλαια ανταλλαγής επιτοκίων και τα πιστωτικά παράγωγα που είναι συμβόλαια βασισμένα σε χρέη. Δυστυχώς και αυτά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα έχουν ειδωθεί από την κυρίαρχη μαρξιστική οπτική ως οχήματα κερδοσκοπίας και μόνον και δεν έχουν αναλυθεί. Και επειδή δεν έχουν αναλυθεί δεν είναι δυνατόν να γίνει κατανοητή η παρούσα κρίση. Διότι όχημα της κρίσης αυτής είναι τα πιστωτικά παράγωγα τύπου CDO.

TA CDO (Collateralized Debt Obligations, δηλαδή εγγυημένα χρέη)

Πρόκειται για πιστωτικά παράγωγα και μπορούμε με καλή προσέγγιση να πούμε, πως είναι τιτλοποίηση χρεών με δημιουργία κλάσεων, όπου εν τω μεταξύ η τράπεζα συνδέεται με μία ειδική εταιρία ή άλλη τράπεζα με παράγωγο τύπου CDS. Άρα πιστωτικά παράγωγα τύπου CDO = τιτλοποίηση χρεών με κλάσεις + σύνταξη ενός ή περισσότερων παράγωγα τύπου CDS. (Σχήμα 4)

Ο πωλητής προστασίας, τράπεζα ή εταιρεία, πληρώνει στον αγοραστή προστασίας χρηματικό ποσόν αν λάβει χώρα κάποιο πιστωτικό γεγονός ή σειρά πιστωτικών γεγονότων στους δανειολήπτες. Ο αγοραστής προστασίας πληρώνει τον πωλητή για όση διάρκεια καθορίζεται από το συμβόλαιο (το CDS) μια χρηματοροή γ% (τιμή κινδύνου). Ο αγοραστής προστασίας έχει συσταθεί από την ίδια την τράπεζα ή από πλήθος τραπεζών με υποχρέωση την συνομολόγηση των CDS. Για το λόγο αυτό λέγεται και εταιρεία ειδικού σκοπού.

Το συμβόλαιο περιγράφει πλήρως τα πιστωτικά γεγονότα που καλύπτει, καθώς και το χρηματικό ποσόν που πληρώνει ο αγοραστής προστασίας. Αυτό το χρηματικό ποσόν είναι μέρος της αξίας του περιουσιακού στοιχείου που κατέχει η πιστώτρια τράπεζα.

Η πιστώτρια τράπεζα έχει «απαλλαγεί» από το άγχος μη εξυπηρέτησης των δανείων που χορήγησε και το μεταφέρει μέσω της ειδικής εταιρείας στον πωλητή προστασίας που καθίσταται συγχρόνως και αγοραστής κινδύνου.

Ο πωλητής προστασίας κάνει τους δικούς του λογαριασμούς. Κινείται εν γένει ως εξής: Εφόσον τα είδη των πιστωτικών γεγονότων έχουν καταγραφεί στο συμβόλαιο, το πρώτο που κάνει είναι να υπολογίσει την πιθανότητα να συμβεί κάποιο από τα πιστωτικά γεγονότα σε μια διαδοχή χρονικών στιγμών και στη συνέχεια να καταστρώσει μια συνάρτηση που να συνδέει τις απώλειες με βάση τις πιθανότητες που υπολόγισε πριν. Η κατάστρωση αυτής της συνάρτησης απωλειών είναι δουλειά των μαθηματικών και μάλιστα ιδιαίτερως δυναμικών κλάδων. Αν οι εκτιμήσεις του πωλητή προστασίας είναι λανθασμένες θα έχει υψηλότερες απώλειες.

Προφανώς αντί ενυπόθηκων δανείων μπορούμε να έχουμε ομόλογα, οπότε ο δανειολήπτης να είναι μια επιχείρηση ή το δημόσιο, αλλά και εν γένει άλλες μορφές χρέους.

Αφού εξηγήσαμε χωρίς πολλές λεπτομέρειες τι είναι ένα CDS πιστωτικό παράγωγο θα αναλύσουμε το ζήτημα της διαμέρισης σε κλάσεις, οπότε θα φανεί γιατί οι τράπεζες που διαμερίζουν σε κλάσεις τα χρέη, είναι και αναγκασμένες να κρατούν για τον εαυτό τους την πλέον εκτεθειμένη σε κινδύνους κλάση.

ΤΙΤΛΟΠΟΙΗΣΗ ΧΡΕΩΝ ΜΕ ΚΛΑΣΕΙΣ

Οι καθηγητές Μηλιός και Λαπαθίτσας προκειμένου να εξηγήσουν τις κλάσεις παρουσιάζουν ένα «αφελές» αλλά διδακτικό παράδειγμα. Στην πραγματικότητα τα πράγματα είναι πολύ συνθετότερα. Εμείς τροποποιήσαμε το παράδειγμα ώστε να υπάρχει ασφάλιστρο κινδύνου και στην υψηλή κλάση και επί πλέον υπολογίσαμε με ορθό τρόπο τις πιθανότητες, διότι στο παράδειγμά τους υπάρχουν, άνευ βέβαια ουσιαστικής σημασίας, αριθμητικά λάθη.

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΡΩΤΗ (Η υψηλή κλάση δεν έχει ασφάλιστρο κινδύνου). Έστω ένα χαρτοφυλάκιο δύο ομολόγων διάρκειας ενός έτους και ονομαστικής αξίας 100 χρηματικών μονάδων το καθένα. Έστω επίσης 2% η πιθανότητα να συμβεί πιστωτικό συμβάν η οποία είναι ίδια και για τα δύο ομόλογα. Έστω επίσης ότι το πιστωτικό γεγονός του ενός δεν επηρεάζει το άλλο. Δηλαδή αν Α το ενδεχόμενο να παρουσιάσει πιστωτικό συμβάν το ένα και Β αντίστοιχα το ενδεχόμενο για το άλλο τότε:

$$P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B) \quad (1)$$

Στη συνέχεια δημιουργούμε τίτλους δύο κλάσεων: Την υψηλή και τη χαμηλή κλάση αξίας 100 x.μ. η κάθε μία. Ο αγοραστής της υψηλής κλάσης αν συμβεί πιστωτικό γεγονός μέσα σε ένα χρόνο θα λάβει 100 x.μ. (όλο το ποσόν). Ο αγοραστής της χαμηλής κλάσης θα λάβει σε περίπτωση πιστωτικού γεγονότος στα ομόλογα το μισό ποσόν. Άρα με πιστωτικό γεγονός στο ένα θα λάβει 50x.μ και στο άλλο θα λάβει 0 x.μ. δηλαδή τίποτε. Στη συνέχεια υπολογίζουμε ορθά τις πιθανότητες.

Επειδή $A \cap B = (A \cap B') \cup (A \cap B) \cup (A' \cap B)$ και τα σύνολα των παρενθέσεων είναι ξένα έχουμε:

$$\begin{aligned} P(A \cap B') + P(A \cap B) + P(A' \cap B) &= P(A \cup B) \text{ ή} \\ P(A \cap B') + P(A' \cap B) &= P(A) + P(B) - 2 \cdot P(A) \cdot P(B) = \\ &= 0,02 + 0,02 - 2 \cdot (0,02)^2 = 3,92\% \end{aligned}$$

Άρα η πιθανότητα να συμβεί πιστωτικό γεγονός μόνο στο ένα από τα δύο ομόλογα μέσα σε ένα έτος είναι 3,92%.

Η πιθανότητα πιστωτικού γεγονότος και στα δύο είναι:

$$P(A \cap B) = P(A) \cdot P(B) = 0,02 \cdot 0,02 = 0,04\%$$

Η πιθανότητα πιστωτικού γεγονότος σε κανένα ομόλογο είναι:

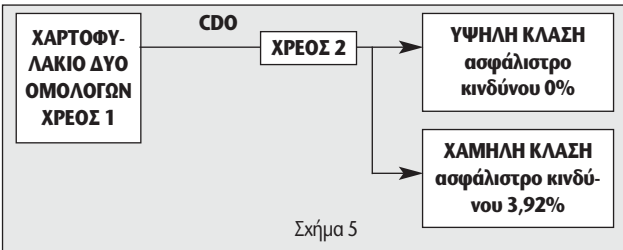
$$1 - P(A \cup B) = 1 - P(A) - P(B) + P(A) \cdot P(B) = 96,04\%$$

Συγκεντρώνουμε τα συμπεράσματα μας για την χαμηλή κλάση, διότι η υψηλή δεν έχει κανένα απολύτως πρόβλημα, μια και θα λάβει 100 x.μ. σε ένα έτος (πίνακας 1).

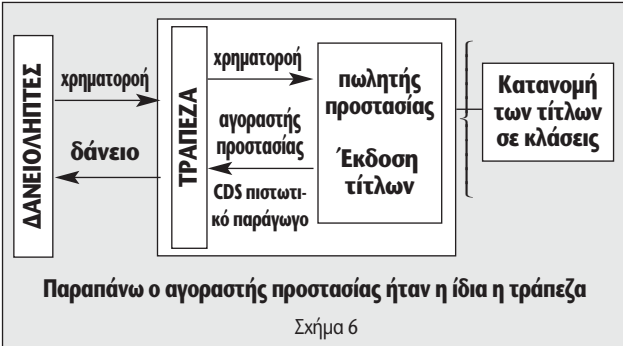
Οι συγγραφείς του παραδείγματος ξεκίνησαν από ένα χρέος, από ένα χαρτοφυλάκιο δύο ομολόγων, και δημιούργησαν ένα νέο

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ	ΧΑΜΗΛΗ ΚΛΑΣΗ	
	ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ	ΑΞΙΑ ΠΟΥ ΘΑ ΛΑΒΕΙ Ο ΚΑΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΚΛΑΣΗΣ
ΚΑΝΕΝΑ	96,04%	100 χρημ. μονάδες
ΕΝΑ ΜΟΝΟ	3,92%	50 χρημ. μονάδες
ΔΥΟ	0,04%	0 χρημ. μονάδες

Σχήμα 5

Σχήμα 6

χρέος με μέτρο κινδύνου ύπαρξης πιστωτικού γεγονότος 0% για την υψηλή κλάση και 3,92% για την χαμηλή. (Σχήμα 5)

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: Εμείς στη συνέχεια τροποποιούμε το παράδειγμα Μηλιού Λαπαθίτσα και υποθέτουμε πως και η υψηλή κλάση έχει ένα μικρό ασφαλιστρο κινδύνου ύψους 0,2%. Αυτό δηλαδή σημαίνει πως σε περίπτωση πιστωτικού γεγονότος στα ομόλογα, η αξία των τίτλων, έστω X, που κατέχει η υψηλή κλάση θα υποστεί μείωση 0,2%X. Ποια είναι τότε η αξία των τίτλων της υψηλής κλάσης; Έχουμε:

1. Προσδοκώμενες απώλειες σε περίπτωση ενός πιστωτικού γεγονότος = $3,92\% \cdot \max(X - 150)$

2. Προσδοκώμενες απώλειες σε περίπτωση δύο πιστωτικών γεγονότων = $0,04 \cdot \max(X - 100)$

Άρα $3,92\% \cdot \max(X - 150) + 0,04 \cdot \max(X - 100) = 0,02X$ ή $X = 133,33$, αξία τίτλων υψηλής κλάσης, οπότε αξία τίτλων χαμηλής κλάσης = 66,67 και άρα μερίδιο υψηλής κλάσης = 66,6% και μερίδιο χαμηλής κλάσης = 33,3%.

Οι τιμές αγοράς των τίτλων μπορούν να υπολογιστούν αν είναι γνωστές οι αποδόσεις τους.

1. Για την υψηλή κλάση: Εφόσον έχει μικρό μέτρο κινδύνου η απόδοση της θα είναι μικρότερη από αυτήν της χαμηλής κλάσης που έχει μέτρο κινδύνου 3,92%, δηλαδή μεγαλύτερο της πιθανότητας ύπαρξης πιστωτικού γεγονότος στο ένα ομόλογο που είναι 2%. Έστω, συνεπώς, απόδοση υψηλής κλάσης = 3,5%. Τότε η τιμή

αγοράς των τίτλων από την υψηλή κλάση θα είναι $133,33 / (1 + 3,5\%) = 128,82$.

2. Για την χαμηλή κλάση. Μπορούμε να υπολογίσουμε την απόδοση των τίτλων της χαμηλής κλάσης, αν γνωρίζουμε την απόδοση των ομολόγων που κατέχει ο εκδότης των τίτλων. Έστω η απόδοση αυτή πως είναι 10%. Τότε Τιμή αγοράς ομολόγων = $200 / (1 + 0,1) = 182$. Άρα η χαμηλή κλάση αγόρασε τους τίτλους $182,00 - 128,82 = 54,82$ περίπου 55. Άρα η απόδοση των τίτλων για την χαμηλή κλάση έστω i βρίσκεται από την λύση της εξίσωσης $55 = 66,67 / (1 + i)$, από όπου $i = 20\%$ περίπου.

Πολύ λογικό να απολαμβάνει η χαμηλή κλάση τόσο υψηλή απόδοση, αφού έτσι αμείβεται για το υψηλό μέτρο κινδύνου που αναλαμβάνει.

Υποθέσαμε ότι οι νέοι τίτλοι αγοράζονται στην ίδια τιμή με την τιμή αγοράς των ομολόγων από τον εκδότη των νέων τίτλων.

Και εδώ ακριβώς βρίσκεται το μυστικό των υψηλών απωλειών των εκδοτών των τίτλων με βάση τα ενυπόθηκα δάνεια. Προκειμένου να καταστήσουν τους τίτλους αυτούς ελκυστικούς και να πείσουν για την αξιοπιστία των υποθηκών κρατούσαν για τον εαυτό τους τη χαμηλή κλάση. Οπότε, όταν λόγω της αύξησης των επιτοκίων τα subprimes δεν εξυπηρετούντο, οπότε είχαμε πιστωτικό γεγονός, οι χαμηλές κλάσεις είχαν και τις πλέον υψηλές απώλειες.

Έτσι, χωρίς λεπτομέρειες, η δομή ενός CDO έχει όπως φαίνεται στο σχήμα 6.

Η δομή αυτή μπορεί να περιγραφεί και για ένα χαρτοφυλάκιο ομολόγων. Τότε έχουμε CDO τύπου CBO (σχήμα 7).

Η ειδική εταιρεία δύναται προφανώς να συγκεντρώνει διάφορων ειδών χρέη όπως παρακάτω:

$X_1, X_2, X_3, \dots, X_n \rightarrow$ ΕΙΔΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ, Έκδοση τίτλων με βάση τα χρέη { ΚΛΑΣΕΙΣ

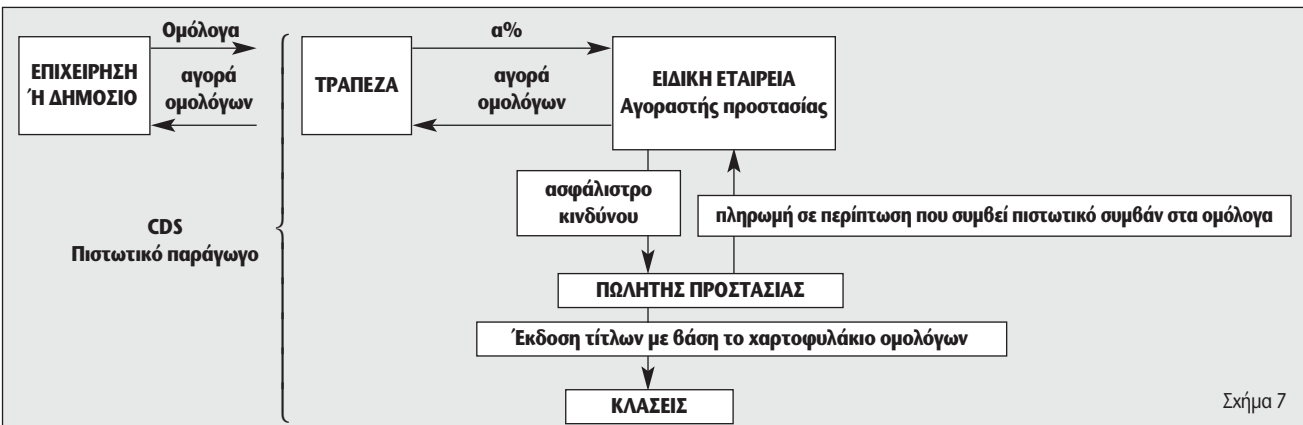
Όπου X_1 ομόλογα, X_2 δάνεια, X_3 πιστωτικές κάρτες, κ.λπ.

Προφανώς μεταξύ των $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ έχει παρεμβληθεί πιστωτικό παράγωγο τύπου CDS (ένα ή περισσότερα).

Οι δομές μπορεί να είναι συνθετότερες, να έχουμε δηλαδή CDO στο τετράγωνο ή CDO στον κύβο (Σχήμα 8).

Η λειτουργία της ειδικής εταιρείας μπορεί να ενσωματώσει και ένα μη πιστωτικό παράγωγο, δηλαδή μια συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων και συγχρόνως να είναι και πωλητής πιστωτικής προστασίας προς την τράπεζα.

Όπως είδαμε, η εταιρεία ειδικού σκοπού δημιουργήσε τις κλάσεις και εισέπραξε την αξία των τίτλων από τους κατανεμημένους σε κλάσεις αγοραστές τους. Επίσης η ίδια η τράπεζα κράτησε για

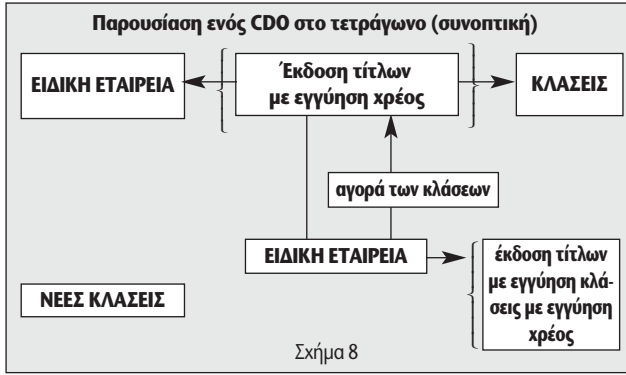

Σχήμα 7

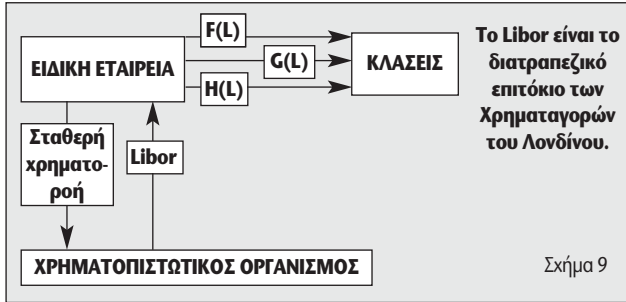

Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση

Σχήμα 8

Σχήμα 9

τον εαυτό της τη χαμηλή κλάση, την πλέον εκτεθειμένη σε κινδύνους. Συγχρόνως η ειδική εταιρεία μεταβιβάζει στους αγοραστές των τίτλων χρηματοροές έναντι των τίτλων. Αυτές οι χρηματοροές όμως εξαρτώνται από κυμαινόμενο επιτόκιο, συνήθως το Libor, άρα η κάθε χρηματοροή είναι συνάρτηση του Libor.

Δεδομένης της μεταβλητότητας του Libor η ειδική εταιρεία αναζητά άλλον χρηματοπιστωτικό οργανισμό, προκειμένου να δώσει χρηματοροή σταθερού επιτοκίου και να λάβει Libor. Τότε εμπλέκεται σε μία συμφωνία ανταλλαγής επιτοκίων, δηλαδή σε ένα μη πιστωτικό παράγωγο τύπου IRS (Interest Rates Swap).

Περιγράφουμε την εμπλοκή της ειδικής εταιρείας σε ένα παράγωγο τύπου IRS. Τα IRS μη πιστωτικά παράγωγα είναι τα πλέον διαδεδομένα. Ό,τι περιγράφεται στο σχήμα είναι μόνο ένα στιγμιότυπο των αλληλοσυνδέσεων της ειδικής εταιρείας (Σχήμα 9).

Στη συμφωνία αυτή IRS το κάθε μέρος θεωρεί ότι το άλλο ή τα άλλα με τα οποία έχει συνδεθεί θα είναι στο μέλλον σε θέση να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Το κάθε μέρος, το κάθε ατομικό κεφάλαιο για να είναι συνεπές στις υποχρεώσεις του θα πρέπει να έχει μια τουλάχιστον σταθερή κερδοφορία που να του επιτρέπει να κρατά τη θέση του. Το κάθε μέρος συνεπώς πουλά στο άλλο το δικαίωμα συμμετοχής στην κερδοφορία του. Το κάθε μέρος προεξοφλεί στο παρόν τις συνθήκες μελλοντικής συσσώρευσης, συνεπώς προεξοφλεί τη μελλοντική υπεραξία, προεξοφλεί την πίσση προς την εργασία για την αύξηση του ποσοστού κέρδους.

Μέσα σε αυτή την αλληλοδιαπλοκή των ατομικών κεφαλαίων που επιφέρουν τα swaps, το κάθε κεφάλαιο κρίνεται συνεχώς ως προς την αξιοπιστία του και ως προς την ικανότητά του να προβλέπει, οπότε και να προεξοφλεί την πορεία του ποσοστού κέρδους, την πορεία της συσσώρευσης.

Στα παραπάνω προσπαθήσαμε να παρουσιάσουμε τα οχήματα της παρούσης κρίσης και πως αυτά λειτουργούν σε έναν κόσμο αλληλοδιασύνδεσης με ελάχιστη διαφάνεια, σε ένα κόσμο που οι χρηματαγορές υπόκεινται στην νεοφιλελεύθερη ρύθμιση.

Έχουμε συναίσθηση των ελλείψεων της παρουσίας μας σε πολλά κεφαλαιώδη θέματα, όπως ο ρόλος της ανόδου των επιτοκίων στην ΗΠΑ, που πυροδότησε την μη εξυπηρέτηση των subprimes και κυρίως του ρόλου των εταιρειών αξιολόγησης, οι οποίες αξιολογούσαν τις κλάσεις.

Για τα θέματα αυτά, καθώς και για περαιτέρω παρουσίαση των παραγώγων θα επανέλθουμε. Αναμένουμε με ανυπομονησία τη μετάφραση και την κριτική από την πλευρά κυρίως των μαρξιστών στη χώρα μας του βιβλίου των Μπράϊαν και Ράφερτυ περί των παραγώγων και της κοινωνικής τους διάστασης. Η μετάφραση του βιβλίου των Μακότο Ίτο και Κ. Λαπαθίτσα περί της πολιτικής οικονομίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί το πρώτο βήμα ώστε να αλλάξουμε αντίληψη για την χρηματοπιστωτική σφαίρα και να κάνουμε αυτό που οφείλουμε ως αριστεροί: Συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης, χωρίς να λέμε ευκολίες περί μηδενικών αθροισμάτων και καπιταλισμών καζίνου.

ΑΝΩ ΛΙΟΣΙΑ. 18/10/08

μηνιαίο 081*

* Δες συνέντευξη του στο περιοδικό *International Socialism*, που αναδημοσιεύτηκε μεταφρασμένη στο περιοδικό «οι Θέσεις», τεύχος 103.

alfavita.gr

Ειδήσεις, Αναλύσεις, Έρευνες, Θέματα για όλους τους χώρους της Παιδείας και της εργασίας, για τον εκπαιδευτικό, το γονιό, το μαθητή, το φοιτητή, τον ενημερωμένο πολίτη

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ

www.alfavita.gr ΔΙΚΤΥΟ

ΕΓΚΑΙΡΗ ΚΑΙ ΕΓΚΥΡΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Με την επιμέλεια του **Χρήστου Κάτσικα**
και 50 συνεργατών - ανταποκριτών

Η **www.alfavita.gr** είναι η μεγαλύτερη σε επισκεψιμότητα εκπαιδευτική πύλη στην Ελλάδα με 1.750.000 επισκέψεις μηνιαίως

Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση

ΚΡΙΑΧ ΜΠΟΥΥΜ & εκπαίδευση

Μια προσέγγιση στην οικονομική κρίση για μη οικονομικά μυαλά

Ότι θα βλέπαμε σ' αυτό το μάταιο κόσμο κεφαλαιοκράτες μπολσεβίκους, δεν μπορούσαμε ούτε να το υποψιαστούμε. Να όμως που συνέβη. Μ' αυτήν ακριβώς την επιχειρηματολογία απέρριψαν κάποιοι στο αμερικάνικο κοιγκρέσο την πρόταση για στοργικό αγκάλιασμα των υπό πτώχευση τραπεζών από το κράτος. «Δεν θα γίνουν οι τραπεζίτες μας μπολσεβίκοι!». Σε δεύτερη βέβαια σκέψη, προσμετρήθηκαν τα δετικά και η ρετσίνα του μπολσεβίκου πήγε σε δεύτερη μοίρα...

Έτσι, «ο σοσιαλισμός των πλουσίων», όπως λένε και κάποιοι άλλοι, είναι πια γεχονός, δεν αποτελεί ουτοπία (όπως ο σοσιαλισμός των φτωχών) και αναπερώνει τις ελπίδες ημών των μελωδούντων. Το στοργικό αγκάλιασμα της κρατικής παρέμβασης, που απεμπολούσαν μετά βδελυγμίας, ως αναστολέα του ελεύθερου ανταγωνισμού, αναγορεύτηκε στη συνέχεια – επιλεκτικά βέβαια – σε πανάκεια. Και ενώ οι κρατικοί προϋπολογισμοί κόβονται φέτες για να ταΐσουν εγχώριους και διεθνείς τυχοδιώκτες, την ίδια στιγμή συνεχίζουν να ξεπουλιούνται επιχειρήσεις δημόσιου συμφέροντος, όπως η Ολυμπιακή.

Ας δούμε όμως αυτό το μινιόκολλο λίγο πιο αναλυτικά

Όσο το κεφάλαιο έπλεε ανενόχλητο στην πλατιά θάλασσα της κερδοσκοπίας, σωρεύοντας αμύθητα πλούτη που φούσκωναν τις σομών επιφυλλίδες και ακόμη περισσότερο τις προνομιούχες τσέπες, δεν ακουγόταν πουθενά η λέξη κρίση. Όσο οι εργαζόμενοι στενάζαμε κάτω από το βάρος της πιο άγριας εκμετάλλευσης στη σύγχρονη ιστορία του ανθρώπου, τί-

ποτα δεν συνιστούσε κρίση. Όσο τα ασφαλιστικά ταμεία των εργαζομένων τινάζονταν στον αέρα μέσα σε μια μέρα, αυτό δεν αποτελούσε κρίση.

Τι συνιστά λοιπόν σήμερα κρίση, που αγγίζει τα όρια του κραχ της δεκαετίας του '30;

Οι χρηματιστηριακές φούσκες, μετοχές δηλαδή με αφύσικα ψηλές τιμές, που δεν ανταποκρίνονται σε πραγματικές αξίες, είναι η πρώτη κοινή ένδειξη, και πάντως όχι

σημερινή υπόθεση. Από το 17^ο αιώνα η οικονομία της φούσκας έχει οδηγήσει στη χρεοκοπία, όχι μόνο νοικοκυριά, αλλά ολόκληρες χώρες. Είναι η οικονομία που, στην κυριολεξία, πουλάει φύκια για μεταξωτές κορδέλες. Η ευημερούσα Ολλανδία τσακίστηκε πάνω στα πέταλα του «Αιώνιου Αύγουστου», της μαύρης τουλίπας, που ένας της βολθός κόστιζε όσο ένα σπίτι στο Άμστερνταμ. Το Φλεβάρη του 1647 το χρηματιστήριο της τουλίπας κατέρρευσε.

Μπουμ! Και το κακόμοιρο σπάνιο λουλούδι έγινε σύμβολο της κερδοσκοπίας και του τυχοδιωκτισμού.

Για δέκα ολόκληρα χρόνια πριν ξημερώσει η 'μαύρη Δευτέρα' τον Οκτώβρη του '29 στη Wall Street, οι μετοχές ακολουθούσαν ραγδαίες αυξήσεις. Η καταπονημένη από τον πόλεμο Ευρώπη, όλο αυτό το χρονικό διάστημα έκανε μαζικές εισαγωγές αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων από την Αμερική, χωρίς να συνυπολογίσει κανείς τις εισαγωγές πολεμικού υλικού. Όταν τα εργατικά χέρια στην Ευρώπη άφησαν τα όπλα και επέστρεψαν στις μηχανές και στα χωράφια, η παραγωγή εξομαλύνθηκε, οι εισαγωγές μειώθηκαν, το αμερικάνικο προϊόν έμεινε αδιάθετο. Οι αμερικάνικες επιχειρήσεις που είχαν δανειστεί από τις τράπεζες για διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους, αδυνατούσαν να αποπληρώσουν, έκλεισαν, οι τράπεζες έμειναν χωρίς ρευστό και χρεοκόπησαν, οι μετοχές καταράχθηκαν στον πάτο, το εργατικό δυναμικό οδηγήθηκε στην απόλυση, την ανεργία, την ανέχεια.

Κραχ!

Τα σύννεφα της κρίσης του '30 εξαπλώθηκαν και στην Ευρώπη, με βασική πολιτική συνέπεια την άνοδο του ναζισμού, με ό,τι αυτή συνεπαγόταν.

Για να ξεπεραστεί η κρίση, που εγκυμονούσε – μετά το τέλος του 2^{ου} παγκόσμιου και τη συντριβή του φασισμού – κοινωνικές αναταράξεις, απρόβλεπτες μάλιστα, κάτω από την επιρροή της νεαρής τότε και ελκυστικής Σοβιετικής Ένωσης, υιοθετήθηκε, πρώτα στην Αμερική και στη συνέχεια στην Ευρώπη, ο Κεϋνσιανισμός (J.M. Keynes). Το μοντέλο που έδινε βαρύτητα, όχι μόνο στην προσφορά, αλλά και στη δυνατότητα ζήτησης. Η παρέμβαση του κράτους στοχεύει τώρα στη διασφάλιση αξιοπρεπούς σχετικά εισοδήματος διαβίωσης για τους εργαζόμενους, μαζί με την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική μέριμνα σε βασικούς τομείς υγείας, παιδείας, ασφάλισης κλπ. Ήταν ο οξύμωρος «καπιταλισμός με ανθρώπινο πρόσωπο» που όχι μόνο δεν προκάλεσε ζημιές στους ισολογισμούς των επιχειρήσεων, αλλά αντίθετα αβγάτισε τα κέρδη τους, ανεβάζοντας την παραγωγικότητα. Οι βαριά εργαζόμενοι ονομάστηκαν τότε ψευδεπίγραφοι εταίροι, συναρτώντας την καταναλωτική τους ευμάρεια με την προκοπή της επιχείρησης.

Το μοντέλο αυτό άντεξε μέχρι τη δεκαετία του '80, οπότε και διαπιστώθηκε ότι όλα τα παραπάνω –συλλογικές συμ-

βάσεις, κοινωνική πρόνοια, έλεγχος των τιμών κλπ– για την άπληστη διεθνή τάξη των κερδοσκόπων και τυχοδιωκτών, αποτελούσαν διαφυγόντα κέρδη. Εγκαινιάζεται έτσι ο άκρατος φιλελευθερισμός. Ο κρατικός παρεμβατισμός κατηγορείται για στασιμότητα της αγοράς και ενοχοποιείται για τις πληθωριστικές τάσεις, παράγεται για ευρεία κατανάλωση το παραμύθι της απόλυτα ελεύθερης–αυτορρυθμιζόμενης αγοράς και παίζεται με επαναλήψεις για εμπέδωση.

Τα κόκαλα του Άνταμ Σμιθ χορεύουν χαρούμενα στον τάφο τους.

Ο φιλελευθερισμός επανέρχεται και στο πρόσωπο του Μίλτος Φρίντμαν βρίσκει τη νέα του έκφραση.

Ο αλήστου μνήμης οικονομικός σύμβουλος του Πινοσέτ και της Χιλιανής χούντας, προτείνει τα νέα εργαλεία της απόλυτης και χωρίς φραγμούς εκμετάλλευσης, που εγκαινιάστηκαν τη δεκαετία του '80 στην Αμερική του Ρήγκαν και στη Θεατρική Βρετανία και στη συνέχεια υιοθετήθηκαν διεθνώς.

Χιλιάδες εργάτες απολύονται με το ξεκίνημα της θητείας του Ρήγκαν, ενώ η Θάτσερ εγκαινιάζει το νέο μοντέλο με μια επίδειξη πυγμής απέναντι στους απεργούς ανθρακωρύχους.

Το μοντέλο Φρίντμαν –ή αλλιώς πια νεοφιλελευθερισμός– σέρνει στην απόλυτη δυστυχία εκατοντάδες χιλιάδες Μεξικάνους, όταν οι μισθοί μειώθηκαν κατά 40-50%, το κόστος ζωής αυξήθηκε κατά 80%, πάνω από 20.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις χρεοκόπησαν και 1.000 κρατικές επιχειρήσεις ιδιωτικοποιήθηκαν. Το φαινόμενο «τεκίλα» εξαπλώνεται από το Μεξικό στην Αργεντινή, όπου το 57% των Αργεντινών ζει στην απόλυτη φτώχεια και η επίσημη ανεργία φτάνει στο 30%.

Και από κει σ' ολόκληρο τον κόσμο...

Βασικές αρχές του νεοφιλελεύθερου μοντέλου Φρίντμαν:

1) Διάλυση των εργασιακών σχέσεων και των συνδικάτων.

Η αρχή αυτή θεμελίωσε την ελαστική εργασία, την απεμπόληση του σταθερού ωραρίου, τη δραματική μείωση στην τιμή της εργατικής δύναμης, την ανατροπή της κοινωνικής ασφάλισης –με ένα λόγο μετέτρεψε τον εργαζόμενο σε απασχολήσιμο– ενώ με μεθοδευμένες κινήσεις εμπέδωσε την αφερεγγυότητα των συνδικάτων, οδηγώντας σε δραματική αποσυλλογικοποίηση και επιπρόσθετη, αναπόφευκτη, επιδείνωση των εργασιακών όρων.

2) Σαρωτική διεύρυνση των ιδιωτικοποιήσεων.

Επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, νοσοκομεία, λιμάνια, αυτοκινητόδρομοι, δίοδια, τηλεπικοινωνίες κ.λπ. βγήκαν στο μεγάλο παζάρι για ένα κομμάτι ψωμί. Τα ασθενέστερα κοινωνικά στρώματα εξαναγκάζονται να αναζητήσουν σε ατομικό επίπεδο λύσεις για την υγειονομική τους περίθαλψη και την εκπαίδευση.

Οι επιμέρους κρίσεις που προκάλεσε παγκόσμια αυτό το μοντέλο του ανεξέλεγκτου αγοραίου κυνισμού επενδύθηκαν με διάφορα προσχήματα.

Η βιομηχανική παραγωγή και ο χρηματιστηριακός πολλαπλασιασμός των κεφαλαίων διογκώνονται απέναντι στη γεωργική παραγωγή και ακολουθεί η επισιτιστική κρίση, για την οποία ενοχοποιήθηκαν τα βιοκαύσιμα, ενώ για την πετρελαϊκή κρίση κατηγορήθηκαν διάφοροι, από τους φονταμενταλιστές ως τους βενζινοπώλες.

Είναι η χρονική στιγμή που η σταδιακή εξαθλίωση, που προέβλεπε ο Μαρξ για την εργατική τάξη στον καπιταλισμό, καρδοκοκεί. Για να υπάρξει όμως μια σχετικά «ομαλή» μετάβαση από την κοινωνία της ικανοποιητικής κατανάλωσης, σ' αυτήν της απόλυτης ανέχειας, μεσολαβεί η περίοδος της «δανεικής ευημερίας».

Το πλαστικό χρήμα, τα καταναλωτικά δάνεια, οι ευνοήθηκες κατοικίες συντηρούν για λίγο ακόμα τα όνειρα του μικροϊδιοκτήτη, έως ότου παγιωθεί η μαύρη αγριότητα της απόλυτης ανέχειας και της άνευ όρων εκμετάλλευσης.

Στα χρηματοκιβώτια των τραπεζών, για κάμποσο χρονικό διάστημα, αβγάτίζει το χρήμα από τους τοκισμούς, υπερτοκισμούς, ενώ αυξάνεται από τις πρώτες κα-

Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση
 Διεθνής
 καπιταλιστική
 κρίση

τασέσεις μια ακίνητη περιουσία που ακόμη διατηρεί την αξία της.

Το μεγαλύτερο κομμάτι της παραγωγικής διαδικασίας στρέφεται στην οικοδομή, με υψηλά μάλιστα κέρδη, αν συνυπολογίσει κανείς και την απομύζηση εξαιρετικής υπεραξίας από τους μετανάστες εργάτες, που δουλεύουν για ένα κομμάτι ψωμί και δίκως ασφάλεια. Το δάνειο, σύμφωνα με τον επικρατούντα νεολογισμό, ονομάζεται τώρα «προϊόν», υποκαθιστώντας έτσι και εννοιολογικά, την παραγωγική διαδικασία.

Όμως, μαζί με το χρήμα αβγατίζει και η απληστία των τραπεζών, τα «προϊόντα» χορηγούνται χωρίς κανένα εκέγγυο και όταν φτάνει η στιγμή που η ανεργία, η φτώχεια, η έλλειψη κρατικής μέριμνας οδηγούν στην αδυναμία αποπληρωμής, τα χρηματοκιβώτια αδειάζουν. Τα πακέτα κατοικίας μετοχοποιούνται –σε φούσκες– συμπαρασύροντας στην καταστροφή τυχοδιώκτες, μικροκαταθέτες ή γίνονται δομημένα ομόλογα προς δόξαν των ασφαλιστικών ταμείων, η οικοδομική δραστηριότητα εκπίπτει δραματικά, η ανεργία φουντώνει, η υπόλοιπη παραγωγική δραστηριότητα δε βρίσκει αντίκρισμα σε κατανάλωση, οι μικρομεσαίοι τσακίζονται, επιχειρήσεις χρεοκοπούν, τράπεζες βρίσκονται στα πρόθυρα της πτώχευσης, οι λίγοι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι πολλοί φτωχοί, περισσότεροι και φτωχότεροι, αφού εκτός από την εργατιά, τώρα προλεταριοποιείται και ένα μεγάλο κομμάτι της μικροαστικής τάξης.

Κραχ!

Στο σημείο αυτό επανερχόμαστε στον πρόλογο. Το σύστημα έπαθε ακράτεια. Η αυτορρυθμιζόμενη αγορά ξεκουρδίστηκε και δεν μπορεί να αυτοεξυπηρετηθεί. Οι κυβερνήσεις –υπάλληλοι των πιστωτικών

ιδρυμάτων– υιοθετούν συνολικά το σχέδιο Πόλσον, για το στοργικό αγκάλισμα των αναξιοπαθόντων τραπεζιτών από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Έτσι, αυτούς που πληρώσαμε με την υποτιμολόγηση της εργατικής μας δύναμης, την απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων και της κοινωνικής ασφάλισης, την ανεργία, τη βαριά και οπωσδήποτε άνιση φορολόγηση, την καλπάζουσα ακρίβεια, την υπερτοκισμένη – υποθηκευμένη κατοικία και το κατασχεμένο αυτοκίνητο, τώρα θα τους ξαναπληρώσουμε αδρά μέσα από το κομμάτιασμα του κρατικού προϋπολογισμού, που θα αφήσει στα αζήτητα την υγεία, την παιδεία κλπ για να «ανακουφίσει» τα ληστρικά ευαγή πιστωτικά ιδρύματα. Θριαμβεύει ο σοσιαλισμός

« Το ζήτημα είναι αν αυτή η λαϊκή αγανάκτηση θα πάρει χαρακτηριστικά οργανωμένης πάλης για την ανατροπή της αλητείας και τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης »

των πλουσίων, με κοινωνικοποίηση των ζημιών και ιδιωτικοποίηση των κερδών!

Ακολουθούν οι πολιτικές συνέπειες αυτής της κρίσης. Η λαϊκή αγανάκτηση είναι δεδομένη και δεν μπορούν να την αποτρέψουν οι διαβεβαιώσεις των παχουλών του Μαξίμου για θωράκιση της ελληνικής οικονομίας και του ελληνικού νοικοκυριού και μπλα–μπλα–μπλα, δημοκρατία και μπλα–μπλα–μπλα με εκλέξανε (καθώς έλεγε και ο Αριστοφάνης που γύρισε από τα θυμαράκια).

Το ζήτημα είναι αν αυτή η λαϊκή αγανάκτηση θα πάρει χαρακτηριστικά οργανωμένης πάλης για την ανατροπή της αλητείας και τη διασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αν αυτό δεν γίνει, караδοκεί ο κίνδυνος της ακροδεξιάς στροφής που από πείρα ξέρει πώς να εγκολπώνεται «τους εξανδραποδισμένους».

Ένα από τα σίγουρα θύματα αυτής της υπόθεσης θα είναι πάντως και η Δημοσία (;), Δωρεάν (:) Εκπαίδευση (!). Ήδη στο φετινό προϋπολογισμό παγώνουν οι δαπάνες για Παιδεία και Υγεία, ενώ προβλέπεται 1 δις λιγότερο για έργα. Ούτε

καν μέσα από τα κατάπτυστα ΣΔΙΤ υπάρχει περίπτωση να δούμε μια νέα σχολική αίθουσα, αφού οι φερέλπιδες των συμπράξεων ποντάριζαν στη χορήγηση δανείων, τα οποία μας τελείωσαν.

Σ'αυτή τη φάση και γι αυτούς ακριβώς τους λόγους, η σεναριολογία για την αποκέντρωση-απονέκρωση επανέρχεται δριμύτερη, παίρνοντας όλο και περισσότερο τα χαρακτηριστικά της βάσιμης πιθανότητας, που θα μετακυλίζει την υποχρέωση του κράτους για εκπαίδευση, στους προεστούς και στο φορομηχητισμό τους. Οι μικρομέγαλοι της τοπικής αυτοδιοίκησης περιμένουν στη γωνία να αυξήσουν τις μετοχές τους, που θα είναι, χωρίς καμιά αμφιβολία, φούσκες.

Οι αρχές του χρεοκοπημένου νεοφιλελευθερισμού για την παιδεία, παραμένουν στα πλάνα των θιασωτών του:

1. Η παροχή της εκπαίδευσης θα πρέπει να λειτουργεί με βάση την ανταποδοτικότητα και με θετικούς ισολογισμούς.

2. Τα πανεπιστήμια, σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης, θα πρέπει να γίνουν ανταγωνιστικά και να συνδεθούν με επιχειρήσεις για την εξεύρεση πόρων.

3. Η εκπαίδευση είναι ένα οποιοδήποτε προϊόν με ανταλλακτική αξία.

4. Η εκπαίδευση δεν αποτελεί Δημόσιο Αγαθό.

5. Ο έλεγχος της απόδοσης να γίνεται με τυποποιημένους μηχανισμούς και με μετρήσιμες ποσότητες.

6. Η εκπαίδευση να προσανατολίζεται σε δεξιότητες, που υπαγορεύονται από την αγορά και τις επιχειρήσεις.

7. Το σύστημα να πριμοδοτεί και να επιβραβεύει τους νικητές και να αφήνει πίσω τους χαμένους και τους 'απροσάρμοστους'.

Οι τελευταίες δηλώσεις του Στυλιανίδη για τα «έξυπνα σχολεία» που θα κατηγοριοποιούν με τεστ αυτογνωσίας (!!) αυτούς «που μπορούν, από αυτούς που δεν μπορούν να σπουδάσουν», είναι μέρος του πλάνου τους.

Σε μας απομένει να κάνουμε αυτή την κρίση αποκλειστικά δική τους υπόθεση, τα πλάνα τους κουρελόχαρτα και να πραγματοποιήσουμε αυτό που σχηματικά είπε ο Γκαλμπρέιθ, λίγο πριν πεθάνει, στο ετήσιο μνημόσυνο του Φρίντμαν, «δεν ήρθα για να τον μνημονέψω, αλλά για να τον θάψω».

Νίνα Γεωργιάδου
 Κάλυμνος, 10-10-08

μερκελ, 0800

αντιτετράδι
 της
 εκπαίδευσης

Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση

ΣΤΟ ΜΕΣΟΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Μεγάλες απώλειες για τα αποθεματικά των ταμείων

Συνεχίζεται η ληλασία τους

Εξανεμίζονται σταδιακά τα αποθεματικά των ασφαλιστικών ταμείων, από τις συνέπειες της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αυτή είναι στον ελλαδικό χώρο μια άμεση συνέπεια από την συνεχιζόμενη απαξίωση των χρηματιστηριακών αγορών παγκόσμια. Η κυβέρνηση προσπαθεί επιμελώς να κρύψει την πραγματικότητα, εμφανίζοντας την αρμόδια υπουργό απασχόλησης, Φ. Πάλλη Πετραλιά, να κάνει ασαφείς μεν, καθησυχαστικές δε δηλώσεις, πως η περιουσία των ταμείων δεν πρόκειται να υποστεί μειωτικές μεταβολές.

Μόνο όμως το γεγονός πως τα διαθέσιμα στοιχεία που με το σταγονόμετρο δίνει στη δημοσιότητα η κυβέρνηση, αφορούν στο τέλος του 2006, σχεδόν δύο χρόνια πίσω δηλαδή, και ενώ έχει μεσολαβήσει την προηγούμενη χρονιά η υπόθεση της απάτης και της ληλασίας των αποθεματικών από τις κατευθυνόμενες τοποθετήσεις στα «δομημένα ομόλογα», και η φετινή απαξίωση τόσο των μετοχών, όσο και των αμοιβαίων κεφαλαίων τουλάχιστον από 50 έως 80% κατά μέσο όρο, λειτουργεί σαν έμμεση επιβεβαίωση του προβλήματος που έχει ανακύψει. Πληροφορίες που το τελευταίο διάστημα έχουν δει το φως της δημοσιότητας στον τύπο, αναφέρουν πως οι απώλειες (κατά προσέγγιση) των αποθεματικών των ταμείων αγγίζουν, αν δεν έχουν ξεπεράσει, τα 6 δις ευρώ. Και αυτό τη στιγμή που ακόμα – σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις – δεν έχουμε φτάσει στον πάτο του βαρελιού.

Φυσικά το ζήτημα της διασπάθισης των αποθεματικών, βρίσκεται στο ίδιο το νομικό πλαίσιο και κύρια στην πολιτική εκείνη που από την κυβέρνηση Σημίτη το 1999, θεσμοθέτησε το «παίξιμο» των εργατικών εισφορών στον τζόγο, τουλάχιστον κατά το 25% του κάθε φορά υπολοίπου τους, όπως θεσμοθετήθηκε επί υπουργίας Παπαϊωάννου.

Βορά λοιπόν στις τυχοδιωκτικές διαθέσεις της χρηματοπιστωτικής κερδοσκοπίας ο ιδρώτας των εργαζομένων και των επαγγελματιών, προκειμένου το κεφάλαιο, οι τράπεζες και οι μεγαλοκαρχιές της αστικής τάξης, να πετυχαίνουν τις υψηλές τους αποδόσεις, να λυμαίνονται το «ζεστό χρήμα» μέσα από κάθε είδους χορηγήσεις και θαλασσοδάνεια, και όλα αυτά με ξένα κόλλυθα, με τους κόπους και τις αποδοχές των πληθείων του συστήματος.

Αποκαλύφθηκε παράλληλα πως από τα γνωστά δομημένα ομόλογα, και μάλιστα για μόνο τέσσερα από αυτά που υπάρχουν στοιχεία, οι απώλειες αυτή τη στιγμή ξεπερνούν τα 240 εκατομμύρια ευρώ.

Είναι δε σχεδόν βέβαιο πως από τη στιγμή που στις ΗΠΑ θα εφαρμοστεί ο νόμος του Πόλσον, που προβλέπει την επαναξιολόγηση όλων των ομολόγων που θα αγοράσει το αμερικανικό δημόσιο, και των επενδύσεων σε ομόλογα των ελληνικών ασφαλιστικών ταμείων, θα υπάρξει και περαιτέρω μείωση της σημερινής τους αξίας, με

συνεπακόλουθο εκτός από αυτό να καταγραφούν και να συσσωρευτούν ζημιές στις τράπεζες, και άρα να κατακυλίουν ακόμα πιο κάτω οι αξίες των μετοχών τους που βρίσκονται στα χαρτοφυλάκια των ταμείων.

Η αντίληψη που προβάλλεται από την κυβερνητική πλευρά πως οι σημερινές απώλειες έχουν λογιστικό και μόνο χαρακτήρα, είναι και αυθαίρετη και παραπλανητική. Όταν στη χώρα μας ψηφίζονται και υλοποιούνται νόμοι, όπως ο τελευταίος ασφαλιστικός νόμος που περικόπτει συνταξιοδοτικά δικαιώματα και μειώνει τις ασφαλιστικές παροχές με αιτιολογική βάση την αντιμετώπιση των «στρεβλώσεων» του συστήματος ασφάλισης και την ταμειακή ανεπάρκεια των ταμείων, το πρόβλημα μόνο λογιστικό δεν είναι, αφού σε αυτήν ακριβώς τη βάση ψαλλιδίζονται οι κοινωνικές παροχές, ή όταν υπάρχουν ταμεία που κάθε μήνα αναγκάζονται να καταφύγουν στα αποθεματικά τους για να πληρώσουν συντάξεις στους ασφαλισμένους, όπως ο ΟΑΕΕ (πρώην ΤΕΒΕ, ΤΣΑ, ΤΑΕ). **Σε αυτό το σκληρό συνέναισαν όλα τα κόμματα και οι εκπρόσωποι της ΑΔΕΔΥ στα διορισμένα Δ.Σ. των ταμείων.**

Στα Δ.Σ. υπάρχουν εκπρόσωποι όλων των κομμάτων (ΠΑΣΟΚ - ΝΔ - Συνασπισμός και ΚΚΕ) και μέχρι σήμερα κανένας από τους «αντιπροσώπους» των εργαζομένων δεν βγήκε προς τα έξω με ανακοίνωσή του για να πει τι έγινε. Είναι χαρακτηριστικό ότι το ΚΚΕ αντικατέστησε τον αντιπρόσωπό του στο ΤΕΑΔΥ (Πέτρο Γρατσάνη), όταν οι ταξικοί συνδικαλιστές ανέδειξαν τις ευθύνες και τις υπογραφές όλων στο σκάνδαλο της Ακρόπολις-Χρηματιστηριακή.

Στον ενδεικτικό πίνακα που παραθέτουμε φαίνεται μόνο ένα μέρος των χρεών προς τα ταμεία και οι υποχρεώσεις των τραπεζών

Τράπεζα	Χρέη προς ταμεία	Ύψος χρέους	Καταβληθέν ποσό	Δώρο προς τις τράπεζες
Εμπορική	Ταμείο Επικουρικής ΕΤΑΤ	1,550 δις	1.050 εκ.	500 εκ.
Αγροτική	Λογαριασμός Επικούρησης ΕΛΕΜ	960 εκ.	480 εκ.	480 εκ.
Αττικής	Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης	300 εκ.	61,7 εκ.	238,3 εκ.
Alpha Bank	ΤΑΠ	1,6 δις	543 εκ.	1.157 εκ.
Εθνική	ΕΤΑΤ	2,12 δις	180 εκ.	1.940 εκ.

(Μελέτη του γραφείου Ζαμπέλη - Επεξεργασία Γ. Παπαδόπουλος, πρόεδρος της ΕΛΜΕ Άνω Λιοσίων, συνδικαλιστής των Αγών. Παρεμβάσεων).

Το εργατικό κίνημα, οι δυνάμεις της δουλειάς και του μόχθου, οι παραγωγοί του κοινωνικού πλούτου, κανένα εφησυχασμό δεν πρέπει να έχουν και οφείλουν να προβάλουν την απαίτηση: ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΑΠΟ ΤΑ ΤΑΜΕΙΑ, ούτε μια δεκάρα στο χρηματιστηριακό τζόγο. Να αγωνιστούν ενάντια στη λεηλασία των αποθεματικών των ταμείων, απορρίπτοντας την ύπουλη και επικίνδυνη γραμμή της ΓΣΕΕ, που ακόμα και σε αυτό το ζήτημα αποδέχεται τη «λελλογισμένη» διαχείριση των αποθεματικών στα μονοπάτια του τζόγου των μετοχών, των αμοιβαίων και των ομολόγων.

► Εχουμε ως δεδομένο πως την περίοδο από τον Ιούνιο του '05 μέχρι τον Φεβρουάριο του '07 οι διοικήσεις των ταμείων τοποθέτησαν σε δομημένα ομόλογα, δηλαδή σε ομόλογα οι αποδόσεις των οποίων εξαρτώνται από το μελλοντικό Libor, περί το 1 δις 280 εκ ευρώ. Έχουν μείνει στα χαρτοφυλάκια των ταμείων τέτοια προϊόντα ονομαστικής αξίας 700 εκ ευρώ με σημερινή αξία 400 εκ ευρώ. Οι αποδόσεις αυτών των ομολόγων είναι κάτω του 1%.

Τα δομημένα ομόλογα που αγοράστηκαν, παρόλο τον σάλο που έγινε, δεν επεστράφησαν δηλαδή όλα. Το ΤΠΔΥ κατέχει δομημένο ομόλογο το οποίο έχει χάσει το 45,5% της αξίας του. Πρόκειται για εταιρικό ομόλογο της Άλφα Βανκ.

Τα δομημένα που προαναφέραμε αγοράστηκαν στο άρτιο ενώ τότε η αγορά τα τιμολογούσε στο 80% περίπου. Μάλιστα η Εθνική τράπεζα ως θεματοφύλακας αυτών των ομολόγων ενημερώνει τα ταμεία πως η αξία τους έχει περιοριστεί στο 54,5%, με ετήσια απόδοση περί το 0,97%

Συμπέρασμα: Η κυβέρνηση δεν επέστρεψε στα ταμεία τα χρήματα των δομημένων ομολόγων στο σύνολό τους όπως είχε υποσχεθεί, οπότε σήμερα πάνω από 19 ταμεία εξακολουθούν να έχουν αυτά τα «τοξικά προϊόντα», όπως τα λένε στην αγορά ομολόγων. Τα ταμεία, προκειμένου να ανταπεξέλθουν πωλούν τίτλους σταθερής απόδοσης, όπως ομόλογα του ελληνικού δημοσίου τη στιγμή μάλιστα που από την αρχή του έτους τα ταμεία μετρούν τεράστιες απώλειες. Η πολιτική τους αυτή μεταβάλει μακροπρόθεσμα το χαρτοφυλάκιο τους υπέρ αμφίβολης αξίας τίτλων.

Καθεστώς πλήρους αδιαφάνειας

Υπάρχει καθεστώς πλήρους άγνοιας των ασφαλισμένων. Κανείς δεν μας πληροφορεί με υπεύθυνο τρόπο για τα αποθεματικά και την εξέλιξη τους. Πέφτουν στο τραπέζι διάφορα νούμερα που προκαλούν ίλιγγο. Το ύψος των αποταμιεύσεών τους δεν ανακοινώνεται, όπως και η σημερινή σύνθεση των χαρτοφυλακίων τους. Ποιος γνωρίζει τι προϊόντα τύπου Lehman ή AGS υπάρχουν.

Το τέλος του '06 γνωρίζαμε τα στοιχεία των κινητών αξιών. Με βάση το γεγονός αυτό και με βάση την κατάσταση στα χρηματιστήρια σήμερα οι απώλειες φτάνουν τουλάχιστον τα 5,5 δις ευρώ. Ορισμένοι μιλούν για λογιστικές απώλειες. Ας μην είναι τόσο επιπόλαιοι. Τους πληροφορούμε πως η αναμενόμενη ανάκαμψη των χρηματιστηριακών δεικτών θα είναι μακροπρόθεσμη και το μέλλον άγνωστο με βάση την σημερινή χρηματοπιστωτική κρίση. Άρα μιλούμε κατ' ουσία για τεράστιες και όχι βραχυπρόθεσμες απώλειες.

Ο αστικός μεσαίωνας

Η μεγάλη φούσκα

«596 τρις δολ. έντεκα (11) φορές το παγκόσμιο Α.Ε.Π., ήταν στα τέλη του 2007 η ονομαστική αξία όλων των παραγών του χρηματοοικονομικού τομέα» διαβάσαμε στις εφημερίδες. Ασφαλώς και είναι απολύτως αδύνατο να βγάλουν κέρδος (δηλ. μερίδιο από τον πραγματικό παραγόμενο πλούτο) όλα αυτά τα κεφάλαια. Ούτε υπάρχει τέτοια ποσότητα πλούτου. Πρόκειται για πλούτο που έχει μετρηθεί πολλές φορές και φαντάζει πολλαπλασιασμένος. Πρόκειται για κάτι προσδοκώμενο, φανταστικό, εικονικό, για προεξόφληση κερδών από τον πλούτο του μέλλοντος. Τελικά, πρόκειται για την ιδιωτικοποίηση-ιδιοποίηση των αγαθών του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος. Για την ιδιοκτησία επί των υλικών και επί των άυλων, επί των ορατών και των αοράτων, ακόμη-ακόμη επί του χρόνου. Παρ' όλ' αυτά δεν παύει να είναι πλούτος χωρίς αντίκρισμα στο παρόν. Πολύς λόγος γίνεται μάλιστα για οικονομία: άυλη, εικονική, καζίνο, γνώσης, παγκοσμιοποιημένη, Φρανκεστάιν, νέων τεχνολογιών κ.λπ. Αλλά τελικά ήταν και παραμένει **καπιταλιστική**. Της οποίας την πιο έγκυρη και επανειλημμένη επιβεβαιωμένη ανάλυση έχει κάνει ο Μαρξ.

Η ιστορία εξάλλου του καπιταλισμού από τη σκοπιά της ιδιο-

Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση
Διεθνής
καπιταλιστική
κρίση

αντιτετράδιο
της
εκπαίδευσης

κτησίας είναι ακριβώς η ιστορία επέκτασης και εμβάθυνσής της (της ατομικής συγκεκριμένα!) στη γη, στο έδαφος, στις πηγές πρώτων υλών, στα φυσικά αγαθά (που μπορούν να δεσμευτούν και δεν είναι ανεξάντλητα), στις ευρεσιτεχνίες, στα πνευματικά δικαιώματα, στα φάρμακα, στο ανθρώπινο γονιδίωμα, στις συχνότητες ραδιοφώνων, τηλεοράσεων, κινητής τηλεφωνίας, στις τροχιές δορυφόρων, στις αθλητικές ομάδες, σε οτιδήποτε τέλος πάντων μπορεί να απαγορευτεί η χρήση του από τους άλλους ανθρώπους (μη ιδιοκτήτες) και μπορεί να εισπραχτεί τέλος, δικαίωμα χρήσης κλπ.

Από την άποψη αυτή μάλιστα η αστική τάξη μοιάζει όλο και περισσότερο στη φεουδαρχία: έχει εξελιχθεί σε μια τάξη νομικά προνομιούχων, με τη διαφορά ότι **έχει βάλει στα προνόμιά της τιμή και τα έχει καταστήσει αντικείμενα αγοραπωλησίας!**

Με παραπλήσια προσέγγιση, η ιστορία του καπιταλισμού μπορεί να ειδωθεί ως η ιστορία της επέκτασης και εμβάθυνσης της εμπορευματοποίησης των ανθρώπινων σχέσεων. Ό,τι παράγεται, παράγεται για να πωληθεί με τελικό σκοπό το κέρδος. Κάθε ανθρώπινη σχέση μεσολαβείται. Νέα προϊόντα και υπηρεσίες δημιουργούνται συνεχώς, που από τη μια πλευρά διευκολύνουν ίσως τη ζωή, ενώ από την άλλη αυξάνουν το κόστος ζωής, πολλαπλασιάζοντας τις ανάγκες και τις στέρησεις. (Μέχρι και τις καρδιές μας έχουμε περιφράξει. Στα αισθήματα, στην ανθρώπινη επαφή έχουμε βάλει χρηματική τιμή)...

Μα όσο σπουδαία και αν είναι η ιδιοκτησία, το εμπόρευμα, το κεφάλαιο, σημαντικότερο ίσως κριτήριο της καπιταλιστικής εξέλιξης είναι ο μεταξύ τους μετασχηματισμός. Ο οποίος έχει καταστεί πολύ εύκολος, καθώς όλα έχουν τη χρηματική της αποτίμηση, κυρίως μέσω των χρηματιστηρίων και των άλλων μορφών συναλλαγών.

Δε μένει παρά να κάνουμε την άθροιση, την πρόσθεση όλων αυτών των κεφαλαίων, (ιδιοκτησιών, εμπορευμάτων, δικαιωμάτων, τελών κλπ.) των δυνητικών, δυνάμει, οιονεί έστω κεφαλαίων. Προκύπτει τότε συνολικό κεφάλαιο δυσθεώρητου ύψους, εφιαλτικό! Και το χειρότερο, συνεχώς μεγαλώνει...

Στην εξελικτική διαδρομή του, ο καπιταλισμός δημιούργησε πολλές φούσκες (πχ της τουλίπας, των σιδηροδρόμων, των βιομηχανιών, των νέων τεχνολογιών, της Ιαπωνίας κλπ). Η τωρινή διαφέρει από τις προηγούμενες ποσοτικά βέβαια, μα και ποιοτικά. Είναι πολύ μεγαλύτερου μεγέθους, πολλών τρισεκατομμυρίων [και θα περιμένουμε καιρό μέχρι να δούμε πόσων τρις τελικά]. Μα το κυριότερο διαφέρει ποιοτικά. Δεν είναι πια μια επί μέρους φούσκα, κάποιου τομέα της οικονομίας, αλλά μια φούσκα των φουσκών. Αποτελούμενη από πολλές επί μέρους φούσκες, διαχεόμενη επιπλέον παντού, σε κάθε τομέα, σε κάθε χώρα. Φούσκα του όλου, παγκοσμιοποιημένη. Δομική. Φούσκα της ιδιοκτησίας, του εμπορεύματος, του κεφαλαίου, του θεάματος ακόμη!

Χ. Τσουκαλάς, Πάτρα 25/10/08

Η ΧΑΜΕΝΗ ΦΗΜΗ ΤΗΣ ΓΙΓΑΝΤΙΑΣ ΠΟΛΗΣ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

1. Ποιος έμεινε ακόμα να θυμάται τη φήμη της γιγάντιας πόλης Νέα Υόρκη...
2. Τι καζάνι επικά υμνημένο ήταν η Αμερική κείνης της εποχής! (...)
6. Υψώσαν τα γιγάντια οικοδομήματά τους με ασύγκριτη σπατάλη
Του πιο καλού ανθρώπινου υλικού...
Ξεζουμίζαν και την τελευταία ικμάδα απ' τους εργάτες τους
Πυροβολούσαν με καραμπίνες μες στ' ανθρακωρυχεία και πετάγαν στο δρόμο
Τα πολυμεταχειρισμένα κόκκαλά τους...
7. Η φτώχεια εκεί λογίζονταν ντροπή! ...
8. Τι φήμη! Τι αιώνας! ...
9. Τι αυτοπεποίθηση! Τι έμπνευση!
Αυτές οι αίθουσες με τις μηχανές: Οι μεγαλύτερες σ' όλο τον κόσμο!
Προπαγάνδα για αύξηση των γεννήσεων κάνανε τα εργοστάσια των αυτοκινήτων: φτιάχνανε κιόλας αυτοκίνητα (με δόσεις)
Γι' αυτούς που δεν είχαν ακόμα γεννηθεί! (...)
14. Γιατί μια μέρα διάτρεξε τον κόσμο η φήμη για περίεργες καταρρεύσεις
Σε ήπειρο φημισμένη, και τα χαρτονομίσματά της που τα σωρεύαν μέχρι χτες ακόμα
Με αηδία τ' απορρίπταν τώρα σα χαλασμένα ζάρια που βρωμάνε
15. Σήμερα, που έχει κάνει το γύρο του κόσμου η φήμη
πως αυτοί οι άνθρωποι είναι χρεοκοπημένοι
Βλέπουμε μεις στις άλλες ηπείρους (που είναι και διπλά χρεοκοπημένες)
Πολλά πράγματα διαφορετικά και πιο ξεκάθαρα, όπως νομίζουμε. (...)
23. Τι χρεοκοπία!
Πώς χάθηκε έτσι μια μεγάλη φήμη! Τι αποκάλυψη:
Το σύστημα της κοινωνικής ζωής τους
Τα ίδια αισχρά ελαττώματα παρουσιάζει μ' εκείνο
Των πιο μέτριων ανθρώπων

εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις

1) Εκπληκτικές ερμηνείες

Το θαυμάσιο θεατρικό έργο της υπεράσπισης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (εκ μέρους του υπουργείου Παιδείας) απέναντι στις κακόβουλες προθέσεις του Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, έλαβε τέλος. Οι κουρτίνες έπεσαν και ο Ευριπίδης Στυλιανίδης καταχειροκροτήθηκε για την ερμηνεία του, στο ρόλο τού υπουργού Παιδείας, προστάτη των ελληνικών δικαίων, εκφραστή και προασπιστή τής εθνικής πολιτικής τής χώρας μας απέναντι στην Ε.Ε.

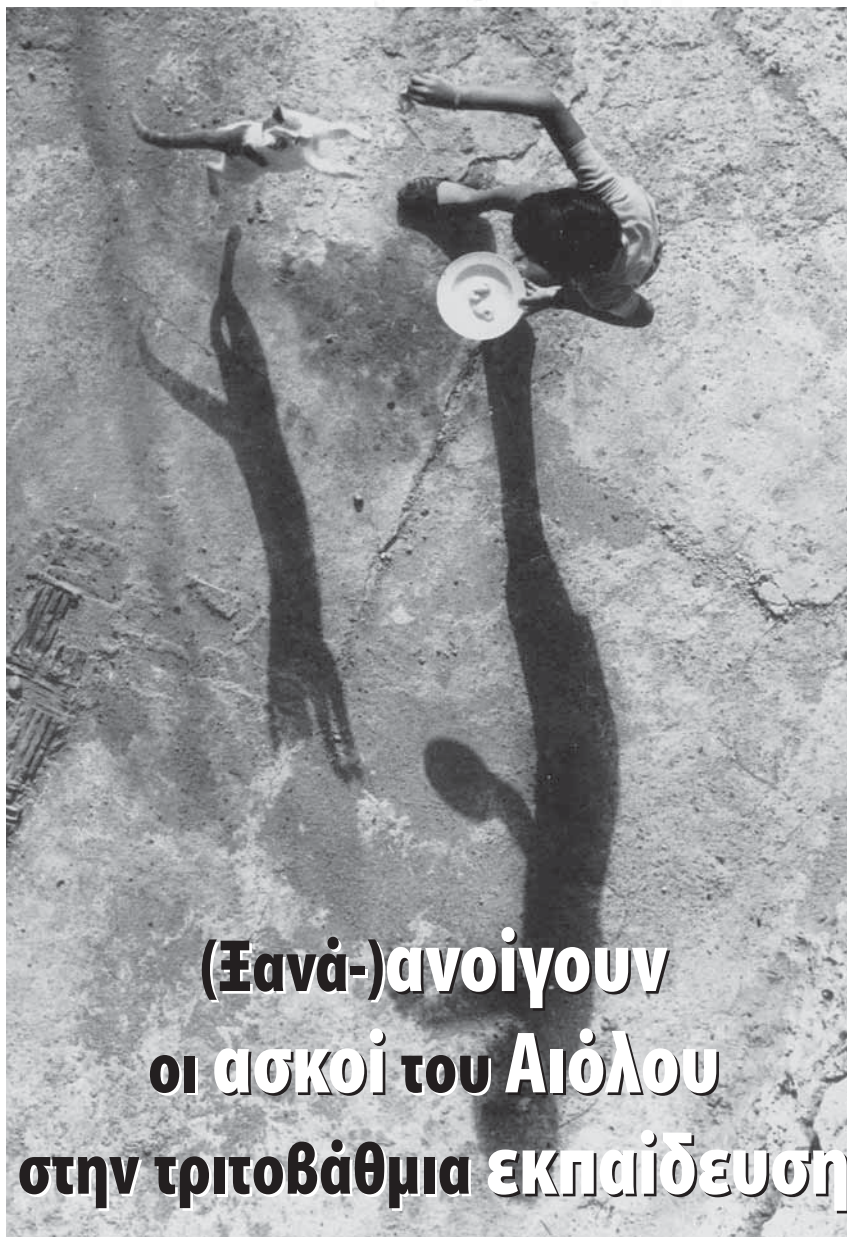
Σύμφωνα με την υπόθεση του έργου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα εκδίκασε αμερόληπτα την Ελλάδα, διότι η τελευταία δεν αναγνώριζε επαγγελματικά δικαιώματα στους αποφοίτους των ιδιωτικών κολεγίων ισότιμα με εκείνα των αποφοίτων από τα δημόσια ΑΕΙ. Η δίκη ουσιαστικά της «δημόσιας και δωρεάν ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης», η οποία διεξήχθη έπειτα από ταυτόχρονη προσφυγή 37 «ιδιωτών» (;) και η οποία υπήρξε συντομότερη, κατέληξε στην καταδικαστική για τα εθνικά χρώματα απόφαση της 23ης-10-08.

Όπως ορίζει η απόφαση του σεβαστού Δικαστηρίου, **η Ελλάδα καταδικάζεται για τη μη εφαρμογή τής «Κοινοτικής οδηγίας 36/2005», δηλαδή για την άρνησή της να αναγνωρίσει επαγγελματικά δικαιώματα στους αποφοίτους των ιδιωτικών κολεγίων-παραρτημάτων (πρακτικά, εμπορικών κέντρων παραγωγής πτυχίων) ισότιμα προς τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων των δημοσίων ΑΕΙ.**

Η απόφαση του ΔΕΚ, με μια θιαστική πρώτη ματιά, αφορά τους αποφοίτους των κολεγίων, [τα οποία συνεργάζονται, βάσει συμφωνίας δικαιόχρησης (το λεγόμενο franchising), με κάποιο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό ίδρυμα], καθώς και όλους τους πτυχιούχους των τριτοβάθμιων ευρωπαϊκών ιδρυμάτων, οι οποίοι μέχρι σήμερα αντιμετώπιζαν δυσχέρειες στην αναγνώριση των διπλωμάτων τους. Υπό την απειλή μελλοντικού ημερησίου μάλιστα (!) προστίμου (ανάλογο προς εκείνο που είδαμε να επιβάλλεται στην Ολυμπιακή), το ΔΕΚ εκθιάζει την Ελλάδα για την αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων για τους πτυχιούχους των «κοινοτικών ΑΕΙ», ανεξάρτητα από τη χώρα πραγματοποίησης των σπουδών' με δυο λόγια, είτε πραγματοποιήθηκαν εξ ολοκλήρου, είτε εν μέρει,

Πορεία

Για την αγωνιστική ανασύνταξη των δυνάμεων της νεοθιάς

(Ξανά-)ανοίγουν οι ασκοί του Αιόλου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

στην Ελλάδα, το ΥΠΕΠΘ και το ελληνικό κράτος είναι «υποχρεωμένα» να τα αναγνωρίσει. Ας προστεθεί εδώ ότι:

α) Η απόφαση του ευρωπαϊκού δικαστηρίου προσπερνά από τα δεξιά, πρακτικά ακυρώνει, τον πρόσφατο νόμο Στυλιανίδη. Οι διαβεβαιώσεις του υπουργού ότι «**δεν θα παρέχονται πτυχία ξένων πανεπιστημίων στους σπουδαστές των κολεγίων, εκτός εάν πραγματοποιήσουν μέρος των σπουδών τους στη μητρική χώρα**

του συνεργαζόμενου ιδρύματος», (δηλώσεις που διατυπώθηκαν πριν από ...λίγους μήνες, μόνο και μόνο για να μετριάσει η εικόνα των επερχόμενων σαρωτικών αλλαγών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων), τελικά υπερκελίζονται από ακόμη αντιδραστικότερα νομοθετικά μέτρα.

β) Ο άριστος θεατρικός υποκριτής Ευρ. Στυλιανίδης, και ολόκληρη η κυβέρνηση,

στην πραγματικότητα καθόλου δεν δάκρυσαν από την επιβολή κυρώσεων. Έπειτα από το φιλότιμο, υποτίθεται, δικαστικό αγώνα που έδωσαν, και έχασαν, τώρα έρχονται να συμμορφωθούν με τις «υποχρεωτικές» ευρωπαϊκές αποφάσεις. Η περίοδος θλίψης για τη δικαστική ήττα ξεπεράστηκε σύντομα, βασικά ήδη από την πρώτη ημέρα, κατά την οποία ο υπουργός Παιδείας δήλωνε ότι δεν αιφνιδιάστηκε. Μάλιστα, σημείωσε ότι, χωρίς χρονοτριβές: «...η απόφαση του ΔΕΚ θα μελετηθεί, θα γίνει η σχετική διαβούλευση και στη συνέχεια θα προχωρήσουμε στην έκδοση προεδρικού διατάγματος, που θα εναρμονίζει το ελληνικό σύστημα με το ευρωπαϊκό». Μέσα στο 2009 αναμένεται η νομοθετική έκφραση των νέων δεδομένων.

γ) Τα κολέγια από την πλευρά τους, βγήκαν στην αντεπίθεση: «Ο σύνδεσμος, και μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, διατηρεί τη θέση ότι επιθυμεί τον έλεγχο του υπουργείου Παιδείας. Αρκεί βέβαια να μην είναι αντίθετος με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου και τις Οδηγίες. Ειδικότερα σημειώνουμε ότι δεν μπορεί το ΥΠΕΠΘ να ελέγχει τα προγράμματα σπουδών, τους καθηγητές, τις διαδικασίες σπουδών κ.ά., ενώ μπορεί να θέτει λογικές προϋποθέσεις για τα κτιριολογικά, τις διαφημίσεις και άλλες διοικητικές διαδικασίες». Με τέτοιες δηλώσεις, «ψιλό γαζί» δουλεύει το ΥΠΕΠΘ ο πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Κολεγίων, Κ. Καρκανιάς. Από την ανυποληψία, βρέθηκε εν μια νυκτί στη θέση να ...επιτρέψει στο υπουργείο Παιδείας να έχει, σε λογικά πάντα πλαίσια, άποψη για τις διαφημιστικές καμπάνιες των κολεγίων!

II) Γιατί τόσος ντόρος;

Ο αριθμός των κολεγίων-παραρτημάτων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα δεν ξεπερνά συνολικά τον αριθμό των 18. [Βέβαια, κατά καιρούς έχουν καταμετρηθεί περισσότερα ή και λιγότερα τέτοια εκπαιδευτικά-εμπορικά ιδρύματα: το γεγονός από μόνο του απλά πιστοποιεί τα «πολύ γενικά» πλαίσια και προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα ίδρυμα (αυτό-)αποκαλείται «κολέγιο»]. Το κύριο πρόβλημα, στην περίπτωση μας, είναι άλλο: οι επιταγές τής Ε.Ε. δεν έρχονται να επηρεάσουν τη ζωή των αποφοίτων μιας 20αδας κολεγίων, αλλά **εμπλέκουν, στην πραγματικότητα, τη**

ζωή όλων των πτυχιούχων των ελληνικών ΑΕΙ. Η ισοτιμία «επαγγελματικών δικαιωμάτων», είναι το πρώτο και σημαντικότερο βήμα για μια πλήρη ισοτίμηση του πτυχίου που χορηγεί το δημόσιο ΑΕΙ με το δίπλωμα που εκδίδει το ιδιωτικό κολέγιο.

Η σχεδιαζόμενη αναβάθμιση των ιδιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων έρχεται να καλύψει την παταγώδη αποτυχία της κυβέρνησης να αναθεωρήσει το Σύνταγμα και το άρθρο 16, δηλαδή να θεσμοθετήσει τη λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα. Τα ανυπόληπτα εκπαιδευτικά παραρτήματα εξασφαλίζουν τώρα για τους αποφοίτους τους επαγγελματικά δικαιώματα ισότιμα με εκείνα των δημοσίων πανεπιστημίων, ενώ κατά πόδας ακολουθεί, ως φυσική συνέπεια, και η ακαδημαϊκή ισοτίμηση. Ο πρότανης του Πανεπιστημίου Πατρών, Στ. Κουμπιάς, ευσύνοπτα παρατηρεί ότι «**είναι δύσκολα κατανοήσιμος ο διαχωρισμός του ακαδημαϊκού status από τα επαγγελματικά δικαιώματα**». Αναγνώριση ισότιμων επαγγελματικών δικαιωμάτων, ακαδημαϊκή ισοτίμηση, πλήρης ισοτίμηση, είναι οι σταθμοί των σχεδιασμών τής Ε.Ε. και της συμπτωσας κυβέρνησης.

Τελικό προϊόν των νέων αντι-εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων δεν είναι άλλο από

την άμεση υποβάθμιση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων των ελληνικών ΑΕΙ. Αυτοί είναι οι πρώτοι και κύρια θιγόμενοι. **Φαινομενικά αναβαθμίζονται τα ιδιωτικά κολέγια, ουσιαστικά υποβαθμίζονται τα δημόσια πανεπιστήμια.** Σε ό,τι αφορά στα επερχόμενα γενικά πλήγματα προς τη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση, όσο και στην καθαυτό ισοτίμηση των επαγγελματικών δικαιωμάτων αποφοίτων κολεγίων και πανεπιστημίων, καθώς και στις κερκόπορτες που η σχετική απόφαση ξεκλειδώνει, περιοριζόμαστε να επισημάνουμε τα εξής:

- α) Σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δικαστήριο, το ελληνικό κράτος δεν έχει άποψη για τους όρους λειτουργίας των κολεγίων-παραρτημάτων στη χώρα! Αποκλειστικά στις αρχές που χορηγούν τα διπλώματα αναγνωρίζεται το δικαίωμα να ελέγχουν, με βάση, υποτίθεται, τους κανόνες που διέπουν το σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης, αν τηρούνται οι προϋποθέσεις για τη χορήγηση των διπλωμάτων και οι προϋποθέσεις για τη φύση του εκπαιδευτικού ιδρύματος στο οποίο πραγματοποιήσε τις σπουδές του ο κάτοχος του διπλώματος. Ήτοι, οι ίδιες οι επιχειρήσεις θα κρίνουν αν τα εμπορεύματά τους είναι προς πώληση. Λέτε κάποιο από αυτά να αυτοκαταργηθεί;
- β) Το ΥΠΕΠΘ, λοιπόν, αποκλείει κάθε δυ-

νατότητα να ασκήσει τον παραμικρό έλεγχο σε υποδομές, εκπαιδευτικό προσωπικό, ποιότητα και διάρκεια σπουδών, κλπ. των κολεγίων. Το εύλογο ερώτημα που ανακύπτει είναι, με ποιον τρόπο θα μπορέσει ο Ευρ. Συμβουλίου, να «**διασφαλίσει την ποιότητα στην εκπαίδευση**», όπως κατά λέξιν δηλώνει ακόμη και μετά την απόφαση του ΔΕΚ. Ακόμη και τα λίγα επιχειρήματα που άρθρωνε το καλοκαίρι σχεδιάζοντας νόμους για την αναβάθμιση των ΚΕΣ (Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών), καθώς και των ΕΕΣ (Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών) και των πάσης φύσεως ινστιτούτων, τώρα πετάγονται συλλήβδην στον κάλαθο των αχρήστων. Ο «αυστηρός έλεγχος των υποδομών και των εγκαταστάσεων», οι «καθηγητές που απαιτήτως θα φέρουν διδακτορικά διπλώματα» και τα λοιπά βαρύγδουπα, καταρρίπτονται μέσα σε λίγους μήνες.

γ) «Για να χειροτερέψουμε τα πράγματα», κατά την προσφιλή έκφραση των Άγγλων, ας σημειώσουμε επιπροσθέτως ότι η απόφαση του ΔΕΚ κάνει λόγο για αναγνώριση διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, για επαγγελματική εκπαίδευση **ελάχιστης διάρκειας τριών ετών**. Αυτό συνεπάγεται άμεσα:

Την υποβάθμιση των ελληνικών πτυχίων 4ετούς και 5ετούς φοίτησης, τα

οποία έρχονται σταδιακά να εξισωθούν με τα διπλώματα που χορηγούν τα ιδιωτικά κολέγια για σπουδές ακόμη και 3 ετών.

Την περαιτέρω προώθηση, εμμέσως, των αντι-εκπαιδευτικών σχεδιασμών της Μπολόνια: 3 έτη πτυχίο, 2 έτη μεταπτυχιακό, 3 (τουλάχιστον) διδακτορικό. Μπαίνοντας στη λογική μιας τέτοιας διάρθρωσης σπουδών, ορισμένες Πολυτεχνικές σχολές και κάποια ΑΕΙ 5ετους φοίτησης, οδηγούνται στην πρόταση να λαμβάνουν οι απόφοιτοί τους πτυχίο και μεταπτυχιακό μαζί (δύο σε ένα), παρά το γεγονός ότι δεν μεσολάβησε καμία αλλαγή στο πρόγραμμα σπουδών τους και παρά το γεγονός ότι, μέχρι τώρα, για τα ίδια μαθήματα και τον ίδιο χρόνο σπουδών λάμβαναν μόνο πτυχίο.

Εμπλέκουν, στην πραγματικότητα, τη ζωή όλων των πτυχιούχων των ελληνικών ΑΕΙ. Η ισοτιμία «επαγγελματικών δικαιωμάτων», είναι το πρώτο και σημαντικότερο βήμα για μια πλήρη ισοτίμηση του πτυχίου που χορηγεί το δημόσιο ΑΕΙ με το δίπλωμα που εκδίδει το ιδιωτικό κολέγιο. ▮

δ) Η απόφαση του ΔΕΚ για τα επαγγελματικά δικαιώματα πρόκειται να εφαρμοστεί, όχι μόνο στον ιδιωτικό, αλλά και στο δημόσιο τομέα. Ανοίγουν οι ασκοί του Αιόλου για την εκ των πραγμάτων ακαδημαϊκή ισοτίμηση των πτυχίων και των διπλωμάτων, για διεκδίκηση των ίδιων θέσεων στην αγορά εργασίας από πτυχιούχους του δημοσίου πανεπιστημίου και διπλωματούχους κολεγίων 3ετούς φοίτησης αμφιβόλου ποιότητας. Στην πράξη, υποβαθμίζονται τα εργασιακά δικαιώματα, οι απολαβές, τα κεκτημένα των πτυχιούχων των ελληνικών πανεπιστημίων.

ε) Επιπροσθέτως, ανοίγει για τους απο-

φοίτους των κολεγίων παραθυράκι εισόδου και στον ΑΣΕΠ. Όσοι κατορθώσουν να αγοράσουν ένα 3ετές ή, το πολύ, 4ετές δίπλωμα από ιδιωτικό κολέγιο, κερδίζουν τώρα το δικαίωμα να θέτουν αξιώσεις και για μια μελλοντική συμμετοχή τους στον ΑΣΕΠ, το άτυπο «υπουργείο διορισμών».

στ) Σχετικό με το προηγούμενο: ας σημειωθεί ότι η κυβέρνηση και το ΥΠΕΠΘ, μιας και κάποτε στεναχώρησαν τους διάφορους προμηθευτές πτυχίων και μάλιστα της γνώσης, με την αποτυχία τους να αναθεωρήσουν το άρθρο 16, τώρα τους «καλμάρισαν» με το παραπάνω, παίζοντας με τη «βάση του 10», ρυθμίζοντας τον αριθμό θέσεων σε ΑΕΙ και ΤΕΙ, και, γενικότερα, κάνοντας δυσχερέστερη την πρόσβαση στη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που αποτυγχάνουν να περάσουν τον υψηλό πήχη των εξετάσεων για την εισαγωγή τους στα τριτοβάθμια εκπαιδευτικά ιδρύματα της προτίμησής τους, «οδηγούνται» στα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα τα τελευταία, σχεδόν τούς διασφαλίζουν «το χαρτί», εφόσον οι απόφοιτοι λυκείου έχουν να πληρώσουν τα δίδακτρα, ενώ στο πακέτο προσφοράς συμπεριλαμβάνονται σπουδές στην έδρα του φοιτητή, και μάλιστα σε αντικείμενο που έχει επιλεγεί από τον ενδιαφερόμενο!

III) Οι ασκοί του Αιόλου

Η ανακοίνωση της καταδικαστικής απόφασης και η ...άμεση συμμόρφωση του Συμβουλίου στις επιταγές των Βρυξελλών για την αναγνώριση επαγγελματικής ισοτιμίας, ήδη γέννησε τις πρώτες αντιδράσεις στο χώρο της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Στις 24/10/08, μια μόλις μέρα μετά την ανακοίνωση της απόφασης του ευρωπαϊκού δικαστηρίου, πραγματοποιήθηκε η πρώτη πορεία διαμαρτυρίας, από το Σύνταγμα μέχρι τα γραφεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με συμμετοχή φοιτητικών συλλόγων από Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Αθήνας. Οι φοιτητές προειδοποιούν για θερμό εκπαιδευτικό χειμώνα, ζητώντας να μην εφαρμοστεί η απόφαση του ευρωπαϊκού δικαστηρίου.

Ο αντιπρόεδρος της ΠΟΣΔΕΠ, Γιάννης Μαϊστρος, προειδοποίησε επίσης για δυναμικές κινητοποιήσεις από την πλευρά των πανεπιστημιακών, καταγγέλλοντας

εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις

αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

εκπαιδευτικές
εξεργασίες
εκπαιδευτικές
εξεργασίες
εκπαιδευτικές
εξεργασίες
εκπαιδευτικές
εξεργασίες

«Δεν θα ανεχθούμε αυτόν τον ευτελισμό. Δεν θα υποκύψουμε στον εμπαιγμό και τους κυβερνητικούς εκβιασμούς, τις θεσμικές επιθέσεις και τον στραγγαλισμό των ΠΟΣΔΕΠ».

ότι «η Ε.Ε. προσπαθεί να επιβάλει τα κολέγια ως ισότιμα με τα δημόσια Πανεπιστήμια, μέσω επαγγελματικών δικαιωμάτων, υποθαμιζοντας τα ελληνικά πτυχία και διπλώματα». Κάλεσε την κυβέρνηση να υπερασπιστεί το εθνικό σύστημα της

δωρεάν Ανώτατης Εκπαίδευσης και να κλείσει τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις, και πρόσθεσε: «Δεν θα ανεχθούμε αυτόν τον ευτελισμό. Δεν θα υποκύψουμε στον εμπαιγμό και τους κυβερνητικούς εκβιασμούς, τις θεσμικές επιθέσεις και τον

στραγγαλισμό των ΑΕΙ.» Η ΠΟΣΔΕΠ προγραμματίζει δύο 48ωρες απεργίες στις 20-21 και στις 25-26 Νοεμβρίου, ενώ σχεδιάζει τη διεξαγωγή συλλαλητηρίου για στις 6 Νοέμβρη.

Ο αντιπρύτανης του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου ανακοίνωσε την παραίτησή του, κάνοντας λόγο για «πανεπιστημιακή ισοπέδωση των πτυχίων των ελληνικών 5ετών κύκλων σπουδών, λόγω πολιτικής σκοπιμότητας». Το ΕΜΠ αποφάσισε συμβολική 24ωρη αναστολή της λειτουργίας του στις αρχές Νοεμβρίου και παράσταση διαμαρτυρίας των μελών των ακαδημαϊκών του οργάνων στο υπουργείο Παιδείας.

Οι ασκοί του Αιόλου ενάντια στην κυβέρνηση και στις νεοφιλελεύθερες επιταγές της Ε.Ε. έχουν ανοίξει. Η «Πορεία» καλεί τον φοιτητικό κόσμο, αλλά και την ακαδημαϊκή κοινότητα, να ενεργοποιηθούν αγωνιστικά, ενωτικά, συντονισμένα, με στόχο τη δεύτερη μεγάλη νίκη του εκπαιδευτικού κινήματος, μετά την αποτροπή της αναθεώρησης του άρθρου 16. αριστερά: όθια

εκδόσεις
ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ στο επίκεντρο της γνώσης...

ΜΝΗΜΕΣ ΚΑΙ ΛΗΘΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΙΚΟ
Οι κορυφαίοι επιστήμονες του είδους για τα «καυτά» ζητήματα του εμφυλίου.

ΕΝΑ ΜΑΚΡΥ ΤΑΞΙΔΙ
MILAN RISTOVIC
Ένα από τα δραματικότερα και περισσότερο αμφιλεγόμενα επεισόδια του ελληνικού εμφυλίου πολέμου.

Αθήνα: Κιάφας 5, Τ.Κ. 106 78, Τηλ. 210 3811077, Fax: 210 3811086 e-mail: books@epikentro.gr
Θεσσαλονίκη: Καμβουνίων 9, Τ.Κ. 546 21, Τηλ. 2310 256146, Fax: 2310 256148 www.epikentro.gr

εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις

Η κατάσταση στην οποία έχει οδηγηθεί, χρόνια τώρα, η Δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση θα οδηγήσει τα επόμενα χρόνια μέχρι και 30.000 υποψήφιους ετησίως στα Κολέγια

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΣΤΑ «ΚΟΛΕΓΙΑ»

Οι εργολάβοι... του franchising !

**ΠΩΣ ΘΑ ΟΔΗΓΟΥΝΤΑΙ ΕΝΤΕΧΝΑ ΚΑΘΕ ΧΡΟΝΟ
30.000 ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΣΤΑ «ΚΟΛΕΓΙΑ»**

Των Χρήστου Κάτσικα – Γιάννη Μακρίδη

Η υποχρηματοδότηση και τα δεκάδες διαλυμένα περιφερειακά τμήματα των ΤΕΙ (χωρίς υποδομές, προσωπικό, φοιτητική μέριμνα και επαγγελματικά δικαιώματα σπουδών), η «στροφή» της εισαγωγής των υποψηφίων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που κλείνει με τη βάση του «10» (41.000 θέσεις στα ΑΕΙ - ΤΕΙ κόπηκαν μέσα στα τρία τελευταία χρόνια), το κόστος σπουδών κατά τη μετάβαση από το Λύκειο στο Πανεπιστήμιο, καθώς και το κόστος εισαγωγής σε ΑΕΙ-ΤΕΙ εκτός τόπου μόνιμης κατοικίας, μαζί με την αναντιστοιχία προσφοράς και ζήτησης θέσεων εισακτέων σε συγκεκριμένες σχολές, αλλάζει δραματικά το τοπίο στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση ανοίγοντας πόρτες και παράθυρα στα «Κολέγια». (Πίνακας 1)

Η παραπάνω πραγματικότητα αποτελεί βούτυρο στο ψωμί της επιχείρησης νομιμοποίησης των «ακριβών συνοικεισίων» με τα «Κολέγια» που ήδη πιέζουν με την Ευρωπαϊκή Οδηγία των επαγγελματικών δικαιωμάτων για κατοχύρωση των πτυχίων των αποφοίτων τους. Στα πλαίσια αυτά το ΥΠΕΠΘ, συμπεριφέρεται σαν εργολάβος των Κολεγίων καθώς επιχειρεί τώρα μια «τακτοποίηση» του χώρου της μεταλυκειακής εκπαίδευσης, προκειμένου στη συνέχεια να ενσωματώσει στην ελληνική νομοθεσία την ευρωπαϊκή οδηγία 36/05, που θα αναγνωρίζει ίσους όρους πρόσβασης στο επάγγελμα για τους αποφοίτους των ΑΕΙ και των... κολεγίων.

Τα ΚΕΣ αναπτύσσονται, ιδίως από τα τέλη της δεκαετίας 1970, στο κερδοφόρο πεδίο της πλεονάζουσας ζήτησης για μεταλυκειακές σπουδές' ωστόσο, σύμφωνα με την Πανεπιστημιακό Ελένη Καλαφάτη η μεγάλη έκρηξη σημειώνεται το 1989-91, στην ευνοϊκή συγκυρία που διαμορφώνεται με την έκδοση της Οδηγίας ΕΕ 89/48 για την αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων έπειτα από τριετείς μεταλυκειακές σπουδές και τις εξαγγελίες της κυβέρνησης Μητσοτάκη για δημιουργία ιδιωτικών ΑΕΙ.

Σήμερα στην Ελλάδα λειτουργούν περίπου 30 κολέγια, από τα οποία 17, με περίπου 11.000 σπουδαστές, συνεργάζονται με ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Έξι ιδρύμα-

τα, με περίπου 8.000 σπουδαστές, πιστοποιούνται από αμερικανικούς οργανισμούς, ενώ άλλοι 1.000 σπουδαστές βρίσκονται σε ιδιωτικές εκπαιδευτικές επιχει-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΠΟΥ ΑΝΟΙΓΟΥΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ ΣΤΑ «ΚΟΛΕΓΙΑ»

ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ	
ΑΠΟ ΤΟ 2005 ΚΑΙ ΜΕΤΑ	41.000 θέσεις εισακτέων χάθηκαν τα τελευταία τρία χρόνια
ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ	20.000 φοιτητές κάθε χρόνο εισάγονται εκτός τόπου μόνιμης κατοικίας, επιβαρύνοντας ο καθένας τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς με 10.000 ευρώ ετησίως
ΑΝΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΖΗΤΗΣΗΣ ΘΕΣΕΩΝ	3 στους 4 υποψήφιους εισάγονται σε τμήματα εκτός πρώτης προτίμησης, 1 στους 6 εισάγονται σε τμήματα που τους είναι εντελώς αδιάφορα
ΚΟΣΤΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΑ ΑΕΙ-ΤΕΙ	9 στους 10 υποψήφιους στην Γ' Λυκείου και 3 στους 4 στη Β' Λυκείου πληρώνουν ετησίως για φροντιστήρια και ιδιαίτερα από 3.500 - 6.000 ευρώ κατά μέσο όρο

Πηγή: Έρευνα του Χρήστου Κάτσικα, Ιούλιος 2008

αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

ρήσεις, που δραστηριοποιούνται κυρίως χωρίς συνεργασίες. Από το 1989 έχουν αποφοιτήσει από τα "κολέγια" περίπου 25.000. Ο τζίρος από τα δίδακτρα που καταβάλλει το σύνολο των σπουδαστών για την απόκτηση «προπτυχιακού» ή «μεταπτυχιακού τίτλου» σπουδών στα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών - «Κολέγια» προσεγγίζει τα 110 εκατ. ευρώ ετησίως, αλλά εκτιμάται ότι η αναγνώριση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των πτυχιούχων, όπως προβλέπει η επίμαχη κοινοτική οδηγία 36/2005, θα οδηγήσει σε υπερδιπλασιασμό του τζίρου, φθάνοντας περίπου τα 220 εκατ. ευρώ.

Ιδιαίτερα από το 2006 και μετά αυξάνεται σταθερά η ζήτηση στα «Κολέγια», καθώς περισσότερο από την Ευρωπαϊκή Οδηγία 36/2005 που ωθεί στη νομιμοποίησή τους και στην απειλή των προστίμων, το φιλί της ζωής δίνει η κατάσταση στην οποία το ΥΠΕΠΘ έχει οδηγήσει τα δημόσια Πανεπιστήμια, η μείωση του αριθμού των εισακτέων των βασικών σχολών του Λεκανοπεδίου και κυρίως οι χιλιάδες υποψήφιοι που «έφαγαν πόρτα» τα δυο τελευταία χρόνια με τη βάση του 10.

«Πλήρωσε γι' αυτό που πραγματικά θέλεις!» (από διαφήμιση Κολλεγίου)

Οι χιλιάδες υποψήφιοι που δεν πετυχαίνουν την εισαγωγή τους στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση αποτελούν τον πρώτο αλλά όχι και τον μοναδικό στόχο της ιδιωτικής μεταλυκειακής εκπαίδευσης. Οι κομμένοι των Πανελλαδικών Εξετάσεων, οι ανεπιθύμητοι για το ΥΠΕΠΘ, είναι επιθυμητοί ως

πελάτες της ιδιωτικής μεταλυκειακής εκπαίδευσης αρκεί να αντέχουν τα οικονομικά τους. Ένας δεύτερος στόχος είναι οι υποψήφιοι οι οποίοι θα πετύχουν με την εισοδή τους σε κάποιο ΑΕΙ-ΤΕΙ, όμως, δεν θα πετύχουν στην τριτοβάθμια σχολή της προτίμησής τους ή σε σχολή του τόπου μόνιμης διαμονής τους. Οι τελευταίες ρυθμίσεις του ΥΠΕΠΘ, αφενός με τη μείωση των θέσεων των τμημάτων υψηλής ζήτησης και αφετέρου με τη μείωση θέσεων στα πανεπιστήμια και ΤΕΙ του Λεκανοπεδίου, ουσιαστικά λιπαίνουν το έδαφος για τη στροφή στην ιδιωτική μεταλυκειακή εκπαίδευση. Από το 2005 και μετά, πάνω από 20.000 υποψήφιοι εισάγονται κάθε χρόνο σε ΑΕΙ-ΤΕΙ εκτός μόνιμης κατοικίας με υψηλό ιδιωτικό κόστος, καθώς η φοιτητική μέριμνα δεν καλύπτει πάνω από το 10% όσων έχουν ανάγκη. Την ίδια στιγμή το 80% των υποψηφίων δεν εισάγονται σε σχολή της πρώτης τους προτίμησης, ενώ κάθε χρόνο περίπου 12.000 υποψήφιοι εισάγονται σε σχολές που τους είναι εντελώς αδιάφορες. Με τους πιο μετριοπαθείς υπολογισμούς, έως και 30.000 υποψήφιοι κάθε χρόνο θα ωθούνται στα «Κολέγια», μέσα από τα αδιέξοδα που «κατασκευάζονται» έντεχνα από το ΥΠΕΠΘ στη δημόσια Ανώτατη εκπαίδευση.

Η πραγματικότητα που περιγράψαμε παραπάνω νομιμοποιεί τα «ακριβά συνολικά» χιλιάδων νέων με τα λεγόμενα Κολέγια και τα παραρτήματα ξένων φθηνών Πανεπιστημίων, καθώς δίνει την ευκαιρία στους ιδιοκτήτες τους να «προσφέρουν», σε όσους μπορούν να πληρώσουν δίδακτρα, αυτά που το δημόσιο Πανεπιστήμιο,

περισσότερο από κάθε άλλη φορά φέτος, το αρνείται: την είσοδο.

Σπούδασε αυτό που πραγματικά θέλεις! Να ποιο είναι το απατηλό σύνθημα-οδηγός που προβάλλουν σε όλους εκείνους που αποκλείει η βαθμολογική βάση ή σε εκείνους που η βαθμολογία τους δεν τους προσγείωσε στην πίστα της σχολής που πραγματικά ήθελαν.

Είναι προφανές ότι το σύνθημα «σπούδασε αυτό που πραγματικά θέλεις» χτυπάει ακριβώς στην «καρδιά» της αγωνίας χιλιάδων υποψηφίων, που εσωτερικεύσαν το φετινό δράμα του αποκλεισμού, αλλά και του τμήματος εκείνου των εισακτέων οι οποίοι «γι' αλλού ξεκίνησαν και αλλού ο βαθμός τούς πήγε».

Ο «θαυμαστός κόσμος» της νέας εκπαιδευτικής αγοράς

Αν ρίξει κανείς μια ματιά μόνο στον τρόπο με τον οποίο τον τελευταίο καιρό τα Κολέγια και τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών προσπαθούν να προσελκύσουν πελατεία θα τα χάσει. Η κατάσταση έχει πάρει τέτοιες διαστάσεις, που πλέον δεν τηρούνται ούτε τα προσχήματα. Μέχρι σήμερα ξέραμε ότι τα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών κάνουν συμφωνίες φραντσίζινγκ με πανεπιστήμια του εξωτερικού, προκειμένου να προσδώσουν κάποιο κύρος στα πτυχία τους. Σήμερα, και ενώ έχουν υπάρξει περιπτώσεις εκπαιδευτηρίων (όπως αυτή του Λαβέρν) που έκλεισαν ξαφνικά αφήνοντας μετέωρους τους σπουδαστές τους, βλέπουμε πλέον αυτές οι συμφωνίες να γίνονται ακόμη και με πανεπιστήμια-μαϊμού του εξωτερικού, που δεν έχουν κανένα απολύτως εκπαιδευτικό έργο.

Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Hellenic American University, το οποίο μάλιστα φέρεται να λειτουργεί υπό την αιγίδα της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης. Το εκπαιδευτήριο αυτό –όπως αποκαλύπτεται στη Βουλή στις 17 Ιουλίου 2008– παρέχει πτυχία μέσω του Hellenic American University των ΗΠΑ, ενός ιδρύματος που όπως παραδέχονται οι ίδιοι οι ιδιοκτήτες του στην επίσημη ιστοσελίδα του (<http://www.hau.edu.gr>) απλώς έχει αποκτήσει από την πολιτεία του Νιου Χαμσάιρ το δικαίωμα απόδοσης πανεπιστημιακών τίτλων, δεν έχει όμως καμία εκπαιδευτική δραστηριότητα στις ΗΠΑ, αλλά μόνο στην Ελλάδα!

Αριστερή φοιτητική παράταξη

ΠΟΡΕΙΑ

Μια ακόμη δύσκολη ακαδημαϊκή χρονιά προμηνύεται για τα Ανώτατα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, για τους φοιτητές, τους σπουδαστές και τους καθηγητές των σχολών. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση διέρχεται το «σοκ» που της είχε υποσχεθεί ο Ευριπίδης Στυλιανίδης τις μέρες που η κυβέρνηση του, και ο ίδιος ως υπουργός, αποτύγχαναν να αναθεωρήσουν το σύνταγμα και να θεσμοθετήσουν την ίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών πανεπιστημίων. Τότε, ο Ευρ. Στυλιανίδης δήλωνε: «Όσες μεταβολές και αν γίνουν, δεν είναι αρκετές για να ανατρέψουν την προβληματική κατάσταση του ελληνικού δημοσίου πανεπιστημίου. Χρειάζεται ένα σοκ, και αυτό δεν μπορεί να είναι άλλο από την αναθεώρηση του άρθρου 16 του συντάγματος, ώστε να σπάσει το κρατικό μονοπώλιο και να μπορεί στην Ελλάδα να λειτουργήσει ελεύθερα και το μη κρατικό, μη κερδοσκοπικό ΑΕΙ.»

Μολονότι το Δημόσιο και Δωρεάν πανεπιστήμιο, στηριζόμενο σε ένα μαχητικό, μαζικό φοιτητικό κίνημα, πέρασε από το σκόπελο της συνταγματικής αναθεώρησης, ο κίνδυνος της ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων δεν παρήλθε. Μεσούσης της καλοκαιρινής περιόδου, λοιπόν, ο υπουργός Παιδείας επανήλθε με νομοσχέδιο που σκοπό είχε να προσδώσει οντότητα και κύρος στα παντοδαπά κολέγια και Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών που λειτουργούν στη χώρα, στρώνοντας το έδαφος για τη νομιμοποίηση «δια της τεθλασμένης» των «μη κρατικών» πανεπιστημίων.

Οι ενέργειες στις οποίες προέβη το ΥΠΕΠΘ ήλθαν, υποτίθεται, ναβάλουν τάξη στο άναρχο τοπίο των Εργαστηρίων και Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών, και να θέσουν αυστηρά «όρια» και «προδιαγραφές» για τη λειτουργία των ιδρυμάτων αυτών. «Να μπου κανόνες στο χώρο και να προστατευθούν οι πολίτες από τυχοδιώκτες», έθετε στόχο ο Ευρ. Στυλιανίδης, ο οποίος λοιπόν κατά πρώτον αποδεχόταν ότι υπάρχουν τυχοδιώκτες που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο χώρο. Μάλιστα! Ο υπουργός Παιδείας, τιμώντας, τη φορά αυτή, το δόλιο το άρθρο 16, παρατηρούσε ότι: «μιλάμε για ένα χώρο μεταλυκειακής εκπαίδευσης, που πολλές φορές αυθαίρετως αυτοπαρουσιάζονται ως ψευδοπανεπιστήμια, χωρίς να έχουν δεχθεί ελέγχους ποιότητας και χωρίς αυτό να το επιτρέπει το άρθρο 16 του Συντάγματος (...) Ερχόμαστε να ρυθμίσουμε αυτό το χάος και ναβάλουμε τάξη.»

Βέβαια, το πολύπαθο άρθρο 16, δεν απαγορεύει τη λειτουργία μόνον των «ψευδοπανεπιστημίων», όπως φαίνεται από τη διατύπωση του υπουργού, αλλά του ιδιωτικού πανεπιστημίου εν γένει. Το υπουργείο Παιδείας δεν έρχεται ναβάλει «τάξη στο χάος», αλλά να προσδώσει ύπαρξη και αξία σε κολέγια, ΚΕΣ και ΕΕΣ, να ικανοποιήσει τους προμηθευτές πτυχίων και λοιπούς εμπόρους της γνώσης, οι οποίοι ήδη βλέπουν μια αξιοσημείωτη αύξηση στις εγγραφές νέων σπουδαστών στα ιδρύματά τους.

Παράλληλα, ο Ευρ. Στυλιανίδης περιμένει κυριολεκτικά «πώς και πώς» την έκδοση καταδικαστικής για την Ελλάδα απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για την καθυστέρηση αναγνώρισης ισότιμων (ως προς τους πτυχιούχους του δημοσίου πανεπιστημίου) δικαιωμάτων στους αποφοίτους που προέρχονται από κολέγια-παραρτήματα εκπαιδευτηρίων που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε. Τελικώς, η «εθνική πολιτική» που ασκείται από τα υπουργεία και την κυβέρνηση της ΝΔ, εκφράζεται με την ενθουσιώδη αναμονή για τις πάσης φύσεως κοινοτικές οδηγίες, και, μετά ταύτα, τη σπουδή για την εθνική συμμόρφωση με τις επιταγές του διευθυντηρίου των Βρυξελλών..

Το καμπανάκι του κινδύνου χτυπάει θέβαια και για τα Τεχνολογικά Ιδρύματα. Οι πλέον των 18.000 κενές θέσεις (!) στα εκπαιδευτικά ιδρύματα όλης της χώρας, καθώς και το γεγονός ότι 5 σχολές δεν είχαν ούτε έναν

Δημόσια & Δωρεάν Τριτοβάθμια εκπαίδευση
Όχι στην αναχνώριση των κολεγίων,
των ΚΕΣ και ΕΕΣ
Όχι στους αντιδραστικούς σχεδιασμούς
και το νέο νομοσχέδιο του ΥΠΕΠΘ
Φοιτητικό και σπουδαστικό
κίνημα αφυπνισμένο, μαζικό, αγωνιστικό

εισακτέο (!), ενώ 26 σχολές θα έχουν μονοψήφιο αριθμό πρωτοετών (!), είναι μεθοδευμένη και σχεδιασμένη κίνηση του ΥΠΕΠΘ για να εξαναγκάσει σε λουκέτο καμία πενηνταριά τμήματα ΤΕΙ (ίσως και κάποια περιφερειακά ΑΕΙ) και να δυσχεράνει την είσοδο προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το μεγάλο κόλπο του ΥΠΕΠΘ για την πριμοδότηση των κολεγίων και των λοιπών ινστιτούτων ήταν να αυξήσει τις θέσεις εκείνων ακριβώς των ΤΕΙ τα οποία ήδη από πέρυσι και πρόπερισι είχαν παρουσιάσει τα περισσότερα κενά. Με δυο λόγια, το υπουργείο αύξησε τις θέσεις εκείνες που θα έμειναν ακάλυπτες.

Απλά και κυνικά, εξάλλου, ο Ευρ. Στυλιανίδης είχε καταστήσει σαφές ήδη από την άνοιξη που μας πέρασε ότι στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που ο ίδιος και η κυβέρνηση της ΝΔ οραματίζονται, θέση έχουν μόνο «ανταγωνιστικά» εκπαιδευτικά ιδρύματα: «Ο πληθωρισμός των πανεπιστημιακών τμημάτων και η άστοχη δημιουργία τους για λαϊκίστικους στόχους σε κάθε νομό της χώρας, χωρίς μια συνεκτική λογική με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και την χωρίς για πολλά χρόνια παράλληλη κατοχύρωση των επαγγελματικών δικαιωμάτων των αποφοίτων συνέβαλε επί μακρών στην υποβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου και στην αύξηση της ανεργίας και της ετεροαπασχόλησης. Η λογική αλλάζει, οι στρεβλώσεις διορθώνονται, και οι ανάγκες της αγοράς εργασίας λειτουργούν ως οδηγός για τις αποφάσεις μας.»

Τα μικρότερα, κατά κανόνα περιφερειακά, εκπαιδευτικά ιδρύματα θα αποτελέσουν τα πρώτα θύματα της «εξυγίανσης». Τα «πληθωριστικά» λάθη, οι «στρεβλώσεις» διορθώνονται με το πέταγμα στο δρόμο των φοιτούντων σ' αυτά. Ο υπ. Παιδείας προετοιμάζει το έδαφος για κατάργηση συγκεκριμένων ΤΕΙ, ίσως και κάποιων ΑΕΙ, ασύμφορων οικονομικά για τα νέα, σφικτά οικονομικά δεδομένα του Υπουργείου.

Η «Πορεία» καλεί τους φοιτητές και σπουδαστές όλης της χώρας να μη μείνουν αδρανείς μπροστά στα συντριπτικά κτυπήματα που σήμερα δέχεται η Δημόσια και Δωρεάν τριτοβάθμια εκπαίδευση. Να απαντήσουν μαζικά και δυναμικά στα «δώρα» της κυβέρνησης και του υπουργείου προς τους ιδιοκτήτες κολεγίων και στους εμπόρους της γνώσης, που δεν είναι άλλα από τη θεσμοθέτηση της λειτουργίας ΚΕΣ, ΕΕΣ και λοιπών ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων και ινστιτούτων, με την παράλληλη υποβάθμιση και υπόσκαψη της λειτουργίας των δημοσίων τριτοβάθμιων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. www.yppep.gr

Σεπτέμβριος 2008

Διεύρυνση της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ελλάδα: Μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων ή «αποκλεισμός μέσα από την ένταξη»;

Το παρόν άρθρο εξετάζει αν και κατά πόσο η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα μείωσε τις εκπαιδευτικές ανισότητες. Το συμπέρασμα που προκύπτει μετά από την ανάλυση των στοιχείων είναι ότι η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης δεν μείωσε τις εκπαιδευτικές ανισότητες. Αντίθετα, καθώς η επέκταση αυτή έγινε στο πλαίσιο μιας ταξικά διαιρεμένης κοινωνίας με υψηλή ανεργία, δημιούργησε νέες μορφές ανισότητας μέσα από τον πληθωρισμό των πτυχίων και τη μαζική εμφάνιση των μεταπτυχιακών διπλωμάτων, στα οποία έχουν δυσκολότερη πρόσβαση τα παιδιά από τα λαϊκά στρώματα.

1. Εκπαίδευση και καπιταλιστική αναδιάρθρωση

Το ζήτημα της οργάνωσης και διοίκησης του εκπαιδευτικού συστήματος δεν μπορεί να ξετασθεί χωριστά από τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο. Τα τελευταία τριάντα χρόνια, από το 1973 και μετά, το καπιταλιστικό σύστημα αναδιρθώνεται προκειμένου να αντιμετωπίσει την πτώση του ποσοστού κέρδους σε παγκόσμια κλίμακα. Η πτώση της κεφαλαιοκρατικής κερδοφορίας ώθησε τις άρχουσες τάξεις των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών στην αναζήτηση πολιτικών που θα οδηγούσαν σε έξοδο από την κρίση. Η επιλογή της στρατηγικής της αναδιάρθρωσης, η οποία στη χώρα μας τη δεκαετία του '90 εφαρμόστηκε από την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ και συνεχίζεται σήμερα από την κυβέρνηση της Νέας Δημο-

κρατίας, ήταν ουσιαστικά η προσπάθεια του περιορισμού του κοινωνικού κράτους, η ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων και η μετατόπιση των κοινωνικών συσχετισμών δύναμης προς όφελος των δυνάμεων του κεφαλαίου και σε βάρος της ζωντανής εργασίας (Σακελλαρόπουλος & Σωτήρης 2004, Σακελλαρόπουλος 2004).

Οι αλλαγές που επέφερε και επιφέρει η καπιταλιστική αναδιάρθρωση άγγιξαν και αγγίζουν όλες τις καπιταλιστικές χώρες με διαφορετικούς ρυθμούς και σε διαφορετικό βαθμό εξαιτίας των ιδιομορφιών του κάθε εθνικού κοινωνικού σχηματισμού και των ιδιαίτερων συνθηκών και συσχετισμών της ταξικής πάλης στην κάθε χώρα.

Όμως, συνοψίζοντας τα βασικά στοιχεία των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών βλέπουμε ότι αυτές έχουν ως βασικό άξονα την αποδόμηση του δημόσιου χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από την *αποκέντρωση*, την *ελαστικο-*

γράφει ο Κώστας Θεριανός

ποίηση των εργασιακών σχέσεων των εκπαιδευτικών, την *αξιολόγηση* και τη θεσμοθέτηση και την ενίσχυση του ρόλου της *γονεϊκής επιλογής* (parental choice), της δυνατότητας δηλαδή των γονιών να επιλέξουν σχολείο.

Αξιοσημείωτο στοιχείο είναι ότι οι αλλαγές σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης επενδύονται με μια ορολογία που παραπέμπει σε παραδοσιακά αιτήματα τμήματος της ρεφορμιστικής κυρίως αριστεράς, η οποία είχε την ψευδαίσθηση ότι μπορεί να αλλάξει το σχολείο χωρίς σημαντικές δομικές αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία. Έτσι, όροι όπως η μέθοδος Project, η «εκμάθηση της μάθησης», «το ανοικτό σχολείο», η «διαθεματική διδασκαλία» παραπέμπουν σε παραδοσιακές θέσεις προοδευτικών αστών και αριστερών παιδαγωγών, οι οποίοι προσπαθούσαν να ανοίξουν ρωγμές μέσα στο παραδοσιακό σχολείο του αυταρχισμού, της νοησιάρχιας και της μετωπικής διδασκαλίας (Κάτσικας – Θεριανός 2005).

Βασική συνιστώσα της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας από το 1997 μέχρι σήμερα είναι η διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης¹, η οποία σύμφωνα με τον επίσημο / κυρίαρχο πολιτικό λόγο οφείλεται στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και τον συνεπακόλουθο διαρκώς αυξανόμενο ανταγωνισμό των εθνικών οικονο-

μών, την εμφάνιση της «κοινωνίας της γνώσης» και της «πληροφορίας», τις απαιτήσεις της οικονομίας για ευέλικτο και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό (ΥΠΕΠΘ 1997, Μπουζάκης, 2002³, για κριτική θεώρηση βλ. Σιάνου-Κύργιου, 2006, Κάτσικας – Θεριανός, 2007).

Αποτέλεσμα της επέκτασης της ανώτατης εκπαίδευσης ήταν η αύξηση του αριθμού των φοιτητών, η δημιουργία νέων πανεπιστημίων και η ίδρυση τμημάτων σε πολλές επαρχιακές πόλεις. Ο πίνακας 1 δείχνει την επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα:

Σύμφωνα με τον πίνακα 1 οι θέσεις εισακτέων στην ανώτατη εκπαίδευση αυξήθηκαν σχεδόν κατά 100% από το 1993 μέχρι το 2004, γεγονός που φαίνεται να «χαλαρώνει» την πολιτική του numerus clausus. Με ανάλογο ταχύ ρυθμό αυξήθηκαν και τα πανεπιστημιακά τμήματα στη χώρα μας

(Πίνακας 2): Το ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης στη χώρα μας έφερε μείωση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων.

2. Ερμηνευτικές προσεγγίσεις της επέκτασης της ανώτατης εκπαίδευσης

Η μετάβαση από το μοντέλο της «ελίτ» στο μοντέλο της «μαζικής» ανώτατης εκπαίδευσης αποτελεί δομικό στοιχείο της εκπαιδευτικής πολιτικής όλων σχεδόν των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών (Σιάνου – Κύργιου, 2006: 3). Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που προσπαθούν να ερμηνεύσουν την επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικούς άξονες:

i) η μετάβαση από το μοντέλο της «ελίτ» στο μοντέλο της «μαζικής» τριτοβάθμιας εκπαίδευσης υπαγορεύεται από την ανά-

πτυξη της τεχνολογίας της πληροφορικής, της αυτοματοποίησης της παραγωγής και της δημιουργίας της «κοινωνίας της πληροφορίας». Στο ίδιο πλαίσιο αναπτύσσεται και άλλη μια παραπλήσια θεωρητική προσέγγιση, η οποία προσθέτει σε αυτούς τους παράγοντες και τον οικονομικό ανταγωνισμό των εθνικών οικονομιών αλλά και των υπερεθνικών οργανισμών εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης. Η «μαζική» τριτοβάθμια εκπαίδευση, στη λογική αυτής της προσέγγισης, προετοιμάζει το κατάλληλο εργατικό δυναμικό προκειμένου να ανταποκριθεί στις προκλήσεις της «νέας οικονομίας της γνώσης» και του ανταγωνισμού και παράλληλα να μειώσει τις κατηγορίες του πληθυσμού που λόγω ελλείπων προσόντων θα αντιμετωπίσουν την απειλή του κοινωνικού αποκλεισμού (Drucker, 2000, White Book, 1995).

ii) η επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαί-

Αναμένοντας την απόφαση για τα κολλέγια ή «Βαράτε με κι ας κλαίω»

Το υπουργείο Παιδείας και ο Ευρ. Στυλιανίδης περιμένουν «πώς και πώς» την 23η Οκτωβρίου, μέρα κατά την οποία εκκρεμεί η έκδοση καταδικαστικής για την Ελλάδα απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, για την καθυστέρηση αναγνώρισης ισότιμων (ως προς τους πτυχιούχους των δημόσιων ΑΕΙ) επαγγελματικών δικαιωμάτων στους αποφοίτους που προέρχονται από κολλέγια-παραρτήματα σχολών που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε.

Με δυο λόγια, η ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να απολογηθεί διότι είναι αποκλειστικά δημόσια, διότι δεν αναγνωρίζει ιδιωτικά πανεπιστήμια-παραρτήματα και κολλέγια-εμπορικά κέντρα παραγωγής πτυχιών, και διότι δεν δέχεται την ...πώληση τίτλων από ξένα πανεπιστήμια σε ελληνικές επιχειρήσεις μέσω δικαιόχρησης (franchising).

Πάντως για να είμαστε ειλικρινείς, ο υπουργός Παιδείας δεν πρόκειται να στενοχωρηθεί πάρα πολύ με τη διαφανόμενη τιμωρία της χώρας του. Κάθε άλλο. Τα νομοσχέδια που έφερε στη Βουλή εν μέσω θέρους, για την επιβολή «τάξης στο χάος» της μεταλυκειακής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, βρίσκονταν στο ίδιο ακριβώς πνεύμα με τις γενικές επιταγές του διευθυντηρίου των Βρυξελλών: Αναγνώριση και ενίσχυση του κύρους των κολεγίων, του συρφετού των ΚΕΣ (Κέντρων Ελευθέρων Σπουδών), των ΕΕΣ (Εργαστηρίων Ελευθέρων Σπουδών), των παντοδαπών ινστιτούτων, και δε συμμαζεύεται. Η αναμενόμενη καταδίκη της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι βούτυρο στο ψωμί του Στυλιανίδη, που την 24η του μήνα αναμένεται να παρουσιαστεί κατηφής (;) για την ποινή που επιβάλλεται στην πατρίδα του, ωστόσο «υποχρεωμένος» να σεβαστεί την απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Ας σημειωθεί παρενθετικά ότι η εν λόγω απόφαση για την αναγνώριση κολεγίων και ΚΕΣ (η οποία εκδίδεται μετά την προσφυγή 37 ιδιωτών) πρόκειται να οριστεί «αμετάκλητη», ενώ θα της χορηγηθεί αναδρομική ισχύς.

Όσοι δεν τρέφουν αυταπάτες για τον πόνο των Ευρωπαίων και

των Αμερικανών (που επίσης ζητούν τη θεσμοθέτηση της λειτουργίας των κολεγίων τους) να μας ...μορφώσουν, μπορούν να διαγνώσουν ότι η αναγνώριση των κολεγίων και των ΚΕΣ δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα θήμα υποταγής της εκπαίδευσης στους νόμους του εμπορίου. Τα «δώρα» που τα ιδιωτικά παραρτήματα φέρνουν μαζί τους δεν είναι άλλα από:

- Εμπόριο στη θέση της Εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Κατάρτιση και δεξιότητες, στη θέση της επιστημονικής, σφαιρικής γνώσης -αλλοίωση του ρόλου και των σκοπών της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης
- Πιστοποιήσεις και βεβαιώσεις σπουδών στη θέση πτυχιών
- Δίδακτρα και (επιπλέον) ταξικούς φραγμούς στη θέση της άλλοτε αποκλειστικά δημόσιας και δωρεάν τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Τεμαχισμό και πολυδιάσπαση των επιστημονικών αντικειμένων (ανάλογα με τις απαιτήσεις της αγοράς, την οποία τόσο σέβονται τα κολλέγια και τα ΚΕΣ)
- Συνακόλουθα, κατακερματισμό και πολυδιάσπαση των επαγγελματικών δικαιωμάτων
- Στρογγυλοποίηση προς τα κάτω των δικαιωμάτων και, πρώτα απ' όλα, των απολαβών των αποφοίτων της τριτοβάθμιας δημόσιας εκπαίδευσης, που έρχονται να αντιστοιχηθούν με εκείνες των αποφοίτων των κολεγίων
- Υποβάθμιση του Δημόσιου Πανεπιστημίου, το οποίο σιγά-σιγά εξισώνεται με τα ΚΕΣ-παραρτήματα και τα κολλέγια-εταιρίες δικαιόχρησης
- Προϋποθέσεις για την ίδρυση καθαυτό ιδιωτικών πανεπιστημίων, με όσα αυτό συνεπάγεται
- ✓ Να μην επιτρέψουμε η υποτέλεια της χώρας να επιβεβαιωθεί και σε αυτό το ζήτημα εκπαιδευτικής πολιτικής.
- ✓ Να αντιδράσουμε στην εμπορευματοποίηση της γνώσης, στη μετατροπή της «εκπαίδευσης» σε «κατάρτιση».
- ✓ Να μην επιτρέψουμε την επαγγελματική ισοτίμηση και την αναγνώριση των κολεγίων παραρτημάτων.
- ✓ Να υπερασπιστούμε το δημόσιο και δωρεάν χαρακτήρα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΘΕΣΕΩΝ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ ΑΕΙ –

ΤΕΙ (1993 – 2005)

ΕΤΟΣ	ΑΕΙ	ΤΕΙ	Σχολές τουριστικών επαγγελματιών	ΣΥΝΟΛΟ
1993	21.600	18.450	50	40.100
1994	22.000	18.950	50	41.000
1995	22.800	19.450	110	42.360
1996	23.550	23.142	110	46.802
1997	25.940	25.560	100	51.600
1998	29.463	28.900	100	58.463
1999	34.520	33.925	85	68.530
2000	40.025	41.920	100	82.045
2001	38.640	41.040	110	79.790
2002	37.240	40.720	160	78.120
2003	36.010	40.145	160	76.315
2004	36.755	41.370	160	78.285
2005	36.045	40.690	160	76.895

Πηγή: Κάτσικας, Χρήστος – Θεριανός, Κώστας (2007)

δεσης δεν οφείλεται ούτε στην ανάδυση της «κοινωνίας της γνώσης», ούτε στο διεθνή οικονομικό ανταγωνισμό που προκαλεί η παγκοσμιοποίηση, η οποία ουσιαστικά δεν είναι τίποτα άλλο από τον ιμπεριαλισμό των αναπτυγμένων οικονομικά χωρών προς τις λιγότερο αναπτυγμένες (Σακελλαρόπουλος, 2004, Petras and Veltmeyer, 2005). Οφείλεται σε αλλαγές στην παραγωγική δομή της κοινωνίας που απαιτούν νέου τύπου συλλογικό εργαζόμενο², ο οποίος όμως εκτός από αυξημένες γνώσεις και προσόντα θα είναι και πολιτικά πειθήνιος στην εργοδοσία. Αυτό διασφαλίζεται όχι μόνο μέσα από τη συστηματική παρέμβαση των ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους, αλλά και μέσα από τη γενικευμένη εργασιακή ανασφάλεια και αβεβαιότητα που προκαλεί η διαρκής ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων σε συνδυασμό με την αύξηση του αριθμού των πτυχιούχων. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, κατά την άποψη μας, κομβικό σημείο στην επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης είναι η συμπίεση των προσδοκιών και απαιτήσεων που έχει κάποιος από την κατοχή του τίτλου σπουδών. Η δι-

εύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης στον καπιταλισμό επιφέρει την ύπαρξη ενός διαρκώς διευρυνόμενου στρώματος πιο ειδικευμένων και επιδέξιων εργαζόμενων, οι οποίοι όμως δεν έχουν πλέον, όπως στο παρελθόν, αυξημένες προσδοκίες και απαιτήσεις ώστε τα αυξημένα προσόντα τους να ανταποκρίνονται σε αντίστοιχα βελτιωμένους όρους αποδοχών, εργασίας και απασχόλησης (Κάτσικας – Θεριανός, 2007).

3. Διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης και κοινωνικές ανισότητες

Στην πραγματικότητα η διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι άνοιξε τις πόρτες των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε πολλούς περισσότερους φοιτητές, δεν άλλαξε τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών ανισοτήτων. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε ότι η διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης, παρά τις εντυπώσεις που έχει δημιουργήσει, απέχει πολύ από το να προσφέρει σε κάθε απόφοιτο του λυκείου μία θέση σε αυτήν. Ο

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ ΤΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΑΕΙ - ΤΕΙ

(1995 - 2006)

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΤΜΗΜΑΤΩΝ ΑΕΙ - ΤΕΙ
1995	311
1996	324
1997	326
1998	338
1999	379
2000	408
2002	415
2003	432
2004	448
2005	456
2006	457

Πηγή: Κάτσικας, Χρήστος – Θεριανός, Κώστας (2007)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΑΡΧΙΚΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ – ΕΞΕΤΑΣΘΕΝΤΕΣ – ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ

ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ – ΕΙΣΑΚΤΕΟΙ ΤΑ ΕΤΗ 2003, 2004, 2005 ΚΑΙ 2006

ΕΤΗ	2003	2004	2005	2006
ΑΡΧΙΚΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ (εν δυνάμει)	93.900	92.000	92.433	98.140
ΕΞΕΤΑΣΘΕΝΤΕΣ	90.472	89.039	88.781	93.423
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ (ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΑΝ ΜΗΧΑΝΟ-ΓΡΑΦΙΚΟ)	85.038	83.249	83.602	79.748
ΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ/ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ	65.911	67.440	67.475	52.122

Πηγή: ΥΠΕΠΘ

επόμενος πίνακας δείχνει τη διαφορά ανάμεσα στους εν δυνάμει υποψηφίους, τους εξετασθέντες, τους πραγματικούς υποψηφίους και τους επιτυχόντες, όπου διαπιστώνεται ότι ακόμη και με τη σημερινή διεύρυνση περίπου το 30% των αποφοίτων λυκείου δεν επιτυγχάνει στην ανώτατη εκπαίδευση. (ΠΙΝΑΚΑΣ 3)

Συνοπτικά, οι εκπαιδευτικές ανισότητες εκφράζονται σήμερα σε τρία επίπεδα:

i) Υπάρχει ένας «σκληρός πυρήνας» σχολικής αποτυχίας που οφείλεται σε καθαρά οικονομικές και κοινωνικές αιτίες οι οποίες δεν θίγονται από καμία εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, καθώς η αντιμετώπιση τους απαιτεί πρόσθετα μέτρα οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής υπέρ των αδύναμων οικονομικά κοινωνικών τάξεων που υπερβαίνουν, σε τελική ανάλυση, τις δομές της κεφαλαιοκρατικής κοινωνίας. Πρόκειται για παιδιά κοινωνικά περιθωριοποιημένων ελληνικών οικογενειών, τσιγγάνων και μεταναστών, τα οποία δεν ολοκληρώνουν την υποχρεωτική εκπαίδευση και τα οποία ακόμη και αν την ολοκληρώσουν δεν συνεχίζουν στο λύκειο. Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ περίπου 10.000

παιδιά κάθε χρόνο εγκαταλείπουν το υποχρεωτικό σχολείο (Κάτσικας – Θεριανός 2004). Υψηλά είναι επίσης τα ποσοστά των ατόμων στις ηλικιακές κατηγορίες μέχρι και τα 40 έτη, καθώς πρόκειται για ανθρώπους που φοίτησαν στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης. (ΠΙΝΑΚΑΣ 4)

ii) Τα στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι παρά τη διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης τελικά πάλι τα χαμηλότερα στρώματα της εργατικής τάξης και τα φτωχά αγροτικά στρώματα υποεκπροσωπούνται στις διάφορες σχολές. Ουσιαστικά, η διεύ-

ρυνση φαίνεται να ωφέλησε κυρίως τα παιδιά από τα μεσαία στρώματα. Αν και δεν είναι ακόμη διαθέσιμα τα στατιστικά στοιχεία για την περίοδο 2001-2007, ο επόμενος πίνακας, που στηρίζεται σε στοιχεία της ΕΣΥΕ μέχρι το 2001, δείχνει την κοινωνική προέλευση του συνόλου των φοιτητών: (ΠΙΝΑΚΑΣ 5)

iii) Στο πλαίσιο της διευρυμένης ανώτατης εκπαίδευσης διαμορφώνεται μια εσωτερική διαφοροποίηση. Τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στην κατανομή των φοιτητών από διάφορες επαγγελματικές κατηγορίες και τις σπουδές που οδηγούν σε επαγγέλματα

υψηλού κοινωνικού κύρους και μεγάλων εσόδων όπως π.χ. ιατρικές σχολές, πολυτεχνικές, σχολές Η/Υ. Μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις σύγκρισης σχολών (π.χ. ιατρικές σχολές με σχολές κοινωνικών και πολιτικών επιστημών) εμφανίζονται φαινόμενα ακραίας κοινωνικής διαφοροποίησης στη σύνθεση των φοιτητών. Στον Πίνακα 5 βλέπουμε συγκριτικά στοιχεία για την κοινωνική προέλευση των φοιτητών σε σχολές υψηλής και χαμηλής ζήτησης. Από τα στοιχεία του πίνακα φαίνεται ότι στις σχολές υψηλής ζήτησης υπερέχουν οι φοιτητές που προέρχονται από μεσαία και ανώτερα εισοδηματικά στρώματα ενώ

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΙ ΤΗΝ 9ΧΡΟΝΗ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΤΑ ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 2001

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΙ ΤΗΝ 9ΧΡΟΝΗ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
20-24	11,70
25-29	13,23
30-34	17,03
35-39	24,08
40-44	33,30
45-49	41,06
50-54	53,45
55-59	62,66
60-64	70,42
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΓΙΑ 20-64	33,68

Πηγή: δημοσίευτα στοιχεία ΕΣΥΕ, Αθήνα Σεπτέμβριος 2003, επεξεργασία στοιχείων δική μας, βλ. Χρήστος Κάτσικας – Κώστας Θεριανός (2004)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΩΝ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΕΙ ΚΑΙ ΤΕΙ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (%)	ΠΡΩΤΟΕΤΕΙΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΤΡΙΕΣ ΑΕΙ ΜΕ ΠΑΤΕΡΑ «ΓΕΩΡΓΟ, ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟ ΚΛΠ» Ή «ΕΡΓΑΤΗ, ΤΕΧΝΙΤΗ Κ.ΛΠ.» ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΕΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ (%)
«Γεωργοί, Κτηνοτρόφοι Δασοκόμοι και αλιείς» 19,4%	Φοιτητές/ τριες ΑΕΙ με πατέρα «Γεωργό, Κτηνοτρόφο, Δασοκόμο κ.λπ.» 4,9%
«Εργάτες, Τεχνίτες, Χειριστές μηχανημάτων κ.λπ.» 29,2%	Φοιτητές/ τριες ΑΕΙ με πατέρα «Εργάτη, Τεχνίτη, χειριστή μηχανημάτων» 17,9%

Πηγή: 1. δημοσίευτα στοιχεία ΕΣΥΕ, Φοιτητές και Σπουδαστές (πρωτοετείς) κατά επάγγελμα του πατέρα τους για το Ακαδημαϊκό έτος 1998/99, Αθήνα 2001 (επεξεργασία δική μας). 2. ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1997, Αθήνα 2000.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΣΥΝΟΛΟΥ ΠΡΩΤΟΕΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ / ΤΡΙΩΝ ΑΕΙ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΠΑΤΕΡΑ ΣΕ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΥΨΗΛΗΣ ΚΑΙ ΧΑΜΗΛΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ

ΣΧΟΛΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΑΕΙ - ΤΕΙ	Κ.1 = ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΠΑΤΕΡΑ «Γεωργό, Κτηνοτρόφο, Δασοκόμο κ.λπ.» Κ.2 = ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΠΑΤΕΡΑ «Εργάτη, Τεχνίτη, χειριστή μηχανημάτων» Κ.3 = ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΑ «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ»		
	Κ.1	Κ.2	Κ.3
ΤΜΗΜΑ ΗΛΕΚΤΡ. ΜΗΧ. & ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Η/Υ ΕΜΠ			
ΤΜΗΜΑ ΗΛΕΚΤΡ. ΜΗΧ. & ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ Η/Υ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	2,1%	9,5%	39,9%
ΙΑΤΡΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ			
ΙΑΤΡΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	2,4%	11,4%	44,2%
ΕΠΙΧ/ΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΟΙΚΟΝ. ΠΑΝΕΠ.	2,7%	11,5%	39,7%
ΝΟΜΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ	2%	13,5%	35,9%
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΜΠ			
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ	2,6%	9,6%	29,6%
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΜΠ	2,6%	10%	40,6%
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ (ΕΜΠ)	0%	10,4%	57,8%
ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΑΤΡΩΝ	1%	10%	52,9%
	0,9%	14,4%	35,3%
	1,9%	12,7%	40,6%
	2,7%	10,8%	38,5%
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ	9,6%	20,2%	20,2%
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ/ΑΡΧΑΙΟΛ./ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ			
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΔΗΜΟΤ. ΕΚΠ/ΣΗΣ ΑΙΓΑΙΟΥ (ΔΑΣΚΑΛΟΙ)	8%	27%	21,8%
ΤΜΗΜΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΘΡΑΚΗΣ			
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	10%	27,6%	14,6%
ΤΕΙ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ			
ΤΕΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	9,5%	28%	16,5%
ΤΕΙ ΚΑΒΑΛΑΣ	6,3%	22,5%	18,2%
ΤΕΙ ΛΑΡΙΣΑΣ	10,5%	31%	12,5%
ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	10,1%	29,6%	14,9%
	10,3%	30%	9,7%
	12,2%	30,2%	12,6%
	13,6%	31,5%	7,6%

Πηγή: δημοσίευτα στοιχεία ΕΣΥΕ, Φοιτητές και Σπουδαστές (πρωτοετείς) κατά επάγγελμα του πατέρα τους για το Ακαδημαϊκό έτος 1998/99, Αθήνα 2001 (επεξεργασία δική μας)

στις σχολές χαμηλής ζήτησης υπερέχουν οι φοιτητές από τις επαγγελματικές κατηγορίες των αγροτών και των εργατών.

Πρέπει, επίσης, να επισημάνουμε ότι αυτή η διαφοροποίηση δεν είναι νέα στην ελληνική εκπαίδευση. Ήδη από τις δεκαετίες '70 και '80, οι πρώτες επιστημονικές έρευνες στο χώρο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης δείχνουν ότι σε ορισμένες σχολές που οδηγούν σε πτυχία με υψηλό κοινωνικό κύρος και καλή επαγγελματική προοπτική σωρεύονται φοιτητές που προέρχονται από τα μεσαία και ανώτερα εισοδηματικά στρώματα. Σε σχολές με αβέβαιο επαγγελματικό μέλλον ή σε αυτές που το πτυχίο τους οδηγεί σε μια υπαλληλική θέση στη δημόσια διοίκηση υπερτερούν οι φοιτητές που προέρχονται από την εργατική τάξη και τα οικονομικά ασθενέστερα αγροτικά στρώματα (βλ. την πρώτη ερευνητική διαπίστωση του φαινομένου από τους Bourdieu και Passeron, 1996²: 57 και για την Ελλάδα: Φραγκουδάκη, 1985: 194, Τσουκαλάς, 1986: 131-133).

Επίσης, τα στοιχεία δείχνουν ότι η αύξηση του αριθμού των θέσεων εισακτέων στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση έγινε κυρίως στις σχολές χαμηλής ζήτησης και στα ΤΕΙ, με αντίστοιχη μικρή μείωση στις

σχολές υψηλής ζήτησης όπως η Ιατρική, η Νομική, το Πολυτεχνείο, κ.λπ. Το στοιχείο αυτό ενδεχομένως να δικαιολογεί και το γιατί η φοιτητική μετανάστευση από την Ελλάδα προς το εξωτερικό παρέμεινε υψηλή, παρά τη διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης (Σιάνου-Κύργιου, 2006: 73-85). (ΠΙΝΑΚΑΣ 6)

iv) Η διεύρυνση της ανώτατης εκπαίδευσης και ο πληθωρισμός των πτυχιούχων στην αγορά εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ευρύτατου δικτύου μεταπτυχιακών σπουδών και την αντικειμενική πίεση όλο και περισσότερων πτυχιούχων να αποκτήσουν πρόσθετα προσόντα που θα ενδυναμώσουν τους τίτλους τους σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Η «τεταρτοβάθμια εκπαίδευση», όπως αποκαλούμε τα μεταπτυχιακά, διευρύνθηκε και αυτή με ταχύτατο ρυθμό σε λίγα μόλις χρόνια. Το άμεσο αποτέλεσμα της αύξησης των μεταπτυχιακών είναι η απαξίωση των προπτυχιακών σπουδών, που στις περισσότερες ειδικότητες δεν αρκούν πια για να εξασφαλίζουν από μόνες τους μια θέση εργασίας. Επιπρόσθετα, τα περισσότερα μεταπτυχιακά προγράμματα απαιτούν από τους φοιτητές την καταβολή διδά-

κτρων και την επέκταση των χρόνων εκπαίδευσης. Αυτό παραπέμπει απευθείας σε μια πολιτική «ταξικού αποκλεισμού» από την τεταρτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών από τα ασθενέστερα εισοδηματικά στρώματα αδυνατούν αντικειμενικά να φοιτήσουν σε αυτή.

4. Συμπέρασμα

Η ανάλυση που προηγήθηκε δείχνει ότι η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης, στο πλαίσιο μιας ταξικά διαιρεμένης και με υψηλή ανεργία κοινωνίας, οδήγησε ουσιαστικά στη διατήρηση των υπαρκτών εκπαιδευτικών ανισοτήτων δημιουργώντας παράλληλα νέες. Έτσι, η επέκταση της ανώτατης εκπαίδευσης, όπου για μια μεγάλη κατηγορία σχολών το πτυχίο έχει επαγγελματικά δικαιώματα και αντίκρισμα στην αγορά εργασίας ανάλογα με αυτά που είχε το απολυτήριο λυκείου τη δεκαετία του '70, δημιουργεί ένα νέο φαινόμενο: η πλειονότητα των παιδιών από την εργατική τάξη και τα οικονομικά ασθενέστερα αγροτικά στρώματα να μετασχηματίζονται σε μια νέα κατηγορία «αποκλεισμένων μέσα από την ένταξη» στην ανώτατη εκπαίδευση. πηγή: 6000

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. ΕΞΕΛΙΞΗ ΑΡΙΘΜΟΥ ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΚΑΙ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2005/06
ΠΡΟΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ (ΕΓΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ)				
296.530	326.786	339.815	348.387	381.840
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΙ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩΝ				
25.744	40.118	50.007	56.774	68.597

Πηγή: ΥΠΕΠΘ, Διεύθυνση Μελετών Στατιστικής και Οργάνωσης, Αθήνα Φεβρουάριος 2007 βλ. Χρήστος Κάτσικας – Κώστας Θεριανός (2007)

Υποσημειώσεις

- Χρησιμοποιούμε τον όρο ανώτατη εκπαίδευση και όχι τριτοβάθμια, καθώς με τον Ν.2916/2001 έχει καταργηθεί η διάκριση ανώτερης και ανώτατης.
- Στην κατηγορία του συλλογικού εργαζόμενου συγκεφαλαιώνονται επί μέρους έννοιες όπως η συνολική κοινωνική υπαγωγή της εργασίας στο κεφάλαιο, η παραγωγικότητα της εργασίας, ο βαθμός εκμετάλλευσης της

εργατικής δύναμης. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα σύνθετο και δυναμικό μεθοδολογικό εργαλείο καθώς αποκρυσταλλώνει όχι μόνο το μέσο όρο των προσόντων που απαιτεί η παραγωγική διαδικασία αλλά και τους πολιτικούς και κοινωνικούς συσχετισμούς εργασίας και κεφαλαίου καθώς επίσης και τους ιδεολογικούς όρους (π.χ. θρησκευτικές πεποιθήσεις, αντιλήψεις για το φύλο και την εργασία, αναλυτικά βλ. Μηλιός, 20002: 210-211).

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Blackledge, David – Hunt, Barry (2004²). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Bourdieu, Peter & Passeron, Jean – Claude (1996²). *Οι Κληρονόμοι. Οι φοιτητές και η κουλτούρα / μετ. Νίκος Παναγιωτόπουλος, Μαρία Βιδάλη*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Drucker, Peter (2000). *Μετακαπιταλιστική Κοινωνία / μετ. Δ.Γ.Τσαούσης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Petras, James – Veltmeyer, Henry (2005). *Η παγκοσμιοποίηση χωρίς μάσκα / μετ. Όλγα Συκιώτη*. Αθήνα: εκδόσεις ΚΨΜ.
- European Commission (1995). *White Paper on "Teaching and learning: towards the learning society"*. europa.eu.int/pol/educ.
- Κάτσικας, Χρήστος – Θεριανός, Κώστας (2004). *Ιστορία της Νεοελληνικής Εκπαίδευσης. Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2004*. Αθήνα: εκδόσεις Σαββάλας.
- Κάτσικας, Χρήστος – Θεριανός, Κώστας (2007). *Τα πανεπιστήμια φλέγονται! Αλλαγές και αναταράξεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη.
- Μηλιός, Γιάννης (2000²). *Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός. Από τον επεκτατισμό στην καπιταλιστική ανάπτυξη*. Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.
- Μπουζάκης, Σήφης (2002³). *Εκπαιδευτικές Μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα. Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Γενική και Τεχνικοεπαγγελματική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σιάνου – Κύργιου, Ελένη (2006). *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες. Η μετάβαση από τη Δευτεροβάθμια στην Ανώτατη Εκπαίδευση (1997-2004)*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τσουκαλάς, Κωνσταντίνος (1986). *Κράτος, κοινωνία, εργασία στη μεταπολεμική Ελλάδα*. Αθήνα: Θεμέλιο.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (1997). *Εκπαίδευση 2000*. Αθήνα.
- Φραγκουδάκη, Άννα (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης. Θεωρίες για την κοινωνική ανισότητα στο σχολείο*. Αθήνα: εκδόσεις Παπαζήση.

εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις
εκπαιδευτικές
εξελίξεις

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΥΨΗΛΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ
ΣΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

γλώσσα και σχολική αποτυχία

γράφει ο Γιώργος Κ. Καββαδίας

Στο επίκεντρο των συζητήσεων για τ' αποτελέσματα των εξετάσεων του Λυκείου βρίσκονται και τα «γλωσσικά μαθήματα», ειδικότερα το μάθημα της «Έκφρασης - Έκθεσης», όπου παρατηρήθηκαν υψηλά ποσοστά αποτυχίας και απόκλισης στη βαθμολογία ανάμεσα στους δύο βαθμολογητές

Πως ερμηνεύονται και που οφείλονται τα γλωσσικά «λάθη» και οι «παρεκκλίσεις» των μαθητών;

Πως αντιμετωπίζονται οι μαθητές που «αποκλίνουν» από την επίσημη γλώσσα του σχολείου, χρησιμοποιώντας τοπικές ή κοινωνικές διαλέκτους;

Συνδέεται η χρήση διαφορετικής «γλώσσας» με τη σχολική αποτυχία; Σύμφωνα με την επιστήμη της γλωσσολογίας παράλληλα με την επίσημη «εθνική γλώσσα» υπάρχει μια γλωσσική ποικιλία, ένα πλήθος ιδιώματα, τα οποία διαφέρουν αισθητά από αυτή κυρίως στο λεξιλόγιο, τη φωνητική και τη μορφολογία και λιγότερο ή ελάχιστα στη σύνταξη. Η κοινωνική πολυγλωσσία στο εσωτερικό της γλώσσας ή η γλωσσική

ποικιλία είναι μια φυσική πραγματικότητα, την οποία το σχολείο δείχνει ότι αγνοεί, αφού το μόνο είδος το οποίο θεωρεί ως «σωστή» γλώσσα είναι η «επίσημη γλώσσα».

Και όμως τα ποσοστά των μαθητών που χρησιμοποιούν στοιχεία γεωγραφικής ή κοινωνικής διαλέκτου πέρα και έξω από τις προδιαγραφές της επίσημης σχολικής γλώσσας είναι πάρα πολύ υψηλά. Αυτό υποστηρίζει και η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με έρευνα της Λ. Μαγαλιού. Από τον πίνακα 1 διαπιστώνεται ότι υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό εκπαιδευτικών, το 57,4%, των οποίων οι μαθητές χρησιμοποιούν γεωγραφική γλωσσική ποικιλία (τοπική διάλεκτο) κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ακόμη μεγαλύτερο, 71,3%, είναι το ποσοστό που χρησιμοποιεί κοινωνική γλωσσική ποικιλία ή διάλεκτο.

Εύκολα γίνεται αντιληπτό ότι οι ιδιωματικές εκφράσεις των μαθητών ή η χρήση μιας γλώσσας που δεν ανταποκρίνεται στα πρότυπα «ορθής γλώσσας» του σχολείου καταδικάζονται ως «λάθη» με αρνητικές συνέπειες στις επιδόσεις των μαθητών. Ισχύει, δηλαδή, αυτό που έγραφε πριν από δεκαετίες ο Μ. Τριανταφυλλίδης... «πολλοί φαντάζονται ότι τα ιδιώματα είναι βάρβαρα». Το σχολείο υποβιβάζει στην κατηγορία του «λάθους» ή της κακής γλωσσικής ποιότητας όλες τις άλλες ομιλούμενες παραλλαγές της εθνικής γλώσσας, όλες τις γεωγραφικές και τις λαϊκές κοινωνικές διαλέκτους, που είναι μητρικές γλώσσες των μαθητών από τις αντίστοιχες γεωγραφικές περιοχές ή κοινωνικές τάξεις.

αντιτετράδιο
της
εκπαίδευσης

εκπαιδευτικές
εξεπλίξεις
εκπαιδευτικές
εξεπλίξεις
εκπαιδευτικές
εξεπλίξεις
εκπαιδευτικές
εξεπλίξεις

Η λογοκρισία του σχολείου οδηγεί στη σχολική αποτυχία

Η υποτίμηση της γλώσσας των διαφόρων κοινωνικών τάξεων ή γλωσσικών κοινοτήτων αποτελεί ένα είδος ρατσισμού εξαιρετικά βίαιου. Μεγάλο μέρος από την εκφραστική ανικανότητα των μαθητών οφείλεται στην επιβολή του σχολικού προτύπου της «επίσημης γλώσσας», η οποία στηρίζεται πάνω στην περιφρόνηση των διαλέκτων. Οι δυσκολίες που συναντούν οι μαθητές που χρησιμοποιούν διαφορετικές διαλέκτους στο σχολείο και προκαθορίζουν αρνητικά τη γλωσσική τους εκπαίδευση δεν είναι παρά η διαφορά της γλώσσας του σχολείου από τη μητρική τους. Μ' αυτό τον τρόπο το σχολείο καταδικάζει τους μαθητές ορισμένης κοινωνικής προέλευσης σαν ανίκανους για μόρφωση, ενώ πρόκειται απλώς για μαθητές που είναι φυσικοί ομιλητές άλλης γλώσσας από τη σχολική.

Γίνεται, έτσι, φανερό ότι η γλωσσική λογοκρισία του σχολείου έχει πολύ σοβαρές επιπτώσεις. Είναι το κύριο αίτιο της σχολικής αποτυχίας για τη μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών. Σύμφωνα με έρευνες, πρώτα και κυρίως του Μπ. Μπερνστίν από τη δεκαετία του '60 στην Αγγλία, η συστηματική σχολική αποτυχία των μαθητών των λαϊκών τάξεων και στρωμάτων οφείλεται στην κοινωνικά καθορισμένη γλωσσική διαφορά. Η γλωσσική ανισότητα είναι αιτία και αποτέλεσμα της κοινωνικής ανισότητας. Συγκεκριμένα, οι μαθητές που προέρχονται από τα λαϊκά στρώματα ή μιλούν τοπικά ιδιώματα, με την ένταξή τους στο σχολείο βρίσκονται σε μη οικείο γλωσσικό περιβάλλον. Το αποτέλεσμα είναι να οδηγούνται –στην πλειοψηφία τους– σταδιακά να αξιολογούν αρνητικά το δάσκαλο και το σχολείο και να εσωτερικεύουν την αδυναμία να εκφράσουν τις γνώσεις τους, δηλαδή να εμποδίζονται από τα «εκπαιδευτικά αγαθά».

Γλωσσικές προκαταλήψεις

Εξάλλου, σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει τα τελευταία

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΟΣΟΣΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΑΝΕΠΙΣΗΜΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟ

	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Γεωγραφική γλωσσική ποικιλία (τοπική διάλεκτο) χρησιμοποιεί το	57,40
Κοινωνική γλωσσική ποικιλία (κοινωνική διάλεκτο) χρησιμοποιεί το	71,50

(ΠΗΓΗ: Έρευνα της Λ. Μαγαλιού, *Γλωσσικές προκαταλήψεις εκπαιδευτικών*, εκδόσεις Κυριακίδη 1999)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΗ ΓΛΩΣΣΑ ΑΠΑΛΕΙΦΟΝΤΑΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ;

	ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
ΝΑΙ, συμφωνώ	65,7%
ΟΧΙ, διαφωνώ	22,9%
ΔΕΝ ΕΧΩ ΑΠΟΨΗ	11,4%

(ΠΗΓΗ: Έρευνα της Λ. Μαγαλιού, *Γλωσσικές προκαταλήψεις εκπαιδευτικών*, εκδόσεις Κυριακίδη 1999)

τάια χρόνια και στη χώρα μας, διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, διατηρεί προκαταλήψεις απέναντι στις τοπικές και κοινωνικές διαλέκτους. Σύμφωνα με την έρευνα της Α. Μαγαλιού το 65,7% δέχονται ότι το σχολείο πρέπει να διδάσκει μια γλωσσική νόρμα, την «επίσημη», απαλείφοντας τα στοιχεία των γεωγραφικών διαλέκτων (πίνακας 2). Η πλειοψηφία πιστεύει μάλιστα ότι η χρήση γεωγραφικών διαλέκτων δρα ανασταλτικά στις εκπαιδευτικές και επαγγελματικές προοπτικές των μαθητών. Επιπλέον ο τόπος καταγωγής και ο τόπος υπηρεσίας των εκπαιδευτικών επηρεάζουν σημαντικά τη συμπεριφορά τους απέναντι στους μαθητές που χρησιμοποιούν γεωγραφική ή κοινωνική διάλεκτο.

Για τη «σωστή» χρήση της γλώσσας του σχολείου

Βασική αρχή της γλωσσολογίας είναι ότι δεν υπάρχουν ανθρώπινες κοινότητες ούτε άγλωσσες ούτε γλωσσικά υποδεέστερες. Παράλληλα κάθε κοινωνική ομάδα διαφοροποιείται από τις άλλες και από τον ιδιαίτερο γλωσσικό κώδικα που χρησιμοποιεί. Αυτό σημαίνει ότι οι γλωσσικές παραλλαγές που μπορούν και πρέπει να συνυπάρχουν στον ίδιο χώρο, στην ίδια εθνική γλώσσα, δεν πρέπει να διακρίνονται σε φτωχότερες και πλουσιότερες, ανώτερες και κατώτερες, αλλά απλώς διαφορετικές. Απ' αυτή την άποψη, η όποια απόκλιση, απομάκρυνση από την κάθε φορά δοσμένη «γλωσσική τάξη» όχι μόνο δεν είναι ανωμαλία, αλλά είναι φυσικό και συστατικό της ζωής των γλωσσών.

Μ' αυτή την έννοια, δεν υπάρχει λάθος στη γλώσσα

Η γλώσσα, γράφει ο Ρολάν Μπαρτ, «δεν είναι κοινωνικά αθώα». Με άλλα λόγια η «σωστή χρήση της γλώσσας» αποτελεί προσπάθεια προσαρμογής στο αισθητικό ή κοινωνικό και μορφωτικό γλωσσικό ιδεώδες των κοινωνικών ομάδων που διαθέτουν κύρος και εξουσία. Μια από τις παραλλαγές της «εθνικής γλώσσας» της ομιλούμενης από τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες έχει κωδικοποιηθεί και αναπαρχθεί από τον εκπαιδευτικό θεσμό. Έτσι η έννοια του γλωσσικού «λάθους» προέρχεται από την αξιολόγηση κοινωνικών τάξεων και ομάδων και την υποτίμηση της γλώσσας τους. Το «σωστό» και το «λάθος», λοιπόν, στη γλώσσα είναι κοινωνικές κατασκευές. Φυσικά δεν περιέχονται στην κατηγορία αυτή αποκλίσεις ή παραφθορές ατομικές και στιγμιαίες που οφείλονται σε γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς - κοινωνικούς παράγοντες.

Ωστόσο, το σχολείο, όπως και η κοινωνική ανισότητα εν γένει, συμβάλλει στην απόδοση χαμηλού κοινωνικού κύρους σε όλες τις λαϊκές παραλλαγές της εθνικής γλώσσας. Η γλωσσική εκπαίδευση παίρνει τη μορφή της γλωσσικής λογοκρισίας. Εξάλλου η διόρθωση των «γλωσσικών λαθών» των μαθητών παίρνει, πολλές φορές, μορφή άσκησης κοινωνικού ελέγχου και συμμόρφωσης. Όποιος, δηλαδή, αρνείται να συμμορφωθεί προς τας υποδείξεις της «σωστής» χρήσης της «επίσημης» γλώσσας του σχολείου τιμωρείται με τη χαμηλή βαθμολογία, ακόμα και με απόρριψη.

Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

Γιατί υποστηρίζουμε την Απεργία Διαρκείας

**ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ-ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΔΕ**

Συναδέλφισσες και συνάδελφοι,

Μετά από δέκα ολόκληρα χρόνια βρισκόμαστε για μια ακόμα φορά μπροστά σε μια νέα ιστορική απόφαση. Μέσα σε ένα πρωτοφανές κλίμα κοινωνικής και οικονομικής σήψης, οι εκπαιδευτικοί ενωμένοι παίρνουν την πρωτοβουλία να σηκώσουν το βάρος της αντίστασης στην επιχειρούμενη βίαιη συντριβή των εργασιακών τους δικαιωμάτων.

Με αφορμή την παγκόσμια και εσωτερική οικονομική κρίση που γεννά το πιο άπληστο κοινωνικό σύστημα, οι ηγέτες των κυρίαρχων χωρών επιχειρούν, με την πιο προκλητική συμπεριφορά, να φορτώσουν για μια ακόμα φορά την κρίση στους εργαζόμενους.

Εκεί που δήλωναν ότι έχουν στερέψει τα δημόσια ταμεία και δεν μπορούν να συμβάλουν έστω και με ψίχουλα στην καθημερινή φτώχεια των εργαζομένων, ξαφνικά ένας πρωτοφανής πακτωλός δισεκατομμυρίων ευρώ προσφέρεται στους τραπεζίτες, που αφού καταλήστευσαν τα νοικοκυριά, αφού πολλαπλασίασαν τα κέρδη τους, απαιτούν τώρα να καλυφθούν τα όποια προβλήματα έχουν δημιουργηθεί εξαιτίας του ανελέητου μεταξύ τους ανταγωνισμού για το μεγάλωμα της πίτας των κερδών τους.

Όλοι αυτοί που τα τελευταία χρόνια μας αποθέωναν τους νόμους της αγοράς, όλοι αυτοί που δήλωναν ότι η αγορά αυτορυθμίζεται και λύνει κάθε πρόβλημα, σήμερα οδηγούνται στις εξαγορές και κρατικοποιήσεις των ξοφλημένων τραπεζών, που κάποια άλλα αρπακτικά της αγοράς τις έχουν συνθλίψει.

Όλοι αυτοί που τόσα χρόνια υπονομεύουν την κοινωνική ασφάλιση και αποκαλούν πυλώνα στήριξης του ασφαλιστικού συστήματος την ιδιωτική ασφάλιση, έντρομοι διαπιστώνουν ότι οι κερδοσκόποι ασφαλιστές μέσα σε μια νύχτα παρασύρουν στον όλεθρο το 40% των συντάξεων στην αμερικάνικη κοινωνία και τρέχουν να κρατικοποιήσουν τα συντρίμια που άφησαν πίσω τους τα «κοράκια» της αγοράς.

Ο Έλληνας πρωθυπουργός δηλώνει ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν αντιμετωπίζει ιδιαίτερα προβλήματα. Την ίδια όμως στιγμή ο υπουργός οικονομίας χαρίζει 28 δις ευρώ στους τραπεζίτες, τη στιγμή που οι αυξήσεις στους μισθούς δεν ξεπερνάνε το 3%, ενώ οι ίδιες οι τράπεζες τη χρονιά που πέρασε αύξησαν τα κέρδη τους από 36 έως 283%!

Συνάδελφοι,

Δε θα σας πούμε τι θα συμβεί αν ξεσηκωθούμε. Θα σας πούμε τι θα συμβεί αν μείνουμε θεατές των εξελίξεων. Η ζωή μας θα μετατραπεί σε μία πραγματική κόλαση. Οι πραγματικές αποδοχές θα συντριβούν. Η ανεργία θα φτάσει στα ύψη. Η κοινωνική ασφάλιση θα διαλυθεί, το εφάπαξ θα λεηλατηθεί, ενώ την ίδια στιγμή οι τραπεζίτες θα μοιράζονται τη λεία τους, δηλαδή το μόχθο των εργαζομένων.

Στις σημερινές συνθήκες όποιος υποχωρεί οδηγείται στον αφανισμό. Όποιος φοβάται καταστρέφεται και τα κοράκια του κέρδους και της ρεμούλας χαίρονται.

Στον αγώνα αυτό δεν μπορούμε παρά να στηριχθούμε μόνο στις δικές μας δυνάμεις. Οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις ούτε θέλουν ούτε

τε μπορούν να σταθούν δίπλα μας. Τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και η ΝΔ είναι μέρος της κρίσης. Είναι υπεύθυνοι για τη λεηλασία του εισοδήματός μας. Είναι οι θιασώτες του νεοφιλελευθερισμού που σήμερα βιώνει την αυτοκαταστροφή του.

Φαντάζει γελοίο να μιλάει η κυβέρνηση για κοινωνικό κράτος και την ίδια στιγμή ο Χατζηδάκης να ξεπουλάει την Ολυμπιακή. Καταντάει φάρσα να μιλάει ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της ΝΔ για κρατικό παρεμβατισμό, όταν μόλις πριν λίγες εβδομάδες κατήγγελλε για σοσιαλμανία όποιον διεκδικούσε την κρατική στήριξη. Μοιάζει παρανοϊκό να μιλούν για την παρέμβαση του κράτους αυτοί που ξεπουλάνε τη δημόσια γη ακόμα και στα μοναστήρια και χαρίζουν το οδικό δίκτυο στους μεγαλοκαρχαρίες.

Η επίσημη αριστερά παρακολουθεί ή αμήχανη ή από μακριά τις εξελίξεις, λες και βρίσκονται σε άλλο πλανήτη. Όμως οι αστήρευτες δυνάμεις του κλάδου, η πλατιά συμμαχία με τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι τα δικά μας στηρίγματα.

Μπορούμε και πρέπει να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις νίκης και να νικήσουμε!

Αθήνα, 18/10/2008

« Διεκδικούμε και μπορούμε να κερδίσουμε

- Το δικαίωμα να ζούμε απ' το μισθό μας – 1.400 ευρώ στο νεοδιόριστο!
- Πλήρη σύνταξη με 30 χρόνια δουλειάς χωρίς όριο ηλικίας,
- Παιδαγωγική ελευθερία - δημοκρατία στο σχολείο!
- Ενιαίο-δημόσιο-δωρεάν 12χρονο σχολείο για όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα απ' το χρώμα, την καταγωγή και τη θρησκεία. ▮

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ-ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ-ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΔΕ

ΤΕΛΟΣ ΕΠΟΧΗΣ – ΤΕΛΟΣ ΑΝΟΧΗΣ

ΕΝΙΑΙΟΣ ΠΑΝΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΩΡΑ

ΑΥΞΗΣΕΙΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΠΑΙΔΕΙΑ – ΕΡΓΑΣΙΑΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ

Συνάδελφε, συναδέλφισσα,
Η κυβέρνηση έχασε και το τελευταίο φύλλο συκής! Ο βασιλιάς είναι γυμνός! Όλα τα ιδεολογήματα της ΝΔ για την τάξη, την ηθική και τη σεμνότητα, συντρίφτηκαν κάτω από το βάρος των σκανδάλων και το μεγάλο φαγοπότι στο οποίο παίρνουν μέρος βιομήχανοι, πολιτικοί, δεσποτάδες, καναλάρχεις, μεγαλοεκδότες.

Ο Καραμανλής στη ΔΕΘ κρατούσε στο δεξί του χέρι παροχές για το κεφάλαιο, τους μιζαδόρους και τα κοράκια της αγοράς, και στο άλλο νέα φτώχεια, μισθούς πείνας, ιδιωτικοποιήσεις σ' ότι άφησε όρθιο ο «εκσυγχρονισμός» του Σημίτη. Οι ΔΕΚΟ, η υγεία, η παιδεία, η δημόσια περιουσία βγήκαν στο σφυρί, για να καλύψει ο Αλογοσκούφης τις τρύπες του προϋπολογισμού. Η δικαιοσύνη, υπηρέτρια του συστήματος, δικάζει απεργούς και αθλώνει τραπεζίτες.

Ωστόσο το σύστημα λαχάνιασε! Οι εργαζόμενοι από κιλάδες πόρους βγάζουν την οργή και αγανάκτησή τους, τα κόμματα εξουσίας καθηλώθηκαν δημοσκοπικά για πρώτη φορά κάτω από το 60%, η αποστροφή γίνεται όλο και πιο πρόδηλη.

Η ανεπαρκής αντιπολίτευση βαρύνεται για πάμπολλες αμαρτίες και όσοι θέλουν να κάνουν τους αγώνες ψήφους –είτε εκμαυλίζοντας τον κόσμο, θαυμάζοντας τα ποσοστά τους, είτε μένοντας στη γωνία– θα πάρουν γερό μάθημα. Η αντιπολίτευση ή θα 'ναι μαζική, ενωτική και κινηματική ή δε θα υπάρξει.

Κανένα χέρι βοήθειας στο σύστημα που βουλιάζει στο βούρκο των σκανδάλων, της μίζας, της αγοράς και της συλλαβής.

Απέναντί τους ο κόσμος της δουλειάς ζητάει ψωμί και ελευθερίες, εργασία και αξιοπρέπεια για όλους!

Το εκπαιδευτικό τοπίο

- Η υποχρηματοδότηση στραγγαλίζει την εκπαίδευση
- Οι μισθοί και οι συντάξεις μας ξέχασαν

Απέναντί τους
ο κόσμος της δουλειάς
Ζητάει ψωμί και
ελευθερίες, εργασία και
αξιοπρέπεια για όλους!

το λήμμα «αυξήσεις»

- Τα ΚΕΣ περικυκλώνουν το δημόσιο Πανεπιστήμιο
- Η βάση του «10» και η στρόφιγγα των Πανελλαδικών δημιουργούν νέα αναχώματα για τα παιδιά των φτωχών
- Τα νηπιαγωγεία κλείνουν τις πόρτες τους στα πιτσιρίκια, ενώ το ΥΠΕΠΘ ετοιμάζεται να τα παραδώσει στους ιδιώτες
- Αλλού ελλείψεις σε εκπαιδευτικούς και αλλού υπεραριθμίες, ως αποτέλεσμα της ρουσφετοπρακτικής του συστήματος
- Οι νεοδιόριστοι μόνοι και αβοήθητοι μαθαίνουν στα ΠΕΚ τι εστί αξιολόγηση
- Τα νέα βιβλία τεμαχίζουν τη γνώση σε πληροφορία, υμνούν τις εταιρείες και το Ευρωπαϊκό πνεύμα, γράφονται από ανίδεους και απευθύνονται στο αυριανό ελαστικά εργαζόμενο εργατικό δυναμικό
- Το κράτος κάνει κοινωνική πολιτική για τους πολύτεκνους σε βάρος των εκπαιδευτικών και του σχολείου
- Η ΤΕΕ ρημάζει, η εργασιακή περιπλάνηση γενικεύεται
- Το φθηνό, ευέλικτο, πειθαρχημένο σχολείο είναι το «όραμά» τους
- Η ΠΔΣ από αντισταθμιστική βοήθεια καταντάει... εκπαιδευτικό ΕΚΑΣ και ρουσφετολογικός μηχανισμός.

Συνάδελφοι, συναδέλφισσες,
Να σηκώσουμε τώρα ένα μεγάλο κύμα αγώνων που θα διαπερνά όλο το εκπαιδευτικό τοπίο και θα συσπειρώσει εξαρχής και από τη βάση τους εκπαιδευτικούς.

Με επίκεντρο το οικονομικό και «επικουρικά» όλα τα βασικά μας αιτήματα:

Ασφαλιστικό, Δημόσια Παιδεία, Εργασιακά, Αξιολόγηση.

Στη βάση αυτών των αιτημάτων προτείνουμε:

1. Να υπάρξει εκτεταμένη ζύμωση το Σεπτέμβριο στα σχολεία
2. Να γίνει κύκλος Γ.Σ. έως 11 Οκτώβρη και Γ.Σ. Προέδρων 11/10
3. Να αποφασίσουμε **αγώνα διάρκειας για το τέλος Νοέμβρη**, με πρώτο «εναρκτήριο λάκτισμα» **προειδοποιητική 24ωρη απεργία και μεγάλο πανεκπαιδευτικό πανελλαδικό συλλαλητήριο στις 22 Οκτώβρη**, ώστε να συμπέσει με την ήδη αποφασισμένη απεργία της ΔΟΕ
4. Να ανοίξουμε τώρα το εξεταστικό ζήτημα με ημερίδες/συνεδρία. Αναγκαίος όρος είναι η **συμπόρευση όλου του εκπαιδευτικού κόσμου και κυρίως καθηγητών-δασκάλων**. (Στη λογική μας πρυτανεύει βεβαίως και η σκέψη-πρόταση και για ενιαίο συνδικάτο εκπαιδευτικών).

Συνάδελφοι, συναδέλφισσες,
Η κυβέρνηση ετοιμάζεται να δώσει το καίριο χτύπημα στη δημόσια εκπαίδευση, υπηρετώντας την Ευρωπαϊκή Ένωση και την αγορά. Να ιδιωτικοποιήσει, ν' αποκεντρώσει και να εφαρμόσει σιδερένια πυγμή στο εργασιακό μας καθεστώς.

Δε θα το επιτρέψουμε! Δεν πρέπει να το επιτρέψουμε! Έχουμε χρέος απέναντι στους μαθητές μας, τους εργαζόμενους και τον κλάδο μας. Όλοι μαζί μπορούμε!

– Μαζί με την εργαζόμενη πλειοψηφία, για μια εκπαίδευση αντάξια των προσδοκιών και των αγώνων μας.

– Για αξιοπρεπείς μισθούς και συντάξεις.

– Για ένα σχολείο που θα μορφώνει και δε θα εξοντώνει.

– Το μεγάλο εκπαιδευτικό ποτάμι των αγώνων που πρέπει ν' αρχίσουν θα σαρώσει όλα τα «κακά τέρατα».

– Πάρε θέση! Όλοι στον αγώνα!
Σεπτέμβρης 2008

γράφει ο Γιώργος Κ. Καββαδίας

ΕΣΑΚ-ΔΕΕ-ΠΑΜΕ

Ενάντια σε κάθε απεργία διαρκείας...

Ο πρόσφατος κύκλος των Γενικών Συνελεύσεων των Ε.Λ.Μ.Ε. με αντικείμενο την εισήγηση της Ο.Λ.Μ.Ε. για απεργία διαρκείας από 1η Δεκέμβρη, δίνει τη δυνατότητα για γόνιμο προβληματισμό για την κατάσταση στο συνδικαλιστικό κίνημα και τις πολιτικές των συνδικαλιστικών παρατάξεων. Ο κύκλος της γόνιμης αντιπαράθεσης δεν πρέπει να κλείσει, ώστε κάθε παράταξη και κάθε συνάδελφος να βγάλει τα συμπεράσματά του. Ειδικότερα η ΕΣΑΚ - Δ.Ε.Ε. - ΠΑΜΕ βρήκαν την ευκαιρία για άλλη μια φορά να ξεθάψουν το τσεκούρι του πολέμου και να επιτεθούν –με όπλα το φέμα και τη συκοφαντία– όχι μόνο εναντίον της ηγεσίας της Ο.Λ.Μ.Ε. και των ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ - ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ, αλλά και της ίδιας της απεργίας, ενεργοποιώντας τα πιο συντηρητικά αντανάκλαστικά του κλάδου και σπέρνοντας τον εφησυχασμό και την ηττοπάθεια.

Υπονόμευση - συκοφαντία - πολιτική απεργοσπασία

Από την αρχή της χρονιάς το ΠΑΜΕ προετοίμαζε το έδαφος ενάντια σε κάθε ενωτική πρωτοβουλία και συντονισμό, με ύβρεις και αστήρικτες καταγγελίες εναντίον κάθε αριστερής παράταξης. Καταψήφιζε κάθε πρόταση για συντονισμό των Ε.Λ.Μ.Ε. με τους Συλλόγους των Δασκάλων, με το σκεπτικό ότι πρόκειται «για το ίδιο κακοπαιγμένο σενάριο που επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο από τις Παρεμβάσεις» (ΠΑΜΕ Εκπαιδευτικών Πειραιά, Ριζοσπάστης, Σ. 20 -9 - 08). Και ακόμα πιο συκοφαντικά: «Στις εκπαιδευτικές Ομοσπονδίες (ΔΟΕ - ΟΛΜΕ) οι συμμαχίες της ΠΑΣΚ με τις ψευτοαριστερές παρατάξεις (ΑΓ. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ - ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ - ΑΥΤ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ) συναινούν και

γίνονται μοχλοί διευκόλυνσης και υλοποίησης των αντιλαϊκών - αντιεκπαιδευτικών επιλογών της ΕΕ και του μεγάλου κεφαλαίου» (ΠΑΜΕ Εκπαιδευτικών, Ριζοσπάστης, Σ. 20-9-08). Με λίγα λόγια «εμείς οι καλοί και όλοι οι άλλοι οι κακοί», με τους οποίους δεν υπάρχει κοινό σημείο αναφοράς και άρα τα συνδικάτα υπάρχουν για να υπηρετούν το κομματικό συμφέρον. Εξάλλου δε «μας» ενδιαφέρει η λειτουργία τους, αφού το ΠΑΜΕ είναι μονόδρομος...

Χαρακτηριστικό του ΠΑΜΕ, αλλά και του πολιτικού του φορέα του Κ.Κ.Ε., όλη αυτή την περίοδο είναι η διγλωσσία και ένας δήθεν επαναστατικός λόγος που προσπαθεί να κρύψει την απουσία προτάσεων για ενωτικούς αγώνες διαρκείας σε όλο το

συνδικαλιστικό κίνημα. Επισημαίνει, σωστά στα λόγια, η ΓΓ του Κ.Κ.Ε., Αλ. Παπαρήγα: «Στην κρίση δε ρίχνεις τις σημαίες, τις ανεβάζεις πιο ψηλά» (Ριζοσπάστης, Τρ. 14 - 10 - 08). Στην πράξη, όμως, το ΠΑΜΕ όχι μόνο καταψηφίζει, αλλά και λυσσαλέα καταγγέλλει την απεργία διαρκείας στην ΟΛΜΕ και τη ΔΟΕ. Η «αγωνιστική» πρόταση του ΠΑΜΕ, που κατατίθεται στην αρχή της χρονιάς (εκ του ασφαλούς) είναι «Δύο 48ωρα απεργιακά βήματα»(!), αλλά με μπόλικη επαναστατική φλυαρία: «Σε αγώνα, διαρκή και παρατεταμένο, συσκέψεις με φορείς, καλεί το ΠΑΜΕ Εκπαιδευτικών» (Ριζοσπάστης, Σ., 20 - 9 - 08).

Στην ΟΛΜΕ, όταν κατατίθεται η πρόταση για Απεργία Διαρκείας, το ΠΑΜΕ καταθέτει πρόταση για μία 48ωρη! Και στη συνέχεια για δύο 48ωρες για να μη συμπέσει με την ΔΑΚΕ. Ενώ επικαλείται τους αγώνες και το συντονισμό με τα εργατικά σωματεία, δεν καταθέτει τέτοιες προτάσεις, δεν παίρνει πρωτοβουλίες, δεν κατεβάζει σε αγώνες με κλιμάκωση και προοπτική ούτε ένα από τα σωματεία που ελέγχει. Ωστόσο η επαναστατική φλυαρία και οι ύβρεις δίνουν και παίρνουν. Η απεργία χαρακτηρίζεται «πράξη τυχοδιωκτική και επικίνδυνη για το εκπαιδευτικό κίνημα»: «Η απεργία της γαλοπούλας είναι σχέδιο του ΠΑΣΟΚ που υπηρετεί τις προεκλογικές του σκοπιμότητες και την αγωνιώδη προσπάθειά του να κερδίσει πόντους στο «κίνηματικό και κοινωνικό του προφίλ»(...) Το έργο το έχουμε ξαναδεί το 2006 με την απεργία της ΔΟΕ(...) Το ΠΑΜΕ είναι ανοιχτό σε κάθε μορφή πάλης, από στάση εργασίας μέχρι τη «νέα έφοδο στα χειμερινά ανάκτορα», αναμφισβήτητη και με την απεργία διαρκείας.» (Ριζοσπάστης, Σ., 18 - 10 - 08).

«Αναμφισβήτητη» το παραπάνω απόσπασμα είναι μνημείο ασυνέπειας λόγων και πράξης και πολιτικού αμοραλισμού. Κι ακόμα χειρότερα είναι μνημείο πολιτικής απεργοσπασίας. Μια τέτοια τοποθέτηση δικαιολογεί την απεργοσπασία, αν δεν την κηρύσσει κιόλας. Μια τέτοια λογική εγκλωβίζει το συνδικαλιστικό κίνημα στον κοινοβουλευτισμό και την ψηφοθηρία. Να μην κερδίσει το ΠΑΣΟΚ και να κερδίσουμε «εμείς». Το «ΠΑΜΕ δεν υποτάσσει την αγωνιστική του πρόταση στους αντιπολιτευτικούς σχεδιασμούς του ΠΑΣΟΚ» (Ριζοσπάστης, Τρ. 14 - 10 - 08). Μήπως, όμως, με την εναντίωση στους αγώνες και την ανέξοδη κοινοβουλευτικού τύπου διαμαρτυρία γίνεται ο καλύτερος σύμμαχος της κυβέρνησης;

Στην πράξη η ηγεσία του ΠΑΜΕ - Δ.Ε.Ε. αρνείται να συμβάλει στην οργάνωση και ανάπτυξη κοινωνικών αγώνων, ακολουθώντας μια σεχταριστική πολιτική προτείνει συσπείρωση γύρω από τον εαυτό του, δηλ. το ΠΑΜΕ, για ανέξοδες ασκήσεις επαναστατικής γυμναστικής που θα αποφέρουν κομματικά οφέλη. Γι' αυτό και θριαμβολογούν που απορρίφτηκε η πρόταση για απεργία διαρκείας: «η βάση του κλάδου γύρισε την πλάτη στον τυχοδιωκτισμό και τους προεκλογικούς σχεδιασμούς στους οποίους η κεντροαριστερή πλειοψηφία στο ΔΣ της Ομοσπονδίας επικείμενη να εντάξει τον κλάδο με την πρόταση για απεργία διαρκείας» (Ριζοσπάστης, Σ., 25 - 10 - 08). Με αυτή τη λογική κάθε αγώνας εξυπηρετεί την εκάστοτε αντιπολίτευση και τον διαχειρίζεται κάθε συνδικαλιστική ηγεσία «ξεπουλημένη». **Επομένως, όσο ο συσχετισμός δυνάμεων στις ομοσπονδίες**

είναι αρνητικός κι ακόμα χειρότερα όσο υπάρχει καπιταλισμός, κανένας αγώνας δεν μπορεί να νικήσει! Σπουδαίο δί-δαγμα για το πώς πρέπει να γίνονται οι αγώνες!

Η ηγεσία του ΠΑΜΕ-ΔΕΕ δεν κρύβει τη χαρά της που απορρίφθηκε η απεργία! Προτιμά τη στασιμότητα, την αδράνεια και το τέλμα, την ώρα που η βάση του κλάδου, όχι μόνο γύρισε την πλάτη - εμείς δε θα πούμε και για τον τυχοδιωκτισμό - στην πρόταση της ΔΕΕ για δύο 48ώρες, αλλά την έριξε στο καλάθι των αχρήστων. Μήπως ψηφίστηκε από κάποια ΕΛΜΕ και δε μαθεύτηκε; Γιατί την πρότασή τους δεν την έβαλαν καν στη Γ.Σ. Προέδρων των ΕΛΜΕ.

Πότε, όμως, το Κ.Κ.Ε. και οι παρατάξεις του πρότειναν απεργία διαρκείας στην εκπαίδευση; Η αλήθεια είναι ότι ποτέ. Σε πολλές περιπτώσεις η ηγεσία τους βρέθηκε απέναντι.

Στη μεγάλη απεργία του 1988 η Δ.Ε.Ε. είχε 4 έδρες στην ΟΛΜΕ! Ούτε η Δ.Ε.Ε. ούτε οι άλλες παρατάξεις είχαν προτείνει και στηρίζε απεργία διαρκείας. Άλλοι καιροί τότε! Ήταν μια μεγαλειώδης απεργία που ξεκίνησε από τη βάση. Η Δ.Ε.Ε. την είχε χαρακτηρίσει και τότε «τυχοδιωκτική». Για τους καθηγητές ο «Ριζοσπάστης έγραφε ότι «**επιμένουν στην ίδια κοντόθωρη και ανεύθυνη τακτική, που πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες και απειλεί - με τη συνδρομή και αναρχοσυνδικαλιστικών, τυχοδιωκτικών τάσεων - να τινάξει στον αέρα τους κόπους μιας ολόκληρης χρονιάς των μαθητών**» (Πέμπτη 5 - 5 - 88). Ήταν η δεκαετία του '80 που κυριαρχούσε το πνεύμα της «δημοκρατικής συνεργασίας» στις σχέσεις του Κ.Κ.Ε. με το ΠΑΣΟΚ, με αποτέλεσμα το πρώτο όχι μόνο να στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις της κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ, αλλά η Δ.Ε.Ε. να συμμετέχει ενεργά σε όλες τις συμπράξεις στο Δ.Σ. της ΟΛΜΕ και όχι μόνο.

Το 1990 μέσα από τον τότε ενιαίο Συνασπισμό, η ηγεσία του Κ.Κ.Ε. υπονομεύει την απεργία με δούρειο ίππο την ΑΣΓΜΕ. Συστηματικά μέσα από τις στήλες του Ριζοσπάστη οι κινητοποιήσεις θάβονταν ή παρουσιάζονταν σαν αντίθεση των καθηγητών με τους γονείς. Η καλλιέργεια αυτής της μικροαστικής και αντιαπεργιακής γραφής έφτασε στο αποκορύφωμά της με τρομοκρατικά πρωτοσέλιδα: «**Υπάρχει η ταλαιπωρία των χιλιάδων μαθητών**». Η προσφορά στην κυβέρνηση Μητσοτάκη πολύτιμη! «**Το έδαφος για έναν παρόμοιο διακανονισμό έχει προετοιμασθεί σε επανειλημμένες συναντήσεις αντιπροσωπειών της Ν.Δ. και του ΣΥΝ, με επικεφαλής τους κ.κ. Σγαρδέλη και Καραγκουλέ, στις οποίες διαφάνηκε η διάθεση της κυβέρνησης ν' αποφευχθεί η μετωπική σύγκρουση και να διεξαχθούν κανονικά οι εξετάσεις**» (εφημερίδες, 12 - 7 - 90).

Δεν είναι, όμως, μόνο η λογική ασφυκτικού ελέγχου των κοινωνικών κινήσεων και των αγώνων και η εχθρότητα προς κάθε αυθεντική αγωνιστική κίνηση που ξεφεύγει από τα ελεγχόμενα κομματικά πλαίσια. Είναι ότι την ώρα που στην ΟΛΜΕ μιλούσαν για αγώνες και για απεργίες και ως «εισαγγελείς του κινήματος» κατηγορούν οποιαδήποτε «παρέκκλιση», στα άλλα συνδικάτα, ακόμα και σε όποια κυριαρχούν, σιωπούν εκκωφαντικά. Γιατί, αν και στα λόγια μιλούσαν για «πανεργατικό μέτωπο», αποφεύγουν στην πράξη την ανάπτυξη ενός πραγματικού μετώπου με τη συμμετοχή όλων των εργαζομένων ενάντια στην κυβερνητι-

Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

κή πολιτική. Θυμηθείτε τη μεγάλη απεργία του 1997 και πως κράτησαν σφιχτά κλειστές τις θρύσες της αυθεντικής συμπαράστασης και αλληλεγγύης ακόμα και από τα συνδικάτα που είχαν υπό τον έλεγχό τους.

Με τη μνήμη ενάντια στη λήθη

Ο περίσσι(ι)ος φόβος για αποφασιστικούς αγώνες σύγκρουσης, ρήξης και ανατροπής αποτυπώνεται στη στάση της ηγεσίας της Δ.Ε.Ε. στον αγώνα ενάντια στο διαγωνισμό του ΑΣΕΠ στα εξεταστικά κέντρα το 1998. Χωρίς αμφιβολία αντιμετώπισε το κίνημα αντίστασης με συμβολική συμμετοχή, αμήχανα και ενάντια στις καταλήψεις των εξεταστικών κέντρων. Γι' αυτό και οι συχνές επιθέσεις λασπολογίας ενάντια στις «Παρεμβάσεις» που «*δρουν καιροσκοπικά, κοντόφθαλμα, ψηφοθηρικά και είναι η άλλη όψη των συναινετικών παρατάξεων, που αδρανούν τα συνδικαλιστικά όργανα και αποφεύγουν τις διαδικασίες βάσης. Χωρίς πολιτικό πλαίσιο και στόχους χωρίς προσπάθεια*

για πλατεία συσπείρωση των εργαζομένων στη βάση της ανάγκης και ανατροπής της ευρωκυβερνητικής πολιτικής» (Ριζοσπάστης, 17-6-98)! Είναι η εποχή που μοίραζαν γαρύφαλλα στην αστυνομία, την ώρα που τα ΜΑΤ ξεφούσκωναν τα τρακτέρ και χτυπούσαν τον αγώνα των αγροτών...

Μόλις πρόπερι, το 2006, η ηγεσία του ΠΑΜΕ-Δ.Ε.Ε. κατακεραύνωνε το μεγαλιώδη απεργιακό αγώνα των έξι εβδομάδων των Δασκάλων, καταψηφίζοντας και στην ΟΛΜΕ το συντονισμό με την μορφή των 5ήμερων επαναλαμβανόμενων απεργιών. Τόνιζαν μεταξύ άλλων: «*επιλέγονται προωθημένες μορφές κινητοποιήσεων, στη λογική των 5ήμερων επαναλαμβανόμενων απεργιών. Εξυπηρετούν όμως μια χαρά τις προεκλογικές ανάγκες του ΠΑΣΟΚ, λίγες μόλις μέρες πριν τις δημοτικές εκλογές του Οκτώβρη. Όσο για τις παρατάξεις των ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ και του ΣΥΝ αναλαμβάνουν πλέον το ρόλο τους ως αριστερά δεκανίκια του ΠΑΣΟΚ, δηλαδή ρόλο ενεργητικού υποστηρικτή των αντικειμενικών αναδιαρθρώσεων*». (Συνέδριο ΔΟΕ, 75^η

ΓΣ αντιπροσώπων: Για τη γέννηση της «κεντροαριστερής συμμαχίας»). Είναι χαρακτηριστικό ότι όταν η απεργία βρισκόταν στη δεύτερη εβδομάδα, κι ενώ συνεδρίαζε η ΟΛΜΕ, η Δ.Ε.Ε. πρότεινε 3ήμερη απεργία. Στη συνέχεια στις Γ.Σ. πρότεινε 48ωρη!

Είναι εκείνοι που αυτή την περίοδο χαρακτήριζαν τις φοιτητικές καταλήψεις «*άλμα στο κενό που διευκολύνει το πέρασμα της κυβερνητικής πολιτικής για την Ανώτατη Εκπαίδευση*», με αποτέλεσμα να μην «*ολοκληρώνεται το εκπαιδευτικό εξάμηνο και να χάνεται η εξεταστική*» (Ριζοσπάστης, 27/5/06), εκείνοι που αποκαλούσαν τους φοιτητικούς αγώνες «*πολιτικό τυχοδιωκτισμό*» τονίζοντας –κόντρα στις μαζικές φοιτητικές συνελύσεις– ότι «*επιδιώκουμε να είναι ανοιχτά τα πανεπιστήμια*» (Ριζοσπάστης, 31/5/06).

Ανεξάρτητα από τη στάση αναχωρητισμού, απομονωτισμού, συνειδητής διαστρέβλωσης των θέσεων των ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ - ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΩΝ και κατασκοφάντησης των αγώνων – στάση που επιλέγει η ηγεσία του ΠΑΜΕ-Δ.Ε.Ε., οι ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ - ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ οφείλουν αταλάντευτα να ακολουθήσουν το δρόμο της αγωνιστικής συνεννόησης και ενότητας, με στόχο την ανάπτυξη νικηφόρων αγώνων, για την ανατροπή της κυρίαρχης πολιτικής.

Η Ολυμπιακή δεν μπορεί να επιβαρύνει άλλο τους πολίτες.

Ωρα για μόνιμη και βιώσιμη λύση

Η Ολυμπιακή είναι σήμερα η μόνη εξ ολοκλήρου κρατική αεροπορική εταιρεία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Παράλληλα, είναι η πιο ζημιόγωνα αεροπορική εταιρεία σε σχέση με το μέγεθός της.

Για πολλά χρόνια η Ολυμπιακή λειτουργεί σε βάρος των Ελλήνων φορολογουμένων.

- Οι συσσωρευμένες ζημιές της Ολυμπιακής ξεπερνούν τα **2,6 δισ. ευρώ**, ποσό με το οποίο θα μπορούσαν να κατασκευαστούν **2.000 β' θέσια σχολεία ή 50 μεγάλα νομαρχιακά νοσοκομεία.**
- Εδώ και πολύ καιρό η Ολυμπιακή παράγει έλλειμμα **1 εκατ. ευρώ την ημέρα.**
- Από το 1994 έως σήμερα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει εκδώσει τέσσερις αποφάσεις εναντίον της Ολυμπιακής, ζητώντας της να επιστρέψει σχεδόν **2 δισ. ευρώ παράνομων κρατικών ενισχύσεων.**

Γιατί θα πρέπει να συντηρείται επί άπειρον μια νοσηρή και αδιέξοδη κατάσταση; Γιατί θα πρέπει οι φορολογούμενοι πολίτες να συνεχίσουν να επωμιούνται τα υπέρογκα χρέη και τις ζημιές που δημιουργεί καθημερινά η Ολυμπιακή; Οι μόνοι που ωφελούνται από τα χρόνια προβλήματα της Ολυμπιακής είναι οι ανταγωνιστές της. Απόδειξη είναι ότι ο ανταγωνισμός, ξεκινώντας από 0% μερίδιο αγοράς το 1998, έφθασε στο 41% το 2003 και στο 51% το 2007. Με τη σημερινή της μορφή, η Ολυμπιακή απαξιώνεται ουσιαστικά από τους ίδιους τους επιβάτες.

Το σχέδιο για την αποκρικοποίηση της Ολυμπιακής, το πρώτο που έχει την έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ανοίγει το δρόμο για τη μετάβαση σε μια νέα, υγιή και ανταγωνιστική αεροπορική εταιρεία. Μια εταιρεία που θα συνεχίσει να υπηρετεί με ασφάλεια και αξιοπιστία τις ανάγκες των πολιτών. Μια εταιρεία απαλλαγμένη από τα χρέη, τα βάρη και τις δυσλείτουργιές του παρελθόντος.

Με το σχέδιο που προωθούμε:

- διατηρείται το όνομα και το σήμα με τους έξι κύκλους.
- εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη συνέχεια των πτήσεων στα νησιά και τις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας μας
- δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την εξεύρεση ενός **σοβαρού και αξιόπιστου επενδυτή**, που θα αναπτύξει την εταιρεία και θα αναβαθμίσει τις υπηρεσίες της.
- παρέχεται ένα αποτελεσματικό **δίχτυ προστασίας** για το σύνολο των σημερινών εργαζομένων στην Ολυμπιακή τακτικούς και εποχικούς. Με ανθρώπινα μέτρα που τους καλύπτουν απόλυτα, τόσο για την εργασιακή τους προοπτική όσο και για το επίπεδο των αμοιβών τους

Σήμερα, κάνουμε ένα μεγάλο βήμα μπροστά. Δίνουμε οριστική και βιώσιμη λύση σε ένα πρόβλημα που ταλαιπωρεί τη χώρα μας εδώ και τρεις δεκαετίες. Με λογική και ευαισθησία, προχωρούμε στην επόμενη ημέρα. Διασφαλίζουμε για την Ολυμπιακή ένα καλύτερο αύριο, με όφελος για την Ελλάδα και για κάθε πολίτη.

ΥΠΟΥΡΧΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΣΙΩΝ
Δικτυώνουμε το Μέλλον

Η διαφήμιση του Υπ. Μεταφορών μαζί με άλλες 5 παρόμοιες δημοσιεύθηκε στο Ριζοσπάστη (μέσα Οκτώβρη). Συμπέρασμα: Η Κίρκη των χρημάτων μπορεί να σε κάνει γουρουνί... ή ξαναδιαβάστε τον Όσκαρ Ουάιλντ.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

αντιτετράδι
της
εκπαίδευσης

Ψήφισμα των επιμορφούμενων στο β' επίπεδο κατάρτισης στις ΤΠΕ

Οι υπογράφωντες εκπαιδευτικοί ΠΕ04 συμμετέχουμε στο σεμινάριο β' επιπέδου κατάρτισης στις ΤΠΕ, που οργανώθηκε από το ΥΠΕΠΘ για το δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου 2008. Η ποιότητα του σεμιναρίου είναι εξαιρετική, ως προς το διδακτικό της μέρος, χάρη στην άψογη συνεργασία των επιμορφωτών και των επιμορφούμενων. Ωστόσο, η διοργάνωση του σεμιναρίου είναι εντελώς απαράδεκτη, σε βαθμό που προσβάλλει τη νοημοσύνη και την αξιοπρέπειά μας. Με το παρόν ψήφισμα καταγγέλλουμε την απαράδεκτη διοργάνωση και απαιτούμε την άμεση ικανοποίηση των εύλογων αιτημάτων μας.

Συγκεκριμένα, το σεμινάριο διεξάγεται επί τρεις ώρες τη φορά, τέσσερις φορές την εβδομάδα, για δύο συνεχείς μήνες.

Δεν προβλέπεται καμία ελάφρυνση του διδακτικού μας ωραρίου, την ώρα που τα σχολεία μας βρίσκονται σε πλήρη λειτουργία, και μάλιστα στην αρχή της χρονιάς, όπου επικρατούν, όπως πάντα, συνεχείς μεταβολές στο πρόγραμμα και στις αναθέσεις, καθώς και αυξημένες διοικητικές και διδακτικές απαιτήσεις. Δεν προβλέπεται κανενός είδους αμοιβή υπερωριακής απασχόλησης, ούτε κανενός είδους οικονομικό κίνητρο για την υπερεργασία μας.

Μη θέλοντας να πιστέψουμε ότι οι διοργανωτές δε γνωρίζουν τη δουλειά τους, αναγκαζόμαστε να υποθέσουμε ότι, ενώ εμείς φιλότιμα πασχίζουμε να αντεπεξέλθουμε στις απαιτήσεις της επιμόρφωσης, εκείνοι είτε μας θεωρούν ρομπότ, είτε απλώς μας περιφρονούν.

Κάθε λογικός άνθρωπος θα σχεδίαζε ένα επιμορφωτικό σεμινάριο, λαμβάνοντας υπόψη τις αυτονόητες ανθρώπινες ανάγκες των επιμορφούμενων και των επιμορφωτών. Θα έπρεπε να μοιραστούν οι 96 ώρες του σεμιναρίου στη διάρκεια του σχολικού έτους, και όχι να συμπιεστούν απάνθρωπα μέσα σε ένα μόλις δίμηνο, μαζί με την προσωπική μας ζωή και τις αντοχές μας. Θα έπρεπε να προβλέπεται υπερωριακή αμοιβή ή άλλο οικονομικό κίνητρο, καθώς η **επιμόρφωση δεν είναι χάρη που μας κάνει το ΥΠΕΠΘ**, αλλά υποχρέωσή του, και υποχρέωση-δικαίωμα των εκπαιδευτικών, σύμφωνα με τη συνείδησή μας, αλλά και το επίσημο καθηκοντολόγιο.

Εμείς οι εκπαιδευτικοί και τα αντιπροσωπευτικά μας όργανα έχουμε κατ' επανάληψη υποβάλει στο ΥΠΕΠΘ υπεύθυνες προτάσεις για την επιμόρφωσή μας. Όμως, οι αρμόδιοι του ΥΠΕΠΘ αποφάσισαν και πάλι να αγνοήσουν τις προτάσεις αυτές, και μαζί τους την κοινή λογική. Δημιούργησαν

ΠΕΚ: «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΥΨΗΛΗΣ ΑΞΙΑΣ»

Τέλη Αυγούστου, γίναμε μάρτυρες της πλήρους ανοργανωσιάς που επικρατεί στη δημόσια εκπαίδευση. Τη στιγμή που ο υπουργός καμάρωνε ότι φέτος η εισαγωγική επιμόρφωση των νεοδιόριστων πραγματοποιούνταν πριν την αρχή της σχολικής χρονιάς, ερχόμασταν όλοι σε επαφή με το χάος και τη γραφειοκρατία. Κανείς δεν ενημέρωσε τους νεοδιόριστους για το πότε και το που θα επιμορφωθούν. Ευτυχώς, τελικά, που υπάρχει και το ίντερνετ!. Φτάσαμε, λοιπόν, στη Ρόδο, εν μέσω τουριστικής περιόδου, νοικιάσαμε ξενοδοχείο με προσωπικό κόστος και παρακολούθησαμε την επιμόρφωση.

Όταν, με υπογραφές της συντριπτικής πλειοψηφίας των επιμορφούμενων, διεκδικήσαμε να αποζημιωθούμε άμεσα και για όλη τη διάρκεια διαμονής μας στη Ρόδο (συμπεριλαμβανομένου και του σαββατοκύριακου) εμείς και οι συνάδελφοί μας της Ά Δωδεκανήσου (από τους οποίους αρκετοί έμεναν σε ξενοδοχεία, όντας στη «διάθεση του ΠΥΣΔΕ»), συναντήσαμε την πλήρη απαξίωση από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Δωδεκανήσου.

Η επιμόρφωση ξεκίνησε και τότε μάθαμε ότι το κονδύλι για τις φωτοτυπίες («εκπαιδευτικό υλικό») δικαιολογούσε 3 σελίδες σε κάθε νεοδιόριστο από κάθε επιμορφωτή. Έτσι, βρεθήκαμε να παίρνουμε τις παρουσιάσεις σε δικά μας usb sticks ή σε cd, με κόστος που επιβάρυνε τους επιμορφωτές. Όλα αυτά τη στιγμή που τα οικονομικά στοιχεία αποκαλύπτουν ότι η εισαγωγική επιμόρφωση στοιχίζει περίπου 3 εκατομμύρια ευρώ!

Μάθαμε πώς να χωρίζουμε σε ομάδες τμήματα με 25 ή και 30 μαθητές (που συναντήσαμε όταν πήγαμε στα σχολεία μας).

Μάθαμε ότι πρέπει να χρησιμοποιούμε τους υπάρχοντες (?) -ή αν δεν υπάρχουν να αγοράσουμε τους δικούς

μας – φορητούς υπολογιστές και προτζέκτορες, ώστε να διδάσκουμε τα μαθήματα με τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Σε βαρετές δασκαλοκεντρικές διαλέξεις ακούσαμε με πολλούς διαφορετικούς τρόπους ότι πρέπει η διδασκαλία μας να είναι μαθητοκεντρική! Και μέσα στη γενική ανοργανωσιά, το σχετικισμό και τη μπουρδολογία που παρακολούθησαμε, οι επιμορφωτές δεν έχαναν την ευκαιρία να κάνουν προπαγάνδα υπέρ της θέσης του ΥΠΕΠΘ για εφαρμογή της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού, παρά το –αδικαιολόγητο γι αυτούς– πάγιο αίτημα του κλάδου ενάντια στο θεσμό αυτό.

Αποτιμώντας την άφασή των ΠΕΚ, καταλήγουμε ότι αυτή πραγματοποιείται με μόνο σκοπό την «απορρόφηση» κοινοτικών κονδυλίων, χωρίς ουσιαστικό όφελος για τους νεοδιόριστους. Σε κάθε περίπτωση, ευχαριστούμε το ΥΠΕΠΘ που μας έδωσε τη δυνατότητα να ξανακαθίσουμε στα θρανία (πριν κάτσουμε στην έδρα) και να βρισκόμαστε κάπου χωρίς τη θέλησή μας, να παρακολουθούμε κάποιον να μιλάει μόνος του για ένα θέμα που δεν έχουμε επιλέξει και που μας φαίνεται αδιάφορο, άχρηστο και σε τελική ανάλυση εντελώς ανεφάρμοστο. Και όλα αυτά με δικό μας οικονομικό κόστος και μάλιστα τη στιγμή που δεν έχουμε ακόμα ξεκινήσει να πληρωνόμαστε.

- Άμεση αποζημίωση για όλο το διάστημα των ΠΕΚ, συμπεριλαμβανομένου και του σαββατοκύριακου
- Να δοθεί αποζημίωση σε όλους τους συναδέλφους, ανεξαρτήτως περιοχής διορισμού
- Να υλοποιηθούν τα αιτήματα του εκπαιδευτικού κινήματος για την επιμόρφωση, εισαγωγική και τακτική.

πηγητες, 0810

(από το ενημερωτικό Δελτίο της Αγωνιστικής Παρέμβασης στη Β' ΕΛΜΕ Δωδεκανήσου)

Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

ένα σεμινάριο για λίγους, δηλαδή όσους ελάχιστους αντέξουν στην απίστευτη, άμισθη δίμηνη ταλαιπωρία και συμπίεση του προσωπικού και οικογενειακού χρόνου μας. Με το δέλεαρ της απόκτησης μορίων αξιολόγησης, προσφέρουν **επαγγελματική επιμόρφωση υπό μορφή χάρης, προνομίου, δωρεάν εμπορεύματος**, για να πιστέψουμε ότι κερδίζουμε κιόλας. Όμως, όλοι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουμε καλά τι σημαίνει η **αξιολόγηση-χειραγώγηση**: μια διάτρητη διαδικασία, από την οποία δεν ξεχωρίζουν οι αξιότεροι. Χαρίζουμε, λοιπόν, τα μόρια-«κίνητρο» στους διοργανωτές.

Απαιτούμε:

1. Αναδιοργάνωση του υπόλοιπου σεμιναρίου ώστε να γίνεται μία η δύο φορές την εβδομάδα, με αντίστοιχη απαλλαγή από τα διδακτικά καθήκοντα.

2. Οικονομική αποζημίωση για τις ώρες υπερωριακής απασχόλησης. Η επιμόρφωση είναι εργασία, και όχι χόμπι, ούτε πρόνομο, ούτε εμπόρευμα.

Οι μετέχοντες εκπαιδευτικοί (ακολουθούν υπογραφές, στη διάθεση οποιουδήποτε τις ζητήσει)

Αθήνα, 29/9/08

Επιδεινώνεται η κατάσταση για τους αδιόριστους εκπαιδευτικούς

γράφει ο Βασίλης Μόσχος

Ο φετινός Σεπτέμβρης ήταν περισσότερο μαύρος από κάθε άλλη φορά για τους αδιόριστους εκπαιδευτικούς. Πέρα από τα μόνιμα προβλήματα, (αχωνία για το μέλλον, οικονομικό στρίμωγμα, περιπλάνηση στα φροντιστήρια και συνεντεύξεις στους εργοδότες), είχαν να αντιμετωπίσουν και τη ρουσφετολογική λειτουργία του Υπουργείου Παιδείας.

Το πρώτο κρούσμα σημειώθηκε στον τόμο της Ενισχυτικής και της Πρόσθετης Διδακτικής Στήριξης (Π.Δ.Σ.). Αρχικά, οδηγία του υπουργείου προβλέπει να καλυφθούν όσο το δυνατόν περισσότερες ώρες στην Π.Δ.Σ. από μόνιμους καθηγητές (συμπλήρωση ωραρίου), με αποτέλεσμα να περιο-

ρίζονται οι δυνατότητες να απασχοληθούν στο πρόγραμμα αυτό αδιόριστοι εκπαιδευτικοί. Οι δυσμενείς αποφάσεις όμως δε σταματούν εδώ. Η πρόσληψη στην Π.Δ.Σ. είναι πλέον αποκλειστική αρμοδιότητα των διευθυντών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι βέβαια δεν είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν το οποιοδήποτε αξιολογικό κριτήριο. Πολλοί καθηγητές άκουσαν από τους διευθυντές των σχολείων όπου εργάζονταν την περασμένη χρονιά τη φράση: «Θέλω να σε προτείνω ξανά, αλλά οι λίστες θα έρθουν έτοιμες»...

Εκεί όμως που η κατάσταση έχει γίνει ανεξέλεγκτη είναι τα σεμινάρια για την εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας και της μεθόδου Brail. Η επάρκεια στους 2 αυτούς κώδικες επικοινωνίας δίνει προβάδισμα για το διορισμό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Το ΥΠΕΠΘ ελάχιστα ενημέρωσε γι' αυτή την προοπτική, ούτε κάποια δημοσίευση στον τύπο πραγματοποιήθηκε, ούτε ανάρτηση στην ιστοσελίδα του υπουργείου. Επιπλέον, στην εγκύκλιο που εκδόθηκε για το θέμα δεν αναφέρονται πούθενά τα εκπαιδευτικά κέντρα της επαρχίας που παρέχουν τις συγκεκριμένες πιστοποιήσεις. Οι προϊστάμενοι σε κάθε πόλη γνωστοποίησαν τα κέντρα αυτά σε όσους ήθελαν. Δεν είναι τυχαίο ότι τα σεμινάρια συμπληρώθηκαν κυρίως από πρώην μέλη της ΔΑΠ.

Ακόμη όμως και στα εκπαιδευτικά κέντρα της Αθήνας, τα οποία ανακοινώθηκαν από το υπουργείο, η πρόσβαση είναι δύσκολη. Αν κάποιος τηλεφωνήσει και ζητήσει πληροφορίες, αρχικά δηλώνεται άγνοια για τα μαθήματα και έπειτα ακολουθούν ερωτήσεις του στιλ «που μάθατε εσείς για την εγκύκλιο;», «ποιος σας ενημέρωσε για τα μαθήματα;». Σε περίπτωση που κάποιος υπομείνει τον έλεγχο, κατορθώνει να καταθέσει την αίτησή του. Μάλλον όμως μόνο για τυπικούς λόγους, αφού δεν υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια για να περιληφθεί κάποιος στα σεμινάρια, ούτε ανακοινώνονται οι λίστες με όσους προτιμήθηκαν και με όσους απορρίφθηκαν. Όσοι τελικά επιλέγονται ενημερώνονται μεμονωμένα. Μοναδική διέξοδος είναι τα ιδιωτικά κέντρα, όπου τα δίδακτρα είναι εξωφρενικά. Και μέσα σε όλα αυτά έρχεται και ο διαγωνισμός του Α.Σ.Ε.Π. με τις θέσεις αρκετά μειωμέ-

«Βλάκες» μαθητές και ... «έξυπνοι» υπουργοί!

Να πώς τα «έξυπνα σχολεία» που ευαγγελίζεται ο κ. Στυλιανίδης θα χωρίσουν την «ήρα από το στάρι», τους μαθητές που «μπορούν» από εκείνους που «δεν μπορούν» να σπουδάσουν: με «τεστ αυτογνωσίας» στα 15 τους μόλις χρόνια!

Έτσι, μετά τις βυζαντινής κοπής παρετυμολογίες λέξεων της ελληνικής γλώσσας, εφεύρε και το μαγικό τρόπο ώστε να συνδυάζουν οι μαθητές «το θέλω με το μπορώ να σπουδάσω».

Σκέφτεται, λοιπόν, να αντιγράψει, ως γνήσιος φορμαλιστής, αλλά με καθυστέρηση δεκαετιών, το αποσυρμένο αγγλοσαξονικό μοντέλο κατανομής των μαθητών ανάλογα με τις επιδόσεις του στους διάφορους τύπους σχολείων, που λειτουργούσαν επί Θάτσερ στην Αγγλία.

Σκοπός του ευρηματικού κ. υπουργού είναι, μέσω της πρόωρης κατηγοριοποίησης των μαθητών, να «αποφορτίσει» το συνωστισμό των υποψηφίων στις πύλες των πανεπιστημίων, τη στιγμή που έπρεπε να ανοίξουν διάπλατα, με τη σταδιακή καθιέρωση της ελεύθερης πρόσβασης, όπως σύσσωμη απαιτεί η εκπαιδευτική κοινότητα. Άλλωστε το έχει δηλώσει επανειλημμένα: «δεν μπορούν να γίνουν όλοι επιστήμονες» – εκτός βέβαια από τους έχοντες και κατέχοντες αυτού του τόπου, που εξ ορισμού περνούν το ταξικό «τεστ αυτογνωσίας».

Η εκπαιδευτική κοινότητα, η νέα γενιά, οι γονείς πρέπει να απορρίψουν ασυζητητί τα θατσερικά «φίλτρα» του κ. Στυλιανίδη, που παραβιάζουν κατάφωρα το αναφαίρετο δικαίωμα στη μόρφωση, και να διεκδικήσουν μια σύγχρονη, δημοκρατική, δωρεάν δημόσια Εκπαίδευση σ' όλες τις βαθμίδες της, χωρίς κοινωνικούς φραγμούς και σύνορα.

αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

Πρόσθετη Διδακτική Στήριξη: Πίσω από τις κορώνες...

Το φετινό διθυραμβικό μήνυμα του Υπουργού Παιδείας για τη νέα σχολική χρονιά, διατυπωμένο με «νέα αυτοπεποίθηση και σύγχρονη νοοτροπία», τονίζει ότι «αφήνουμε πίσω προβλήματα που ταλανίζουν επί δεκαετίες το εκπαιδευτικό μας σύστημα»! Ένα από τα προβλήματα που το Υπουργείο θεωρεί ότι «αφήνουμε πίσω» αφορά στην Π.Δ.Σ., θεωρώντας το λυμένο, αφού «ξεκινά έγκαιρα για να χτυπήσει την παραπαιδεία»... Παχιά λόγια! Με μια πρώτη ανάγνωση της προκήρυξης διαπιστώνει κανείς ότι, πίσω από τις κορώνες, η Π.Δ.Σ. εντάσσεται όλο και περισσότερο στη λογική του φτηνού, ευέλι-

κτου, πειθαρχημένου σχολείου.

Σε χοντρές γραμμές, έχουμε καταρχήν να παρατηρήσουμε τα εξής:

1. Η Π.Δ.Σ. ταυτίζεται πλέον με την Ενισχυτική Διδασκαλία στα Γυμνάσια, με μια σημαντική διαφορά: Την ευθύνη για το σχεδιασμό και τη λειτουργία της συνεχίζουν να έχουν τα ίδια όργανα (σχεδιαστής-αξιολογητής κ.λπ. και εντέλει ο Διευθυντής Διεύθυνσης), ενώ την ευθύνη για τη λειτουργία της Ενισχυτικής έχει ο σύλλογος διδασκόντων, σύμφωνα με τις ανάγκες του κάθε σχολείου. Η ταύτιση αυτή Π.Δ.Σ. – Ενισχυτικής (που σχετίζεται κυρίως με το ζήτημα της χρηματοδότησης της Π.Δ.Σ.

από τον Κρατικό Προϋπολογισμό) έχει σοβαρές συνέπειες στην αμοιβή, αλλά και στις εργασιακές συνθήκες των συναδέλφων.

Συγκεκριμένα: Αντί να αυξηθεί η ωριαία αντιμισθία για τους ωρομισθίους –πάγιο αίτημα του εκπαιδευτικού κινήματος– η αμοιβή μόνιμων, αναπληρωτών, ωρομισθίων εξισώνεται προς τα κάτω. Ενώ, δηλαδή, οι μόνιμοι και αναπληρωτές μέχρι τώρα αμείβονταν με 19,08 μεικτά την ώρα, στη φετινή προκήρυξη αναφέρεται ότι οι ώρες διδασκαλίας στην Π.Δ.Σ. θεωρούνται υπερωρίες. Ο μόνιμος ή αναπληρωτής συναδέλφος, μπορεί επίσης να υποχρεώ-

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ-ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ-ΚΙΝΗΣΕΙΣ Δ.Ε.

Για τα Θρησκευτικά

Οι παλινωδίες και συντηρητικές αναδιπλώσεις του ΥΠΕΠΘ γίνονται κάτω από την πίεση της ηγεσίας της Εκκλησίας, η οποία εκτός από τα "επουράνια" διεκδικεί και "επίγεια" δικαιώματα (εκκλησιαστικές σχολές, περιουσία, καθορισμός εξωτερικής πολιτικής, εκπαίδευση κ.λπ.). Η απόφαση του Υπουργείου Παιδείας να μετατρέψει το μάθημα των θρησκευτικών σε μάθημα επιλογής, δημιουργεί σωρεία προβλημάτων και είναι αποτέλεσμα της μέχρι τώρα στάσης τόσο της πολιτείας όσο και της εκκλησίας στο περιεχόμενο και τη διδασκαλία του μαθήματος. Πιο συγκεκριμένα:

- Ο κατηχητικός χαρακτήρας του μαθήματος προέρχεται από την μακροχρόνια και πάγια ιδεολογική επιλογή της κυρίαρχης τά-

ξης στην Ελλάδα, όπου η ελληνική ταυτότητα συγκροτήθηκε με σταθερό άξονα την ορθόδοξη πίστη. Το «Ελλάς, Ελλήνων, Χριστιανών» είναι η πλέον συντηρητική έκφραση αυτής της ιδεολογίας, όπου η εθνική και η θρησκευτική συνείδηση ταυτίστηκαν. Στο πλαίσιο αυτό, καθήκον κάθε προοδευτικού εκπαιδευτικού έγινε εδώ και πολλά χρόνια να συζητήσει και να προσεγγίσει με τους μαθητές του κριτικά τους ιστορικούς όρους διαμόρφωσης του ελληνικού έθνους και κράτους και την ιδεολογική χρήση της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης σε αυτή τη διαδικασία.

- Η πρωινή προσευχή αποτελεί πρωτοτυπία της χώρας μας σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Σε καμία άλλη χώρα το σχολείο δε

θρησκευεται και οι μαθητές δεν αναγκάζονται σε πρωινή προσευχή καμίας θρησκείας και κανενός δόγματος. Πρωτοτυπία αποτελεί επίσης η ανάρτηση θρησκευτικών εικόνων σε κεντρικό σημείο στις ελληνικές σχολικές αίθουσες.

- Σε καμία άλλη χώρα δεν υπάρχει «Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων».

- Στο σχολείο διδάσκονται οι φυσικές επιστήμες μέσα από ασκήσεις και εφαρμογές. Δεν διδάσκονται ως κοσμοθεωρία, ως κατηγορίες επιστημονικές με τις οποίες ο μαθητής και η μαθήτρια μπορούν να ερμηνεύσουν τον κόσμο και χωρίς να γίνεται επεξεργασία και διδασκαλία της επιστημονικής εξήγησης της δημιουργίας του κόσμου στο πλαίσιο της υλιστικής φιλοσοφίας. Διδάσκονται, όμως, παράλληλα με τη δημιουργία του κόσμου σε επτά μέρες, «με τον Αδάμ και την Εύα». Αυτό ιδιαίτερα στις μέρες μας, σε «χρόνια δίσεκτα και χρόνια οργισμένα», οδηγεί τους μαθητές κατά κι-

Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

νεται να συμπληρώσει το υποχρεωτικό του ωράριο στην Π.Δ.Σ. ή να του ανατίθενται ώρες υποχρεωτικής απασχόλησης, σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία.

2. Ένα σημαντικότερο ζήτημα που δεν πρέπει να αφήσουμε να περάσει σε δεύτερη μοίρα, είναι ότι η προκήρυξη **βάζει την αξιολόγηση από την πίσω πόρτα στο σχολείο**. Προβλέπει συγκεκριμένα τη συμπλήρωση τυποποιημένων εντύπων αξιολόγησης, ανώνυμα, από μαθητές και καθηγητές, καθώς και ότι πρέπει να καταχωρίζονται ηλεκτρονικά και εκτυπώνονται τα στοιχεία επίδοσης των μαθητών τόσο στις προαγωγικές εξετάσεις της Α΄, Β΄ Λυκείου όσο και στις Πανελλαδικές Εξετάσεις. Το γεγονός αυτό παραπέμπει απευθείας στη λογική των μετρήσιμων δεικτών αξιολόγησης της σχολικής μονάδας.

3. Όσον αφορά στους ωρομίσθιους, ορίζεται ότι προσλαμβάνονται από το Δ/ντή Δ/νσης, ύστερα από εισήγηση του Προϊσταμένου Γραφείου, από τον

πίνακα ωρομισθίων της Δ/νσης βάσει των αιτήσεων (δεν αναφέρονται φυσικά ούτε τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία καταρτίζονται οι πίνακες, ούτε τα κριτήρια πρόσληψης).

Οι ωρομίσθιοι, όπως εξάλλου και κάθε εκπαιδευτικός, ανακαλούνται επίσης από το Δ/ντή Δ/νσης «αν δεν ανταποκρίνονται στο έργο τους».

Τέλος, ορίζεται το εξωφρενικό ότι για να συμμετέχει ο ωρομίσθιος στην Π.Δ.Σ. πρέπει, εκτός από το να μην είναι ιδιοκτήτης/μέτοχος φροντιστηρίου, **να μην εργάζεται σε φροντιστήριο και να μην κάνει ιδιαίτερα μαθήματα!** Μπορεί δηλαδή ένας ωρομίσθιος, σύμφωνα με το ΥΠΕΠΘ, να ζησει με την αμοιβή από την Π.Δ.Σ. (10 ώρες την εβδομάδα ως ανώτατο όριο) και όταν μάλιστα θα τα πάρει ένα και ενάμισο χρόνο μετά!

Συμπερασματικά, η αναγκαία αντισταθμιστική διδασκαλία και στήριξη των μαθητών μας μέσα από τις εκπαιδευτικές δομές, θυσιάζεται στο βωμό των αγοραίων λογικών και των μικροπολιτικών σκοπιμοτήτων. Η Π.Δ.Σ. κατ' αυτόν τον τρόπο υποτιμάται, υποβαθμίζεται και χρησιμοποιείται αντί για εργαλείο εκπαιδευτικής αναβάθμισης, ως μοχλός εργασιακής πίεσης.

• Καλούμε τους συλλόγους διδασκόντων να αναδείξουν το ζήτημα

• Δε δεχόμαστε σε καμία περίπτωση την υποχρεωτική συμπλήρωση του ωραρίου μας με τις ώρες της Π.Δ.Σ.

• Δεν παίρνουμε υπερωρίες.

• Καταγγέλλουμε την υποβάθμιση της Π.Δ.Σ. και καλούμε το ΥΠΕΠΘ να αποσύρει και ν' αναπροσαρμόσει την εγκύκλιο τώρα!

Σεπτέμβριος 2008

Απλήρωτοι 2,5 χρόνια!

2,5 χρόνια έχουν περάσει, από την πρώτη φάση της επιμόρφωσης για την αξιοποίηση των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνιών στην εκπαίδευση και, παρά τις επανειλημμένες καταγγελίες και διαμαρτυρίες, εκατοντάδες εκπαιδευτικοί, επιμορφωτές και συντονιστές των προγραμμάτων επιμόρφωσης παραμένουν απλήρωτοι.

Έτσι διαγράφεται ο κίνδυνος να χαθούν δεδουλευμένα.

Την ίδια στιγμή ο υπουργός εξαγγέλλει -χωρίς αιδώ- προς τους απλήρωτους καθηγητές νέα προγράμματα επιμόρφωσης. Φαίνεται ότι στο ΥΠ.ΕΠ.Θ. δεν ντρέπονται...

Το Υπουργείο Οικονομικών και ο Γιώργος Αλογοσκούφης, έδωσαν στις εταιρείες Inform Λύκος Α.Ε και FIRST DATA, εταιρεία Αμερικανικών συμφερόντων, όλα τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα των Ελλήνων πολιτών (ΑΦΜ, Αρ. Ταυτότητας, Διεύθυνση Κατοικίας, όνομα και ΑΦΜ συζύγου, ονόματα παιδιών, καθώς και όλα τα στοιχεία που συμπεριλαμβάνονται στο έντυπο Ε9 της εφορίας), με το πρόσχημα της εκτύπωσης και αποστολής ειδοποιητηρίων Ε.Τ.ΑΚ, δουλειά την οποία θα μπορούσαν να κάνουν κρατικές υπηρεσίες. Δεν είναι η πρώτη φορά που το κράτος κάνει κάτι τέτοιο.

Απόδειξη τα όσα γράφει στο site της, η Λύκος Α.Ε. Με αυτό τον τρόπο, όλα τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα των Ελλήνων πολιτών θα είναι εκτεθειμένα, έχοντας πρόσβαση σε αυτά τρίτα πρόσωπα, ενώ οι δύο παραπάνω εκτυπωτικές εταιρείες που θα τα έχουν στη διάθεσή τους, εύκολα θα μπορούν να τα πουλήσουν σε εισπρακτικές εταιρείες, τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και λοιπά «πρόσωπα»...

Γιατί η διαδικασία της εκτύπωσης των ειδοποιητηρίων δεν γίνεται από κάποια κρατική υπηρεσία, και παραδίνεται τόσο εύκολα σε ιδιώτες;

Μετά από το σκάνδαλο με τις τηλεφωνικές υποκλοπές της Vodafone, αποτελεί ίσως ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα ξεπουλήματος των προσωπικών δεδομένων των ελλήνων πολιτών, σε ιδιωτικές εταιρείες.

λιάδες στο να στρέφονται στη μεταφυσική, που δε σταματάει φυσικά στην εκκλησία, αλλά προεκτείνεται στα ζώδια, τα τάρω κ.λπ., καθώς όλα αυτά έχουν μια κοινή βάση: την άρνηση της επιστημονικής - υλιστικής ερμηνείας του κόσμου.

Γι' αυτό ζητάμε:

• Την αντικατάσταση του μαθήματος των θρησκευτικών από το μάθημα της θρησκευτολογίας, το οποίο θα προσεγγίζει κριτικά και επιστημονικά το φαινόμενο της θρησκείας στην κοινωνιολογική, ιστορική, αισθητική, πολιτιστική και πολιτική του διάσταση. Με αυτόν τον τρόπο θα διαφυλαχθούν και τα εργασιακά δικαιώματα των θεολόγων εκπαιδευτικών.

• Τον άμεσο χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος. Η όποια ατομική θρησκευτική επιλογή δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να σχετίζεται με την εκπαίδευση.

• Την παύση της πρωινής προσευχής και της ανάρτησης θρησκευτικών εικόνων στις σχολικές αίθουσες.

αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

ΔΕΝ ΕΦΑΡΜΟΖΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟ ΤΟΥ ΥΠΕΠΘ

“Goneis.gr” ή «το δημόσιο σχολείο στην υπηρεσία των ιδιωτών»!

Με την εγκύκλιο που εξέδωσε το Υπουργείο Παιδείας και αναφέρεται στην επιμόρφωση των γονέων των μαθητών του γυμνασίου, θέτει το Δημόσιο Σχολείο και τους καθηγητές του στην υπηρεσία και εξυπηρέτηση των συμφερόντων των ιδιωτών.

Βεβαίως και δεν διαφωνούμε με την επιμόρφωση των γονέων των μαθητών μας, όπως και κάθε άλλου εργαζόμενου πολίτη ή ανέργου, στις νέες τεχνολογίες και στη σωστή χρήση του διαδικτύου. Όμως είναι προφανές ότι για το σκοπό αυτό οφείλει η πολιτεία να αξιοποιήσει τις Δημόσιες υπηρεσίες επιμόρφωσης, με διαφάνεια και σοβαρότητα.

Αντίθετα, όμως, διαπιστώνουμε ότι στη σχετική εγκύκλιο του ΥΠΕΠΘ εξώφθαλμα και προκλητικά προωθούνται τα συμφέροντα των ιδιωτών και αγνοούνται εντελώς οι δημόσιοι φορείς.

Και δεν φτάνει αυτό, έχει το θράσος το ΥΠΕΠΘ να θέλει να αναγκάσει τους εκπαιδευτικούς των δημοσίων Γυμνασίων όλης της χώρας, αυξάνοντας, **παράνομα και παράτυπα**, τις εξωδιδασκικές τους υποχρεώσεις (που έτσι κι αλλιώς είναι πάρα πολλές λόγω της έλλειψης γραμματέων, επιστατών, φυλάκων) να συμβάλουν υποχρεωτικά στην υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος για το οποίο θα χρυσοπληρωθούν οι ιδιώτες [χωρίς βεβαίως καμιά αμοιβή για το σχολείο ή τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό]!

Είναι ενδεικτικό του τι θα επακολουθήσει αν αυτό εφαρμοστεί, το γεγονός ότι ήδη κατακλύζουν τα σχολεία «προσφορές» ιδιωτών, με αμοιβή 35 ευρώ ανά επιμορφούμενο γονέα, αν το σχολείο προωθήσει την τάδε ή δείνα ιδιωτική επιχείρηση επιμόρφωσης...

• Καλούμε το ΥΠΕΠΘ να αποσύρει ΑΜΕΣΩΣ την εγκύκλιο

• Καλούμε τους συλλόγους διδασκόντων να μην υλοποιήσουν την παράνομη αυτή εντολή του ΥΠΕΠΘ. Υπενθυμίζουμε ότι μόνο αρμόδιο όργανο για την

ανάθεση εξωδιδασκικών εργασιών είναι ο Σύλλογος Διδασκόντων.

• Δεν θα επιτρέψουμε την καθυστέρηση της ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ στα ιδιωτικά συμφέροντα ΡΕΠΕΤΕ, 681*

ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ, 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2008

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ-ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ-ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΔΕ

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

Εκφράζουμε την αγανάκτησή μας για την πρωτόδικη καταδίκη του Δημήτρη Πουλόπουλου, αντιπροέδρου του Συλλόγου Υπαλλήλων Βιβλίου-Χάρτου Αττικής και προέδρου του επιχειρησιακού Σωματείου Εργαζομένων στις εκδόσεις ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, για συκοφαντική δυσφήμιση του Κέντρου Ξένων Γλωσσών «Ευρωπαϊκή Πορεία». Το «έγκλημά» του είναι ότι μοίρασε προκήρυξη της Αυτόνομης Εργατικής Πρωτοβουλίας, που κατήγγειλλε την αυθαίρετη απόλυση καθηγητή από το εν λόγω φροντιστήριο.

Η εργοδοσία, μάλιστα, για να αποδείξει ότι συκοφαντήθηκε και δυσφημίστηκε, παρέθετε στη μήνυσή της τον τίτλο της προκήρυξης («Όχι στην αυθαίρετη απόλυση») και κάποια αποσπάσματα που αναφέρονταν στις άθλιες συνθήκες εργασίας και στο κλίμα ανασφάλειας που διώνουν οι εργαζόμενοι στα Κέντρα Ξένων Γλωσσών.

Στη δίκη που έγινε την Παρασκευή 19/9, κρίθηκε ότι το να μοιράζει κάποιος κείμενο με το παραπάνω απόσπασμα αποτελεί συκοφαντική δυσφήμιση. Η ποινή που επιβλήθηκε στο Δ. Πουλόπουλο ήταν 10 μήνες φυλάκιση με 3ετή αναστολή και 44 ευρώ αποζημίωση σε κάθε μια από τις δύο ιδιοκτήτριες του φροντιστηρίου. Στη δίκη ως μάρτυρες κατηγορίας κατέθεσαν οι ιδιοκτήτριες-μηνύτριες και μια εργαζόμενη που δήλωσε ότι «είναι πολύ ευχαριστημένη από τις συνθήκες εργασίας στο συγκεκριμένο φροντιστήριο...τόσο που δε θεωρεί ότι υπάρχει η σχέση εργοδότη – εργαζόμενου»!

Ως μάρτυρες υπεράσπισης κατέθεσαν ο απολυμένος καθηγητής, εκπρόσωπος του Συλλόγου Υπαλλήλων Βιβλίου-Χάρτου, εκπρόσωπος του Σωματείου Εργαζομένων στα Φροντιστήρια Καθηγητών και ο γενικός γραμματέας της Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Υπαλλήλων και μέλος της Εκτελεστική Επιτροπής της ΓΣΕΕ. Επίσης κατατέθηκαν από την υπεράσπιση δεκάδες ψηφίσματα συμπάρτασης σωματείων από όλη την Ελλάδα.

Θεωρούμε ότι με τέτοιου είδους δικαστικές αποφάσεις γίνεται απόπειρα ποινικοποίησης της συνδικαλιστικής δράσης και της εργατικής αλληλεγγύης, η οποία είναι συστατικό στοιχείο της φυσιογνωμίας του εργατικού-συνδικαλιστικού κινήματος. Θεωρούμε ότι πρόκειται για δίωξη φρονήματος και επιλογής όλων όσοι αντιστέκονται στην εργοδοτική αυθαιρεσία και παλεύουν για τη βελτίωση της ζωής και των όρων εργασίας των εργαζομένων.

Εκφράζουμε την αλληλεγγύη μας στο Δ. Πουλόπουλο και το σωματείο του και δηλώνουμε παρόντες στην παράσταση διαμαρτυρίας εκπροσώπων σωματείων και εργαζομένων στο Υπουργείο Δικαιοσύνης, την Τρίτη 7/10.

Ο αυταρχισμός της εργοδοσίας δε θα περάσει!

Αθήνα 2 Οκτώβρη 2008

Όλα τα «Σχεδιαστικά μαθήματα» είναι εργαστηριακά

Η εγκύκλιος με θέμα «Οδηγίες σχετικά με τις αναθέσεις μαθημάτων στους εκπαιδευτικούς Δ.Ε.» (119052 / Γ2 /17-9-2008), μεταξύ άλλων δίνει πρόσθετες οδηγίες και επανακαθορίζει (παραγρ.13 α, β, γ) τα σχετικά με τη διδασκαλία των εργαστηριακών μαθημάτων στα ΓΕΛ., ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ.

Σύμφωνα με τις οδηγίες αυτές: «Η διδασκαλία των σχεδιαστικών μαθημάτων των τομέων των ΕΠΑΛ και των ειδικοτήτων των ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ σε τμήμα με αριθμό παρακολουθούτων μαθημάτων μέχρι και δεκαεπτά (17) διεξάγεται από έναν (1) εκπαιδευτικό ΠΕ, ενώ σε τμήμα με αριθμό παρακολουθούτων μαθητών από δεκαεπτά (17) και άνω διεξάγεται από δύο (2) εκπαιδευτικούς.» (παραγρ. 13γ).

Όπως βλέπουμε εδώ τα σχεδιαστικά μαθήματα αντιμετωπίζονται ως εργαστηριακά, όπως πράγματι προφανέστατα είναι. Πλην όμως στην ίδια αυτή παράγραφο που δίνει οδηγίες για το πώς θα συγκροτούνται τα τμήματα των «σχεδιαστικών μαθημάτων» των τομέων κλπ των ΕΠΑΛ, προστίθεται η παρακάτω διευκρίνιση:

«Η διδασκαλία όμως των σχεδιαστικών μαθημάτων του Γενικού Λυκείου και της Α΄ τάξης του ΕΠΑΛ διεξάγεται από έναν (1) εκπαιδευτικό, ανεξάρτητα από τον αριθμό των μαθητών του τμήματος».

Σύμφωνα με τα παραπάνω τα «σχεδιαστικά μαθήματα» είναι εργαστηριακά στους... τομείς των ΕΠΑΛ και τις ειδικότητες των ΕΠΑΛ και ΕΠΑΣ, αλλά όχι στο Γενικό Λύκειο και την Α΄ τάξη των ΕΠΑΛ!

Πρόκειται για μια λογική ετοιμόρροπη, για οδηγίες που αλληλογρονθοκοπούνται, από τη μια ορίζοντας τα «σχεδιαστικά μαθήματα» σαν εργαστηριακά και προτείνοντας αντίστοιχη πρακτική αντιμετώπιση και από την άλλη καθορίζοντας για τα ίδια αυτά μαθήματα αντιμετώπιση που αναιρεί και βρίσκεται σε πλήρη αντίθεση προς τον εργαστηριακό τους χαρακτήρα.

Ο χαρακτήρας όλων των καλλιτεχνικών μαθημάτων είναι εξόφθαλμα εργαστηριακός. Αυτό καμία οδηγία δεν είναι δυνατόν να το αγνοήσει και να το αμφισβητήσει και με βάση αυτόν ακριβώς τον ξεκάθαρα εργαστηριακό χαρακτήρα των μαθημάτων πρέπει βεβαίως να καθορίζονται τα σχετικά με τη διδασκαλία τους, παντού, στο Γυμνάσιο και το Γενικό Λύκειο, στα ΕΠΑΛ και τα ΕΠΑΣ.

Εκφράζουμε την έντονη διαμαρτυρία μας για τη λαθεμένη, ανακόλουθη και αντιφατική αντιμετώπιση των σχετικών μαθημάτων.

Ζητούμε, παντού όπου διδάσκονται τα μαθήματα που ανήκουν στη σφαίρα της τέχνης και των εφαρμογών της, (τα καλούμενα εδώ «σχεδιαστικά μαθήματα»), να αντιστοιχηθεί πλήρως η διδασκαλία τους με τον πανθομολογούμενο εργαστηριακό χαρακτήρα αυτών των μαθημάτων. www.eta.gr

Το Δ.Σ. της Ένωσης Καθηγητών Καλλιτεχνικών Μαθημάτων Μ.Ε.

23/9/2008

Παραμονεύει ο θάνατος...

Σήμερα, 29-09-2008, στο ΕΠΑΛ Κορυδαλλού (περιοχή Σχιστού – οδός Ανδρέου Δημητρίου και Ποταμού) ένας εργάτης έπεσε από τη σκαλωσιά, η οποία βρισκόταν στον αύλειο χώρο και μεταφέρθηκε σε κακή κατάσταση στο νοσοκομείο.

Η τραγική ειρωνεία είναι πως ο Υπουργός Παιδείας, κ. Στυλιανίδης, ετοιμαζόταν να κόψει την κορδέλα των εγκαινίων στις 12:30. Το συγκεκριμένο σχολείο, με λάθος αρχιτεκτονικό προσανατολισμό, με γήπεδο το οποίο μαζεύει νερά, παραδίδεται στην εκπαιδευτική κοινότητα με τεράστιες ελλείψεις και βεβαιότητα κάτω από το άγχος του Υπ. Παιδείας «να παρουσιάσει έργο». Οι σχολικές κατασκευές, τις οποίες παρουσιάζει με έπαρση ο Υπ. Παιδείας, θυμίζουν περισσότερο τα σκηνοθετικά σπέσιαλ εφέ του Χόλυγουντ και πολύ λιγότερο σύγχρονα σχολεία, τα οποία έχουν λειτουργικότητα και ασφάλεια.

Για την ιστορία αναφέρουμε ότι ο εργάτης δε φορούσε κράνος, έσπασε το σανίδι κάτω από τα πόδια του και βούτηξε στο κενό την ώρα που τα παιδιά ήταν σε διάλειμα.

Καλά θα κάνει το Υπουργείο να αφήσει τις ανέξοδες συζητήσεις για “έξυπνα σχολεία”, τις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ) και να κάνει καλά τη δουλειά του. Σε κάθε περίπτωση θεωρούμε το ατύχημα στο ΕΠΑΛ Κορυδαλλού έγκλημα εκ προμελέτης!

29 Σεπτέμβρη 2008

Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

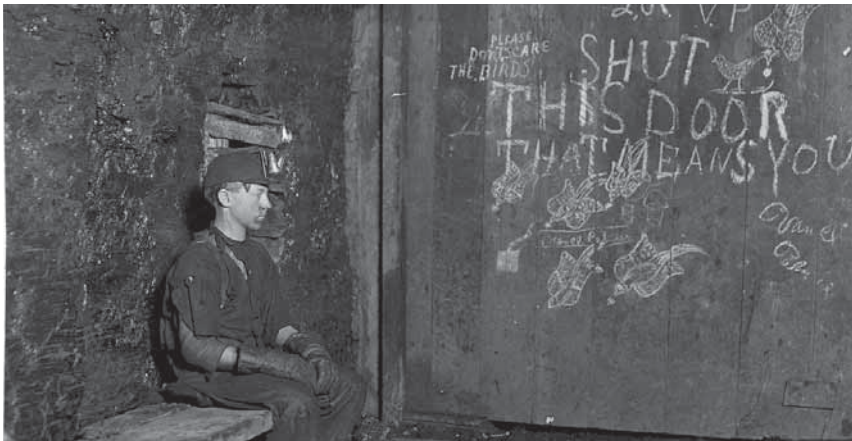

Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεία-
Σχολία
εκπαιδευτικά
και άλλα

«Δε θέλω συνδικαλιστές στο σχολείο μου»

γράφει η Νίνα Γεωργιάδου

Τη στιγμή που τα στελέχη του ΥΠΕΠΘ αλληλοσυγκαίρονται για την «επανάσταση του αυτονόητου», για το ότι δηλαδή καλύφθηκαν εγκαίρως τα διδακτικά κενά (εκτός από 3000 μόνο στη δευτεροβάθμια – αμελητέος αριθμός) για την επίσης έγκαιρη αποστολή των μισών διδακτικών βιβλίων (τα υπόλοιπα είναι σίγουρο ότι θα αποσταλούν εν ευθέτω χρόνω και πάντως εντός του τρέχοντος διδακτικού έτους), για το ότι η πρόσθετη διδακτική στήριξη θα επιβαρύνει ελάχιστα τον προϋπολογισμό του ΥΠΕΠΘ (υποτιμολογήθηκε η διδακτική ώρα στα όρια της υπερωριακής και το μέγα πλήθος των ωρών θα καλυφθεί ως υποχρεωτική συμπλήρωση ωραρίου), για την έγκαιρη «επιμόρφωση» των νεοδιοριστων, (που

υπολογίζουν ακόμα τις δόσεις των καταναλωτικών δανείων με τα οποία την αποπλήρωσαν) την ίδια στιγμή στριμωχονται έως και 35 μαθητές στο τμήμα, λόγω έλλειψης διδακτικών αιθουσών,

γεμίζουν τα πελατολόγια των φροντιστηρίων με καταχωρήσεις των νέων αυξημένων τιμών παροχής γνώσης, ξεκινά ο δρόμος αντοχής για την κάλυψη του ανεργάτιστου όγκου της εξεταστέ-

ΟΛΜΕ - Αθήνα, 19/9/08

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Η για τη νέα εγκύκλιο προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου

Ύστερα από ένα δεκαπενθήμερο, κατά το οποίο το Υπουργείο Παιδείας ταλαιπώρησε τα Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας με τη γνωστή «εγκύκλιο Νικολόπουλου», η οποία αφορούσε τον προγραμματισμό του εκπαιδευτικού έργου, επανήλθε με νέα, διορθωτική εγκύκλιο, με την οποία προσπαθεί να συμμαζέψει «τα ασυμμάζευτα». Σύμφωνα με αυτήν, καλούνται οι διευθυντές των σχολικών μονάδων να φυλάσσουν στο γραφείο τους αντίγραφα των θεμάτων, των τεστ, των πρόχειρων διαγωνισμάτων, καθώς και της ύλης στην οποία εξετάστηκαν οι μαθητές του σχολείου τους, ώστε να ενημερωθούν σχετικά οι σχολικοί σύμβουλοι. Ζητά, δηλαδή, συνενόχους και μεταθέτει ευθύνες.

Και αυτή η εγκύκλιος συνάντησε εύλογα την αντίδραση της εκπαιδευτικής κοινότητας.

Καλούμε την πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας να ασχοληθεί με τα μείζονα προβλήματα της εκπαίδευσης και να αφήσει τους ατελέσφορους διοικητικούς πειραματισμούς, οι οποίοι επιπλέον ανοίγουν το δρόμο για επιδείνωση των εργασιακών σχέσεων.

- Καλούμε το Υπουργείο Παιδείας να αποσύρει και αυτή την εγκύκλιο.
- Καλούμε τους εκπαιδευτικούς να πράξουν το παιδαγωγικό έργο τους με γνώμονα τις ανάγκες των μαθητών μας και σύμφωνα με την καθιερωμένη εκπαιδευτική και παιδαγωγική πρακτική. Καλούμε, δηλαδή, τους εκπαιδευτικούς να αγνοήσουν και τη νέα εγκύκλιο!

Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα
Από τη δράση
μας στα
Σωματεια-
Σχόλια
εκπαιδευτικά
και άλλα

ας ύλης, χοντραίνουν οι εφημερίδες από τα διαφημιστικά ολοσέλιδα των ΚΕΣ-«πανεπιστημίων», όσα δηλαδή μια «επανάσταση του αυτονόητου» μπορεί να συμπεριλάβει.

Κι αν αυτά τα ζητήματα απασχολούν τα μεγαλομεσαία στελέχη της εκπαίδευσης, τα μικρομεσαία έχουν κι αυτά τη συμβολή τους στο εκπαιδευτικό θαύμα του «ξύπνου σχολείου», άσχετα αν, καμιά φορά, ακούν αυτονόητο και το μπερδεύουν με το ακατανόητο.

Κλασικό παράδειγμα οι τοποθετήσεις των εκπαιδευτικών στα σχολεία. Μπορεί να διέπονται από νομικό πλαίσιο (Π.Δ. 50/1996 και 100) που προβλέπει τη διαδικασία στις λεπτομέρειές της, προκειμένου να μη γίνονται οι εκπαιδευτικοί έρμαια υποκειμενισμών και εμπάθειας και να μην αναγορεύονται οι μικρομεσαίοι σε αυτοκράτορες – ενωμοτάρχες, να όμως που για πολλοστή φορά αυτό το νομικό πλαίσιο γίνεται κουρελόχαρτο. Στα πλαίσια του αυτονόητου; Μπορεί.

Και για να είμαστε πιο συγκεκριμένοι, στην Κάλυμνο, το σωτήριο σχολικό έτος 2008-09, διευθυντής σχολείου απεφάνθη «**δε θέλω συνδικαλιστές στο σχολείο μου**».

Η μνημειώδης αυτή ρήση αξίζει μιας στοιχειώδους ανάλυσης, όχι μόνο γιατί αποτελεί από μόνη της μνημείο δημοκρατικής, παιδαγωγικής κτλ. κτλ. ευαισθησίας, αλλά έτυχε της άνωθεν κατανόησης και αυτονόητης υλοποίησης.

«**Δε θέλω, λοιπόν, συνδικαλιστές στο σχολείο μου**», όπως λέμε «**δε θέλω μετανάστες στη χώρα μου**» ή «**δε θέλω τσιγγάνους στη γειτονιά μου**», ή όπως λέει ο Βησιγότθος, «**δε θέλω τους Οστρογότθους**». Όταν στην προκειμένη περίπτωση λέμε συνδικαλιστές, δεν εννοούμε βέβαια τους συνδικαλιστές νέας κοπής, που με κουστούμι και γραβάτα περιέρχονται τα σχολεία παραμονές των εκλογών, αφήνοντας την ατομική τους κάρτα δια παν ενδεχόμενο προσωπικής εξυπηρέτησης. Αυτοί και καλοδεχούμενοι είναι και χαριεντιζόμαστε μαζί τους – δια παν ενδεχόμενο. Εννοούμε, βεβαίως – βεβαίως αριστερούς συνδικαλιστές, που από φύση και θέση δεν έχουν κάνει το συνδικαλισμό αναρριχητικό εφελτήριο ή πελαταιακό τεφτέ-

ρι, που κάνουν πλήρες διδακτικό ωράριο, τρέχουν στα κενά τους να ενημερώσουν τα σχολεία και έχουν την παιδαγωγική και κοινωνική ευαισθησία, στις διδακτικές και παιδαγωγικές τους προσεγγίσεις, να θεωρούν τα παιδιά της τεχνικοεπαγγελματικής εκπαίδευσης, παιδιά ενός κατώτερου θεού.

Αυτοί οι συνδικαλιστές είναι εξοβελιστέοι, με το επιχείρημα ότι πήραν τρεις μέρες νόμιμη συνδικαλιστική άδεια όλο το χρόνο – καμιά αναρρωτική, καμιά κανονική – για ενημέρωση και των υπόλοιπων νησιών του πολυτραγουδισμένου Αιγαίου. Ας πρόσεχαν, σε τελευταία ανάλυση με ποια αιτιολογία ζητούσαν την άδεια...

Αξίζει επίσης να επικεντρωθούμε για λίγο στην κτητική αντνυμία που συνοδεύει το σχολείο στην ιστορική αυτή ρήση. Μετά τις άκρως αξιολογικές κρίσεις των διευθυντών την προηγούμενη χρονιά, για τις οποίες χύθηκε ποταμός μελάνης σε καταγγελίες, ενστάσεις, διαμαρτυρίες κ.λπ. κ.λπ., τα σχολεία αποκτούν μια διάσταση ιδιωτικής επιχείρησης, μικρομάγαζων, όπου ο ιθύνων και αξιολογημένος πλέον νους,

έχει τον πρώτο και τελευταίο λόγο, όχι στο διοικητικό συντονισμό, αλλά στην τοποθέτηση ευάρεστου, ευέλκτου, πειθήνιου διδακτικού προσωπικού. Έτσι προκόβουν τα μικρομάγαζα.

Ας είναι. Πιλοτική, ως φαίνεται, εφαρμογή της αξιολόγησης!

Όλα αυτά για να υπογραμμιστεί ότι ο νέος εκπαιδευτικός της νέας εποχής πρέπει να είναι άλαλος, άσμος και άγευστος. Να καταπίνει αδιαμαρτύρητα τις άνωθεν εντολές. Να είναι προσαρμοστικός και ευέλκτος. Να ασχολείται, αν θέλει, με το συνδικαλισμό νέας κοπής.

Το μήνυμα εστάλη. Το ζήτημα είναι αν ελήφθη, ποια αντανάκλαστικά αλληλεγγύης και αυτοσεβασμού έχει διεγείρει και αν μας θύμισε καθόλου το τραγουδάκι του Βίρβου, «**το δάσκαλο, το δάσκαλο, αυτόν το σαρδανάπαλο, να μου τον φέρεται στο στρώμα. Να σταματήσει πια να δασκαλεύει, με λόγια σαν εκείνα της φωτιάς, πως όποιος για το δίκιο δεν παλεύει, θα ζει και θα πεθαίνει σα ραγιάς**».

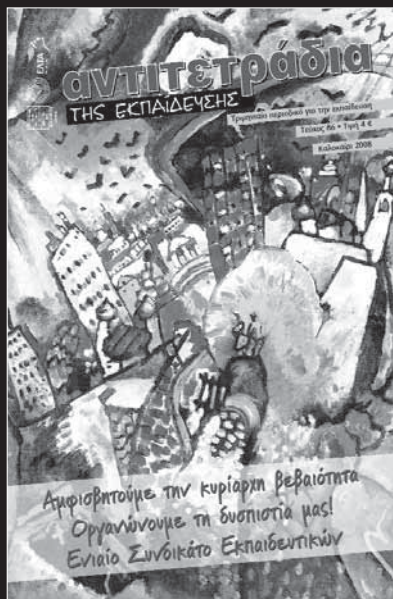
ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Κάλυμνος, Σεπτέμβρης 2008

Γραφτείτε συνδρομητές στα «αντιτετράδια της εκπαίδευσης»

Εσωτερικού ετήσια .....17 €
Εσωτερικού διετής .....32 €
Εσωτερικού τριετής .....48 €

ΥΠΕΥΘ. ΣΥΝΠΡΟΜΩΝ: Μαλάμω Βαρελά
Μαραθώνος 13
15343, Αγία Παρασκευή
τηλ.: 210 6005265-6973778153

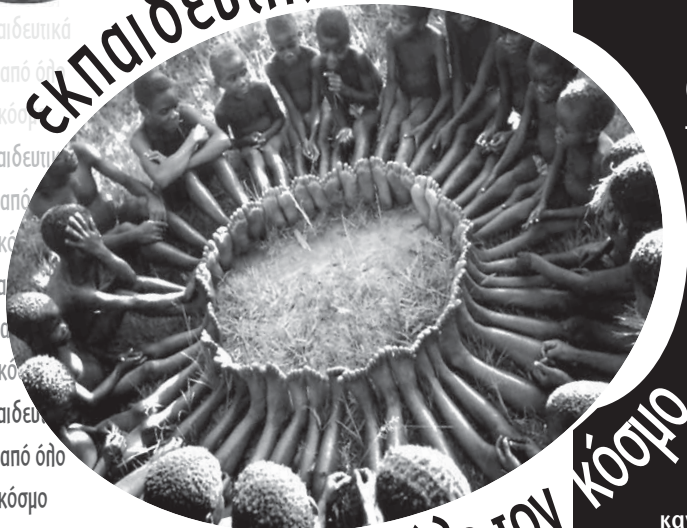
αντιτετράδια
της
εκπαίδευσης

Εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
Εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
Εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
Εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο

Εκπαιδευτικά νέα

από όλο τον κόσμο

ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ, 2 ΙΟΥΛΗ

Φοιτητές βγάζουν τα παπούτσια τους και τα κρατούν μπροστά σε αυτοσχέδια πλακάτ συμμετέχοντας στις εκστρατείες "Walk out" /αποχώρησης, διαμαρτυρόμενοι ενάντια στη ραγδαία αύξηση τιμών βασικών ειδών κατανάλωσης. Σειρά τέτοιων εκδηλώσεων διοργανώθηκαν πριν από την κεντρική ομιλία του προέδρου προς το έθνος στις 28 Ιουλίου.

EPA/ALANAH M. TORRALBA

ΙΝΔΙΑ, 4 ΙΟΥΛΗ

Καθηγητές από διάφορα κολέγια και πανεπιστήμια που έχουν υποχρεωθεί να εργάζονται με μειωμένο ωράριο πραγματοποιούν καθιστική διαμαρτυρία σε κεντρική οδό της Καλκούτα με αίτημα την απόδοση μόνιμων θέσεων εργασίας.

EPA/PIYAL ADHIKARY

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΤΙΜΟΡ, 7 ΙΟΥΛΗ

Σε πρώτο πλάνο κυανόκρανοι του ΟΗΕ και πίσω διαμαρτυρόμενοι φοιτητές. Η αστυνομία του Ανατολικού Τιμόρ εισέβαλε σε πανεπιστήμιο εξαπολύοντας δακρυγόνα και συνέλαβε τουλάχιστον 20 φοιτητές που διαμαρτύρονταν ενάντια στην εισαγωγή 65 Toyota Landcruisers από την Ιαπωνία, προοριζόμενων για τα μέλη του κοινοβουλίου του Ανατολικού Τιμόρ, για πάνω από δύο εκατομμύρια δολάρια.

EPA/ANTONIO DASIPARU

ΕΛ ΣΑΛΒΑΔΟΡ, 30 ΙΟΥΛΗ

Χιλιάδες άνθρωποι διαδηλώνουν στους δρόμους του Σαν Σαλβαδόρ κατά την επέτειο μνήμης της σφαγής των φοιτητών από το στρατό στις 30 Ιουλίου του 1975. Την ημέρα εκείνη πραγματοποιούνταν φοιτητική διαμαρτυρία ενάντια σε προηγούμενη στρατιωτική επέμβαση σε εκδηλώσεις φοιτητών. Με εντολή του τότε προέδρου Αρτούρο Μολίνα η φοιτητική διαμαρτυρία δέχτηκε την επίθεση του στρατού και της αστυνομίας με τανκς και πυροβόλα. Ο απολογισμός ήταν 25 φοιτητές νεκροί και δεκάδες τραυματίες.

EPA/ROBERTO ESCOBAR

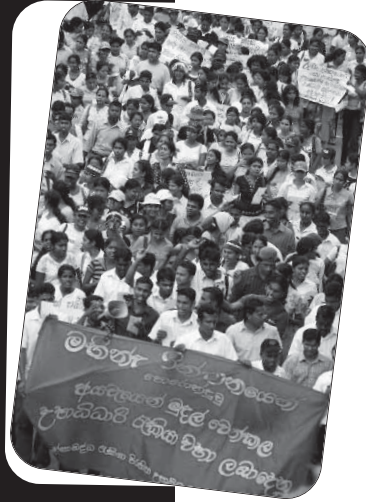

εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο

ΝΟΤΙΑ ΚΟΡΕΑ, 13 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Ομάδα φοιτητών κατά τη διάρκεια διαδήλωσης διαμαρτύρεται, όπως αναγράφεται στο πανό, ενάντια στην απόφαση της διοίκησης του πανεπιστημίου να απαγορεύσει τη διεξαγωγή της εκδήλωσης «Μαρξισμός 2008» με προσκεκλημένους ομιλητές προοδευτικούς διανοούμενους και πολιτικούς.
EPA/STR

ΣΡΙ ΛΑΝΚΑ, 12 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Άνεργοι πτυχιούχοι διαδηλώνουν στο Κολόμπο. Χιλιάδες απόφοιτοι που δεν καταφέρνουν να απορροφηθούν επαγγελματικά στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό τομέα πραγματοποιούν τακτικά τέτοιου είδους διαμαρτυρίες. Η κυβέρνηση υποσχέθηκε προεκλογικά νέες θέσεις εργασίας, αλλά τελικά κατάφερε να δώσει δουλειά σε 60.000 πτυχιούχους σε διάφορους τομείς του δημοσίου. Η εκπαίδευση είναι δημόσια και δωρεάν και κάθε χρόνο νέοι απόφοιτοι προστίθενται στους κόλπους των διαμαρτυρόμενων ανέργων.
EPA/M.A.PUSHPA KUMARA

ΚΕΝΥΑ, 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

Διάλλειμα ξεκούρασης πάνω στο θρανίο σχολείου σε φτωχογειονία στο Ναϊρόμπι. Η κυβέρνηση εισήγαγε τη δωρεάν πρωτοβάθμια εκπαίδευση το 2003, ωστόσο σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του ΟΗΕ ένα εκατομμύριο παιδιά ηλικίας δημοτικού βρίσκονται εκτός εκπαιδευτικής διαδικασίας.
REUTERS/Finbarr O'Reilly

ΜΟΛΔΑΒΙΑ, 2 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Τη δεύτερη μόλις μέρα της σχολικής χρονιάς, δάσκαλοι και καθηγητές διαδηλώνουν μπροστά από κυβερνητικά κτίρια. Με βασικό αίτημα τις αυξήσεις στους μισθούς, εξαπολύουν παράλληλα κατηγορίες στην κυβέρνηση για έλλειψη ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση.
EPA/DUMITRU DORU

ΗΠΑ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ

Εκατοντάδες μαθητές των Δημοσίων Σχολείων του Σικάγο δεν παρακολούθησαν την πρώτη μέρα των μαθημάτων τους συμμετέχοντας σε μια συμβολική διαμαρτυρία. Οι μαθητές προσπάθησαν να εγγραφούν σε δύο σχολεία της Βόρειας Ακτής προκειμένου να τονίσουν την οικονομική ανισότητα στη δημόσια εκπαίδευση της πολιτείας του Ιλινόις.
EPA/KAMIL KRZACZYNSKI

επιμέλεια-μετάφραση
Γεωργία Μυλωνάκη

αντιτετράδιο
της
εκπαίδευσης

εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο

ΠΑΚΙΣΤΑΝ, 8 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

Κοπέλες και παιδιά συμμετέχουν σε εκδηλώσεις διαμαρτυρίας κατά την Διεθνή Ημέρα Αλφαριθμητισμού στην πρωτεύουσα Καράτσι. Το Πακιστάν διαθέτει το χαμηλότερο ποσοστό αλφαριθμητισμού στην Ασία, σχεδόν οι μισοί (49,9%) ενήλικες γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Το πανό αριστερά γράφει «Τζιχάντ ενάντια στον αναλφαριθμητισμό» και «Υποστηρίξτε μας για την παιδεία των παιδιών σας».

(AP Photo/Fareed Khan)

ΤΟΥΡΚΙΑ, 15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Εντός του πανεπιστημίου ο τούρκος και ο ισπανός πρωθυπουργός παρακολουθούν την εναρκτήρια τελετή της νέας εκπαιδευτικής χρονιάς. Θαπατέρο και Ερντογάν παράλληλα συμπροεδρεύουν της Συμμαχίας των Πολιτισμών των Ηνωμένων Εθνών που συνεδρίασε τις ίδιες μέρες στην Κωνσταντινούπολη. Οι διαδηλωτές έξω από το πανεπιστήμιο διαμαρτύρονται για το έργο που παράγουν και με τις δύο ιδιότητες...

REUTERS/Fatih Saribas (TURKEY)

ΙΝΔΙΑ, 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Φοιτητές συμμετέχουν σε πορεία ειρήνης στο Νέο Δελχί εκφράζοντας την αλληλεγγύη τους σε γειτονική περιοχή όπου ξέσπασαν πυροβολισμοί ανάμεσα στις ινδικές δυνάμεις ασφαλείας και φερόμενους ως ενόπλους. Το πλακάτ αναγράφει «Σταματήστε να χαρακτηρίζετε τους Μουσουλμάνους ως Ισλαμιστές Τρομοκράτες».

EPA/HARISH TYAGI

ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ, 28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Αφγανές μαθήτριες παρακολουθούν μάθημα σε γυμνάσιο που στεγάζεται σε χειροποίητες σκηνές βόρεια της Καμπούλ. Περισσότεροι από 230 μαθητές και δάσκαλοι έχουν σκοτωθεί και περίπου 250 σχολεία έχουν δεχθεί επιθέσεις τα τελευταία τρία χρόνια. Η επιδείνωση της κατάστασης της ασφάλειας στο νοτιοδυτικό τμήμα της χώρας κρατάει μακριά από την εκπαίδευση το 70% των παιδιών που θα έπρεπε να βρίσκονται στο σχολείο.

(AP Photo)

ΟΝΔΟΥΡΑ, 30 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ

Δάσκαλοι συμμετέχουν σε διαμαρτυρία δίπλα στο κτίριο του Εθνικού Κογκρέσου. Καθηγητές και νοσηλευτικό προσωπικό διαδήλωσαν την ίδια μέρα ενάντια στην κυβέρνηση, οι πρώτοι απαιτώντας την καταβολή των καθυστερούμενων μισθών τους και οι δεύτεροι ζητώντας μισθολογικές αυξήσεις.

EPA/GUSTAVO AMADOR

εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο
εκπαιδευτικά
νέα από όλο
τον κόσμο

ΡΟΥΜΑΝΙΑ, 7 ΟΚΤΩΒΡΗ

Ρουμάνοι εργάτες διαδηλώνουν έξω από τη Βουλή στο Βουκουρέστι. Χιλιάδες εργαζόμενοι, δημόσιοι υπάλληλοι και δάσκαλοι πραγματοποίησαν πορεία στην πρωτεύουσα απαιτώντας καλύτερους μισθούς εν μέσω ογκούμενης κοινωνικής δυσαρέσκειας περίπου ένα μήνα πριν τις επερχόμενες εκλογές.

REUTERS/Bogdan Cristel (ROMANIA)

ΠΕΡΟΥ, 7 ΟΚΤΩΒΡΗ

Αντικυβερνητική διαδήλωση στη Λίμα την ημέρα της γενικής απεργίας των δασκάλων και διεξαγωγής τεσσάρων περιφερειακών απεργιών. Η επονομαζόμενη «Ημέρα Εθνικής Διαμαρτυρίας» διοργανώθηκε ενάντια στην κυβερνητική οικονομική πολιτική, την αύξηση των τιμών, αλλά και πρόσφατα σκάνδαλα διαφθοράς.

EPA/PAOLO AGUILAR

ΜΕΞΙΚΟ, 8 ΟΚΤΩΒΡΗ

Δάσκαλοι και καθηγητές προσπαθούν να ρίξουν τα προστατευτικά τείχη που έχει αναρτήσει η αστυνομία γύρω από το κτίριο του υπουργείου Εσωτερικών στην Πόλη του Μεξικού διαμαρτυρόμενοι ενάντια στην κυβερνητική εκπαιδευτική πολιτική. Τις ημέρες που ακολούθησαν οι διαδηλωτές άρχισαν να κλείνουν κεντρικές λεωφόρους μέσα και έξω από την Πόλη του Μεξικού και ξέσπασαν συγκρούσεις με την αστυνομία τις οποίες το εκπαιδευτικό σώμα αντιμετώπισε έχοντας τη συμπαράσταση πολλών πολιτών στο πλευρό του.

(AP Photo/Eduardo Verdugo)

ΙΤΑΛΙΑ, 10 ΟΚΤΩΒΡΗ

Ιταλοί αστυνομικοί παρακολουθούν -έτοιμοι να επέμβουν- τη διαμαρτυρία των φοιτητών έξω από το υπουργείο Παιδείας στη Ρώμη. Την ίδια μέρα πραγματοποιήθηκαν φοιτητικές διαδηλώσεις στις μεγαλύτερες πόλεις της χώρας ενάντια στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που προτείνει η κυβέρνηση, η οποία περιλαμβάνει και περικοπές του ποσού του προϋπολογισμού που προορίζεται για την εκπαίδευση.

(AP Photo/Andrew Medichini)

βιβλιο-
παρουσίαση
βιβλιο-
παρουσίαση
βιβλιο-
παρουσίαση
βιβλιο-
παρουσίαση

«Εδώ είναι Μπαλκάνια, δεν είναι παίξε γέλασε», διαβεβαίωνε μερικές δεκαετίες πριν ο έξοχος, τότε, Διονύσης Σαββόπουλος. Σε ένα σύγχρονο βαλκανικό παιχνίδι με ελάχιστα γέλια και πολλές παρεξηγήσεις αναφέρεται στο πέμπτο του μυθιστόρημα ο γνωστός συγγραφέας και κριτικός Δημοσθένης Κούρτοβικ. Με την υπόθεσή του τοποθετημένη στα Βαλκάνια της εποχής μας, το βιβλίο αποτελεί ένα σχόλιο (καλύτερα: μια δέσμη κάποτε συγκλινόντων και άλλοτε αποκλινόντων σχολίων) πάνω σε αυτά που ενώνουν χωρίζοντας και χωρίζουν ενώνοντας τις ιδιότητες ταυτότητες των εθνών και λαών της περιοχής. Η Ιστορία, όχι καθεαυτή, αλλά ιδωμένη μέσα από την έντονα χρωματισμένη υποκειμενική πρόσληψη και «μνήμη» του καθενός από τους ήρωες του μυθιστορήματος, διατηρεί φυσικά τον πρώτο λόγο, επιβεβαιώνοντας τη σκωπτική διαβεβαίωση του Τσώρτσιλ ότι τα Βαλκάνια παράγουν περισσότερη Ιστορία απ' όση μπορούν να καταναλώσουν.

Τα γεγονότα λαμβάνουν χώρα στη φανταστική Τυρίμμεια, μια μικρή βορειοελλαδίτικη πόλη, άλλοτε πολυεθνική μικρογραφία της εθνολογικής σύνθεσης της βαλκανικής χερσονήσου, στην οποία και θα γίνει η απονομή ενός βαλκανικού λογοτεχνικού βραβείου. Η όλη διοργάνωση σπονσονάρεται από έναν επίσης βορειοελλαδίτη οιοπαραγωγό, ενώ τη διεθνή προβολή της έχει αναλάβει ένα γερμανικό κανάλι δια της διακεκριμένης εκπροσώπου του, ονόματι Ούτα Ράουτενμπεργκ.

Στην πόλη αυτή συγκεντρώνονται λοιπόν κάμποσοι Βαλκάνιοι, φίλοι μεταξύ τους οι περισσότεροι, καθότι ενεργά εμπλεκόμενοι στα λογοτεχνικά δρώμενα των χωρών της περιοχής. Πρόκειται για συγγραφείς και κριτικούς από την Αλβανία, τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία, τη Σερβία, την Τουρκία, την Ελλάδα και την ...Ξερεισοπιά, οι οποίοι αναλαμβάνουν, από τη θέση του ο καθένας, να φέρουν σε πέρας ένα φιλόδοξο σχέδιο αποπεριθωριοποίησης της βαλκανικής λογοτεχνίας και τοποθέτησής της σε μια διακριτή θέση του ευρωπαϊκού λογοτεχνικού χάρτη.

Αν και οι συμμετέχοντες έχουν προσέλθει στην πόλη με εξαιρετικά καλή και χαλαρή διάθεση –παρά το φιλόδοξο του πράγματος, οι περισσότεροι έχουν μισοδιαβάσει ή δεν έχουν διαβάσει καθόλου τα περισσότερα από τα διαγωνιζόμενα βιβλία– η βαλ-

Τι ζητούν οι βάρβαροι

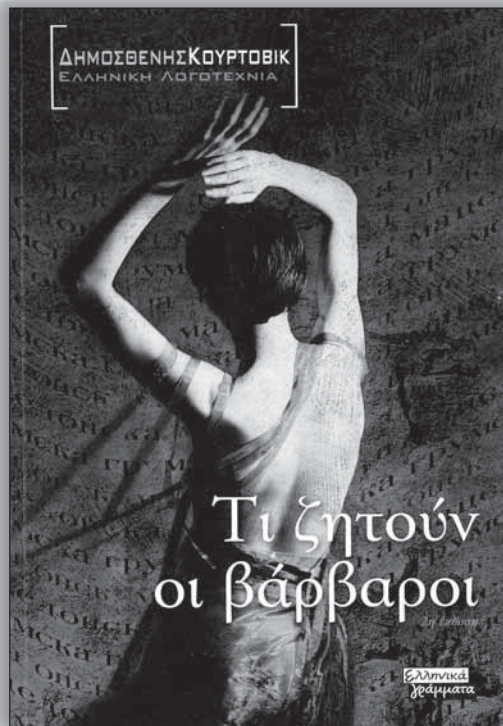
Δημοσθένης Κούρτοβικ

εκδόσεις

«Ελληνικά Γράμματα»

σελ. 312

γράφει ο Νίκος Κουνενής

κανική κακοδαιμονία θα κάνει αισθητή την παρουσία της σε ένα συμπωματικό γεγονός, που όλοι αντιλαμβάνονται ότι μπορεί να τινάξει τα πάντα στον αέρα. Ένα πραγματικό ιστορικό συμβάν, ένας «ματωμένος γάμος» που έλαβε χώρα σε ένα μεθοριακό βαλκανικό χωριό στο μεσοδιάστημα μεταξύ των δυο βαλκανικών πολέμων, με συμμετέχοντες έλληνες, βουλγάρους και σέρβους στρατιωτικούς, αποτελεί το κοινό θέμα των μυθιστορημάτων των υποψηφίων που εκπροσωπούν τις τρεις εμπλεκόμενες στο δραματικό αυτό γεγονός χώρες. Στο κάθε ένα από τα βιβλία οι ρόλοι των «καλών» και των «κακών» διαφέρουν, καθώς η ενοχή για το μακελειό βαρύνει πάντα τους

άλλους, τους μη ομοεθνείς ενός εκάστου συγγραφέα.

Στο ευφυές αυτό εύρημα του Κούρτοβικ βασίζεται η όλη πλοκή του μυθιστορηματος. Αιχμαλωτισμένοι από τα εθνικά στερεότυπά τους οι εκπρόσωποι των τριών χωρών και μαζί τους όλα σχεδόν τα υπόλοιπα μέλη της κριτικής επιτροπής, ως οιοινεί εμπλεκόμενα στη διαχρονική ιστορική και εθνολογική «βαλκανική σαλάτα», θα αφήσουν κατά μέρος τις «αντικειμενικές» αναγνώσεις και θα παθιαστούν υπέρ –ή και κατά– των δεσμεύσεων της επιλεκτικής τους μνήμης. Μιας μνήμης που «δικαιώνεται» κατά περίπτωση μέσα από τις διαφορετικές εστιάσεις του κάθε ενός από τους τρεις συγγραφείς –εκτεταμένα αποσπάσματα των έργων των οποίων παρατίθενται εμβόλιμα στην εξέλιξη της πλοκής– «στρατεύοντας» ή «αποστρατεύοντας» κατά περίπτωση τους παρόντες. Οι τελευταίοι άλλωστε, δεν παύουν να είναι πραγματικοί άνθρωποι του σήμερα, οι οποίοι, πέρα από τις εθνικές τους ταυτότητες, δεσμεύονται και από άλλες προτεραιότητες ή σκοπιμότητες, του έρωτα συμπεριλαμβανομένου. Εν πάση περιπτώσει, και παρά τα όποια «κρατήματα» των συμμετεχόντων, η μπαρουταποθήκη ξανανοίγει εκεί που δεν το περίμενε κανείς, με έντονο το στοιχείο της φαρσικής, κατά Μαρξ, ιστορικής επανάληψης, επί χάρτου αυτή τη φορά. Βαρύ, πολύ βαρύ το σκηνικό για την ευρωπαϊκή Ράουτενμπεργκ, που θα εγκαταλείψει την πόλη πριν από την ανακοίνωση των βραβείων, ακόμα πιο βαρύ για τον οιοπαραγωγό σπόνσορα, που θα πράξει το ίδιο για λόγους σαφώς πιο πεζούς.

Αβάσταχτα διαφορετικοί και ταυτόχρονα εντυπωσιακά όμοιοι οι εκπρόσωποι της κριτικής επιτροπής θα αποποιοθούν τελικά το πικρό ποτήρι μιας επιλογής που θα ανοίξει τον ασκό του Αιόλου. Αντί να διαλέξουν μεταξύ των τριών μυθιστορημάτων –που, παρεμπιπτόντως, κρίνονται αξιολογικά από λογοτεχνικής απόψεως– θα βραβεύσουν το ελαφρύ και ανώδυνο μυθιστόρημα του τούρκου διαγωνιζόμενου. Μέσα από αυτό τον βολικό συμβιβασμό η τάξη θα αποκατασταθεί προσωρινά, μέχρι την επόμενη διασάλυσή της, κάπου αλλού κι αλλιώς.

Το βιβλίο του Κούρτοβικ είναι ένα γοητευτικό, εξαιρετικά σύνθετο μυθιστόρημα, βρήθον εγκιβωτισμών και λοιπών μοντερνι-

στικών τεχνικών, που έχουν δουλευτεί με τον ιδιαίτερο προσωπικό τρόπο του συγγραφέα, διακριτό και στα προηγούμενα έργα του (κυρίως στο προτελευταίο μυθιστόρημά του, τη «Νοσταλγία των δράκων»). Γνώστης της Ιστορίας των Βαλκανίων και της ιδιαιτερότητας των ψυχοσυνθέσεων –ενίοτε δε και ψυχώσεων– των λαών της περιοχής, ο συγγραφέας καταφέρνει να κα-

ταπιαστεί αποτελεσματικά και με ελκυστικό τρόπο με το βαλκανικό πρόβλημα και τις επιδιώξεις του στη σκέψη και τη συνείδηση των λαών της περιοχής. Και το πράττει καταφέροντας αφενός να αποφύγει να υποδυθεί τον ρόλο του ιστορικού, και αφετέρου να μην υπερβεί τα όρια ή να καταχραστεί τις προνομιακές δυνατότητες που εγγενώς χαρακτηρίζουν τις λογοτεχνικές

προσεγγίσεις της ιστορικής πραγματικότητας και των όποιων υποκειμενικών επιδιώξεών τους. Πετυχαίνει έτσι να οικειώσει το κοινό του με την πολυπλοκότητα του σχετικού με τις βαλκανικές διενέξεις και ταυτότητες προβληματισμού, συμβάλλοντας με τον δικό του τρόπο στην ετερογνωσία –και μέσω αυτής την αυτογνωσία– του μη προκατειλημμένου αναγνώστη. ΑΥΓΙΣΤΟΣ 2008

Η *Επίσημη Γνώση* είναι το τέταρτο κατά σειρά βιβλίο του Michael Apple που εκδίδεται στα ελληνικά. Αν και δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά το 1993 στις Η.Π.Α διατηρεί στο ακέραιο την επικαιροτητά του –όπως επισημαίνει και στην εισαγωγή του ο Γιώργος Γρόλλιος– για δύο νομίζουμε λόγους.

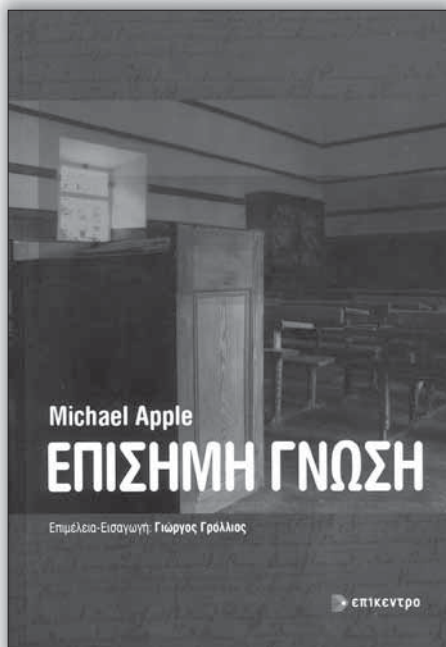
Πρώτον: Το βιβλίο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά σε μια περίοδο που από το κυρίαρχο ιδεολογικό και πολιτικό προσωπικό εξαγγέλθηκε με αλλαζονική βεβαιότητα το «τέλος των ιδεολογιών». Η παρούσα ιστορική συγκυρία επιβεβαιώνει με κραυγαλέο τρόπο την ορθότητα της επιλογής του συγγραφέα, να προσεγγίσει τα διαφιλονικούμενα ζητήματα με όρους σύγκρουσης με την κυρίαρχη ιδεολογία και πολιτική. Δεύτερον και, ίσως, σημαντικότερο: Τα θέματα που απασχολούν το συγγραφέα στο εν λόγω βιβλίο, παραμένουν πολύ επίκαιρα και στις μέρες μας, αφού συνδέονται με το σύνολο των μετασχηματισμών-αναδιαρθρώσεων, που ο σύγχρονος καπιταλισμός απαιτεί και στο πεδίο των εκπαιδευτικών μηχανισμών, για την αναπαραγωγή του.

Πιο συγκεκριμένα, τα ζητήματα που διαπραγματεύεται ο συγγραφέας είναι τα ακόλουθα: Πρώτον, η περίοδος της «συντηρητικής παλινόρθωσης», όπως ο ίδιος την χαρακτηρίζει, κατά την οποία συντελείται η μετάβαση από την εποχή που θεμελιώνεται στο «κοινωνικό-δημοκρατικό σύμφωνο» ανάμεσα στο κεφάλαιο και την εργασία, στην εποχή της νεοφιλελεύθερης-νεοσυντηρητικής ηγεμονίας.

Η μετάβαση αυτή προϋποθέτει την κρίση και υποχώρηση του εργατικού κινήματος και των άλλων κοινωνικών κινήματων, όπως επίσης την ενσωμάτωση μερίδων των υποτελών τάξεων της κοινωνίας στο νεοφιλελεύθερο τύπο ηγεμονίας του κεφαλαίου. Η νεοφιλελεύθερη στρατηγική δεν αντιμετωπίζεται ως μία βουλευσιαρχική επιλογή του κεφαλαίου, αλλά ως η αναγκαία

Michael Apple
Επίσημη γνώση
μτφρ.Μιχάλης Μπατίλας,
εισαγωγή Γιώργος Γρόλλιος
εκδ. ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ, 2008

γράφει ο Δημήτρης Δημητούλης

–από πλευράς του– απάντηση στην κρίση υπερσυσσώρευσης και διευρυμένης αναπαραγωγής, που το ίδιο αντιμετωπίζει. Επίσης δεν είναι ένα μονοσήμαντο σχέδιο αυταρχικής χειραγώγησης των κοινωνικών αντιθέσεων, αλλά ένα καθεστώς –όπως έλεγε ο Γκράμσι– ηγεμονίας θωρακισμένης με καταναγκασμό.

Στο πεδίο της εκπαίδευσης ο νεοφιλε-

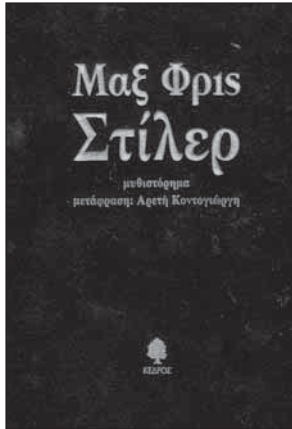
λευθερισμός-νεοσυντηρητισμός αξιοποίησε υφιστάμενες τάσεις και φαινόμενα για να επιβάλει τις επιλογές του. Ο κοινωνικός δημοκρατικός σκοπός της επέκτασης της ισότητας ευκαιριών έχει χάσει ένα μεγάλο μέρος της δυνατότητάς του να κινητοποιεί το λαό. Ο «πανικός» για την πτώση των προτύπων και τον αναλφαθητισμό, ο φόβος της βίας στα σχολεία, διογκώθηκαν και χρησιμοποιήθηκαν από τις κυρίαρχες ομάδες στην πολιτική και την οικονομία, οι οποίες κατάφεραν να οδηγήσουν την αντιπαράθεση για την εκπαίδευση στο δικό τους πεδίο «παράδοσης», της τυποποίησης, της παραγωγικότητας και των βιομηχανικών αναγκών.

Το δεύτερο ζήτημα που απασχολεί το συγγραφέα αφορά στα σχολικά εγχειρίδια, στο θέμα της νομιμοποιημένης γνώσης όπως την αποκαλεί. Τα εγχειρίδια με το περιεχόμενο και τη μορφή τους δηλώνουν ιδιαίτερες κατασκευές της πραγματικότητας, ιδιαίτερους τρόπους συλλογής και οργάνωσης του απέραντου σύμπαντος της πιθανής γνώσης. Ενσαρκώνουν την επιλογή κάποιου, το όραμά του για τη νομιμοποιημένη γνώση και κουλτούρα, όχι βέβαια με τρόπο σχηματικό και μηχανιστικό.

Τέλος, ο Apple καταπιάνεται με το ζήτημα της σχολικής αξιοποίησης των τεχνολογιών, δείχνοντας ότι στις ΗΠΑ αυτή συνδέθηκε με τη δρακόντεια περικοπή των κρατικών δαπανών. Η τελευταία, σε συνδυασμό με την πολεμική εναντίον των σχολείων ως εστιών αναλφαθητισμού, τα οδήγησε στη σύναψη συμφωνιών με επιχειρηματικούς ομίλους, για να προβάλουν καθημερινά δελτία ειδήσεων και διαφημίσεις σε όλους τους μαθητές. Νέες μορφές επιχειρηματικής εμπλοκής και ιδιωτικοποίησης είναι σημαντικές δυνάμεις που δρουν εδώ. Τα σχολεία μετατρέπονται σε προσοδοφόρες αγορές και οι μαθητές πωλούνται ως ακροατήριο στις επιχειρήσεις. ΑΥΓΙΣΤΟΣ 2008

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

Μαξ Φρις «Στίλερ»

μτφρ. Αρ. Κοντογιώργη
εκδόσεις «Κέδρος»
σελ. 496

Ξεχωριστή μορφή της γερμανόφωνης λογοτεχνίας ο Μαξ Φρις (1911-1999) αποτέλεσε, μαζί με τον Φρίντριχ Ντίρενματ, το εμβληματικό δίδυμο της ελβετικής λογοτεχνίας του δεύτερου μισού του εικοστού αιώνα. Το ανά χειράς βιβλίο, μεταφρασμένο για πρώτη φορά στην Ελλάδα, θεωρείται ένα από τα αριστουργήματα της μεταπολεμικής ευρωπαϊκής λογοτεχνίας και μοιράζεται, μαζί με το «Homo Faber», τον τίτλο του σημαντικότερου έργου του συγγραφέα.

Ένας άνδρας, που επιμένει πως ονομάζεται Τζιμ Γουάιτ, συλλαμβάνεται στα ελβετικά σύνορα, κατηγορούμενος ότι είναι ο Ανατόλ Λούντβιχ Στίλερ, γλύπτης και μαχητής των διεθνών ταξιαρχιών στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο. Ο Στίλερ καταζητείται για μια υπόθεση κατασκοπίας με στόχο τη δολοφονία ενός διακεκριμένου προσώπου.

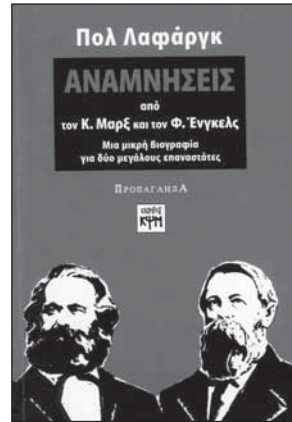
«Δεν είμαι ο Στίλερ», δηλώνει στην πρώτη φράση του μυθιστορήματος ο κατηγορούμενος, ο οποίος απολογείται σε επτά τετράδια («Οι σημειώσεις του Στίλερ στη φυλακή»), τα οποία και αποτελούν το πρώτο και μεγαλύτερο μέρος

του βιβλίου. Οι μαρτυρίες ωστόσο πολλών ανθρώπων που γνώρισαν τον γλύπτη στο παρελθόν διαψεύδουν αυτή τη διαβεβαίωση και επιμένουν για το αντίθετο. Οι συζητήσεις του Γουάιτ με το δεσμοφύλακα Κνόμπελ, που ακούει με πολύ ενδιαφέρον τις αφηγήσεις του κρατουμένου, περιπλέκουν περαιτέρω την έτσι κι αλλιώς μπερδεμένη εικόνα που δημιουργείται στον αναγνώστη σχετικά με την υπόθεση. Οι αναφορές άλλωστε του δεσμώτη στην τυχοδιωκτική ζωή του στην Αμερική και το Μεξικό φαντάζουν μάλλον ύποπτες, αφού περιλαμβάνουν και ένα σημαντικό αριθμό δολοφονιών με δράστη, υποτίθεται, τον ίδιο. Στο ολιγοσέλιδο δεύτερο μέρος («Ο επίλογος του εισαγγελέα»), ο εισαγγελέας που διεκπεραίωσε τη διαδικασία της ανάκρισης αξιολογεί την απολογία του υπόπτου και το υπόλοιπο ανακριτικό υλικό και μέσω μιας σειράς στοχασμών μας διαβεβαιώνει ότι τελικά ο καταζητούμενος Στίλερ «έμεινε στη Λυών και έζησε μόνος».

Ο «Στίλερ» αποτελεί μια επιτομή του αντιφατικού ταξιδιού της υπαρξιακής αναζήτησης ενός ανθρώπου που αφενός επιδιώκει τη δραπετεύση από την πραγματική του ταυτότητα και αφετέρου αναζητεί εναγωνίως την τελευταία, μέσα στο μεταβατικό ιστορικό πλαίσιο του μεταπολεμικού κόσμου. Η αρκούντως αλλοτριωμένη αυτή μορφή υποκειμενικής πρόσληψης της ζωής, ενδεικτική της βαθιάς κρίσης της κεντροευρωπαϊκής πολιτικής και πολιτισμικής ταυτότητας στην περίοδο ανάμεσα στον μεσοπόλεμο και τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, είναι ενδεικτική των προβληματισμών του συγγραφέα, όπως καταγράφηκαν και στα «Ημερολόγια» του.

Πολ Λαφάργκ «Αναμνήσεις από τον Κ. Μαρξ και τον Φ. Ένγκελς»

εκδόσεις ΚΨΜ, σελ. 81

Στο μικρό και αντισυμβατικό αυτό βιογραφικό κείμενο, γραμμένο από τον γάλλο επαναστάτη και γαμπρό του Καρλ Μαρξ, Πολ Λαφάργκ (1842-1911), παρουσιάζονται οι αναμνήσεις του τελευταίου από τη ζωή και το έργο των δυο θεμελιωτών του μαρξισμού, με τους οποίους διατήρησε ιδιαίτερες στενές σχέσεις από τις αρχές της δεκαετίας του 1870 μέχρι και το τέλος της ζωής του καθενός. Το πρώτο μέρος του βιβλίου αναφέρεται στον Καρλ Μαρξ και το δεύτερο στον Φρίντριχ Ένγκελς, αν και αμφότεροι εμφανίζονται και στις δυο ενότητες του έργου.

Μη έχοντας την παραμικρή πρόθεση να συγγράψει ένα συστηματικό βιογραφικό κείμενο και αποφεύγοντας τη στομφώδη εξιστόρηση που χαρακτηρίζει πλήθος ανάλογων έργων, ο Λαφάργκ μας φέρνει σε επαφή με δυο οικείους στον αναγνώστη ανθρώπους, παθιασμένους με το έργο τους, αλλά ταυτόχρονα εξαιρετικά κοινωνικούς και με έντονη την αίσθηση του χιούμορ. Οι αναφορές στις συνθήκες διαμόρφωσης του διανοητικού και πολιτικού έργου των Μαρξ και Ένγκελς εναλλάσσονται με σκηνές της καθημερινής τους ζωής, ενδο-

οικογενειακές, φιλικές και άλλες. Σε εκτεταμένα αποσπάσματα του βιβλίου αναφέρονται τα λογοτεχνικά και εν γένει καλλιτεχνικά γούστα των δυο ανδρών, οι μικρές καθημερινές συνθήξεις τους, τα χόμπι τους, οι τρόποι με τους οποίους εκτονώνονταν ή χαλάρωναν, οι εξαιρετικά στενές και εγκάρδιες σχέσεις τις οποίες ανέπτυξαν με τους οικείους τους, οι εμμονές τους στη «δουλειά μυρμηγκιού», που έπρεπε να εφοδιάσει τα υπό συγγραφή έργα με τη μεγαλύτερη δυνατή βιβλιογραφική υποστήριξη και μια άκρως συστηματική τεκμηρίωση.

Ο ρέπων προς το παιγνιώδες χαρακτήρας του Πολ Λαφάργκ (συγγραφέα, μεταξύ των άλλων, και του πασίγνωστου σκωπτικού δοκιμίου «Το δικαίωμα στην τεμπελιά») του επέτρεψε να γράψει μερικές εξαιρετικά ζωντανές και ελκυστικές σελίδες, στον αντίποδα των μυθοποιητικών-ιεροποιητικών στερεοτύπων, που, μεταφυσικώς τω τρόπω, τοποθετούν τους δυο μεγάλους θεωρητικούς και επαναστάτες στο επίπεδο των υπερανθρώπων, αφυδατώνοντας τον ουσιαστικό κοινωνικό χαρακτήρα του έργου και της ζωής τους και ενισχύοντας τη σχηματική άγνοια και ερμηνεία τους. Ωστόσο, το βιβλίο δεν στερείται εντελώς μιας εξωραϊστικής πρόθεσης, πράγμα που σε ένα βαθμό το αδικεί: το αποτέλεσμα θα ήταν σαφώς καλύτερο αν ο Λαφάργκ δεν είχε την τάση, σπρωγμένος από το θαυμασμό και την αγάπη του για τους δυο άνδρες (ίσως και από τον σεβασμό για τον πεθερό του), να τους αντιμετωπίζει ως ανθρώπους στερούμενους πραγματικά σοβαρών ελαττωμάτων, πράγμα υπαρξιακά αδύνατο ακόμα και για μορφές αυτού του μεγέθους, και, ίσως, περισσότερο γι' αυτές.

Ο πρόλογος του Δ. Γκόβα είναι λιτός, ενδιαφέρων και καταποτιστικός.

Κων/νος Δ. Τζαμιώτης «Η εφεύρεση της σκιάς»

εκδόσεις «Καστανιώτη»
σελ. 328

Γεννημένος το 1970, ο Κωνσταντίνος Τζαμιώτης είναι ένας από τους πλέον ενδιαφέροντες έλληνες πεζογράφους της γενιάς του— και όχι μόνο. Το ανά χείρας μυθιστόρημα είναι το πέμπτο του που εκδίδεται και η υπόθεσή του τοποθετείται χρονικά στην περίοδο της χούντας.

Ο Ισίδωρος Γεωργίου, ανθρωπολόγος και καθηγητής της νοηματικής γλώσσας, παραδίδει ιδιαίτερα μαθήματα στην κόρη ενός μεγαλοπαράγοντα του καθεστώτος, ο οποίος και του προσφέρει μια θέση που τον κάνει γνωστό σε ολόκληρη τη χώρα: ο φιλόδοξος νεαρός αναλαμβάνει το πόστο του εκφωνητή του καθημερινού δελτίου ειδήσεων στη νοηματική γλώσσα και εκ τούτου εμφανίζεται καθημερινά ενώπιον του τηλεοπτικού κοινού. Εξαιρετικά φιλόδοξος και επίμονος στις στοχεύσεις του, ο ήρωας θα θεωρήσει το γεγονός αυτό ως αφητηρία μιας αδιάκοπης ανέλιξης, εγγυημένης, μεταξύ των άλλων, και από το γεγονός ότι ο ίδιος είναι πολιτικά αδιάφορος και συμβιβασμένος με το καθεστώς.

Ξαφνικά, ο ήρωας—φορέας μιας ιδιότυπης προσωπικής φι-

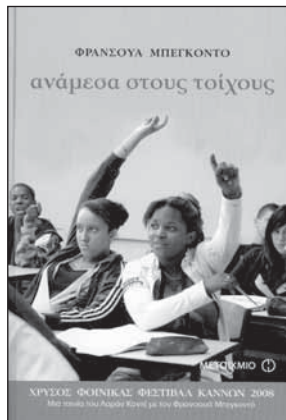
λοσοφίας και ηθικής— αποφασίζει να ανατρέψει την τακτοποιημένη πορεία της ζωής του, αναλαμβάνοντας ένα μεγάλο ρίσκο. Αντί να μεταδίδει τις ειδήσεις όπως του τις παραδίδουν οι συντάκτες του καναλιού, τις παρουσιάζει όπως ο ίδιος θέλει— ή όπως νομίζει ότι είναι στην πραγματικότητα. Την επιλογή του χρωματίζουν η επιμονή αλλά και ο φόβος. Λίγοι καταλαβαίνουν τι ακριβώς λέει ο εκφωνητής της νοηματικής στην τηλεόραση, πολλοί περισσότεροι ωστόσο ενημερώνονται και επιχειρούν να αποκτήσουν επαφή με τον Γεωργίου: εκπρόσωποι αντιστασιακών οργανώσεων, στρατιωτικοί που επιδιώκουν την αλλαγή των συσχετισμών στο εσωτερικό της χούντας και αρκετές άλλες κατηγορίες ενδιαφερομένων. Υποκύπτοντας σε μια ακατανίκητη παρόρμηση ο ήρωας κάνει έρωτα με τη μαθήτριά του, την ανήλικη κόρη του χουντικού «ευεργέτη» του, περιπλέκοντας περισσότερο τα πράγματα.

Ο Τζαμιώτης εστιάζει το ενδιαφέρον του στην άκρως αντιφατική δομή της προσωπικότητας ενός ανθρώπου συμβατικού και ταυτόχρονα ασυνήθιστου, αναζητώντας εντός αυτής τους δεσμούς που κάνουν δυνατή τη συνύπαρξη μιας μακράς σειράς από αλληλοϋπονομευόμενα στοιχεία: άμετρη φιλοδοξία και αποφασιστική αυτοϋπονόμευση, θάρρος, θράσος και δειλία, συμβιβασμός και ανυποταξία, σύγκυση και στοχοπροσήλωση, ορθολογισμός και παρορμητικότητα.

Καλοδουλεμένο μορφικά και γλωσσικά, σκοπίμως ανιγματικό και επαρκώς ατμοσφαιρικό το βιβλίο του Τζαμιώτη είναι, κατά τη γνώμη μου, ένα από τα γοητευτικότερα ελληνικά μυθιστορήματα των τελευταίων χρόνων, θυμίζοντας κάποτε το αφηγηματικό άρωμα των έργων του Ζοζέ Σαραμάγκου.

Στα ατού του βιβλίου ασπροστεθεί το αρκετά ικανοποιητικό δέσιμο του ιστορικού πλαισίου της εποχής με την υποκειμενική υπόσταση και διαδρομή του ήρωα.

Φρανσουά Μπεγκοντό
«Ανάμεσα
στους τοίχους»
μτφρ. Μαρ. Καρατζάνη
εκδ. Μεταίχμιο, σελ. 280

Η καθημερινότητα ενός τριανταπεντάχρονου καθηγητή γαλλικής φιλολογίας ανάμεσα στους τοίχους ενός δημόσιου σχολείου που εδρεύει σε μια σκληρή εργατική συνοικία του Παρισιού αποτελεί το θέμα του ανά χείρας μυθιστορήματος. Στην υπόθεση του βιβλίου βασίστηκε και η ομότιτλη ταινία του Φρανσουά Γκοντάντ—με πρωταγωνιστή τον ίδιο τον συγγραφέα και εκπαιδευτικό— που κέρδισε τον χρυσό φούνικα στο φετινό φεστιβάλ των Καννών.

Αν και εξαιρετικά υπομονετικός και με την καλύτερη διάθεση για ουσιαστική εκπαιδευτική προσφορά, ο καθηγητής Φρανσουά θα βρεθεί ωστόσο αντιμέτωπος με συγκρούσεις ανάμεσα σε διαφορετικές και σε ένα βαθμό ασύμβατες μεταξύ τους κουλτούρες και συμπεριφορές, οι οποίες χρωματίζουν την καθημερινή ζωή του σχολείου, προσδίδοντάς της κάποτε κωμικά και άλλοτε τραγικά χαρακτηριστικά.

βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις

Το μυθιστόρημα παρακολουθεί τον εκπαιδευτικό στη διάρκεια ενός ολόκληρου σχολικού έτους, καθώς αυτός ρίχνεται με ενθουσιασμό στη δουλειά του, βρίσκει τρόπους συνεννόησης και προσέγγισης με τους πιο «δύσκολους» μαθητές του και αναπτύσσει σχέσεις, όχι πάντα εύκολες και αυτές, με τους υπόλοιπους συναδέλφους του.

Ενεργός, μέχρι πρότινος, εκπαιδευτικός σε δημόσιο σχολείο ο συγγραφέας μεταφέρει εδώ με μυθιστορηματικό τρόπο την εμπειρία του από τις εκπαιδευτικές αίθουσες. Η απλή, ρεαλιστική γραφή, η αμεσότητα της αφήγησης, η επαρκής εικονοποιία και ο ευδιάκριτος

αντιτετράδι
της
εκπαίδευσης

βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις
βιβλιο-
προτάσεις

συναισθηματικός τόνος –που αποφεύγει ωστόσο επιτυχώς τον ιδιαίτερα μεγάλο σε παρόμοια εγχειρήματα κίνδυνο διολίσθησης σε μελοδραματικές ευκολίες– αποτελούν τις βασικές αρετές αυτού του ζωντανού και ενδιαφέροντος βιβλίου, που καταφέρει να μας ταξιδέψει επιτυχώς στον μικρόκοσμο του παρισινού συνοικιακού δημόσιου σχολείου. Έναν μικρόκοσμο που αποδεικνύεται εν μέρει οικείος στους Έλληνες εκπαιδευτικούς και μαθητές και εν μέρει αρκετά διαφορετικός από τον αντίστοιχο εγχώριο.

Σέργιος Γκάκας

«Στάχτες»

εκδόσεις «Καστανιώτη»

σελ. 376

Το μυθιστόρημα του Σέργιου Γκάκα επιβεβαιώνει για μια ακόμη φορά την εκτίμηση ότι το αστυνομικό μυθιστόρημα αποτελεί πλέον, διεθνώς αλλά και στη χώρα μας, ιδανικό όχημα για την ανάδειξη των δομικών χαρακτηριστικών της κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας των καιρών μας, πράγμα διόλου ανεξήγητο. Ο ύστερος καπιταλισμός, με την κατάρρευση κάθε διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στην πολιτική διαχείριση και τα οικονομικά συμφέροντα «κορυφής», αποτελεί προνομιακό πεδίο έκφρασης για ένα λογοτεχνικό είδος ειδικευμένο στην αναζήτηση των σκοτεινών αρμών που συνδέουν τα κομμάτια

του ιδιότυπου αυτού συστημικού παζλ.

Τρεις άνθρωποι χάνουν τη ζωή τους εξαιτίας μιας φωτιάς που ξέσπασε στο σπίτι που έμεναν. Η τέταρτη συγκάτοικος, η μεσήλικη ηθοποιός Σόνια Βαρίκα, νοσηλεύεται σε βαριά κατάσταση στο νοσοκομείο. Ισχυρή είναι η υποψία ότι η φωτιά οφειλόταν σε εμπρησμό. Κάποιοι εκπρόσωποι των διωκτικών αρχών απορρίπτουν αυτό το ενδεχόμενο και προσπαθούν να κλείσουν στα γρήγορα το όλο ζήτημα.

Την υπόθεση θα προσπαθήσει να εξηγήσει ένα παράξενο δίδυμο: ο αστυνόμος Χρόνης Χαλκίδης, διαζευγμένος, πατέρας ενός εφήβου και επιρρεπής σε εξαρτησιογόνες ουσίες και ο αλκοολικός δικηγόρος Συμεών Πιερτζοβάνης, ιδιοκτήτης του σπιτιού στο οποίο φιλοξενούνταν τα θύματα. Οι δυο άνδρες, άγνωστοι μέχρι πρότινος μεταξύ τους, είχαν στο παρελθόν συνδεθεί ερωτικά με την άτυχη ηθοποιό.

Οι ήρωες του μυθιστορηματος αφηγούνται εναλλάξ τα γεγονότα, ενώ η ηθοποιός είναι πανταχού παρούσα στο μυθιστόρημα, μέσα από μονολογικά και διαλογικά αποσπάσματα.

Βέβαιο πως η φωτιά οφειλόταν σε εμπρησμό ο Χαλκίδης και ο Πιερτζοβάνης θα αναζητήσουν με κάθε τρόπο τους ενόχους. Θα διασταυρωθούν με πλήθος υπόπτων, συνδεδεμένων μεταξύ τους με σχέσεις αμοιβαίου συμφέροντος: επιχειρηματίες, δικηγόρους, ρασοφόρους, νεοαζιιστές, μπάτσους. Σε όλη την πορεία της έρευνας το παρόν συνδέεται με το παρελθόν μέσα από συνεχείς αναδρομές στην Ιστορία, την πολιτική και την περιπέτεια της Αριστεράς. Αποτέλεσμα της έρευνας η σύνθεση του μωσαϊκού μιας μαζικής συνομωσίας, το πλαίσιο της οποίας ο καθένας από

τους συμμετέχοντες έπαιξε έναν ειδικό ρόλο. Η λύση που θα επιλέξει ο Χαλκίδης ως προς τον τρόπο τιμωρίας των ενόχων θα υλοποιηθεί έξω και πέρα από το πνεύμα και το γράμμα του νόμου, φέρνοντας στο νου κάθαρση της αρχαίας τραγωδίας.

Γνώστης των αφηγηματικών κωδίκων του αστυνομικού μυθιστορήματος και κινούμενος στο πλαίσιο ενός σαφώς κριτικού κοινωνικοπολιτικού προσανατολισμού, ο Σέργιος Γκάκας μας προσφέρει ένα καλοστημένο και γοητευτικό θρίλλερ, με χαρακτηριστικά του τη νουάρ ατμόσφαιρα, τη στέρεα γλώσσα και την προσεκτικά κλιμακούμενη και σκοπίμως στερούμενη «ειδικών εφέ» πλοκή.

Πίτερ Τεμπλ

«Τσακισμένη ακτή»

μτφρ. Αντ. Καλοκύρης

εκδόσεις «Τόπος», σελ.440

Η «Τσακισμένη ακτή» (τιμημένη με το παγκόσμιο βραβείο της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αστυνομικού Μυθιστορηματος 2007) εντάσσεται στο διεθνές ρεύμα του ανθούτσου στις μέρες μας ριζοσπαστικού κοινωνικοπολιτικού αστυνομικού μυθιστορήματος. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του συγγραφέα βρίσκεται εδώ ο εγχώριος ρατσισμός «κορυφής» και «βάσης» και οι ποικίλες πολιτικές και κοινωνικές του συνδηλώσεις. Οι διαχωρι-

στικές γραμμές ανάμεσα στη λευκή πλειοψηφία και τη γηγενή μειοψηφία των Αβορίγιων παραπέμπουν σε ένα άτυπο, κι ωστόσο άκρως ευδιάκριτο, απαρτχάιντ. Οι «γύφτοι», όπως οι περισσότεροι λευκοί αποκαλούν τους Αβορίγιες, θεωρούνται η μόνιμη πηγή των μύριων όσων κακών μαστίζουν τη ζωή της χώρας.

Ο αστυνόμος Τζο Κάσιν κινείται ακριβώς επάνω στο φυλετικό όριο, καθώς είναι μισός λευκός και μισός Αβορίγιος. Το γεγονός αυτό τον καθιστά στόχο της καχυποψίας λευκών και γηγενών.

Η άγρια δολοφονία ενός πλούσιου λευκού στην κωμόπολη στην οποία ζει και εργάζεται ο Κάσιν οξύνει τα ρατσιστικά αισθήματα των κατοίκων, αφού αποδίδεται σε τρεις νεαρούς Αβορίγιες. Παρά το γεγονός ότι οι πολιτικές και αστυνομικές αρχές επιχειρούν να κλείσουν την υπόθεση, ο Κάσιν, πιεζόμενος και από μια λευκή δικηγόρο, αναζητά επιμόνως την αλήθεια. Οι ανώτεροί του τον εξαναγκάζουν σε υποχρεωτική άδεια, στο πλαίσιο της οποίας συνεχίζει άτυπως την έρευνά του, φτάνοντας μέχρι τη Μελβούρνη. Εκεί θα βρεθεί αντιμέτωπος με μια νοσηρή πραγματικότητα, στο πλαίσιο της οποίας το μαύρο χρήμα συναντιέται με την παιδεραστία και η οργανωμένη «φιλανθρωπία» με κάθε είδους εγκληματική δραστηριότητα.

Ατμοσφαιρικό μυθιστόρημα με καταγινωτική δράση, συνεχείς ανατροπές και σαφείς πολιτικές στοχεύσεις, η «Τσακισμένη ακτή» αποτελεί ταυτόχρονα και ένα ταξίδι υπαρκτής αναζήτησης του ήρωα μέσα στα ασφυκτικά κοινωνικά πλαίσια της άκρως συντηρητικής αυστραλιανής επαρχίας.

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

γράφουν οι **Τάσος Λιάμπας**
και **Χρήστος Τουρτούρας**

Ταξική διαφοροποίηση και **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ** αναπαραγωγή στο **Ενιαίο Λύκειο**

Εισαγωγή

Ο εκπαιδευτικός θεσμός αποτελεί ιστορικό διακύβευμα της οικονομικής, πολιτικής και ιδεολογικής πάλης των κοινωνικών τάξεων. Μέσα από τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς που αναπτύσσονται στο εσωτερικό του, το σχολείο συμβάλλει ποικιλότροπα και αντιφατικά στη διευρυμένη αναπαραγωγή των κοινωνικών σχέσεων παραγωγής, επιλέγοντας και τοποθετώντας τους φορείς τους σε ιεραρχημένες ταξικά θέσεις του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας. Είναι πολλαπλά αποδεδειγμένη η πολυμορφία των ανισοτήτων (εγκατάλειψη, υποεπίδοση, χαμηλά ποσοστά εισαγωγής στα ΑΕΙ, παραβατικότητα, κατανομή σε υποβαθμισμένα σχολικά δίκτυα, άνισα διαφοροποιημένες κατευθύνσεις σπουδών, εθνοτικοί και έμφυλοι διαχωρισμοί κ.λπ.) που βαραίνουν την εκπαιδευτική σταδιοδρομία των μαθητών/τριών από τις κατώτερες τάξεις και αποτελούν τα «αποτυπώματα» της επίδρασης των υποβαθμισμένων κοινωνικών, οικονομικών, μορφωτικών συνθηκών, τις οποίες βιώνουν, στις σχολικές πρακτικές (περιεχόμενα, διδασκαλία, εξετάσεις κ.λπ.).

Τις τελευταίες δεκαετίες στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές κοινωνίες, λόγω των οικονομικών μετασχηματισμών, διαπιστώνεται ότι αλλάζει η σχέση των κοινωνικών τάξεων με τον εκπαιδευτικό θεσμό, η οποία εκφράζεται με αύξηση της ζήτησης για εκπαίδευση (Bourdieu, 2002). Για παράδειγμα, κοινωνικοεπαγγελματικές κατηγορίες που παλιότερα αποκλείονταν ή έκαναν μικρή χρήση του σχολείου, τώρα επιζητούν την εξασφάλιση της αναπαραγωγής τους ή της επαγγελματικής τους μεταστροφής μέσα από αυτό, κι άλλες, για να διατηρήσουν την απόστασή τους από τις υπόλοιπες, αυξάνουν τη φοίτησή τους, μ' αποτέλεσμα να καθίσταται «το σχολικό και μορφωτικό κεφάλαιο θεμελιώδες εργαλείο κοινωνικής αναπαραγωγής» (Παναγιωτόπουλος, 2008, σ.37).

Επομένως, για να κατανοήσουμε τη συμβολή του αστικού σχολείου στην κοινωνική αναπαραγωγή, χρειάζεται να προσεγγίσουμε την κοινωνική του λειτουργία,

δηλαδή τα αποτελέσματα των σχολικών του πρακτικών, όπως αποτυπώνονται στα χαρακτηριστικά, στις επιλογές της φοίτησης, καθώς και στην έκβαση της σχολικής σταδιοδρομίας των φορέων των κοινωνικών τάξεων ενός διαφοροποιημένου κοινωνικά μαθητικού πληθυσμού, που προέρχεται από άνισα, ταξικά προσδιορισμένα μορφωτικά και πολιτιστικά περιβάλλοντα (Νούτσος, 1990) και διακρίνεται, αρκετές φορές, από διαφορετική εθνοτική καταγωγή (Fisher, 2006).

Στο συγκεκριμένο ερευνητικό πεδίο, στον ελληνικό χώρο από παλιότερη έρευνα για τα ΑΕΙ, διαπιστώνεται ισχυρή εκπροσώπηση των προνομιούχων στρωμάτων σε σχολές που οδηγούν σε επαγγέλματα οικονομικής ισχύος, κύρους και εξουσίας, ενώ μαζικά είναι η παρουσία των μη προνομιούχων στρωμάτων σε σχολές χωρίς ξεκάθαρο επαγγελματικό προσανατολισμό ή που οδηγούν σε υπαλληλικά επαγγέλματα (Φραγκουδάκη, 1985). Πιο πρόσφατη έρευνα καταλήγει σε ανάλογα συμπεράσματα για τους κοινωνικά προνομιούχους, οι οποίοι ευνοούνται διαχρονικά από τον εκπαιδευτικό θεσμό, φοιτώντας σε υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ και για τους μη

προνομιούχους, που φοιτούν σε σχολές χαμηλής ζήτησης και στα ΤΕΙ (Κάτσικας & Θεριανός, 2008). Εξαιτίας, κυρίως, των εισαγωγικών εξετάσεων και παρά τη διευρυνση της συμμετοχής στην ανώτατη εκπαίδευση, αποδεικνύεται ερευνητικά, ότι διαιωνίζεται η αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων, καθώς και ότι το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των υποψηφίων επηρεάζει καθοριστικά τις επιδόσεις, την πρόσβαση και τις προτιμήσεις τους στην ανώτατη εκπαίδευση (Σιάνου-Κύργιου, 2006). Επίσης, ερευνητικά αποδεικνύεται, ότι οι συγκεκριμένες εξετάσεις αξιολογούν μαζικά και είναι επιλεκτικές, αναπαράγοντας και νομιμοποιώντας τις κοινωνικές ανισότητες (Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη, 1996). Ακόμα, πληθώρα άλλων θεωρητικών αναλύσεων και ερευνών τεκμηριώνουν, ότι οι εξετάσεις για την πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ δεν είναι αξιοκρατικές και αμερόληπτες και συμβάλλουν στην αναπαραγωγή των κοινωνικών ανισοτήτων (Κασσωτάκης, 1992, Κασσωτάκης & Παπαγγέλη-Βουλιουρή, 1995, Κυρίδης, 1996).

Μεθοδολογία

Με σκοπό τη διερεύνηση της αναπαρα-

αντιτετράδι
της
εκπαίδευσης

Πίνακας 1. Κατανομή συχνοτήτων μαθητών/τριών με βάση το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας και την επίδοσή τους στις τάξεις του Ενιαίου Λυκείου

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας*	Βαθμολογίες								
	Α΄ Λυκείου			Β΄ Λυκείου			Γ΄ Λυκείου		
	10-15	16-17	18-20	10-15	16-17	18-20	10-15	16-17	18-20
Ανώτερο	35 (53%)**	15 (22.7%)	16 (24.3%)	23 (67.7%)	6 (17.7%)	5 (14.6%)	19 (59.4%)	8 (25.1%)	5 (15.5%)
Γονείς εκπαιδευτικοί	25 (31.7%)	20 (25.3%)	34 (43%)	11 (33.3%)	10 (30.4%)	12 (36.3%)	12 (34.3%)	11 (31.4%)	12 (34.3%)
Μεσαίο	271 (63.9%)	81 (19.1%)	72 (17%)	148 (64.8%)	37 (16.3%)	43 (18.9%)	132 (60.2%)	47 (21.5%)	40 (18.3%)
Κατώτερο	152 (75.5%)	30 (15%)	19 (9.5%)	78 (83%)	8 (8.5%)	8 (8.5%)	71 (76.4%)	15 (16.2%)	7 (7.4%)
Γονείς άνεργοι	7 (87.5%)	—	— (12.5%)	2 (100%)	—	—	2 (100%)	—	—

* Ανώτερα θεωρούμε τα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, καθώς και τα ανώτατα διοικητικά στελέχη (καθηγητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, γιατρούς, δικηγόρους, μεγαλοεπιχειρηματίες, πολιτικούς και μηχανολόγους μηχανικούς, διευθυντές τραπεζών, δικαστικούς κ.λ.π.). Στην κατηγορία των εκπαιδευτικών κατατάσσονται όλες οι οικογένειες όπου, έστω ο ένας γονιός είναι εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα μεσαία κατατάσσονται τα μεσαία διοικητικά στελέχη, οι τεχνολόγοι, οι δοθητοί επιστημονικών επαγγελμάτων (δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, τα παραϊατρικά επαγγέλματα, οι προγραμματιστές, σχεδιαστές, αισθητικοί, αστυνομικοί, βρεφονηπιοκόμοι κ.λ.π.), οι έμποροι, οι βιοτέχνες και οι μικροεπιχειρηματίες. Στα κατώτερα οι κατώτεροι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι τεχνίτες και οι ειδικευμένοι εργάτες, οι επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών (σερβιτόροι, κηπουροί, καθαρίστριες, μάγειροι, φύλακες, ασκούμενες νοσοκόμες κ.λ.π.), οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι και οι αλιείς, οι ανειδίκευτοι εργάτες και οι οικοδόμοι. Τέλος, στην κατηγορία των ανέργων συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες που ασχολούνται με τα οικιακά, οι άνεργοι/ες και τα λοιπά επαγγέλματα (φοιτητές/τριες κ.ά.).

** Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

γωγικής λειτουργίας του Λυκείου, στην παρούσα έρευνα εξετάζονται οι διαφοροποιήσεις στη σταδιοδρομία, στην έκβαση των σπουδών και στην πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ των μαθητών/τριών του Ενιαίου Λυκείου. Συγκεκριμένα, αναλύονται οι βασικές κοινωνικοοικονομικές και συμβολικές διαφορές μεταξύ των μαθητών/τριών της Α΄ και Γ΄ λυκείου, όπως: κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας (ΚΟΕ), επάγγελμα πατέρα/ μητέρας, μορφωτικό επίπεδο οικογένειας, εθνοτική καταγωγή, σε σχέση με τις επιδόσεις τους, με την παρακολούθηση ή μη εξωσχολικής υποστήριξης (φροντιστήριο, ιδιαίτερα μαθήματα) και διδακτικής στήριξης, καθώς και με την πρόσβαση τους ή μη σε σχολές/τμήματα των ΑΕΙ/ΤΕΙ.

Για τον καθορισμό του ΚΟΕ της οικογένειας αξιοποιήθηκε το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας, που δηλώθηκε από τους/τις μαθητές στα ερωτηματολόγια με λεπτομερείς περιγραφές, για να αποφευχθούν ασάφειες ή παρανοήσεις, αφού με βάση την ταξική ανάλυση, το επάγγελμα δεν είναι ένας απλός δείκτης, που φανερώνει π.χ. οικονομική δυνατότητα, κύρος κλπ. (Μυλωνάς, 1991). Αντίθετα, είναι πολυδιάστατος, προσδιορίζει τόσο τη θέση των φορέων/ανθρώπων στη δομή της καπιταλιστικής διαδικασίας παραγωγής –και άρα, την αμοιβή, τη διαχείριση μέσω πα-

ραγωγής, τις συνθήκες εργασίας κλπ– όσο και το πλέγμα των σχέσεων που ο φορέας της θέσης αναπτύσσει με τις δομές (κράτος, υπηρεσίες κλπ) και το οποίο υπαγορεύει τρόπους ζωής, διαθέσεις, νοσηριότητες, πρακτικές, μορφωτικό επίπεδο κλπ (Αλεξίου, 2002). Επομένως, μεταξύ άλλων έχει σημασία, κατά τον προσδιορισμό της κοινωνικής τάξης των ανθρώπων που κατέχουν παρόμοιες θέσεις στην παραγωγική διαδικασία, το τι «κάνουν» στις ζωές τους οι αντικειμενικές δομές στις οποίες αυτοί ενεργούν (Γουντ, 1998).

Έτσι, για τον καλύτερο καθορισμό της κοινωνικής θέσης των μαθητών/τριών, αξιοποιήθηκαν οι σπουδές του πατέρα και της μητέρας, που δηλώθηκαν στο ερωτηματολόγιο, όπως και η εθνοτική τους καταγωγή. Επίσης, από το ερωτηματολόγιο αξιοποιήθηκαν τα στοιχεία που δηλώθηκαν για την παρακολούθηση εξωσχολικής υποστήριξης και διδακτικής στήριξης, ενώ τα στοιχεία για τις επιδόσεις και την πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ αντλήθηκαν από τα μητρώα των Λυκείων κατά τη β΄ φάση διεξαγωγής της έρευνας και μετά το πέρας των εισαγωγικών εξετάσεων.

Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε μαθητές/τριες της Α΄ και της Γ΄ τάξης 20 Ενιαίων Λυκείων, κατάλληλα στρωματοποιημένων στις δύο Διευθύνσεις Δευτερο-

βάθμιας Εκπαίδευσης του Ν. Θεσσαλονίκης, ώστε να διαφυλαχθεί η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος και η γενίκευση των αποτελεσμάτων. Η επιλογή των τμημάτων σε κάθε σχολείο έγινε τυχαία με κλήρωση και σε συνεννόηση με τους Διευθυντές, ενώ τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν επί τόπου από τους μαθητές/τριες, με την ταυτόχρονη παρουσία του ερευνητή, κατοχυρώνοντας τη συνολική και ορθή συμπλήρωσή τους και εξασφαλίζοντας τη μεγαλύτερη δυνατή αξιοπιστία και εγκυρότητα. Τηρήθηκε αυστηρά η ίδια διαδικασία σε όλα τα σχολεία που πήραν μέρος στην έρευνα, με σκοπό την αξιοπιστία και την αποφυγή συστηματικών λαθών κατά τη συλλογή των δεδομένων, ικανών να αλλοιώσουν τα τελικά αποτελέσματα. Στη συνέχεια, τα ερωτηματολόγια συγκεντρώνονταν και ελέγχονταν επί τόπου από τον ερευνητή, ως προς την πληρότητα συμπλήρωσης των ερωτήσεων τους. Όπου διαπιστωνόταν κάποια ασάφεια, δίνονταν περαιτέρω διευκρινίσεις, ώστε να διαφυλαχθεί η ορθότητα των απαντήσεων και, κατ' επέκταση, η εγκυρότητα της διαδικασίας. Συμπληρώθηκαν συνολικά 851 ερωτηματολόγια από 436 μαθητές/τριες της Α΄ και 415 της Γ΄ Λυκείου. Τα 375 ήταν αγόρια και τα 476 κορίτσια, ενώ οι 87 ήταν παλιννοστούντες/αλ-

Πίνακας 2. Κατανομή συχνοτήτων μαθητών/τριών με βάση το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας και την επίδοσή τους στις τάξεις του Ενιαίου Λυκείου

μορφωτικό επίπεδο οικογένειας	Βαθμολογίες								
	Α' Λυκείου			Β' Λυκείου			Γ' Λυκείου		
	10-15	16-17	18-20	10-15	16-17	18-20	10-15	16-17	18-20
Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό-Γυμνάσιο)	76 (74.5%)*	19 (18.7%)	7 (6.8%)	36 (75%)	8 (16.7%)	4 (8.3%)	29 (61.8%)	12 (25.5%)	6 (12.7%)
Μη υποχρεωτική Β/θμια (Λύκειο)	228 (69.3%)	60 (18.2%)	43 (12.5%)	111 (71.1%)	23 (14.7%)	22 (14.2%)	102 (68.5%)	26 (17.5%)	21 (14%)
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.)	182 (53.5%)	67 (19.5%)	92 (27%)	113 (61.1%)	30 (16.2%)	42 (22.7%)	103 (56.3%)	43 (23.5%)	37 (20.2%)

*Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε μορφωτικού επιπέδου.

λοδαποί και οι 764 γηγενείς. Κατά τη δεύτερη φάση της έρευνας, μετά από νέα επίσκεψη στα παραπάνω σχολεία, καταγράφηκαν από τα επίσημα αρχεία τους οι τελικές βαθμολογίες στις τρεις τάξεις του Λυκείου, το απολυτήριο Γυμνασίου και οι τριτοβάθμιες σχολές πρόσβασης μετά τη διεξαγωγή των εισαγωγικών εξετάσεων, των μαθητών/τριών των τμημάτων που είχαν λάβει μέρος στην αρχική φάση της έρευνας.

Η επεξεργασία και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έγινε με το SPSS (Πρόγραμμα Στατιστικής Ανάλυσης των Κοινωνικών Ερευνών). Τηρήθηκαν όλες οι προϋποθέσεις στα επιμέρους στατιστικά κριτήρια ανάλυσης που επιλέχθηκαν για τον έλεγχο των στατιστικών υποθέσεων (μέγεθος δειγμάτων, κανονικότητα ή όχι στις κατανομές των τιμών, ομοιογένεια και ισότητα διακυμάνσεων, είδος μεταβλητών κ.λπ.). Τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν ήταν, τόσο της Περιγραφικής (frequencies, crosstabs) όσο και της Επαγωγικής Στατιστικής (χ^2 συσχετίσεις, t-test και one-way ANOVA παραμετρικά κριτήρια σύγκρισης διαφορών στους μέσους όρους, καθώς και τα μη παραμετρικά αντίστοιχά τους Mann-Whitney και Kruskal-Wallis).

Αξίζει, ακόμη, να πούμε πως, όσα περιγράφηκαν στην ενότητα αυτή, αφορούν ένα μόνο μέρος μιας ευρύτερης έρευνας, που διεξήχθη κατά τον ίδιο τρόπο και σε ισάριθμα ΤΕΕ (Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια) των αντίστοιχων περιοχών, καθώς και στα δύο Διαπολιτισμικά Λύκεια της πόλης. Ωστόσο, στο παρόν άρθρο περιοριζόμαστε στην παράθεση των αποτελεσμάτων που αφορούν μόνον τα Ενιαία Λύκεια.

Αποτελέσματα έρευνας

• Κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό

επίπεδο οικογένειας και επίδοση μαθητή/τριας

• Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας και επίδοση

Από την εξέταση των μεταβλητών «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο» και «επίδοση» προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις επιδόσεις, που σημειώνουν κατά τη φοίτησή τους στις τάξεις του λυκείου, το σύνολο των μαθητών/τριών του δείγματος (Α', Γ' λυκείου) σε σχέση με το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειάς τους. Οι αντίστοιχες τιμές της Kruskal-Wallis ανάλυσης είναι:

$\chi^2(5)=66.916, p=0.0005<0.05$ για την Α',
 $\chi^2(5)=30.158, p=0.0005<0.05$ για τη Β' και
 $\chi^2(5)=29.465, p=0.0005<0.05$ για τη Γ'.

Διαπιστώνεται, ότι το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας των μαθητών/τριών αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης των επιδόσεών τους. Προηγούνται οι μαθητές/τριες από οικογένειες ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου και από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς¹ και ακολουθούν όσοι προέρχονται από οικογένειες μεσαίου και κατώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Είναι σημαντικό, ότι οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς προηγούνται στις επιδόσεις σ' όλες τις τάξεις του λυκείου, ακόμη και εκείνων των μαθητών/τριών από οικογένειες ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (βλ. πίν. 1).

Επίσης, παρόμοια αποτελέσματα προκύπτουν κι όταν εξεταστούν χωριστά το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας σε σχέση με τις επιδόσεις των παιδιών τους. Συγκεκριμένα, από τη σχετική Kruskal-Wallis ανάλυση προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις, που σημειώνουν κατά τη φοίτησή τους στο λύκειο συνολικά όλοι οι μαθητές/τριες (Α', Γ' λυκείου), σε σχέση με το επάγγελμα του

πατέρα τους. Ειδικότερα, για το σύνολο των μαθητών του δείγματος, με τιμές: $\chi^2(4)=37.536, p=0.0005<0.05$ για την Α' τάξη, $\chi^2(4)=20.828, p=0.0005<0.05$ για τη Β' τάξη και $\chi^2(4)=23.598, p=0.0005<0.05$ για τη Γ'.

Διαπιστώνεται, γενικά, ότι όσοι προέρχονται από οικογένειες με πατέρα εκπαιδευτικό προηγούνται στις επιδόσεις όλων των άλλων, ακολουθούν οι μαθητές/τριες με πατέρες που ασκούν κατά σειρά: ανώτερα, μεσαία και κατώτερα επαγγέλματα.

Επίσης, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις, που σημειώνουν κατά τη φοίτησή τους στο λύκειο συνολικά όλοι οι μαθητές/τριες (Α', Γ' λυκείου), σε σχέση με το επάγγελμα της μητέρας. Ειδικότερα, για το σύνολο των μαθητών/τριών του δείγματος, με τιμές:

$\chi^2(4)=46.818, p=0.0005<0.05$ για την Α',
 $\chi^2(4)=17.141, p=0.002<0.05$ για τη Β' και
 $\chi^2(4)=15.902, p=0.003<0.05$ για τη Γ'.

Διαπιστώνεται ότι οι μαθητές/τριες από οικογένειες με μητέρα εκπαιδευτικό προηγούνται στις επιδόσεις όλων των υπολοίπων, ακολουθούν οι μαθητές/τριες που οι μητέρες τους ασκούν κατά σειρά: μεσαία επαγγέλματα, οικιακά, ανώτερα και κατώτερα επαγγέλματα.

Μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και επίδοση

Από την εξέταση των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο» και «επίδοση» με την ανάλυση Kruskal-Wallis προέκυψαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις που σημειώνουν κατά τη φοίτησή τους όλοι οι μαθητές/τριες του δείγματος σε σχέση με το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους, με τιμές: $\chi^2(2)=40.256, p=0.0005<0.05$ στην Α', $\chi^2(2)=7.986, p=0.018<0.05$ στη Β' και οριακά στη Γ' τάξη με τιμή $\chi^2(2)=6.066, p=0.048<0.05$.

συνεργασίες /σεπίδες διαπόγου
 συνεργασίες /σεπίδες διαπόγου
 συνεργασίες /σεπίδες διαπόγου
 συνεργασίες /σεπίδες διαπόγου
 συνεργασίες /σεπίδες διαπόγου

Διαπιστώνεται, ότι πάντα προηγούνται στις επιδόσεις οι μαθητές/τριες που προέρχονται από οικογένειες ανώτερου μορφωτικού επιπέδου (βλ. πίν. 2).

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και μορφωτικό επίπεδο

Από την εξέταση με χ^2 ανάλυση των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο οικογένειας» και «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας», για τους γηγενείς μαθητές/τριες, προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους ($\chi^2(8) = 221.906, p = 0.0005 < 0.05$). Υπάρχει, με άλλα λόγια, αντιστοίχιση μεταξύ του επιπέδου μόρφωσης των γονέων των γηγενών μαθητών/τριών και των επαγγελματιών που ασκούν στην αγορά εργασίας. Κάτι ανάλογο δεν ισχύει για τους γονείς των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών/τριών.

• **Εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη και επίδοση**

• **Εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη συνολικά και επίδοση**

Από την εξέταση των μεταβλητών «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» και «επίδοση» με ανάλυση Kruskal-Wallis, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις, με τιμές: ($\chi^2(3)=8.562, p=0.036<0.05$ για την Α' και $\chi^2(3)=44.971, p = 0.0005<0.05$ για τη Γ').

Η τάση γενικά δείχνει ότι, μεταξύ των μαθητών/τριών της Α' προηγούνται στις επιδόσεις όσοι/ες παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη', μετά ακολουθούν όσοι παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα', στη συνέχεια όσοι παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα μαθήματα και διδακτική στήριξη' και τελευταίοι είναι εκείνοι που 'δεν παρακολουθούν τίποτα'. Ωστόσο, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές τιμές μόνο μεταξύ εκείνων που παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη' και όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα', υπέρ των πρώτων. Τέλος, όσον αφορά τους/τις μαθητές/τριες της Γ' λυκείου, προηγούνται όσοι παρακολουθούν 'φροντιστήρια/ιδιαίτερα και διδακτική στήριξη', ακολουθούν όσοι παρακολουθούν 'φροντιστήρια/ιδιαίτερα', στη συνέχεια όσοι παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη' και στο τέλος όσοι 'δεν παρακολουθούν τίποτα'.

Με το χωρισμό των μαθητών/τριών σε δύο ομάδες, ανάλογα με την εθνική τους καταγωγή (γγενείς – παλιννοστούντες/αλλοδαποί) από την εξέταση των μεταβλητών «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» και «επίδοση» με ανάλυση

Kruskal-Wallis, προκύπτουν: α) Για τους γηγενείς μαθητές της Α' λυκείου δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Αντίθετα, για τους γηγενείς της Γ' προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους σ' όλες τις τάξεις του λυκείου, με τιμή: ($\chi^2(3) = 43.688, p = 0.0005 < 0.05$ για τη Γ')

Συγκεκριμένα, μεταξύ των γηγενών μαθητών/τριών της Γ' λυκείου, φαίνεται ότι υπερέχουν στατιστικά σημαντικά στις επιδόσεις όσοι/ες παρακολουθούν όλα τα είδη εξωσχολικής υποστήριξης και διδακτική στήριξη -δηλαδή φροντιστήριο, ιδιαίτερα μαθήματα και διδακτική στήριξη- έναντι όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα'. Επίσης, όσοι παρακολουθούν όλα τα είδη εξωσχολικής υποστήριξης και διδακτική στήριξη έναντι εκείνων που παρακολουθούν μόνο 'φροντιστήρια ή ιδιαίτερα'.

Γενικά, οι επιδόσεις όσων γηγενών παρακολουθούν 'φροντιστήρια/ιδιαίτερα και διδακτική στήριξη' είναι οι υψηλότερες, ακολουθούν όσοι/ες 'παρακολουθούν φροντιστήριο/ιδιαίτερα', ενώ έπονται όσοι/ες παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη' και τελευταίοι όσοι 'δεν παρακολουθούν τίποτα'.

β) Για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς μαθητές/τριες της Α' λυκείου, από την εξέταση με Kruskal-Wallis ανάλυση των μεταβλητών «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» και «επίδοση», δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους. Για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς της Γ' λυκείου, η εξέταση των παραπάνω μεταβλητών με one-way ANOVA² δε δίνει καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά σε σχέση με τις επιδόσεις τους.

Σύμφωνα με τη Mann-Witney ανάλυση οι μαθητές/τριες που εισάγονται, σε σχέση με όσους/ες δεν εισάγονται, στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, έχουν μια σταθερά επιτυχημένη σταδιοδρομία με καλύτερες επιδόσεις και στις τρεις τάξεις του λυκείου σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο, με τιμές: ($U_1=2248, p=0.0005<0.05$ για την Α', $U_2=2121, p=0.0005<0.05$ για τη Β', $U_3=2144, p=0.0005<0.05$ για τη Γ'). Επιπλέον, όσοι/ες εισάγονται στις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ,³ διατηρούν σε υψηλά επίπεδα (50-60%) τις άριστες βαθμολογίες (18-20) και στις τρεις τάξεις του λυκείου.

Εξωσχολική υποστήριξη και επίδοση

Από την εξέταση των μεταβλητών «εξω-

σχολική υποστήριξη» και «επίδοση» με την ανάλυση Kruskal-Wallis, δεν προκύπτουν για τους μαθητές της Α' λυκείου στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους σε σχέση με το αν παρακολουθούν ή όχι κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης. Αντίθετα, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές για τους μαθητές της Γ' τάξης, με τιμή: ($\chi^2(3)=38.13, p = 0.0005 < 0.05$).

Προηγούνται στις επιδόσεις όσοι/ες παρακολουθούν 'φροντιστήριο και ιδιαίτερα', ακολουθούν όσοι/ες παρακολουθούν 'φροντιστήριο', μετά εκείνοι/ες που παρακολουθούν 'ιδιαίτερα μαθήματα' και τελευταίοι βρίσκονται εκείνοι/ες που 'δεν παρακολουθούν τίποτα'.

Από την εξέταση των παραπάνω μεταβλητών με βάση την εθνική καταγωγή των μαθητών/τριών: α) Για τους γηγενείς μαθητές/τριες της Α' λυκείου δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους, ενώ για εκείνους της Γ' λυκείου, προκύπτουν σημαντικές διαφορές, με τιμή: ($\chi^2(3) = 35.581, p = 0.0005 < 0.05$). Φαίνεται, ότι προηγούνται στις επιδόσεις αυτοί που κάνουν μαζί 'φροντιστήριο και ιδιαίτερα', μετά ακολουθούν όσοι παρακολουθούν 'φροντιστήριο' και έπειτα όσοι κάνουν 'ιδιαίτερα μαθήματα', ενώ τελευταίοι βρίσκονται όσοι 'δεν παρακολουθούν τίποτα' β) Για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς μαθητές/τριες της Α' λυκείου, από την εξέταση των μεταβλητών με ανάλυση Kruskal-Wallis, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές. Με ανάλυση one-way ANOVA, δεν προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ούτε μεταξύ των παλιννοστούντων/αλλοδαπών της Γ' τάξης, σε σχέση με το είδος εξωσχολικής υποστήριξης που παρακολουθούν.

Διδακτική στήριξη και επίδοση

Από την εξέταση, με Mann-Witney ανάλυση, των μεταβλητών «διδακτική στήριξη» και «επίδοση», τόσο για τους μαθητές/τριες της Α' όσο και για εκείνους/ες της Γ' λυκείου, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους και στις δύο τάξεις, μεταξύ όσων 'δεν παρακολουθούν διδακτική στήριξη' και όσων 'παρακολουθούν διδακτική στήριξη', υπέρ των τελευταίων, με τιμές: ($U_1=17208, p = 0.034 < 0.05$ για την Α' και $U_3= 6318, p = 0.027 < 0.05$ για τη Γ').

Εξετάζοντας τις παραπάνω μεταβλητές με βάση την εθνική καταγωγή των μαθητών, διαπιστώνουμε ότι: α) Για τους γηγεν-

συνεργασίες /σελίδες διαλόγου
συνεργασίες /σελίδες διαλόγου
συνεργασίες /σελίδες διαλόγου
συνεργασίες /σελίδες διαλόγου

Πίνακας 3. Κατανομή συχνότητων μαθητών/τριών με βάση το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας και το είδος της εξωσχολικής υποστήριξης που παρακολουθούν

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας*	Εξωσχολική υποστήριξη			
	Φροντιστήριο	Ιδιαίτερα	Φροντιστήριο και ιδιαίτερα	Δεν παρακολουθούν τίποτα
Ανώτερο	30 (40%)**	14 (18.7%)	8 (10.7%)	23 (30.6%)
Γονείς εκπαιδευτικοί	37 (41.6%)	19 (21.3%)	10 (11.3%)	23 (25.8%)
Μεσαίο	203 (44.8%)	72 (15.9%)	29 (6.4%)	149 (32.9%)
Κατώτερο	88 (39.5%)	25 (11.2%)	10 (4.5%)	100 (44.8%)
Γονείς άνεργοι	2 (22.2%)	2 (22.2%)	— / —	5 (55.6%)

* Ανώτερα θεωρούμε τα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, καθώς και τα ανώτατα διοικητικά στελέχη (καθηγητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, γιατρούς, δικηγόρους, μεγαλοεπιχειρηματίες, πολιτικούς και μηχανολόγους μηχανικούς, διευθυντές τραπεζών, δικαστικούς κ.λπ.). Στην κατηγορία των εκπαιδευτικών κατατάσσονται όλες οι οικογένειες όπου, έστω ο ένας γονιός είναι εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα μεσαία κατατάσσονται τα μεσαία διοικητικά στελέχη, οι τεχνολόγοι, οι βοηθοί επιστημονικών επαγγελμάτων (δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, τα παραϊατρικά επαγγέλματα, οι προγραμματιστές, σχεδιαστές, αισθητικοί, αστυνομικοί, βρεφονηπιοκόμοι κ.λπ.), οι έμποροι, οι βιοτέχνες και οι μικροεπιχειρηματίες. Στα κατώτερα οι κατώτεροι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι τεχνίτες και οι ειδικευμένοι εργάτες, οι επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών (σερβιτόροι, κηπουροί, καθαρίστριες, μάγειροι, φύλακες, ασκούμενες νοσοκόμες κ.λπ.), οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι και οι αλιείς, οι ανειδίκευτοι εργάτες και οι οικοδόμοι. Τέλος, στην κατηγορία των ανέργων συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες που ασχολούνται με τα οικιακά, οι άνεργοι/ες και τα λοιπά επαγγέλματα (φοιτητές/τριες κ.ά.).

** Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

νείς μαθητές/τριες, τόσο της Α' όσο και της Γ' λυκείου, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις τους και στις δύο τάξεις, υπέρ εκείνων που 'παρακολουθούν διδακτική στήριξη', έναντι όσων 'δεν παρακολουθούν', με τιμές: ($U_1=14104$, $p=0.037<0.05$, και $U_3=3343$, $p=0.004<0.05$). β) Για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς, τόσο της Α' (Mann-Whitney ανάλυση) όσο και της Γ' λυκείου (t-test ανάλυση), δεν προκύπτει καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά στις επιδόσεις τους.

Συνεπώς, δεν έχει καμία θετική συνεισφορά στην επίδοση των παλιννοστούντων/αλλοδαπών η παρακολούθηση 'διδακτικής στήριξης' από μέρους τους, αντίθετως η παρακολούθησή της επηρεάζει θετικά την επίδοση των γηγενών συμμαθητών/τριών τους.

• Κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο οικογένειας - εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη

• Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας - εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη συνολικά

Για το σύνολο των μαθητών (Α', Γ' λυκείου), προκύπτει μεταξύ των μεταβλητών «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας» και «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» στατιστικά σημαντική σχέση, με τιμή της αντίστοιχης χ^2 ανάλυσης: ($\chi^2(15)=34174$, $p=0.003<0.05$). Διαπιστώνεται, ότι στο απόλυτα ανώτερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (όπου και οι δύο γονείς των μαθητών/τριών ασκούν επαγγέλματα

ανώτερων κατηγοριών) 'δεν παρακολουθούν τίποτα' ο 1/8 ή το 12.5% των μαθητών/τριών, παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα' ο 6/8 ή το 75%, 'διδακτική στήριξη' ο 1/8 ή το 12.5%, ενώ κανείς δεν παρακολουθεί μαζί 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη'. Στο μεικτό ανώτερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (όπου ο ένας από τους δύο γονείς των μαθητών/τριών ασκεί επάγγελμα ανώτερης κατηγορίας), 'δεν παρακολουθούν τίποτα' το 17.9% των μαθητών, παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα' το 56.7%, 'διδακτική στήριξη' το 13.4%, 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη' το 11.9%. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς, 'δεν παρακολουθούν τίποτα' σε ποσοστό 11.2%, παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα' σε ποσοστό 65.2%, 'διδακτική στήριξη' σε ποσοστό 14.6%, 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη' σε ποσοστό 9%. Από τους μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, το 16.8% 'δεν παρακολουθούν τίποτα', το 57.6% παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα', το 16.1% 'διδακτική στήριξη' και το 9.5% 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη'. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες κατώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, 'δεν παρακολουθούν τίποτα' σε ποσοστό 22.9%, παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα σε ποσοστό 48%', 'διδακτική στήριξη' σε ποσοστό 21.5% και 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη'

σε ποσοστό 7.6%. Από τους μαθητές/τριες από οικογένειες με άνεργους/οικιακά 'δεν παρακολουθούν τίποτα' οι 3/9 ή το 33.3%, κανένας δεν παρακολουθεί 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα', διδακτική στήριξη οι 2/9 ή το 22.2%, 'φροντιστήριο/ιδιαιτέρα και διδακτική στήριξη' οι 4/9 ή το 44.4%.

Συνεπώς, οι μαθητές/τριες από οικογένειες χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, αρκετά συχνά 'δεν παρακολουθούν' κανένα είδος 'εξωσχολικής υποστήριξης και διδακτική στήριξη', ενώ αρκετά συχνά προτιμούν μόνο 'διδακτική στήριξη'. Σε αντίθεση με τους/τις μαθητές/τριες από οικογένειες ανώτερου και μεσαίου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (μαζί με όσους/ες έχουν γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς), που υπερ-επενδύουν σε κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης (περισσότερο σε φροντιστήριο/ιδιαιτέρα μαθήματα).

• Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας και εξωσχολική υποστήριξη

Από την εξέταση για το σύνολο των μαθητών (Α', Γ' λυκείου) των μεταβλητών «ΚΟΕ οικογένειας» και «εξωσχολική υποστήριξη» προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή της αντίστοιχης χ^2 ανάλυσης: ($\chi^2(15)=27,517$, $p=0,026<0,05$). Διαπιστώνεται αρκετά συχνή (37.5% – 44.8%) παρακολούθηση 'φροντιστηρίου' από το σύνολο των μαθητών/τριών που προέρχονται από οικογένειες των περισσότερων κοινωνικοοικονομικών επιπέδων, εκτός εκείνων από οικογένειες με γονείς άνεργους/οικιακά. Ακόμη, διαπιστώνεται λιγότερο συχνή παρακολούθηση 'ιδιαιτερων μαθημάτων' (15.9%-21.3%) από μαθητές/τριες οικογενειών ανώτερου και μεσαίου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, καθώς και από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς. Ακόμη πιο χαμηλά, ωστόσο αξιοσημείωτα, είναι τα ποσοστά παρακολούθησης μαζί 'φροντιστηρίου και ιδιαίτερων μαθημάτων' (9%-12%) των μαθητών/τριών από οικογένειες ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, όπως κι εκείνων από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς. Επίσης, οι αμέσως παραπάνω μαθητές/τριες συχνά (25%-33%) 'δεν παρακολουθούν' οποιοδήποτε είδος εξωσχολικής υποστήριξης. Σ' αντίθεση με τους/τις μαθητές/τριες από οικογένειες χαμηλότερου ΚΟΕ, καθώς και με εκείνους με πατέρες άνεργους (ή μητέρες που ασχολούνται με οικιακά), οι οποίοι πολώνονται από τη μια στο να μην παρακολουθούν τίποτα (οι πρώτοι 45% και οι δεύτεροι 56%) κι από την άλλη στο να πα-

ρακολουθούν κυρίως φροντιστήριο ή ιδιαίτερα μαθήματα (οι πρώτοι 40% φροντιστήριο και 11% ιδιαίτερα και οι δεύτεροι 22.2% ή 2/9 και στα δύο) (βλ. πίν. 3).

Στην περίπτωση μόνο των μαθητών/τριών της Γ' λυκείου, η εξέταση με χ² ανάλυση των μεταβλητών «ΚΟΕ οικογένειας» και «εξωσχολική υποστήριξη», δίνει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή: {χ²(15)=30.341, p=0.014<0,05}. Ειδικότερα, συχνά έως πολύ συχνά (50%-65.3%) παρακολουθούν 'φροντιστήριο' οι μαθητές/τριες σχεδόν όλων των κοινωνικοοικονομικών επιπέδων, εκτός από οικογένειες με γονείς ανέργους/οικιακά. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου και ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, καθώς και από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς παρακολουθούν σπανιότερα (13.9%-15.6%) 'ιδιαίτερα μαθήματα'. Ενώ είναι αξιοσημείωτη, από μαθητές οικογενειών ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, καθώς και από μαθητές οικογενειών με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς, η συχνότερη παρακολούθηση (18.8%-25%) μαζί 'φροντιστηρίου και ιδιαίτερων μαθημάτων'. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες κατώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, καθώς και από οικογένειες με γονείς ανέργους/οικιακά, συχνότερα απ' όλους 'δεν παρακολουθούν τίποτα' (18.8%-66.7%).

Επομένως, διαπιστώνεται ότι η επένδυση στην εξωσχολική υποστήριξη του σχολικού κεφαλαίου των μαθητών/τριών, κυρίως με τη μορφή φροντιστηρίου, χαρακτηρίζει τις οικογένειες από όλα σχεδόν τα κοινωνικοοικονομικά επίπεδα και αυξάνεται την τελευταία κρίσιμη χρονιά του Λυκείου, με προφανή σκοπό την επιτυχία στις εξετάσεις εισαγωγής στα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ωστόσο, στην Α' λυκείου, η επένδυση σε όλα τα είδη εξωσχολικής υποστήριξης είναι αυξημένη, ιδιαίτερα για τους μαθητές/τριες που προέρχονται από οικογένειες ανώτερου και μεσαίου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, όπως και με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς. Η εικόνα διαφοροποιείται στη Γ', και μόνο για το 'φροντιστήριο', όπου οι μαθητές/τριες από οικογένειες χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου προηγούνται όλων των άλλων. Επιπλέον, στη Γ' λυκείου γίνεται εντονότερη η υπερ-επένδυση στις πιο δαπανηρές μορφές υποστήριξης του σχολικού κεφαλαίου, δηλαδή σε 'ιδιαίτερα μαθήματα' και μαζί σε 'φροντιστήρια και ιδιαίτερα μαθήματα'. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου και ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, μεταξύ των οποίων υπερέρχονται οι μαθητές

Πίνακας 4. Κατανομή συχνότητων μαθητών/τριών με βάση το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας και την παρακολούθηση

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας*	μαθηματα διδακτικής στήριξης	
	Παρακολουθούν διδακτική στήριξη	Δεν παρακολουθούν διδακτική στήριξη
Ανώτερο	18 (24%)**	57 (76%)
Γονείς εκπαιδευτικοί	21 (23.6%)	68 (76.4%)
Μεσαίο	117 (25.8%)	336 (74.2%)
Κατώτερο	65 (29.1%)	158 (70.9%)
Γονείς άνεργοι	6 (66.7%)	3 (33.3%)

* Ανώτερα θεωρούμε τα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, καθώς και τα ανώτατα διοικητικά στελέχη (καθηγητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, γιατρούς, δικηγόρους, μεγαλοεπιχειρηματίες, πολιτικούς και μηχανολόγους μηχανικούς, διευθυντές τραπεζών, δικαστικούς κ.λ.π.). Στην κατηγορία των εκπαιδευτικών κατατάσσονται όλες οι οικογένειες όπου, έστω ο ένας γονιός είναι εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα μεσαία κατατάσσονται τα μεσαία διοικητικά στελέχη, οι τεχνολόγοι, οι βοηθοί επιστημονικών επαγγελμάτων (δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, τα παραιοτικά επαγγέλματα, οι προγραμματιστές, σχεδιαστές, αισθητικοί, αστυνομικοί, βρεφονηπιόκομοι κ.λπ.), οι έμποροι, οι θιοτέχνες και οι μικροεπιχειρηματίες. Στα κατώτερα οι κατώτεροι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι τεχνίτες και οι ειδικευμένοι εργάτες, οι επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών (σερβιτόροι, κηπουροί, καθαρίστριες, μάγειροι, φύλακες, ασκουμένες νοσοκόμες κ.λπ.), οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι και οι αλιείς, οι ανεξιδίκευτοι εργάτες και οι οικοδόμοι. Τέλος, στην κατηγορία των ανέργων συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες που ασχολούνται με τα οικιακά, οι άνεργοι/ες και τα λοιπά επαγγέλματα (φοιτητές/τριες κ.ά.).

** Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς, εκδηλώνουν αρκετά συχνή προτίμηση για πιο «ποιοτική και αποτελεσματική» εξωσχολική υποστήριξη.

Στη συνέχεια εξετάστηκαν οι παραπάνω μεταβλητές «εξωσχολική υποστήριξη» και «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο» με βάση την εθνική καταγωγή των μαθητών/τριών (χωριστά για γηγενείς και χωριστά για παλιννοστούντες/αλλοδαπούς), τόσο στο σύνολο τους (Α', Γ' λυκείου) όσο και μόνο για εκείνους που φοιτούν στη Γ'. Από τη σχετική χ² ανάλυση, προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση μόνο για το σύνολο των παλιννοστούντων/αλλοδαπών, με τιμή: {χ²(15)=49.593, p=0.004<0,05}. Διαπιστώθηκε ότι, οι μαθητές/τριες που προέρχονται από οικογένειες ανώτερου, μεσαίου (και οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς) και κατώτερου ΚΟΕ παρακολουθούν, κυρίως, 'φροντιστήριο'. Η παρακολούθηση εξωσχολικής υποστήριξης μειώνεται, ανάλογα με την πτώση του ΚΟΕ, από πολύ έως αρκετά συχνά (50%-31%). Όσοι/ες 'δεν παρακολουθούν τίποτα' αυξάνονται αντιστρόφως ανάλογα προς το ΚΟΕ. Δηλαδή, από τα ανώτερα, μεσαία (συμπεριλαμβανομένων και των μαθητών/τριών από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς) προς το κατώτερο ΚΟΕ, αυξάνονται τα ποσοστά όσων δεν παρακολουθούν κανένα είδος εξωσχολικής υποστήριξης, από αρκετά έως πολύ συχνά (33.3%-66.7%).

Επίσης, για τους παλιννοστούντες/αλ-

λοδαπούς της Γ' λυκείου, από την εξέταση με χ² ανάλυση των παραπάνω μεταβλητών προκύπτει οριακά στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή: {χ²(12)=26,734, p=0,049<0,05}. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες με ανώτερο, μεσαίο και κατώτερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, παρακολουθούν κυρίως 'φροντιστήριο' (66.7%, 63.6%, 53.8% αντίστοιχα). Οι μαθητές/τριες που 'δεν παρακολουθούν τίποτα' προέρχονται, κατά σειρά, από οικογένειες με κατώτερο (46.2%), μεσαίο (27.3%) και ανώτερο (16.7%) κοινωνικοοικονομικό επίπεδο.

Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας και διδακτική στήριξη

Από την εξέταση με χ² ανάλυση, τόσο στο σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου), όσο και μόνο της Γ' τάξης, των μεταβλητών «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο» και «διδακτική στήριξη», δεν προέκυψε καμία στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους. Οι μεταβλητές είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους και δε σχετίζεται η παρακολούθηση ή όχι «διδακτικής στήριξης» με το «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο» της οικογένειας. Ωστόσο, ο πίνακας 4, περιγράφει αναλυτικά την κατάσταση.

Μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη συνολικά

Έπειτα από χ² ανάλυση, η σχέση ανάμε-

Πίνακας 5. Κατανομή συχνοτήτων μαθητών/τριών με βάση το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας και το είδος της εξωσχολικής υποστήριξης που παρακολουθούν

μορφωτικό επίπεδο οικογένειας*	Εξωσχολική υποστήριξη			
	Φροντιστήριο	Ιδιαίτερα	Φροντιστήριο και ιδιαίτερα	Δεν παρακολουθούν τίποτα
Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό-Γυμνάσιο)	47 (40.9%)*	14 (12.1%)	8 (7%)	46 (40%)
Μη υποχρεωτική Β/θμια (Λύκειο)	143 (40.1%)	61 (17.1%)	19 (5.3%)	134 (37.5%)
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.)	168 (45%)	57 (15.4%)	30 (8%)	118 (31.6%)

*Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε μορφωτικού επιπέδου.

Πίνακας 6. Κατανομή συχνοτήτων μαθητών/τριών με βάση το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας και την παρακολούθηση μαθημάτων διδακτικής στήριξης

μορφωτικό επίπεδο οικογένειας	Μαθήματα διδακτικής στήριξης	
	Παρακολουθούν διδακτική στήριξη	Δεν παρακολουθούν διδακτική στήριξη
Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό-Γυμνάσιο)	30 (26.1%)*	85 (73.9%)
Μη υποχρεωτική Β/θμια (Λύκειο)	100 (28%)	257 (72%)
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.)	95 (25.5%)	278 (74.5%)

* Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε μορφωτικού επιπέδου.

οικογένειας και «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» στο σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου) δεν είναι στατιστικά σημαντική. Συνεπώς, αν παρακολουθεί ο μαθητής κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης ή διδακτικής στήριξης ή όχι δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς του. Φαίνεται ότι, περίπου το 80% των μαθητών/τριών παρακολουθούν κάποιο από τα παραπάνω είδη, ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους. Συγκεκριμένα, παρακολουθούν το 78.3% των μαθητών/τριών οικογενειών μορφωτικού επιπέδου υποχρεωτικής εκπαίδευσης, το 80.4% επιπέδου Λυκείου και το 84.4% επιπέδου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης, το ίδιο προκύπτει με τις παραπάνω μεταβλητές και για τους/τις μαθητές/τριες της Γ' λυκείου. Φαίνεται, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών της Γ' λυκείου, ανεξάρτητα από μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους, παρακολουθούν κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης και διδακτικής στήριξης ('δεν παρακολουθούν τίποτα' το 9.2% μαθητών/τριών οικογενειών ανώτερου μορφωτικού επιπέδου, το 11.4% μεσαίου και 11.8% κατώτερου).

Μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και εξωσχολική υποστήριξη

Από την εξέταση με χ^2 κριτήριο, των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο» οικογένειας

και «εξωσχολική υποστήριξη» για το σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου), δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους. Ωστόσο, διαφαίνεται η τάση οι οικογένειες ανώτερου μορφωτικού επιπέδου να στέλνουν συχνότερα τα παιδιά τους σε 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα μαθήματα' ή και τα δύο (68.4%), ακολουθούν οι οικογένειες μεσαίου μορφωτικού επιπέδου (62.5%) και τελευταίες βρίσκονται αυτές με κατώτερο (60.1%) (βλ. πίν. 5, παρακάτω).

Επίσης, και για τους/τις μαθητές/τριες της Γ' λυκείου δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των ίδιων μεταβλητών. Διαπιστώνεται, ότι η συντριπτική τους πλειοψηφία παρακολουθεί κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης (μόνον το 13.7% των μαθητών/τριών οικογενειών χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου, το 15.1% του μεσαίου και το 12.8% του ανώτερου, δεν παρακολουθούν κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης).

Μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και διδακτική στήριξη

Μια σειρά χ^2 αναλύσεων έδειξαν τα παρακάτω: από την εξέταση των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο» οικογένειας και «διδακτική στήριξη» για το σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου) δεν προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους. Οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες,

ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους, δεν παρακολουθούν διδακτική στήριξη. Οι μαθητές/τριες που παρακολουθούν διδακτική στήριξη, είναι από οικογένειες χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου (26.1%), μεσαίου (28%) και ανώτερου (25.5%) (βλ. πίν. 6, παρακάτω).

Αντιθέτως, στατιστικά σημαντική είναι η σχέση μεταξύ των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο» οικογένειας και «διδακτική στήριξη» για τους/τις μαθητές/τριες μόνο της Γ' τάξης, με τιμή: $\{\chi^2(2)=8.069, p=0.018<0.05\}$. Συγκεκριμένα, η στατιστικά σημαντική σχέση εντοπίζεται μεταξύ του χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου (παρακολουθεί διδακτική στήριξη 1 από τους 51 μαθητές/τριες) και του ανώτερου (παρακολουθεί το 15.4% ή 30 στους 195), υπέρ του ανώτερου, με τιμή: $\{\chi^2(1)=5.452, p=0.02<0.05\}$. Δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές σχέσεις μεταξύ των υπόλοιπων επιμέρους επιπέδων (αναφέρουμε απλά, ότι οι μαθητές του μεσαίου μορφωτικού επιπέδου παρακολουθούν σε ποσοστό 9.6%). Συνεπώς, ανεξάρτητα από το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειάς τους, οι μαθητές/τριες παρακολουθούν κάποιο είδος εξωσχολικής υποστήριξης. Τη διδακτική στήριξη προτιμούν μόνο οι μαθητές/τριες της Γ' λυκείου και, ιδιαίτερα, εκείνοι/ες από οικογένειες με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο, έναντι εκείνων με χαμηλότερο.

- Εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη και πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ
- Εξωσχολική υποστήριξη και πρόσβαση

Για την εισαγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντικός ο ρόλος της εξωσχολικής υποστήριξης. Μεταξύ των μεταβλητών «εξωσχολική υποστήριξη» και «πρόσβαση», προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση, με τιμή: $\{\chi^2(3)=38.616, p=0.0005<0.05\}$. Από τις επιμέρους χ^2 αναλύσεις, η στατιστικά σημαντική σχέση εντοπίζεται υπέρ εκείνων που πηγαίνουν 'φροντιστήριο' και όσων πηγαίνουν μαζί 'φροντιστήριο και ιδιαίτερα' και εισάγονται στα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ακολουθούν όσοι παρακολουθούν μόνο 'ιδιαίτερα' και τα μικρότερα ποσοστά εισαγωγής εμφανίζουν όσοι δεν παρακολουθούν κανένα είδος εξωσχολικής υποστήριξης.

Έτσι, ανάμεσα σε όσους/ες 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και σε όσους/ες παρακολουθούν 'φροντιστήριο', η στατιστικά σημαντική σχέση είναι υπέρ των δεύτερων (εισάγεται στην τριτοβάθμια το 20.5% και

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

το 65.3% αντίστοιχα), με τιμή: $\{x^2(1) = 28.784, p=0.0005<0.05\}$. Μεταξύ όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και όσων παρακολουθούν 'ιδιαίτερα μαθήματα', η στατιστικά σημαντική σχέση είναι υπέρ των δευτέρων (περνάει το 50%), με τιμή: $\{x^2(1)=7.475, p=0.006<0.05\}$. Μεταξύ όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και όσων παρακολουθούν μαζί 'φροντιστήριο και ιδιαίτερα' η στατιστικά σημαντική σχέση είναι υπέρ των δευτέρων (περνάει το 77.3%), με τιμή: $\{x^2(1) = 26.195, p = 0.0005 < 0.05\}$. Μεταξύ 'φροντιστηρίου' και 'ιδιαίτερων μαθημάτων', η στατιστικά σημαντική σχέση είναι οριακά υπέρ του πρώτου, με τιμή: $\{x^2(1)=3.968, p= 0.0046 < 0.05\}$. Ακόμη, μεταξύ 'ιδιαίτερων μαθημάτων' και μαζί 'φροντιστηρίου και ιδιαίτερων μαθημάτων', η στατιστικά σημαντική σχέση είναι υπέρ των δευτέρων, με τιμή: $\{x^2(1) = 6.205, p= 0.0013 < 0.05\}$.

Εξετάζοντας με μια σειρά x^2 αναλύσεων, τις μεταβλητές «εξωσχολική υποστήριξη» και «πρόσβαση σε ΑΕΙ/ΤΕΙ», χωριστά για γηγενείς και για παλιννοστούντες/αλλοδαπούς μαθητές/τριες διαπιστώνεται ότι: α) Για τους γηγενείς, η σχέση μεταξύ των μεταβλητών είναι στατιστικά σημαντική, με τιμή: $\{x^2(3)=31.188, p=0.0005<0.05\}$. Στις αναλύσεις μεταξύ των επιμέρους επιπέδων της ανεξάρτητης μεταβλητής εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές σχέσεις, υπέρ όσων έχουν κάποια μορφή εξωσχολική υποστήριξη. Επιπλέον, εδώ, μεταξύ όσων παρακολουθούν 'φροντιστήριο' και 'ιδιαίτερα μαθήματα' η σχέση είναι στατιστικά σημαντική υπέρ των πρώτων, με τιμή: $\{x^2(1)=4.795, p=0.029<0.05\}$. β) Για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς η σχέση μεταξύ των δύο μεταβλητών είναι στατιστικά σημαντική, με τιμή: $\{x^2(3) = 9.804, p = 0.02 < 0.05\}$. Από τις αναλύσεις μεταξύ των επιμέρους επιπέδων εντοπίζεται η στατιστική σημαντικότητα, μεταξύ όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' (1 στους 9 περνάει ή το 11.1%) και όσων 'παρακολουθούν φροντιστήριο' (14 στους 25 περνάει ή το 56%), υπέρ των δευτέρων, με τιμή: $\{x^2(1)=5.409, p=0.047<0.05\}$.

Άρα και στις δύο ομάδες φαίνεται ότι η εξωσχολική υποστήριξη είναι η πιο αποτελεσματική επένδυση για πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ και, ιδιαίτερα, η παρακολούθηση φροντιστηρίου.

Διδακτική στήριξη και πρόσβαση

Αντίθετα, η εισαγωγή στα ΑΕΙ/ΤΕΙ δε φαίνεται να επηρεάζεται από την παρακολού-

θηση ή όχι μόνο 'διδακτικής στήριξης'. Από την αντίστοιχη x^2 ανάλυση προκύπτει, ότι η σχέση μεταξύ των μεταβλητών «παρακολούθηση διδακτικής στήριξης» (τόσο στο σύνολο του μαθητικού πληθυσμού όσο και χωριστά, για γηγενείς και παλιννοστούντες/αλλοδαπούς) και «πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ», δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη συνολικά και πρόσβαση

Ωστόσο, όταν συλλειτουργούν μαζί «εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη» δείχνουν να σχετίζονται με την «πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ». Μεταξύ των δύο παραπάνω μεταβλητών προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση, με τιμή: $\{x^2(3)=35.63, p=0.0005<0.05\}$. Ακόμη, από τις επιμέρους x^2 αναλύσεις στα διάφορα επίπεδα της ανεξάρτητης μεταβλητής, εντοπίζονται στατιστικά σημαντικές σχέσεις, μεταξύ: όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και εκείνων που παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα', υπέρ των δευτέρων (περνάει το 10.3% και το 63.3% αντίστοιχα), με τιμή: $\{x^2(1) = 28.393, p = 0.005 < 0.05\}$. Όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και εκείνων που παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη', υπέρ των δευτέρων (περνούν 42.9%), με τιμή: $\{x^2(1) = 6.031, p = 0.022<0.05\}$. Όσων 'δεν παρακολουθούν τίποτα' και εκείνων που παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα και διδακτική στήριξη', υπέρ των δευτέρων (περνάει το 75%), με τιμή: $\{x^2(1) = 23.223, p = 0.0005 < 0.05\}$. Όσων παρακολουθούν 'διδακτική στήριξη' και εκείνων που παρακολουθούν όλα τα είδη εξωσχολικής υποστήριξης, υπέρ των δευτέρων, με τιμή: $\{x^2(1) = 4.436, p=0.048<0.05$ (οριακή σχέση).

Επομένως, οι μαθητές/τριες που παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα και διδακτική στήριξη', πηγαίνουν καλύτερα απ' όλες τις άλλες περιπτώσεις στις εισαγωγικές εξετάσεις. Όμως, τα υψηλότερα ποσοστά πρόσβασης και επιτυχίας στις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ εμφανίζουν όσοι/ες παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα', (εισάγονται οι 109/130 ή το 83.8%), όπως το ίδιο συμβαίνει και με τους περισσότερους/ες μαθητές/τριες που εισάγονται στα ΤΕΙ (οι 79/90 ή το 87%). Στη συνέχεια ακολουθούν όσοι/ες παρακολουθούν 'φροντιστήριο/ιδιαίτερα και διδακτική στήριξη', με πρόσβαση στις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ σε ποσοστό

13.8% (ή 18/130) και στα ΤΕΙ σε ποσοστό 6.6% (ή 6/90). Οι λιγότεροι είναι εκείνοι/ες που παρακολουθούν μόνο 'διδακτική στήριξη', με πρόσβαση στις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ σε ποσοστό 2.3% (3/130) και στα ΤΕΙ (2.3% ή 2/90). Ακόμη 3/90 (ή το 3.3%) περνούν στα ΤΕΙ 'χωρίς να παρακολουθήσουν τίποτα'.

- Κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ

- Κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ

Γενικά, μεταξύ των μεταβλητών «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας», «επάγγελμα πατέρα», «επάγγελμα μητέρας» και «πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ», δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση. Αν και η επαγγελματική κατηγορία του πατέρα και της μητέρας γενικότερα, δε φαίνεται να επηρεάζει σε στατιστικό σημαντικό επίπεδο την εισαγωγή των παιδιών τους σε ΑΕΙ/ΤΕΙ, ωστόσο, στη μοναδική περίπτωση που ο/η μαθητής/τρια προέρχεται από οικογένεια με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς, προκύπτουν στατιστικά σημαντικές σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών. Έτσι λοιπόν, στην περίπτωση αυτή καταγράφονται υψηλότερα ποσοστά εισαγωγής στα ΑΕΙ, απ' ό,τι αν προέρχεται από οικογένεια χαμηλότερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (γονείς με κατώτερα επαγγέλματα). Επίσης, όσοι προέρχονται από οικογένειες εκπαιδευτικών εμφανίζουν υψηλότερα ποσοστά εισαγωγής στα ΑΕΙ, ακόμα κι από εκείνους που προέρχονται από οικογένειες ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, χωρίς όμως να υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση. Περισσότερα στοιχεία παρατίθενται στον πίνακα 7 παρακάτω.

Επιπλέον, από τις επιμέρους x^2 αναλύσεις μεταξύ των μεταβλητών «παιδιά εκπαιδευτικών» και «κατώτερων επαγγελματικών κατηγοριών», προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση για το επάγγελμα του πατέρα, με τιμή: $\{x^2(1)=5,871$ και $p=0,015 < 0,05\}$ (με ποσοστά 77,1% έναντι 50,6% αντίστοιχα), όπως και για το επάγγελμα της μητέρας, με τιμή: $\{x^2(1)=4,592$ και $p=0,032<0,05\}$ (με ποσοστά 76,7% έναντι 51,4% αντίστοιχα).

Είναι αξιοσημείωτη η τάση συχνότερης πρόσβασης στις υψηλόβαθμες σχολές των μαθητών/τριών από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς. Συγκεκριμένα - με βάση τα ποσοστά εντός του κάθε κοινωνικοοικονομικού επιπέδου- υπερέρχουν

συνεργασίες /σεμινάρια διαλόγου συνεργασίες /σεμινάρια διαλόγου συνεργασίες /σεμινάρια διαλόγου συνεργασίες /σεμινάρια διαλόγου

Πίνακας 7. Κατανομή συχνότητων μαθητών/τριών με βάση το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας και το ποσοστό πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας*	Πρόσβαση στην τριτοβάθμια	
	Αριθμός παιδιών που εισήχθησαν σε ΑΕΙ/ΤΕΙ	Αριθμός παιδιών που δεν εισήχθησαν
Ανώτερο	19 (59.4%)**	13 (40.6%)
Γονείς εκπαιδευτικοί	27 (77.1%)	8 (22.9%)
Μεσαίο	126 (60.3%)	83 (39.7%)
Κατώτερο	48 (51.6%)	45 (48.4%)
Γονείς άνεργοι	1 (50%)	1 (50%)

* Ανώτερα θεωρούμε τα επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, καθώς και τα ανώτατα διοικητικά στελέχη (καθηγητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, γιατρούς, δικηγόρους, μεγαλοεπιχειρηματίες, πολιτικούς και μηχανολόγους μηχανικούς, διευθυντές τραπεζών, δικαστικούς κ.λπ.). Στην κατηγορία των εκπαιδευτικών κατατάσσονται όλες οι οικογένειες όπου, έστω ο ένας γονιός είναι εκπαιδευτικός στην πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στα μεσαία κατατάσσονται τα μεσαία διοικητικά στελέχη, οι τεχνολόγοι, οι βοηθοί επιστημονικών επαγγελμάτων (δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, τα παραϊατρικά επαγγέλματα, οι προγραμματιστές, σχεδιαστές, αισθητικοί, αστυνομικοί, βρεφονηπιοκόμοι κ.λπ.), οι έμποροι, οι θιοτέχνες και οι μικροεπιχειρηματίες. Στα κατώτερα οι κατώτεροι δημόσιοι και ιδιωτικοί υπάλληλοι, οι τεχνίτες και οι ειδικευμένοι εργάτες, οι επαγγελματίες παροχής υπηρεσιών (σερβιτόροι, κηπουροί, καθαρίστριες, μάγειροι, φύλακες, ασκούμενες νοσοκόμες κ.λπ.), οι γεωργοί, οι κτηνοτρόφοι και οι αλιείς, οι ανειδίκευτοι εργάτες και οι οικοδόμοι. Τέλος, στην κατηγορία των ανέργων συμπεριλαμβάνονται οι γυναίκες που ασχολούνται με τα οικιακά, οι άνεργοι/ες και τα λοιπά επαγγέλματα (φοιτητές/τριες κ.ά.).

**Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

Πίνακας 8. Κατανομή συχνότητων μαθητών/τριών με βάση το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας και το ποσοστό πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

μορφωτικό επίπεδο οικογένειας	Πρόσβαση στην τριτοβάθμια	
	Αριθμός παιδιών που εισήχθησαν σε ΑΕΙ/ΤΕΙ	Αριθμός παιδιών που δεν εισήχθησαν
Υποχρεωτική εκπαίδευση (Δημοτικό-Γυμνάσιο)	26 (57.8%)*	19 (42.2%)
Μη υποχρεωτική Β/θμια (Λύκειο)	78 (54.2%)	66 (45.8%)
Τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι./Τ.Ε.Ι.)	116 (64.1%)	65 (35.9%)

* Τα ποσοστά αναφέρονται στο σύνολο των παιδιών του εκάστοτε μορφωτικού επιπέδου.

οι μαθητές από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς (52,5%), ακολουθούν εκείνοι από οικογένειες μεσαίου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου (39,4%), στη συνέχεια ανώτερου (30,7%) και, τέλος, κατώτερου (27,2%).

Επίσης, αξιοσημείωτη είναι η συγκέντρωση μαθητών/τριών από οικογένειες μεσαίου και κατώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου σε ποσοστά (14% και 9% αντίστοιχα) στα Παιδαγωγικά Τμήματα Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΠΤΔΕ) και τα Τμήματα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΤΕΠΑΕ), έναντι των άλλων σχολών/τμημάτων. Κάτι ανάλογο και σε ακόμη πιο έντονο ρυθμό, συμβαίνει στα ΤΕΙ, όπου κυριαρχούν όσοι/ες προέρχονται από οικογένειες μεσαίου (54/90 ή 60%) και κατώτερου (25/90 ή 27,8%) κοινωνικοοικονομικού επιπέδου.

Μορφωτικό επίπεδο οικογένειας και πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ

Η σχέση μεταξύ των μεταβλητών «μορφωτικό επίπεδο οικογένειας» και «πρόσβα-

ση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ» δεν είναι στατιστικά σημαντική. Ωστόσο, η τάση δείχνει ότι οι μαθητές/τριες από οικογένειες με ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης έχουν τις μεγαλύτερες επιτυχίες πρόσβασης στα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Συγκεκριμένα, από όσους/ες εισάγονται (οι 116/220 ή 52,7%) προέρχονται από οικογένειες ανώτερου μορφωτικού επιπέδου, μεσαίου (35,5%) και κατώτερου (11,8%). Επίσης χωρίς να προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση, η ίδια τάση επιβεβαιώνεται στην πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, χωριστά για γηγενείς και παλιννοστούντες/αλλοδαπούς μαθητές/τριες (για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. πίν. 8 παρακάτω).

Σχετικά με τις σχολές εισαγωγής στα ΑΕΙ διαπιστώνεται, ότι μαθητές/τριες από οικογένειες με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο προηγούνται, όχι μόνο γενικά στα ποσοστά εισαγωγής στα ΑΕΙ (74/130 ή 56,9%), αλλά και στα ποσοστά για τις υψηλόβαθμες σχολές (27,6%). Ακολουθούν εκείνοι/ες από οικογένειες με μεσαίο μορφωτικό επίπεδο (οι 43/130 ή 33,1%) και στις υψηλόβαθμες σχολές (7,6%) και τέ-

λος, εκείνοι/ες από οικογένειες με κατώτερο μορφωτικό επίπεδο (οι 13/130 ή 10%) και στις υψηλόβαθμες (3%).

Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στους/τις μαθητές/τριες που πέρασαν στα ΤΕΙ. Αν και με χαμηλότερα ποσοστά σε σχέση με τα ΑΕΙ, υπερέρχουν κι εδώ όσοι/ες προέρχονται από οικογένειες ανώτερου μορφωτικού επιπέδου (οι 42/90 ή το 46,7%). Ακολουθούν με υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με τα ΑΕΙ όσοι/ες προέρχονται από οικογένειες μεσαίου (35/90 ή το 38,9%) και κατώτερου (οι 13 ή το 14,4%) μορφωτικού επιπέδου.

Συνεπώς, εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές επιτυχίες στην πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς και ισχυρή τάση προς την ίδια κατεύθυνση οι μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου και ανώτερου κοινωνικοοικονομικού επιπέδου. Ακόμη, όσο ανώτερο είναι το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας τόσο πιο ισχυρή η τάση για την εισαγωγή σε κάποια σχολή ΑΕΙ /ΤΕΙ.

• Εθνική καταγωγή και κοινωνικοοικονομικό και μορφωτικό επίπεδο οικογένειας

• Εθνική καταγωγή και κοινωνικοοικονομικό επίπεδο οικογένειας

Με χ^2 ανάλυση μεταξύ των μεταβλητών «εθνική καταγωγή» και «κοινωνικοοικονομικό επίπεδο» οικογένειας προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση, με τιμή: $\{\chi^2(5)=32.418, p=0.0005<0.05\}$. Φαίνεται, ότι η πλειοψηφία των παλιννοστούντων/αλλοδαπών μαθητών/τριών προέρχονται από οικογένειες μεσαίου (35,6%) και κατώτερου (48,3%) κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, όπως είναι αναμενόμενο. Οι γηγενείς αντίθετα, συγκεντρώνονται περισσότερο στα μεσαία (55,4%) και λιγότερο στα κατώτερα (23,8%) κοινωνικοοικονομικά επίπεδα, ενώ εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά στο επάγγελμα του εκπαιδευτικού, απ' ό, τι οι παλιννοστούντες και αλλοδαποί (11,4% έναντι 2,3% αντίστοιχα). Αξιοσημείωτο είναι πάντως ότι οι παλιννοστούντες/αλλοδαποί υπερέρχουν στους γονείς που ασκούν υψηλότερων κατηγοριών επαγγέλματα έναντι των γηγενών (12,6% έναντι 8,4% αντίστοιχα), γεγονός που καταδεικνύει ότι γι' αυτούς η παραμονή στο εκπαιδευτικό σύστημα λόγω των αντιξοοτήτων που αντιμετωπίζουν, αντισταθμίζεται με μεγαλύτερη επένδυση οικονομικού κεφαλαίου.

συνεργασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συνεργασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συνεργασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συνεργασίες
/σεπίδες
διαπόγου

Εθνική καταγωγή και μορφωτικό επίπεδο οικογένειας

Από τη χ^2 ανάλυση μεταξύ των μεταβλητών «εθνική καταγωγή» και «μορφωτικό επίπεδο», για το σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου), προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση, υπέρ των παλιννοστούτων/αλλοδαπών, με τιμή: $\{\chi^2(2)=19.119, p=0.0005<0.05\}$. Φαίνεται ότι το μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους υπερέρχει σημαντικά των οικογενειών των γηγενών συμμαθητών/τριών τους. Συγκεκριμένα, παρουσιάζουν μεγαλύτερες συγκεντρώσεις στο ανώτερο μορφωτικό επίπεδο (64%). Αντίθετα, οι οικογένειες των γηγενών παρουσιάζουν ίσες περίπου συγκεντρώσεις στο μεσαίο (43.2%) και ανώτερο (41.9%) μορφωτικό επίπεδο. Από την εξέταση των ίδιων μεταβλητών, μόνο για τα παιδιά της Γ' λυκείου, προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, και πάλι υπέρ των παλιννοστούτων/αλλοδαπών με τιμή: $\{\chi^2(2)=24.454, p=0.0005<0.05\}$. Το μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους υπερέρχει κατά πολύ του μορφωτικού επιπέδου των οικογενειών των γηγενών συμμαθητών/τριών τους. Οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί μαθητές/τριες προέρχονται από οικογένειες με μορφωτικό επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συντριπτικά υψηλότερα ποσοστά (81.8%) από τους γηγενείς, οι οποίοι παρουσιάζουν ίσες περίπου συγκεντρώσεις στο μορφωτικό επίπεδο Λυκείου (42.9%) και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (43.2%). Συνεπώς, το μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών των παλιννοστούτων/αλλοδαπών μαθητών/τριών είναι υψηλότερο απ' αυτό των γηγενών συμμαθητών/τριών τους και στη Γ' λυκείου. Επιπλέον, η μορφωτική διαφορά μεταξύ των δύο κοινωνικών ομάδων αυξάνεται στην τάξη αυτή, ακόμη περισσότερο υπέρ των παλιννοστούτων/αλλοδαπών.

• **Εθνική καταγωγή και εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη**

• **Εθνική καταγωγή και εξωσχολική υποστήριξη**

Από την εξέταση με χ^2 ανάλυση των μεταβλητών «εθνική καταγωγή» και «εξωσχολική υποστήριξη» στο σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου), προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή: $\{\chi^2(3)=13.236, p=0.004<0.05\}$. Οι γηγενείς προηγούνται σ' όλα τα είδη εξωσχολικής υποστήριξης (το 43% παρακολουθεί 'φροντιστήριο', το 16.5% παρακο-

λουθεί 'ιδιαίτερα μαθήματα', το 7.1% παρακολουθεί και τα δύο) έναντι των παλιννοστούτων/αλλοδαπών (από τους οποίους το 36.8% παρακολουθεί 'φροντιστήριο', το 8% παρακολουθεί 'ιδιαίτερα μαθήματα', το 3.4% παρακολουθεί και τα δύο). Αντίθετα, λιγότεροι από τους γηγενείς 'δεν παρακολουθούν τίποτα' σε σχέση με τους παλιννοστούτες/αλλοδαπούς συμμαθητές τους (33.4% έναντι 51.7% αντίστοιχα). Επίσης, παρόμοιες διαπιστώσεις εξάγονται κι από την μελέτη των παραπάνω μεταβλητών μόνο για τους/τις μαθητές/τριες της Γ' λυκείου. Προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή: $\{\chi^2(3)=12.064, p=0.007<0.05\}$. Οι γηγενείς προηγούνται των παλιννοστούτων/αλλοδαπών, τόσο στο 'φροντιστήριο' (πηγαίνουν 62.3% έναντι 59.1% των τελευταίων) όσο και στα 'ιδιαίτερα μαθήματα' (πηγαίνουν 13.5% έναντι 4.5% των παλιννοστούτων/αλλοδαπών), αλλά και στο συνδυασμό 'φροντιστήριο και ιδιαίτερα μαθήματα' (12.1% έναντι 6.8% αντίστοιχα).

Εθνική καταγωγή και διδακτική στήριξη

Από την εξέταση με χ^2 ανάλυση των μεταβλητών «εθνική καταγωγή» και «διδακτική στήριξη» για το σύνολο των μαθητών/τριών (Α', Γ' λυκείου), προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή: $\{\chi^2(1)=4.47, p=0.035<0.05\}$. Όμως εδώ, οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί προηγούνται των γηγενών μαθητών/τριών (το 36.8% παρακολουθεί διδακτική στήριξη έναντι του 25.6% των γηγενών). Παρόμοια ισχύουν και για τους/τις μαθητές/τριες μόνο της Γ' λυκείου. Από την εξέταση των παραπάνω μεταβλητών προκύπτει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους, με τιμή $\{\chi^2(1)=26.939, p=0.0005<0.05\}$. Οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί μαθητές/τριες προτιμούν φανερά τη διδακτική στήριξη

απ' ό, τι οι γηγενείς συμμαθητές/τριές τους (36.4% έναντι 8.6% αντίστοιχα).

Επομένως, οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί μαθητές/τριες πηγαίνουν, κυρίως διδακτική στήριξη και οι γηγενείς συμμαθητές/τριές τους φροντιστήριο/ιδιαίτερα.

• **Εθνική καταγωγή και πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ**

Δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των μεταβλητών «εθνική καταγωγή» και «πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ» και, επομένως, οι δύο μεταβλητές είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες. Οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί μαθητές/τριες εισάγονται στα ΑΕΙ/ΤΕΙ σε ποσοστό 50%, ενώ οι γηγενείς σε ποσοστό 60.5% (προηγούνται μεν, αλλά όχι σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο).

Ωστόσο, οι δύο μαθητικοί πληθυσμοί διαφοροποιούνται ξεκάθαρα μεταξύ τους με βάση την ιεράρχηση των σχολών/τμημάτων όπου εισάγονται, ανάλογα με τις βαθμολογικές τους βάσεις, καθώς οι γηγενείς υπερτερούν στις υψηλόβαθμες σχολές/τμήματα έναντι των παλιννοστούτων/αλλοδαπών (22.7% και 15% αντίστοιχα).

Συγκεκριμένα, οι παλιννοστούτες/αλλοδαποί εισάγονται: 2 σε Π.Τ.Δ.Ε./ΤΕΠΑΕ, 3 σε Οικονομικές σχολές-Διοίκηση Επιχ/σεων και Πληροφορική, 2 σε Κοινωνικές και Πολιτικές Επιστήμες, 1 σε Θετικές Επιστήμες και 11 σε ΤΕΙ. Ενώ, οι γηγενείς: 14 σε Π.Τ.Δ.Ε./ΤΕΠΑΕ, 1 στη Φαρμακευτική, 1 στη Ιατρική, 2 στα ΤΕΦΑΑ, 1 σε σχολές ΜΜΕ-Δημοσιογραφίας, 29 σε Οικονομικές σχολές-Διοίκηση Επιχ/σεων και Πληροφορική, 2 σε Νομική, 8 σε Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 8 σε Γεωπονία-Δασολογία και Φ. Περιβάλλον, 17 σε Φιλοσοφική και Ψυχολογία, 12 σε Πολυτεχνείο, 2 σε Καλών Τεχνών, 11 σε σχολές Θετικών Επιστημών, 7 σε στρατιωτικές σχολές και σχολές αστυνομίας, 1 σε Οδοντιατρική, 6 σε Θεολογία και 1 σε άγνωστο ΑΕΙ και 79 σε ΤΕΙ.

Συζήτηση

Από την ανάλυση των δεδομένων της έρευνας γίνεται φανερό ότι οι μαθητές/τριες, γόνοι οικογενειών εκπαιδευτικών, καθώς και οικογενειών που ανήκουν στα ανώτερο και μεσαίο ΚΟΕ και με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο, δηλαδή όσοι/ες προέρχονται από οικογενειακό περιβάλλον με ευνοϊκές κοινωνικοοικονομικές και μορφωτικές συνθήκες, έχουν τις υψηλότερες βαθμολογίες σ' όλες τις τάξεις του λυκείου και τις περισσότερες επιτυχίες στις εισαγωγικές για ΑΕΙ/ΤΕΙ. Ιδιαίτερα, οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτι-

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

κό/ους, υπερεπιλέγονται για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, σε σχέση με μαθητές/τριες από γονείς με κατώτερα επαγγέλματα που υποεπιλέγονται. Επίσης καταγράφεται στους πρώτους ισχυρή τάση να υπερεπιλέγονται για τις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ, με τις καλύτερες σπουδές και επαγγελματικές προοπτικές, έναντι όλων των υπόλοιπων.

Εκείνοι που παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα είναι οι παλιννοστούντες/αλλοδαποί μαθητές/τριες. Αν και υπερεπέρουν στο κατώτερο ΚΟΕ της οικογένειας έναντι των γηγενών συμμαθητών/τριών, εξαιτίας της δεδομένης θέσης των γονέων στον καταμερισμό εργασίας της χώρας υποδοχής, ωστόσο, οι οικογένειές τους σε εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό έχουν υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης έναντι των γηγενών συμμαθητών/τριών τους. Έτσι, καταδεικνύεται στην περίπτωση των παλιννοστούντων/αλλοδαπών η αντιστοιχία μεταξύ μορφωτικού επιπέδου και επαγγέλματος στη χώρα υποδοχής σε σχέση με τη χώρα προέλευσης (Λιάμπας & Τουρτούρας, 2007). Στην πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, γενικά, δε διαφέρουν κατά πολύ έναντι των γηγενών συμμαθητών/τριών τους, ωστόσο εμφανίζεται ισχυρή τάση οι παλιννοστούντες/αλλοδαποί να εισάγονται σε χαμηλότερα ποσοστά στις σχολές υψηλής ζήτησης σε σχέση με τους γηγενείς. Πιθανότατα, εδώ, ο ρόλος του μονόγλωσσου και μονοπολιτισμικού χαρακτήρα των σπουδών να είναι καθοριστικός στον περιορισμό της «κοινωνικής ενέργειας» που προσφέρει το μορφωσιογόνο περιβάλλον της οικογένειάς τους (Τσιάκαλος, 2006).

Γενικότερα, εμφανίζεται ισχυρή τάση στους μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου και ανώτερου ΚΟΕ, να σημειώνουν υψηλά ποσοστά επιτυχίας για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, σ' αντίθεση μ' εκείνους/ες από οικογένειες κατώτερου ΚΟΕ οι οποίοι υπολείπονται φανερά. Επίσης, ανάλογη ισχυρή τάση εμφανίζεται σ' όσους/ες υπερεπιλέγονται για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ και προέρχονται από οικογένειες με ανώτερο μορφωτικό επίπεδο, χαμηλότερη είναι σ' αυτούς/ες με μεσαίο, ενώ είναι ακόμη πιο χαμηλή σ' όσους/ες προέρχονται από οικογένειες με κατώτερο μορφωτικό επίπεδο, οι οποίοι/ες και υποεπιλέγονται.

Επομένως, γίνεται φανερό, ότι στις οικογένειες με γονείς που ασκούν επαγγέλματα ανώτερων και μεσαίων κατηγοριών, υπάρχει οικονομικό και πολιτισμικό κεφάλαιο (που κατά κατηγορία ΚΟΕ διαφοροποιείται ανάλογα, τόσο συνολικά – οικονομικό και πολιτισμικό κεφάλαιο μαζί- όσο και κατά εί-

δος) παράγοντας πρακτικές οι οποίες προωθούν τη σχολική πρόοδο των παιδιών τους π.χ. διάθεση οικονομικού κεφαλαίου για κάθε είδους εκπαιδευτική/μορφωτική επένδυση, με σκοπό την ενίσχυση/διατήρηση του σχολικού κεφαλαίου (φροντιστήριο, ιδιαίτερα, δραστηριότητες κλπ), προσδοκίες κοινωνικής ανέλιξης μέσω του εκπαιδευτικού θεσμού, μακρόπνοες στρατηγικές για πετυχημένη φοίτηση με στόχο την εισαγωγή στα ΑΕΙ κλπ). Η ελευθερία από την οικονομική αναγκαιότητα και επιπλέον, οι συμβολικοί πόροι π.χ. υψηλό μορφωτικό επίπεδο, και γενικά, το «ειδικό» πολιτισμικό κεφάλαιο των γονέων (γνώσεις, τίτλοι, γούστο, πολιτισμικές δεξιότητες, διαθέσεις, πολιτισμικά αντικείμενα κλπ) (Smith, 2006), παρωθούν τα παιδιά, ιδιαίτερα των εκπαιδευτικών, στη συγκρότηση του δικού τους πολιτισμικού κεφαλαίου (διάθεση για μόρφωση, απόκτηση εκπαιδευτικών προσόντων, γνώση του εκπαιδευτικού συστήματος, άνεση λόγου, αισθητικές προτιμήσεις, γνώση πολιτισμού) (Swartz, 1997, Liambas & Tourtouras, 2007). Το πολιτισμικό κεφάλαιο που συσσωρεύουν μέσω καθημερινών, διαρκών επαφών και αλληλεπιδράσεων, τους εξοικειώνει με επιλογές από τα πεδία της γνώσης και του πολιτισμού, αλλά και τους επιτρέπει να «γνωρίζουν τι δεν γνωρίζουν και (...) να συνεχίσουν να μαθαίνουν, άρα να απαιτούν ό,τι δεν τους δίνεται» (Παναγιωτόπουλος, 2008, σ. 64). Οι μαθητές/τριες από οικογένειες με μεσαίο και ανώτερο ΚΟΕ και ανώτερο μορφωτικό επίπεδο ποικιλότροπα στη σχολική τάξη «δείχνουν» ότι κατέχουν την ταξικά κυρίαρχη κουλτούρα και είναι ικανοί να μετατρέπουν το πολιτισμικό τους κεφάλαιο σε σχολικό κεφάλαιο, που επιβραβεύεται από το σχολικό θεσμό (Μπουρντιέ, 1999).

Με την επιλεκτική του λειτουργία (βαθ-

μολόγηση, εξετάσεις κλπ) ο σχολικός μηχανισμός συμβάλλει στη διευρυμένη κοινωνική αναπαραγωγή των άνισων σχέσεων μεταξύ κοινωνικών τάξεων, ομάδων ή στρωμάτων, καθώς, μέσω των συγκεκριμένων συμβολικών πρακτικών, οι κυρίαρχες κοινωνικές ιεραρχίες γνωστοποιούνται, αναγνωρίζονται, νομιμοποιούνται και επιβάλλονται στις συνειδήσεις όλων των διδασκομένων. Ειδικότερα, όταν μέσα από τις αξιολογικές διαδικασίες ο σχολικός θεσμός αποτυπώνει τη νόμιμη και νομιμοποιητική του κρίση με βάση την ανταπόκριση των μαθητών/τριών στις απαιτήσεις του, δομεί τις συμβολικές σχέσεις (κοινωνικής αναγνώρισης, αξίας, γοήτρου κλπ) και, συνεπώς, εγκαθιστά ένα σύστημα διάκρισης, που επιμερίζει και διαβαθμίζει άνισα τις ταξικά προσδιορισμένες έξεις, συμβάλλοντας στη διευρυμένη κοινωνική αναπαραγωγή των κοινωνικών τάξεων.

Επίσης, οι συγκεκριμένες σχολικές πρακτικές συνεισφέρουν και στην εμπέδωση των κυρίαρχων αντικειμενικών σχέσεων (π.χ. ανταγωνισμός, ατομικισμός, αξιοκρατικές-αντικειμενικές διακρίσεις, ανισοτιμία ικανότητας/δεξιότητας, ποσοτική ιεράρχηση ανθρώπων, ανταλλαγή ίσων), στην αποδοχή των ποικίλων «νόμιμων» διχοτομήσεων και διαβαθμίσεων του περιεχομένου (π.χ. γνώση/πρακτική, εννοιολογικό/εφαρμοσμένο, αξιόλογο/τετριμμένο), στην καθιέρωση τρόπων επιλεκτικής ανδιοργάνωσης και ανασυγκρότησής της γνώσης, καθώς και τρόπων πρόσβασης και μετάδοσής της.

Ειδικότερα, στην περίπτωση του Ενιαίου Λυκείου η προσαρμογή στις κυρίαρχες αντικειμενικές σχέσεις, δηλαδή στον ατομικισμό και τον ανταγωνισμό με στόχο τις υψηλές επιδόσεις για εξασφαλισμένη εισαγωγή στα ΑΕΙ/ΤΕΙ (Κάτσικας-Θεριανός, 2008) σε συνδυασμό, με την ιεράρχηση και την επιλογή που οι σχολικές πρακτικές-τελετουργίες υπερτονίζουν, με την υποβάθμιση κάθε παιδευτικής και μορφωτικής δυνατότητας της καθημερινής διδακτικής διαδικασίας (Νούτσος, 2007), καθώς και με τον τρόπο εξέτασης και την τυποποίηση των θεμάτων των εισαγωγικών για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ (Σιάνου-Κύργιου, 2006), καθιστούν, πλέον, αυτονόητη πρακτική για τους μαθητές την καταφυγή στην εξωσχολική υποστήριξη. Είναι η εκπαιδευτική στρατηγική που υλοποιείται με την οικονομική επένδυση των οικογενειών στα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα μαθήματα, ικανοποιώντας την ανάγκη προφύλαξης, κατεξοχήν, των γο-

συνεργασίες
/σειλίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σειλίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σειλίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σειλίδες
διαλόγου

ων των προνομιούχων κοινωνικών τάξεων από τον πληθωρισμό σχολικών τίτλων και της διατήρησης της σχετικής τους σπανιότητας, ώστε να διασφαλιστεί ή να νομιμοποιηθεί η κοινωνική τους αναπαραγωγή μέσα από τη διατήρηση ή βελτίωση της θέσης τους στη δομή του ανταγωνισμού των κοινωνικών τάξεων (Bourdieu, 2002).

Από την έρευνα διαπιστώνεται, ότι οι μαθητές/τριες με σταθερά καλές επιδόσεις σ' όλη τη διάρκεια του Λυκείου, εισάγονται σε κάποια σχολή ΑΕΙ/ΤΕΙ, ενώ εκείνοι/ες με τις άριστες εισάγονται στις σχολές/τμήματα των ΑΕΙ υψηλής ζήτησης. Συνεπώς, υπάρχει μεγάλη ανάγκη για τη βελτίωση των επιδόσεων ή τη διατήρησή τους σε υψηλά επίπεδα, όπως και για αποτελεσματικότερη προετοιμασία, ώστε οι μαθητές/τριες να επιλεγούν στις εισαγωγικές για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ. Αυτό αποδεικνύεται από τη μαζική προσέλευση των μαθητών/τριών για παρακολούθηση διάφορων ειδών εξωσχολικής υποστήριξης, που συσχετίζονται σε διαφορετικό βαθμό με τη βελτίωση των επιδόσεών τους, η 'απαξιώτικα' μειωμένη προσέλευση των μαθητών/τριών στη διδακτική στήριξη,⁴ η οποία διακρίνεται από συμπληρωματικότητα και περιορισμένες δυνατότητες ως προς την εξωσχολική υποστήριξη, όπως και η υστέρηση στις επιδόσεις και η αποτυχημένη σταδιοδρομία στο Λύκειο όσων δεν παρακολουθούν κανενός είδους υποστήριξη.

Αν και φαίνεται, γενικά, ότι η παρακολούθηση διδακτικής στήριξης βελτιώνει τις επιδόσεις όλων των μαθητών/τριών της (Α', Γ' λυκείου), με επιπλέον ανάλυση με βάση την εθνική προέλευση των μαθητών/τριών διαπιστώνεται, ότι η διδακτική στήριξη βελτιώνει τις επιδόσεις των γηγενών κι όχι των παλιννοστούντων/αλλοδαπών συμμαθητών/τριών τους και στις δύο τάξεις, παρά τη μαζικότερη παρακολούθησή της από μέρους των τελευταίων. Πιθανώς η αντισταθμιστική επίδραση της διδακτικής στήριξης για τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς αποδυναμώνεται από το μονόγλωσσο και μονοπολιτισμικό χαρακτήρα των σπουδών του Λυκείου.

Οι περισσότεροι/ες μαθητές/τριες δεν παρακολουθούν διδακτική στήριξη. Ωστόσο, αν και το ΚΟΕ της οικογένειας δεν επηρεάζει την παρακολούθηση ή μη της διδακτικής στήριξης, προκύπτει ότι το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας την επηρεάζει. Την παρακολουθούν, κυρίως, μαθητές/τριες της Γ' λυκείου από οικογένειες με ανώτερη μόρφωση, οι οποίοι/ες υπερέ-

χουν εκείνων από οικογένειες με χαμηλότερη. Φαίνεται, πως η προσπάθεια για εξασφάλιση των καλύτερων συνθηκών για την επιτυχία στις εισαγωγικές στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, είναι καθοριστικός παράγοντας για την παρακολούθηση διδακτικής στήριξης στη Γ'. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες ανώτερης μόρφωσης έχουν την πρακτική προσδοκία ότι θα πετύχουν μέσα από το σχολικό θεσμό, γιατί πιθανότατα αυτός ήταν η αιτία για να πραγματοποιηθεί η κοινωνική ανέλιξη της οικογένειάς τους (Bourdieu, 2002). Έτσι, πασχίζουν να διαμορφώσουν τις καλύτερες προϋποθέσεις, για να διασφαλίσουν οι ίδιοι την κοινωνική τους αναπαραγωγή στη δομή του κοινωνικού χώρου, αντιστοιχίζοντας τις υποκειμενικές ελπίδες με τις αντικειμενικές ευκαιρίες που διατίθενται. Παρόλα αυτά, όμως, προκύπτει ότι ο τελικός στόχος, δηλαδή η πρόσβαση στα ΑΕΙ/ΤΕΙ, για το σύνολο των μαθητών/τριών δεν εξαρτάται από την παρακολούθησή της ή όχι, γεγονός που σχετίζεται με την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων διδακτικής στήριξης.

Επίσης, φαίνεται ότι η παρακολούθηση εξωσχολικής υποστήριξης βελτιώνει τις επιδόσεις στη Γ' λυκείου. Ο πιο αποτελεσματικός συνδυασμός ειδών εξωσχολικής υποστήριξης για υψηλότερες επιδόσεις είναι η παρακολούθηση μαζί φροντιστηρίου και ιδιαίτερων μαθημάτων, ενώ τις μικρότερες επιδόσεις σημειώνουν όσοι/ες παρακολουθούν, χωριστά κατά σειρά: φροντιστήριο και ιδιαίτερα. Επιπλέον ανάλυση κι εδώ, δείχνει ότι μόνο οι γηγενείς της Γ' λυκείου εμφανίζουν καλύτερες επιδόσεις, παρακολουθώντας, κυρίως, μαζί φροντιστήριο και ιδιαίτερα. Αντίθετα, δεν τα καταφέρνει το σύνολο των παλιννοστούντων/αλλοδαπών συμμαθητών/τριών τους και στις δύο τάξεις του λυκείου, μ' οποιοδήποτε είδος/συνδυασμό εξωσχολικής υποστήριξης_ πιθανότατα και πάλι, εξαιτίας του μονόγλωσσου και μονοπολιτισμικού περιεχομένου των σπουδών.

Γενικά, για την παρακολούθηση εξωσχολικής υποστήριξης από το σύνολο των μαθητών/τριών, διαπιστώνεται ότι έχει σημασία το ΚΟΕ της οικογένειάς τους. Η συγκεκριμένη επένδυση εξαρτάται από το οικονομικό κεφάλαιο της οικογένειας και γίνεται με σκοπό να υποστηριχθεί το σχολικό κεφάλαιο των γόνων της. Επομένως, γίνεται φανερή η επίδραση των υλικών συνθηκών στη διαμόρφωση τόσο των διαθέσεων (habitus), όσο και των συνειδητών ορθολογικών επιλογών (Bourdieu, 2002,

Swartz, 1997) των οικογενειών διαφορετικού ΚΟΕ για τη διασφάλιση της κοινωνικής τους αναπαραγωγής και καταδεικνύεται ότι η επιτυχημένη σταδιοδρομία στο λύκειο είναι 'εν πολλοίς' ζήτημα και της οικονομικής διάστασης των ταξικών σχέσεων.

Οι μαθητές/τριες από οικογένειες, μεσαίου και ανώτερου ΚΟΕ, καθώς και από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς επενδύουν αποκλειστικά σε ένα δαπανηρό μέσο που ισχυροποιεί την κοινωνική αναπαραγωγή στο λύκειο: τα ιδιαίτερα μαθήματα. Σε αυτά, προηγούνται, μάλιστα, οι μαθητές από οικογένειες ανώτερου ΚΟΕ. Επίσης όσοι/ες προέρχονται από οικογένειες με ανώτερο ΚΟΕ ή με γονέα/είς εκπαιδευτικό εμπλουτίζουν την παραπάνω στρατηγική παρακολουθώντας τον πιο επιτυχημένο συνδυασμό εξωσχολικής υποστήριξης στην Α' και Γ' λυκείου (στη Γ' διπλάσιοι από την Α'), δηλαδή μαζί φροντιστήριο και ιδιαίτερα.

Παράλληλα, επιβεβαιώνεται ότι το φροντιστήριο αποτελεί το δημοφιλέστερο είδος εξωσχολικής υποστήριξης για όλους τους/τις μαθητές/τριες, καθώς το παρακολουθούν σχεδόν οι περισσότεροι/ες, ενώ εξαιρούνται μόνον εκείνοι από οικογένειες με περιορισμένα οικονομικά (με γονείς άνεργους). Αξιοσημείωτο είναι, όμως, ότι στην παρακολούθηση φροντιστηρίου από τους/τις μαθητές/τριες της Γ' λυκείου, προηγούνται ελαφρά όσοι προέρχονται από οικογένειες κατώτερου ΚΟΕ, σε σχέση με όσους/ες συνολικά παρακολουθούν στην Α' σε αντίθεση με μαθητές/τριες από οικογένειες μεσαίου και ανώτερου ΚΟΕ, καθώς και με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς που εμπλουτίζουν τη συγκεκριμένη στρατηγική και με δαπανηρότερες μορφές εξωσχολικής υποστήριξης (ιδιαίτερα, ιδιαίτερα και φροντιστήριο μαζί). Πιθανώς, οι συγκεκριμένες οικογένειες δεν έχουν το οικονομικό κεφάλαιο και τις υψηλές προσδοκίες να επενδύσουν σταθερά και συστηματικά από την αρχή του Λυκείου στο φροντιστήριο, καθώς και σ' άλλα δαπανηρότε-

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

δρούν πιο έντονα το περιορισμένο οικονομικό κεφάλαιο της οικογένειας, αλλά και η μεγαλύτερη διακύμανση του ύψους των προσδοκιών σε σχέση με τους γηγενείς, εξαιτίας της διαφορετικής γλώσσας και πολιτισμού, για μια πετυχημένη σχολική σταδιοδρομία.

Είναι γενική η διαπίστωση, ότι η παρακολούθηση όλων των ειδών εξωσχολικής υποστήριξης συμβάλλει στην εισαγωγή

και όχι το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας σχετίζεται με το είδος της εξωσχολικής υποστήριξης και τη διδακτική στήριξη που παρακολουθούν ή όχι οι μαθητές/τριες.

Οι μαθητές/τριες από οικογένειες με χαμηλότερο ΚΟΕ λόγω των περιορισμένων προσδοκιών και οικονομικών δυνατοτήτων παρακολουθούν λιγότερο τα είδη της εξωσχολικής υποστήριξης που κοστίζουν (φροντιστήριο/ιδιαιτέρα) απ' ό, τι οι υπόλοιποι, των οποίων οι οικογένειες έχουν το οικονομικό κεφάλαιο και τις κοινωνικά κληρονομημένες πρακτικές να επενδύουν σ' αυτά. Αντίθετα, οι πρώτοι διακρίνονται από τη διάθεση να παρακολουθούν περισσότερο από τους υπόλοιπους τη δωρεάν διδακτική στήριξη που προσφέρει το σχολείο ως αντιστάθμισμα της εξωσχολικής υποστήριξης και, επίσης, συχνότερα απ' όλους δεν παρακολουθούν τίποτα εντελώς. Ωστόσο ακόμη, είναι φανερή η τάση, τόσο στην παρακολούθηση φροντιστηρίου ή ιδιαίτερων όσο και των δύο μαζί, να προηγούνται στο σύνολο των μαθητών/τριών όσοι/ες προέρχονται από οικογένειες που κατέχουν πολιτισμικό κεφάλαιο, κατά σειρά ανώτερου μορφωτικού επιπέδου, ακολουθούν εκείνοι/ες από μεσαίο και τελευταίο όσοι/ες προέρχονται από το κατώτερο.

Συμπεράσματα

Γίνεται φανερό, ότι η σταδιοδρομία στο Λύκειο, η προετοιμασία και η επιλογή για τα ΑΕΙ/ΤΕΙ, ευνοεί κυρίως τους γηγενείς μαθητές/τριες και λιγότερο τους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς συμμαθητές/τριές τους από τα μεσαία και ανώτερα ΚΟΕ. Με λίγα λόγια εκείνους/ες, που οι οικογένειές τους έχουν το οικονομικό κεφάλαιο να αγοράζουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες από την 'ελεύθερη αγορά' αλλά και την κοινωνική/μορφωτική κληρονομιά, ώστε, είτε κινοούμενοι με βάση συνειδητές, ορθολογικές στρατηγικές είτε καθοδηγούμενοι από εσωτερικές διαθέσεις σε αυτονόητες συμπεριφορές, να συσσωρεύουν το σχολικό κεφάλαιο (και τα πιστοποιητικά του) κάτω από την επιβράβευση/αναγνώριση του εκπαιδευτικού θεσμού, διατηρώντας ή βελτιώνοντας τη θέση τους στο πεδίο των ταξικών ανταγωνισμών.

Επομένως, το Λύκειο αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες. Με τη συρρίκνωση της μορφωτικής και παιδευτικής του λειτουργίας προς όφελος μιας μονοδιάστατης και χρησιμοθηρικής σχολικής παιδείας, που πριμοδοτεί και ενισχύεται άμε-

Επομένως, το Λύκειο αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες. Με τη συρρίκνωση της μορφωτικής και παιδευτικής του λειτουργίας –προς όφελος μιας μονοδιάστατης και χρησιμοθηρικής σχολικής παιδείας, που πριμοδοτεί και ενισχύεται άμεσα από την ομόλογη λειτουργία των ποικίλων μορφών 'παραπαιδείας', οι οποίες αγοράζονται αφειδώς, ιδίως από τους κοινωνικά ευνοημένους– συμβάλλει στην κατάληψη των θέσεων εξουσίας από τους χόνους των μεσαίων και ανώτερων κοινωνικών τάξεων, σε σύγκριση με εκείνους από τις κατώτερες.

ρα είδη εξωσχολικής υποστήριξης, όπως οι υπόλοιποι. Φαίνεται έτσι, ότι εξαιτίας των οικονομικών δυσκολιών και των περιορισμένων εκπαιδευτικών προσδοκιών για τα παιδιά τους (κάτι που αποδεικνύεται γενικότερα, από τα υψηλά ποσοστά όσων απ' αυτούς/ές δεν παρακολουθούν) υπερεπενδύουν στην «αυτονόητη» πρακτική του φροντιστηρίου, τόσο όμως, όσο αντέχουν τα εισοδήματά τους. Αυτό γίνεται λίγο πριν από το τέλος του Λυκείου, δηλαδή στην πιο κρίσιμη περίοδο πριν από τις εξετάσεις.

Γενικά, διαπιστώνεται ότι η παρακολούθηση εξωσχολικής υποστήριξης -και ειδικότερα φροντιστηρίου- και στις δύο τάξεις, είναι μαζική για τους μαθητές /τριες από οικογένειες όλων σχεδόν των ΚΟΕ. Ωστόσο, αν και στους γηγενείς μαθητές/τριες δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις στην παρακολούθηση φροντιστηρίου και στις δύο τάξεις (Α', Γ' λυκείου) με βάση το ΚΟΕ της οικογένειας –καθώς αποτελεί γενικό φαινόμενο– στους παλιννοστούντες/αλλοδαπούς αντίθετα, τόσο στις δύο τάξεις όσο και μόνο στη Γ', υπάρχουν διαφορές. Παρακολουθούν κυρίως φροντιστήριο και προηγούνται οι μαθητές/τριες οικογενειών ανώτερου, ακολουθούν οι μεσαίου και τέλος οι κατώτερου ΚΟΕ. Φαίνεται εδώ, πως επι-

στα ΑΕΙ/ΤΕΙ και ότι το είδος της εξωσχολικής υποστήριξης που κυριαρχεί μεταξύ γηγενών και παλιννοστούντων/αλλοδαπών που εισάγονται στα ΑΕΙ/ΤΕΙ είναι το φροντιστήριο, με υψηλότερα ποσοστά στους πρώτους έναντι των δεύτερων. Όμως, όχι για όλους/ες, αφού όσο ανεβαίνει το ΚΟΕ η επένδυση στα πιο 'αποτελεσματικά' είδη εξωσχολικής υποστήριξης, δηλαδή φροντιστήριο και ιδιαίτερα μαζί, είναι συχνότερη έναντι κατά σειρά, του φροντιστηρίου και των ιδιαίτερων. Επομένως, γίνεται φανερό ότι τα εργαλεία που ενισχύουν περισσότερο την κοινωνική αναπαραγωγή στο σχολείο, είναι υπέρ των λίγων, όσων μπορούν να επενδύουν στην 'ποιότητα' (εξωσχολική υποστήριξη εξατομικευμένη σε σημαντικό βαθμό ή πλήρως εξατομικευμένη), έναντι των υπολοίπων που επενδύουν στην 'ποσότητα' ('μαζική' εξωσχολική υποστήριξη στο φροντιστήριο).

Από τη σύγκριση μεταξύ των ειδών εξωσχολικής υποστήριξης και τη διδακτική στήριξη διαπιστώνεται, ότι η δεύτερη είναι αποτελεσματική για τις επιδόσεις μόνο στην Α' λυκείου, ενώ η εξωσχολική υποστήριξη και διδακτική στήριξη μαζί έχουν σημασία για τις επιδόσεις όσων φοιτούν στη Γ'. Ακόμη, φαίνεται συγκριτικά, ότι το ΚΟΕ

συnergασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συnergασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συnergασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συnergασίες
/σεπίδες
διαπόγου
συnergασίες
/σεπίδες
διαπόγου

σα από την ομολογη λειτουργία των ποικίλων μορφών 'παραπαιδείας', οι οποίες αγοράζονται αφειδώς, ιδίως, από τους κοινωνικά ευνοημένους, συμβάλλει στην κατάληψη των θέσεων εξουσίας από τους γόνους των μεσαίων και ανώτερων κοινωνικών τάξεων, σε σύγκριση με τους εκείνους από τις κατώτερες.

Έτσι, το πρωταρχικό ζητούμενο είναι η συνολική βελτίωση της σχολικής παιδείας, που θα είναι ανοικτή σε όλους και θα παρέχεται χωρίς «άτυπους» αποκλεισμούς, ώστε να διευρύνεται η κοινωνική δημοκρατία. Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητη η

διαμόρφωση ευνοϊκού συσχετισμού πολιτικών δυνάμεων, ωστόσο, προς αυτή την κατεύθυνση είναι, επίσης απαραίτητη, η άμεση ενεργοποίηση όσων εκπαιδευτικών μπορούν να αγωνιστούν για κοινωνική δικαιοσύνη και διεύρυνση της δημοκρατίας μέσα στο σχολείο. Ένας αγώνας που είναι ανάγκη να επικεντρωθεί στην κριτική αμφισβήτηση των σχολικών πρακτικών του Λυκείου και στον αναπροσανατολισμό τους, με όρους που αναιρούν τις οικονομικές, μορφωτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις της εκπαιδευτικής ανισότητας που αυτό αναπαράγει. ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Υποσημειώσεις

1. Οι μαθητές/τριες από οικογένειες με γονέα/είς εκπαιδευτικό/ούς, αποτελούν ξεχωριστή κατηγορία λόγω των υψηλών επιδόσεων και εξαιρετικών επιτυχιών πρόσβασης στα ΑΕΙ έναντι των μαθητών/τριών από τα υπόλοιπα ΚΟΕ.

2. Μόνο στην περίπτωση των παλιννοστούτων/αλλοδαπών της Γ' λυκείου έχουμε κανονική κατανομή των τιμών που αναφέρονται στις επιδόσεις τους σε όλο το Λύκειο, ενώ σ' όλες τις άλλες περιπτώσεις (παλιννοστούτων/αλλοδαπών της Α' και γηγενών της Α' και της Γ' λυκείου) δεν παρουσιάζεται κανονική κατανομή. Ως εκ τούτου, στις αναλύσεις της πρώτης περίπτωσης χρησιμοποιούμε παραμετρικά στατιστικά κριτήρια, ενώ στις

υπόλοιπες περιπτώσεις τα αντίστοιχα μη παραμετρικά

3. Στις υψηλόβαθμες σχολές των ΑΕΙ που οδηγούν σε επαγγέλματα υψηλού κύρους και σημαντικών απολαβών, περιλαμβάνονται οι: Νομική, Ιατρική, Πολυτεχνείο, Φαρμακευτική, Κτηνιατρική, Οδοντιατρική, Οικονομικές σχολές-Σχολές Διοίκησης Επιχειρήσεων (Κάτσιας & Σωτήρης, 2003, Σιάνου-Κύργιου, 2006).

4. Σ' αυτό συντελούν και τα προβλήματα που παρουσιάζονται σχεδόν κάθε χρόνο και οφείλονται: στη μη έγκαιρη οργάνωση προγραμμάτων διδακτικής στήριξης, στη μη πρόσληψη προσωπικού με διαφανείς διαδικασίες, στη μη τακτική χρηματοδότησή τους, τον υψηλό αριθμό των μαθητών/τριών ανά τμήμα κλπ. (ΟΛΜΕ, 2007).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Bourdieu, P. (2002). *Η διάκριση*. Αθήνα: Πατάκης.
Fisher, L. (2006). *Κοινωνιολογία του σχολείου*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
Liambas, A. – Tourtouras, C. (2007). The cultural capital of students at the Greek Secondary Education: The case of Common/Comprehensive Lyceums (E.L.) and the Secondary Technical and Vocational Schools (T.E.E.), in proceedings of 2nd Socio-cultural Theory in Educational Research and Practice Conference: *Theory, Identity and Learning*, 10th / 11th September 2007, The University of Manchester, Faculty of Humanities - School of Education.
Smith, P. (2006). *Πολιτισμική θεωρία*. Αθήνα: Κριτική.
Swartz, D. (1997). *Culture & Power*. Chicago& London: The University of Chicago Press.
Αλεξίου, Θ. (2002). *Εργασία, εκπαίδευση και κοινωνικές τάξεις*. Αθήνα: Παπαζήσης.
Γουντ, Ε. (1998). *Η δημοκρατία ενάντια στον καπιταλισμό*. Αθήνα: Στάχυ.
Κασσωτάκης, Μ. – Παπαγγέλι-Βουλουρή, Δ. (1995). Οι διαδικασίες μετάβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια εκπαίδευση: Η διαχρονική τους εξέλιξη και τα προβλήματά τους, στο Α., Καζαμίας και Μ., Κασσωτάκης (επιμ.) *Ελληνική εκπαίδευση: Προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*. Αθήνα: Σείριος.
Κασσωτάκης, Μ. (1992). Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η εκπαιδευτική κρίση στην Ελλάδα, στο Ι., Πυργιωτάκης και Ι., Κανάκης (επιμ.) *Παγκόσμια κρίση στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
Κάτσιας, Χ. – Φερριανός, Κ. (2008). *Κατανοώντας το σχολείο στον καπιταλισμό*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Κάτσιας, Χ. – Σωτήρης, Π. (2003). *Η αναδιάρθρωση του ελληνικού παν/μίου*. Αθήνα: Σαβάλλας.
Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη, Γ. (1996). *Κοινωνιολογική ανάλυση της αξιολόγησης και της επιδόσεως*, τομ. 2. Αθήνα: Gutenberg.
Κυρίδης, Α. (1996). *Εκπαιδευτική ανισότητα*. Αθήνα: Αφοί Κυριακίδη.
Λιάμπας, Α. – Τουρτούρας, Χ. (2007) Εκπαιδευτικός αποκλεισμός των παλιννοστούτων και μεταναστών μαθητών/τριών στα Ενιαία Λύκεια και Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια του Ν. Θεσ/νίκης, στα πρακτικά (υπό δημοσίευση) του Συνεδρίου *Αποδοχή – Αποκλεισμός, Διαδικασίες Ένταξης Προσώπων και Ιδέων στο Χώρο της Εκπαίδευσης*, 7-8 Δεκεμβρίου 2007, Θεσσαλονίκη, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς - Εθνικό Συμβούλιο Νεολαίας.
Μπουρντιέ, Π. (1999). *Κείμενα Κοινωνιολογίας*. Αθήνα: Στάχυ.
Μυλωνάς, Θ. (1991). *Κοινωνική αναπαραγωγή στο σχολείο*. Αθήνα: Αρμός.
Νούτσος, Μ. (2007). *Από το Λύκειο στο πανεπιστήμιο*. (<http://rhedps.uoi.gr/cnoutsos/omilies.html>).
Νούτσος, Χ. (1990). *Συγκυρία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Πολίτης.
ΟΛΜΕ. Υπόμνημα για την Πρόσθετη Διδακτική Στήριξη και την Ωριαία Αποζημίωση (13/11/07).
Παναγιωτόπουλος, Ν. (2008). *Η απομύηση του κόσμου*. Αθήνα: ΕΚΚΕ, Πολύτροπον.
Σιάνου-Κύργιου, Ε. (2006). *Εκπαίδευση και κοινωνικές ανισότητες*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
Τσιάκαλος, Γ. (2006). *Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Αντιρρήσεις.
Φραγκουδάκη, Α. (1985). *Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Ο ανθρωπισμός στην αθλητική

Ο αθλητισμός, καθώς συμβάλλει στην πνευματική και ψυχική εξισορρόπηση και προάγει την ποιότητα της ζωής του ατόμου, συνιστά ένα αγαθό της κοινωνίας. Ως εκ τούτου, εκτός από συγκινησιακό θέμα και ψυχαγωγική δραστηριότητα, αποτελώντας ένα κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο μείζονος σημασίας, καθίσταται και συστατικό στοιχείο κάθε εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στην εποχή της 'νέας μορφής ατομικότητας', ο αθλητισμός, ως φορέας θεμελιωδών κοινωνικών αξιών εισάγει και υπηρετεί την έννοια της 'κοινωνίας των πολιτών' με ένα τρόπο βιωματικό. Ο σεβασμός του άλλου, συναθλητή ή αντίπαλου, η εκμάθηση και τήρηση κανόνων συλλογικής ζωής, τα αισθήματα αλληλεγγύης και ίσης προσπάθειας, η ένταξη στην ομάδα, η προώθηση της ιδιότητας του πολίτη, η συμμετοχή και η αποδοχή της διαφορετικότητας, αποτελούν, ενδεικτικά, αξίες που καλλιεργούνται μέσα από τον αθλητισμό.

Ο αθλητισμός, όμως, που παρέχεται από το σύγχρονο ελληνικό σχολείο, αντίθετα με ό,τι συνέβαινε κατά την αρχαιότητα, δεν συνιστά ένα συστατικό στοιχείο της γενικής εκπαίδευσης, αλλά έναν επιμέρους παράγοντα αγωγής. Η όλη δομή του ελληνικού σχολείου έχει υποβιβάσει την ανάγκη αθλητικής δραστηριότητας των νέων, διογκώνοντας, αντιστοίχως, τις άλλες τους ανάγκες και περιορίζοντας στο ελάχιστο τον σχολικό χρόνο που διατίθεται για την άσκηση των μαθητών. Αντίθετα με την υπόλοιπη δυτική Ευρώπη, το ελληνικό σχολείο έχει συμπίσει τόσο ασφυκτικά τον προσωπικό χρόνο των μαθητών, ώστε ο όρος 'σχολικός αθλητισμός', συγκριτικά με το συνολικό πρόγραμμα, ουσιαστικά να αναφέρεται σε μερικές ώρες εβδομαδιαίας απασχόλησης, οι οποίες, μάλιστα, χαρακτηρίζονται από τις σημαντικές υλικότεχνικές αδυναμίες.

Η όποια διάθεση μαθητών και μαθητριών για γυμναστική εξάσκηση και αθλητικά παιχνίδια προσκρούει, επομένως, στην αδυναμία του σχολικού προγράμματος να ανταποκριθεί στην κινητική διάθεση των νέων. Αν σε αυτό προστεθεί η επίδρα-

του σώματος ως αντίβαρο αλλοτριώση

γράφει η Κωνσταντίνα Γογγάκη*

ση που ασκεί η αντίληψη πως ο αθλητικός χρόνος δεν συμβάλλει πρακτικά στην απόκτηση των απαραίτητων για το μέλλον τους εφοδίων, κατανοεί κανείς τους λόγους της χαμηλής εκτίμησης της οποίας καίρει ο αθλητισμός. Ο τελευταίος δεν προσμετράται σε βαθμό, εξοικονόμηση προσόντων, πανελλήνιες εξετάσεις. Η ωφέλειά του δεν είναι απτή, χειροπιαστή και άμεση, ενώ από την άλλη η χαρά, η ικανοποίηση, η ψυχική ευεξία που προσφέρει δεν θεωρούνται αξίες στις οποίες πρέπει κανείς να προσβλέπει και να λογαριάζει.

Οι ατέλειωτες ώρες του σχολικού προγράμματος στοιβάζουν ένα πυκνό πρόγραμμα μαθημάτων και θεωρίας, ενώ τα κινητικά διαλείμματα είναι ελάχιστα και δεν επαρκούν για να προσφέρουν μια γυμναστική ανάσα στα σώματα των μαθητών. Οι κυφώσεις, η λόρδωση και η σκολίωση αποτελούν πολύ συχνό φαινόμενο σε αυτές τις ηλικίες, ενώ το πρόβλημα της παχυσαρκίας απειλεί ολοένα και περισσότερους νέους. Όμως δεν είναι μόνο για τους λόγους αυτούς απαραίτητη η αθλητική κίνηση στους νέους των σχολείων, αλλά, απλώς, γιατί η αίσθηση της επαφής με το σώμα τους, σε μια ηλικία που αυτό ακόμη διαμορφώνεται, είναι σημαντική. Και δεν είναι μόνο για λόγους υγείας ή ανατομίας αναγκαία η επαφή με το σώμα τους, αλλά ειδικά αυτή η χρονική αυτή φάση θα τους εξοικειώσει, μια για πάντα, όχι μόνο με την ψυχική, αλλά και με τη σωματική τους υπόσταση.

Η **έξωσυχολική αθλητική δραστηριότητα**, είναι φυσικό, να συμπληρώνει, κατά κάποιο τρόπο, την απουσία και τις ελλείψεις της πολιτείας στον σχολικό αθλητισμό. Αντί να παρέχεται, όμως, από κάποιον δημόσιο οργανισμό ή φορέα της τοπικής αυτοδιοίκησης, δίνεται από γυμναστικά σωματεία και συλλόγους, οι οποίοι, αν και συχνά αυτοαποκαλούνται «Ακαδημίες» (ποδοσφαίρισης, τένις), καθόλου δεν σχετίζονται με το ρόλο και τη λειτουργία των αρχαίων «γυμνασίων», «Λυκείων» και «Ακαδημιών». Στην πραγματικότητα συνιστούν ιδιωτικές επιχειρήσεις, οι οποίες, όμως, επικορηγούνται με δημόσιο χρήμα,

προκειμένου αφ' ενός να καρπωθούν την ανάγκη του νέου γι' αθλητική ενασχόληση και αφ' ετέρου να καλύψουν την αδυναμία του κράτους στον τομέα αυτό. Η συμμετοχή στους συλλόγους γίνεται έναντι αδράς αμοιβής, εκτός βέβαια από τις περιπτώσεις των αθλητών που έχουν ενταχθεί στην ομάδα του συλλόγου ή έχουν φέρει ήδη επιφανείς νίκες, κι επομένως κέρδη, στις ιδιωτικές αυτές επιχειρήσεις. Έτσι, αντί ο πολίτης ν' απολαμβάνει μιας, απ' την πολιτεία προσφερόμενης, δυνατότητας ενασχόλησης με τον αθλητισμό, εξαναγκάζεται να αγοράσει αυτό το δικαίωμα από επικερδείς οργανισμούς, που ανθούν τα τελευταία χρόνια.

Η πραγματική σκοπιμότητα των χώρων αυτών είναι –δράττοντας της ευκαιρίας της ανημπόριας του κράτους ν' αναγνωρίσει τον αθλητισμό ως δικαίωμα κατά τον ελεύθερο χρόνο– η επιλογή και η ανέχνηση ταλέντων. Τα αθλητικά ταλέντα, για την προώθηση των οποίων ενισχύονται τα σωματεία από το κράτος, συνιστούν τη ζωντανή διαφήμιση των συλλόγων, η οποία θα τους αποδώσει σε φήμη και σε οικονομικό όφελος. Συχνά, η φιλόδοξη επιμονή του προπονητή να αναδείξει το εύρημά του, προωθώντας με το αζημίωτο και την προσωπική του αναγνώριση, επιφέρει την υπερβολική εκγύμναση του υποψήφιου πρωταθλητή, η

οποία προκαλεί τραυματισμούς και προβλήματα, που συνοδεύουν το νέο για όλη του τη ζωή.

Εξάλλου, στους συλλόγους αυτού του είδους, όπου με σκοπιμότητα το συμφέρον μετράει μόνο το αποτέλεσμα, η μεθοδολογία είναι ανεξέλεγκτη, χωρίς τις απαιτούμενες συνθήκες, με ανεπαρκές προσωπικό, υπερπλήρη τμήματα και ακατάλληλες υποδομές καθαριότητας και υγιεινής. Το κράτος όμως εθελουφλεί, κι ενώ υποχρεούται να παρέμβει και να ελέγξει, αρκείται στο να διευκολύνεται, μεταθέτοντας στους συλλόγους αυτούς τις δικές του ευθύνες.

Ο **λαϊκός αθλητισμός**, η βάση στην οποία θα έπρεπε να στηρίζεται ολόκληρο το αθλητικό οικοδόμημα, αντί ως κοινωνικό αγαθό που προάγει την ευεξία και την υγεία να παρέχεται από υπεύθυνους κρατικούς φορείς, αποτελεί, επίσης, σχεδόν αποκλειστικότητα των ιδιωτικών γυμναστηρίων και ινστιτούτων. Όχι μόνον δεν έχουν δημιουργηθεί οι προϋποθέσεις για οποιαδήποτε αθλητική ασχολία των πολιτών στο τόπο διαμονής τους, αλλά και δεν έχουν διαμορφωθεί υποτυπώδεις χώροι προς την κατεύθυνση αυτή. Η ανύπαρκτη αθλητική πολιτική ωθεί τους πολίτες προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, που εμπορεύονται τη φυσική ανάγκη του ανθρώπου να ασκήσει κάπως το σώμα του. Αν και η κα-

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

θλητική διάρκεια της εργασίας καθιστά απολύτως αναγκαία την αποκατάσταση μιας επαφής του ανθρώπου με το σώμα του, ο τεχνικός πολιτισμός διαμορφώνει συνεχώς έναν νέο τρόπο παθητικής ζωής, απομακρύνοντας εντελώς τον άνθρωπο από τα φυσικά γνωρίσματά του.

Ο αθλητισμός απέκτησε νέα, σύγχρονα χαρακτηριστικά. Απομακρύνθηκε από τ' ανοικτά γήπεδα, τα πάρκα, τις αλέες, και μεταγκαταστάθηκε σε κλειστούς, ανήλιαγους συνήθως, χώρους, γεμάτους τεχνολογικό εξοπλισμό, στους οποίους ο άνθρωπος μιμείται ότι περπατάει και παριστάνει ότι τρέχει. Όλη αυτή η «μετεξέλιξη» του λαϊκού αθλητισμού επιδέχεται πολλές ερμηνείες:

α) Η βιομηχανική κοινωνία επικράτησε, εν τέλει, της «ανθρωπιστικής», ακόμη και σε τομείς κατ' εξοχήν φυσικούς, όπως η αθλητική δραστηριότητα, αντικαθιστώντας τις φυσικές δραστηριότητες, όπως βάδισμα, τρέξιμο, κολύμπι, ή βόλτα με το ποδήλατο, με όρους τεχνικούς και ξενόφερτους, όπως steps, push-ups, bodybuilding, aerobic, κ.ά. Η χρήση των αγγλικών και αμερικανικών όρων και στον τομέα της γυμναστικής, δεν φανερώνει απλώς την επιβολή τους, αλλά και την κυριαρχία μιας ξένου τύπου ζωής, που δεν συνάδει με την ελληνική νοοτροπία και παράδοση.

β) Η ελληνική πολιτεία δεν εμφανίζει κάποια δείγματα προστασίας των πολιτών της από την επίθεση, και σε ορισμένες περιπτώσεις την ακατάλληλη και αντιεπιστημονική αντιμετώπισή τους, από ανθρώπους συχνά αδαείς. Το ανθρώπινο σώμα δεν είναι, ωστόσο, ένα κομμάτι κρέας, ούτε ένα ενιαίο μυϊκό σύνολο, αλλά έχει ιδιαιτερότητες, ανατομικές, λειτουργικές, ηλικιακές, ψυχολογικές, στις οποίες θα πρέπει να προστρέξει ένας επαίων, προκειμένου να το αξιοποιήσει, να το «λύσει» και, εν τέλει, να το εκφράσει. Δεν μπορεί να αφήνονται οι πολίτες έρμαιοι ενός εμπορικού κυκλώματος, στο οποίο ασύστολα χειρίζονται το σώμα χωρίς την απαιτούμενη γνώση.

γ) Οι άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες, που προστρέχουν στα «ινστιτούτα» και γυμναστήρια, ή τουλάχιστον ένας μεγάλος αριθμός εξ αυτών, παραμένουν θύματα της προσωπικής τους εικόνας και του σωματικού προτύπου που προβάλλεται από το σύγχρονο πολιτισμό. Τα ερεθίσματα

που καθορίζουν το σωματικό πρότυπο βομβαρδίζουν τον πολίτη από παντού, μέσω των εντύπων, της διαφήμισης, της τηλεόρασης, δημιουργώντας τη βασική ψευδαίσθηση, πως η επιτυχία είναι ταυτόσημη με τη σωματική ομορφιά. Ένα γυμνασμένο, μυϊκά γραμμωτό σώμα, αποτελεί, δήθεν, το εφελτήριο για κοινωνική αποδοχή, σεξουαλική επιτυχία και προσωπική ικανοποίηση. Αυτό το τρίπτυχο μπορεί, τάχα, να γίνει εφικτό, με επίπονη άσκηση, σκληρό διαιτολόγιο, συστηματική χρήση γυμναστικών οργάνων και συμπληρωμάτων διατροφής.

Ένα ολόκληρο σύστημα αθλητικής βιομηχανίας επιστρατεύεται, προκειμένου να προσδώσει σάρκα και οστά στο όνειρο του 'τέλειου' σώματος. Η φαντασίωση αυτή ή δεν πραγματώνεται ποτέ ή επιτυγχάνεται δι' ολίγον, οπότε η απογοήτευση οδηγεί σε αυτοδιάψευση, η οποία ωθεί προς νέα απέλπιδα απόπειρα, ενώ το τέλειο σώμα παραμένει στη σφαίρα του ανικανοποίητου. Το κυνήγι της απόκτησης του ιδανικού σωματικού τύπου, ατελέσφορο και δίχως τέλος, δημιουργεί, ωστόσο, εμμονές, ενώ το ίδιο το σώμα εξιδανικεύεται και μετατρέπεται σε «φετίξ».

Η ψυχωσική εμμονή στην τελειότητα του σώματος, που ο Fr. Gantheret χαρακτηρίζει «ως παρά φύσιν»¹, φτάνει, ενίοτε, σε όρια παράκρουσης. Η σωματική λατρεία αντιμετωπίζει το σώμα όχι ανθρωπιστικά, αλλά ως λατρευτικό προϊόν. Η ατομική ματαίωση βιώνεται μέσω του σώματος ξανά και ξανά, ενώ ο πολιτισμός βιώνεται ως πηγή δυστυχίας, παρατηρεί ο S. Freud². Σε μια τέτοια κρίση, όμως, κινδυνεύει ο άνθρωπος να ξεχάσει την πολυμορφία του ανθρώπινου κόσμου και της ψυχικής του ζωής³. Η αυταπάτη της σωματικής τελειότητας ως μέσου πληρότητας, υπονομεύει τις άλλες, ψυχικές και πνευματικές του, ανάγκες, καθόσον καθιστά τον ίδιο τον άνθρωπο ένα «άλογο ζώο»⁴, κατά τον Γαληνό, που έχει μόνο σωματικά χαρακτηριστικά, *ώσπερ οι κριοί και οι σύες*⁵.

Η φετιχοποίηση του σώματος, που έχει αναχθεί σε ιδεολογία και σε τρόπο ζωής τα τελευταία χρόνια, είναι η αιτία για την οποία επιφανείς ευρωπαϊκοί φιλόσοφοι, κοινωνιολόγοι και ανθρωπιστές εναντιώνονται, γενικά, σ' αυτό που προσδιορίζεται ως «αθλητισμός». Έτσι ασκούν αρνητική κριτική, υποστηρίζοντας είτε όπως ο Norbert Elias, πως ο αθλητισμός μετατρέ-

πει σε καταπίεση την ευχαρίστηση της σόλης⁶, είτε όπως ο J.-M. Brohm και ο P. Laquillamie, πως, καθώς η απόλαυση της φύσης αντικαθίσταται από την εκμετάλλευσή της, ο αθλητισμός αποτελεί την αντανάκλαση των κατηγοριών του βιομηχανικού καπιταλιστικού συστήματος⁷. Η «αθλητική αλλοτρίωση» συνιστά μια πλευρά της κρατικής αλλοτρίωσης, και μόνο μέσω της γενικής παιδείας θα μπορούσε ν' αποφευχθεί, ώστε να ιδωθεί το ανθρώπινο σώμα χωρίς την ιεραρχία των επιδόσεων, καθώς ο αθλητισμός δεν συνιστά κάτι αποκομμένο και αυτόνομο, αλλά μια έκφανση της υπόλοιπης κοινωνικής αξιολογίας⁸.

Αναφορικά με τον '**ανταγωνιστικό αθλητισμό**', μπορεί να ειπωθεί πως αυτό το είδος τείνει ν' αποτελέσει και τον μοναδικό τομέα με τον οποίο έχει συνδεθεί ο αθλητισμός. Ο πρωταθλητισμός, παράγωγο της σύγχρονης αθλητικής βιομηχανίας, εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα δεδομένα:

α) Συνδεόμενος όλο και περισσότερο με την τεχνολογία, τα μηχανήματα και τις ειδικές μετρήσεις, χειρίζεται τις φυσικές δεξιότητες του ανθρώπινου σώματος σαν τεχνικό προϊόν εξειδίκευσης και συστηματοποιημένης εξάσκησης, και τελικά σαν αποτέλεσμα μηχανικής ή ακόμη και γενετικής παρέμβασης⁹. Το σώμα κρίνεται υπό συνθήκες ...μηχανής, ενώ το αθλητικό έργο αποκτά «ανταλλακτική αξία»¹⁰. Η κίνηση και η απόδοση έχουν απωλέσει τα γνωρί-

την έκφραση του Marx (*Η Αθλιότητα της Φιλοσοφίας*) πως «δεν τίθεται πια θέμα ποιότητας, αφού η ποσότητα και μόνον αυτή αποφασίζει για όλα. Επομένως, ο χρόνος είναι το παν, ενώ ο άνθρωπος δεν είναι πια τίποτε».

«Δεν τίθεται πια θέμα ποιότητας, αφού η ποσότητα και μόνον αυτή αποφασίζει για όλα. Επομένως, ο χρόνος είναι το παν, ενώ ο άνθρωπος δεν είναι πια τίποτε.»

K. Marx

σματα του παιχνιδιού και της προσωπικής ευχαρίστησης, και γίνονται καταναγκαστική επανάληψη, με αυτοσκοπό τη μεγιστοποίηση της σωματικής επίδοσης.

β) Ακόμη και αν ο ποθούμενος στόχος, του 'ρεκόρ', επιτευχθεί, μια νέα μηχανιστική διαδικασία εκκινείται, προκειμένου να επιδιωχθεί η ακόμη μεγαλύτερη επίδοση. Ο αθλητής περιστρέφεται διαρκώς και κυκλικά γύρω-γύρω απ' τον εαυτό του, επιδιώκοντας την κατάκτηση της νέας επίδοσης, όπως ακριβώς ο σκύλος γυρίζει γύρω απ' το σώμα του ... κυνηγώντας την ουρά του. Η διαρκής όμως περιστροφή του αθλητή γύρω απ' το ρεκόρ και την αυτοβελτίωσή του, τον εγκλείει τελικά σ' έναν μικρόκοσμο, στον οποίο αποκλεισμένος προσμετράει τα όρια του ναρκισσισμού του. Η μοναδική του ενασχόληση με τον ίδιο, εγωτικό, στόχο, αφ' ενός εμποδίζει αυτόν ως πρόσωπο ν' αναπτύξει και άλλες δεινότητες κι ενδιαφέροντα, άρα γίνεται μονομερής, και αφ' ετέρου στερεί απ' τον κοινωνικό χώρο την παρουσία και συμβολή του σε άλλα θέματα στα οποία η παρουσία του θα ήταν ίσως σημαντική¹¹. Αν, θεωρητικά, το κάθε μέλος της κοινωνίας, απομονωνόταν, προκειμένου να επιτύχει κάτι σ' έναν τομέα ατομικής δράσης, ποια θα ήταν τότε η κοινωνική συνοχή;

γ) Το αθλητικό έργο προσμετράται και κατατάσσεται σε πρώτο, δεύτερο ή... τελευταίο επίπεδο. Ο ποσοτικοποιημένος χρόνος του αθλητή δείχνει, σύμφωνα με

Η αναγνωρισιμότητα της επιτυχίας είναι ανάλογη της κατάταξης¹², ισοδυναμώντας με χρήμα και κέρδη¹³. Ο πρωταθλητισμός επενδύεται ως μετοχή χρηματιστηρίου, όσο αποδίδει. Ο αθλητής θεωρείται ωφέλιμος από τις αθλητικές επιχειρήσεις, τις διαφημιστικές εταιρίες, το διεθνές μάντζμεντ, μόνο κατά το εν ενεργεία διάστημα. Γύρω του συναλλάσσονται εταιρείες, χορηγοί, τεχνικοί, παράγοντες, διαχειριζόμενοι ως προσοδοφόρο προϊόν τη σωματική του επίδοση. Ο αθλητής εξοικειώνεται με την εμπορική αξία της επίδοσής του, επιδιώκοντας να εκμεταλλευτεί τη νίκη του όσο βρίσκεται στην επικαιρότητα, γνωρίζοντας πως η παραμονή του στο προσκήνιο δεν έχει διάρκεια. Η επίγνωση αυτή του δημιουργεί μια νοοτροπία «αρπαχτής» (νεοελληνικός λαϊκός όρος, που σημαίνει: εύκολο και συχνά παράνομο κέρδος¹⁴).

δ) Η αθλητική νίκη αμείβεται με προβολή, κοσμικότητα και οικονομικό όφελος. Δημιουργείται έτσι ένα πρότυπο επικαιρότητας, ανάλογο με αυτό των μοντέλων, των ποδοσφαιριστών, των τραγουδιστών, των προσώπων του εντυπωσιασμού, των shows, που η προβολή τους εξιλεώνει, ώστε να μη φαίνεται στιδήποτε ματαιόδοξο και μικρό, ενώ διογκώνει την προσωπική τους εικόνα. Αυτά επηρεάζουν αρνητικά τους νέους, δημιουργώντας την επίπλαστη εικόνα της επιτυχίας, του πλούτου, της καθ' υπερβολήν οικονομικής άνεσης, τα οποία παγώνονται σε κοινωνικό ιδανικό.

Το θέαμα των «θεών του γηπέδου», συνιστά βασικό παράγοντα σταθεροποίησης της υπάρχουσας τάξης πραγμάτων και αυστηρής πειθάρχησης του πλήθους¹⁵. Πολλοί απ' τους νέους, επηρεασμένοι από το 'μύθο', επιλέγουν τον αθλητισμό και συναφείς επιλογές, επιθυμώντας να γίνουν πιστά αντίγραφα των προτύπων τους. Στο αντίβαρο αυτής της προπαγάνδας στέκεται η παρουσίαση προτύπων αξίας, και μιας παιδείας η οποία δεν αναπαράγει τα διαμορφωμένα κοινωνικά πρότυπα, αλλά ανθίσταται, δημιουργώντας και αξιοποιώντας τα δικά της.

Ωστόσο, ο αθλητισμός, αυτός καθαυτός, δεν πρέπει ν' αντιμετωπίζεται σαν αποδιοπομπαίος τράγος της σύγχρονης κοινωνίας, καθόσον ο ίδιος είναι, απλώς, μια συνέχεια της ανθρώπινης φύσης. Αν υποβαθμίζεται, αποπροσανατολίζεται, χρησιμοποιείται, αν επενδύονται επάνω του εθνικά και πολιτικά οφέλη, αν του χρεώνονται κοινωνικά υποκατάστατα, όπως για παράδειγμα η συζήτηση '*αθλητισμός αντί για κοινωνική απομόνωση*' ή '*αθλητισμός αντί για ναρκωτικά*', και η όποια αυθεντική του αξία εκφυλίζεται και ξεθωριάζει, δεν ευθύνεται ο ίδιος, αλλά η χρήση του¹⁶. Η ενασχόληση με τον αθλητισμό, αν υποκρύπτει εμπορευματοποίηση, υποχρέωση, καθήκον, ανάγκη, εκμετάλλευση, και αν σχετίζεται με οποιασδήποτε μορφής ιδιοτέλεια, δεν συνιστά αυθόρμητη επιλογή και δεν αποτελεί, επομένως, αγνή φυσική παρόρμηση και χαρά.

Ο 'ανθρωπισμός του σώματος' βασίζεται σε μια και μοναδική αξία: στο σεβασμό. Και ο 'σεβασμός στο σώμα' δικαιούται μια μόνο στάση: *κατά φύσιν ζειν*. Οτιδήποτε θέτει το σώμα έξωθεν των ορίων του, όχι με φυσικό, αλλά με τεχνητό τρόπο, συνιστά σωματική *ύβριν*. Οτιδήποτε παραποιεί και αλλοτριώνει το φυσικό σώμα με σκοπό την επίδοσή του, συνιστά βιασμό στην ισορροπία της φύσης. Αθλητισμός είναι υπέρβαση, αλλά όχι υπερβολή. Είναι η χρήση της φυσικής ενέργειας και όχι η κατάχρησή της. Είναι η αντιμετώπιση του σώματος ως *όλον*, και όχι ως επί μέρους. Και είναι, τέλος, η πηγαία έκφραση της κινητικότητας, και όχι η κατά παραγγελία κατασκευασμένη.

Αν δεν αναλάβει η πολιτεία, δια της παιδείας, να οριοθετήσει την σωματική παιδεία ως ισάξια της ψυχικής, αλλά υποβαθμίζει, υποτιμάει, υποθιβάξει και τελικά τα-

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

πεινώνει την πνευματικότητα του σώματος, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μη αναγνώριση της διττής ανθρώπινης υπόστασης. Τα παιδιά κινούνται λίγο, επειδή η πολιτεία δεν διαθέτει την πολιτική βούληση ν' ανατρέψει συντηρητικές, κατεστημένες και ξεπερασμένες λογικές και να τους παρέχει τις απαραίτητες συνθήκες. Οι νέοι γυμνάζονται ελάχιστα, γιατί δεν τους προσφέρονται τα αναγκαία μέσα, οι ενήλικες καθόλου, γιατί δεν διαθέτουν την υποδομή. Στην υπόθεση της διεξαγωγής των Ολυμπιακών αγώνων 2004 διαθέτηκαν αμύθητα ποσά για τη δημιουργία εντυπώσεων, με δείγματα νεοπλουτισμού, αμετροπέπιας, υπερβολικής φαντασμαγορίας, αντί να παραχθούν στοιχειώδεις υποδομές για την ανάπτυξη του σχολικού αθλητισμού ή του αθλητισμού της γειτονιάς¹⁷.

Είναι γεγονός, πως ο αθλητισμός από πολιτικής και οικονομικής απόψεως ανήκει σε ευνομούμενες χώρες, ενώ για τις χώρες που έχουν προβλήματα επιβίωσης ο αθλητισμός συνιστά πολυτέλεια (εκτός αν

αφαιρέσει κανείς τις περιοχές των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων, όπου ασκούνται στρατιωτικά για να διατηρούν την φυσική τους κατάσταση σε καλό επίπεδο, και πάλι όμως για λόγους επιβίωσης). Η σύγκριση αυτή καθιστά φανερό πως η αξία του αθλητισμού έρχεται δεύτερη, συγκριτικά με τη μάθηση της γλώσσας, της ιστορίας, της αριθμητικής και των συναφών αντικειμένων στις χώρες όπου προέχει ο αγώνας της επιβίωσης. Στην Ελλάδα όμως, και γενικότερα στα κράτη της δυτικής Ευρώπης, που διαθέτουν ένα προηγμένο πολιτικό σύστημα και τον λεγόμενο 'δυτικό πολιτισμό', δεν μπορεί κανείς ν' αφαιρέσει ή ν' αγνοήσει το δικαίωμα της σωματικής άσκησης και κουλτούρας. Αθλητική παιδεία, ωστόσο, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς παράλληλες εκπαιδευτικές, οικολογικές και πολιτιστικές υποδομές. Η ανάπτυξη όλων αυτών επικοινωνεί σ' ένα σχήμα συγκοινωνούντων δοχείων, που αλληλεπιδρούν. Κέντρο αυτής της συμφωνίας είναι η βελτίωση του επιπέδου της ζωής και η αίσθηση ότι ζει κανείς όπως του αξίζει: Μια καθημερινότητα ανάλογη της ανθρώπινης υπόστασης, αντίθετα όχι μόνο της αντικειμενικής, αλλά και της υποκειμενικής του ποιότητας, και του επιπέδου του προσωπικού πολιτισμού του.

Η ύπαρξη, συνεπώς, του αθλητισμού προϋποθέτει κάποιο οντολογικής φύσεως ερώτημα: τι είδος ανθρώπου και τι είδος κοινωνίας επιθυμεί κανείς να δημιουργήσει; Η απάντηση σ' ένα τέτοιο ερώτημα προϋποθέτει τη διασαφήνιση της ποιότητας του πολιτικού συστήματος στο οποίο προσβλέπει, ώστε να δοθούν ιδεολογικά χαρακτηριστικά στην 'παιδεία' και τον 'πολιτισμό' που παράγουν τις αντίστοιχες αξίες.

Στο πλαίσιο μιας καπιταλιστικής οικονομίας, δηλαδή μιας γενικευμένης εμπορευματικής και ανταγωνιστικής οικονομίας, πόσο εφικτή είναι η ανατροπή της κυρίαρχης ιδεολογίας που αντανάκλαται στην παιδεία; Η νευρωτική ιδεολογία της αποτίμησης και της αναγνωρισμένης αξιοποίησης των αξιών, στην οποία και ο αθλητισμός όπως τόσες άλλες κοινωνικές δραστηριότητες εντάσσονται, μπορούν να αντικατασταθούν με οτιδήποτε αναφέρεται ως «υγιές», «αυθεντικό», «φυσικό», και «αληθινό»;

Αν ναι, τότε, αντί για τη χειραγώγηση ή

την απώθηση του αυθεντικού σώματος, θα μπορεί κανείς να μιλήσει για το παιχνίδι, την αίσθηση, τη συγκίνηση, τη μνήμη του σώματος, που έχουν και πνευματικές διαστάσεις. Αντί για τον καταπιεστικό χαρακτήρα του πολιτισμού και της εκπαίδευσης θα μπορεί κανείς να μιλήσει για ελευθερία, και όχι ελευθεριότητα. Αντί για ένα σώμα που θα είναι πηγή δυσφορίας κι ανικανοποίησης, θα μιλήσει για αυθεντική σωματικότητα, που δεν θα είναι ακρωτηριαστική, αντιαισθητική κι εκμεταλλευτική. Τότε η αθλητική δραστηριότητα θα λάβει τον χαρακτήρα της πολιτιστικής κατάκτησης και της πρακτικής εφαρμογής μιας ηθικής, ενώ στην εκπαίδευση, που συνιστά την προέκταση του πολιτισμού και της κουλτούρας, θ' ανακτήσει έναν διαπαιδαγωγικό, παιδευτικό χαρακτήρα. «Το ατομικό σώμα είναι η ολοκληρωτική αντανάκλαση του μεγάλου κοινωνικού σώματος», παρατηρεί ο J. M. Brohm, «είναι επίσης η 'γλώσσα' του, η άμεση μεταγλώττισή του»¹⁸.

Σήμερα το ατομικό και το κοινωνικό σώμα είναι, ακόμη, απομακρυσμένα μεταξύ τους, άγνωστα, ξένα ή και αντιμέτωπα. Αυτά τα δυο μπορούν να έρθουν κοντά, εάν βασικό στοιχείο του πολιτισμού είναι ο ανθρωπισμός¹⁹. Και τόσο λιγότερη απόσταση θα υπάρχει ανάμεσα στη σωματική και την ψυχική ενότητα του ανθρώπου, όσο λιγότερο η παγκοσμιοποίηση, ο οικονομικός ανταγωνισμός και ο απαραίτητος διαρκής εκσυγχρονισμός, αναπτύσσονται μονομερώς και εις βάρος της γενικής μόρφωσης²⁰. «Το φαινόμενο δεν είναι καινούριο και δεν είναι μόνο ελληνικό, καθώς απ' την αρχή του 20ού αιώνα ως σήμερα τα Ανθρωπιστικά Γράμματα έχουν χάσει ένα τεράστιο ποσοστό

Υποσημειώσεις

1. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, (1982), *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, μτφρ. Γιόλα Γεωργαντζή, εκδ. Ουτοπία, Αθήνα, σ. 110. Τίτλος του Πρωτοτύπου: G. Berthaud, J.-M. Brohm, Fr. Gantheret, P. Laguillaumie, *Sport, culture et répression*, 1972, Librairie François Maspero.

2. Σ. ΦΡΟΪΝΤ, (1994), *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας*, μτφρ. Γ. Βαμβαλής, εκδ. Επίκουρος, Αθήνα, (1974 1η). Τίτλος του Πρωτοτύπου: S. Freud, *Das Unbehagen in der Kultur* και *Die Zukunft einer Illusion*. Χρησιμοποιήθηκε η έκδοση του S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt a.M., 1974, *Studienausgabe*, τόμ. IX.

3. Σ. ΦΡΟΪΝΤ, *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας*, σ. 13.

4. ΓΑΛΗΝΟΥ, *Προτρεπτικός επί Τέχνας* 9, 11.

5. ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ, *Ανάχαρις ή Περί γυμνασίων* 1, ΓΑΛΗΝΟΥ, *Προτρεπτικός επί Τέχνας* 11.

6. Ν. ΕΛΙΑΣ-Ε. ΝΤΑΝΙΝΓΚ, (1986), *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*, μτφρ. Σ. Χειρδάρη-Γ. Κατσιμπούρα, Δρομέας, Αθήνα, σσ. 91-123. Τίτλος του Πρωτοτύπου: N. Elias- E. Dunning (1986), *Quest for excitement-sport and leisure in the civilizing process*, The Norbert Elias Stichting and Eric Dunning, Blackwell Publishers, Oxford.

7. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, σσ. 41, 47.

8. Ό.π. σσ. 47-50.

9. Κ. ΓΟΓΓΑΚΙ (2005), "Sports and Technology Genetics: The Cloned Athlete", *IMEROS*, Issue 5.1: 87-98.

(γύρω στο 80%) του διδακτικού τους χρόνου», επισημαίνει ο Φάνης Κακριδής²¹. Και συνεχίζει: «Η κάθε λογής εξουσία, όμως, έχει στις μέρες μας αποκτήσει τόση παχυδερμική έπαρση, ώστε κάθε αντίθετη άποψη και διαμαρτυρία να πέ-

φτει στο κενό. Προσωπικά περιμένω από χρόνια το μεγάλο μπαμ, όταν ενωμένες οι εκπαιδευτικές δυνάμεις θα επιβάλλουν στην Πολιτεία να μην αποφασίζει μόνη της με τους ανεύθυνους «συμβούλους» και τα ελεγχόμενα «συμβουλευτικά» της όργανα για τον προγραμματισμό και τη νομοθεσία της εκπαίδευσης, αλλά να εμπιστευτεί τις εκπαιδευτικές αποφάσεις στους εκπαιδευτικούς, που τις εκτελούν και ξέρουν καλύτερα από κάθε άλλον όχι μόνο τι πρέπει, αλλά και τι μπορεί πραγματικά να γίνει για το καλύτερο στην εκπαιδευτική πράξη. Τότε ελπίζουμε τα όνειρά μας να πραγματοποιηθούν»²².

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

* Η Κωνσταντίνα Γογγάκη είναι επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών.

10. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, σ. 18.

11. Η. MARCUSE, (1971), *Ο μονοδιάστατος άνθρωπος*, μτφρ. Μπ. Λυκούδης, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα. Copyright: Beacon Press.

12. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, σσ. 15-17. Πβ. Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ-Μ. ΠΕΡΕΛΜΑΝ, (1999), *Ποδόσφαιρο. Μια συγκινησιακή πανούκλα*, μτφρ. Σπ. Παντελάκης, εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα, σ. 59. Τίτλος του Πρωτοτύπου: J.-M. BROHM & M. PERELMAN (1998), *Le Football, une peste émotionnelle*, Paris: Les éditions de la Passion.

13. Κ. ΓΟΓΓΑΚΗ (2002), «Ο κερδώς χαρακτήρας του σύγχρονου αθλητισμού», *Αρχαιολογία*, 83, 77-81.

14. Βλ. Γ. ΜΠΑΜΠΙΝΙΩΤΗ, (2004), *Λεξικό για το Σχολείο και το Γραφείο*, Κέντρο Λεξικολογίας, Ε.Π.Ε., Αθήνα, λ. αρπαχτή.

15. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, σ. 61.

16. Πβ. D.L. FAIRCHILD (1978), "Creative Sports: Antidote to Alienation?", *Journal of the Philosophy of Sport*, V: 57-62.

17. Βλ.: Στ. ΒΡΑΔΕΛΗ, (2005), «Καπέλο» στο κόστος των Αγώνων», *ΤΑ ΝΕΑ*, 11 Αυγ., σσ. 1, ΚΑΠΡΑΝΟΥ, (2005), «Μετα-ολυμπιακή... μπουρμούρα», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Κυρ. 14 Αυγ., σ. 16. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ, (2006), «Το σκάνδαλο των 235 εκατ. Ε., στη Δικαιοσύνη», *ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ* της ΚΥΡΙΑΚΗΣ, 19 Φεβρ., σ. 35. Φ. ΣΥΡΙΓΟΥ, (2005), «Τρία τρισ! Λεφτά πεταμένα..», *Περιοδ.* «Κ», τ. 114, *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Αφιέρωμα: «Ένα χρόνο μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες», Κυρ. 7 Αυγ., σσ. 20-22. Φ. ΚΟΛΜΙΑ, (2005), «Θα πληρώνουν και τα εγγόνια μας, μήπως το γιορτάσουν τα δικά τους», *Περιοδ.* «Κ», τ. 114, *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Αφιέρωμα: «Ένα χρόνο μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες», Κυρ. 7 Αυγ., σσ. 24-25. Γ. ΑΝΑΝΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗ, (2005), «Οι Αγώνες έβλαψαν την οικονομία», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 8. Τ. ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ, (2005), «Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις απρόσιτες για τους αθλητές», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 6. Τζ. ΣΥΝΑΔΙΝΟΥ, (2005), «Τα 'κλειστά' στάδια», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 7.

18. Φρ. ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, σ. 108.

19. Πβ. Γ.Χ. ΚΟΥΜΑΚΗ, (1993), *Σύγχρονα προβλήματα & Παιδεία*, Eurograph A.E., Αναστασάκης, Αθήνα, σ. 121.

20. Φ. ΚΑΚΡΙΔΗ, (1999), «Ανθρωπισμός και Ανθρωπιστικά Γράμματα, σήμερα», *Φιλολογική*, τ. 66, σσ. 4-6.

21. Φ. ΚΑΚΡΙΔΗ, ό.π. σ. 6.

22. Ό.π. σ. 6.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΓΑΛΗΝΟΣ, *Προτρεπτικός επί Τέχνας*.

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ, *Ανάχαρις ή Περί γυμνασίων*.

ΑΝΑΝΔΡΑΝΙΣΤΑΚΗΣ, Γ. (2005), «Οι Αγώνες έβλαψαν την οικονομία», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 8.

ΒΡΑΔΕΛΗΣ, Στ. (2005), «Καπέλο» στο κόστος των Αγώνων», *ΤΑ ΝΕΑ*, 11 Αυγ., σσ. 1, 11.

ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΣ, Τ. (2005), «Οι ολυμπιακές εγκαταστάσεις απρόσιτες για τους αθλητές», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 6.

ΓΚΑΝΤΕΡΕ, Φρ., Π. ΛΑΓΚΙΓΙΟΜΙ, Ζ. ΜΠΕΡΤΟ, Ζ.-Μ. ΜΠΡΟΜ, (1982), *Αθλητισμός, κουλτούρα και καταπίεση*, μτφρ. Γκόλα Γεωργαντζή, εκδ. Ουτοπία, Αθήνα. Τίτλος του Πρωτοτύπου: G. Berthaud, J.-M. Brohm, Fr. Gantheret, P. Laguillaumie, *Sport, culture et répression*, 1972, Librairie François Maspero.

ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2002), «Ο κερδώς χαρακτήρας του σύγχρονου αθλητισμού», *Αρχαιολογία & Τέχνες*, 83, 77-81.

ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2003, 1^η έκδ.). *Οι αντιλήψεις των αρχαίων Ελλήνων για τον αθλητισμό*, Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα.

ΓΟΓΓΑΚΗ, Κ. (2005), "Sports and Technology Genetics: The Cloned Athlete", *IMEROS*, Issue 5.1: 87-98.

ΕΛΙΑΣ, Ν.-Ε. ΝΤΑΝΙΝΓΚ, (1998), *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*, μτφρ. Σ. Χειρδάρη-Γ. Κατσιμπούρα, Δρομέας, Αθήνα. Τίτλος του Πρωτοτύπου: N. Elias- E. Dunning (1986), *Quest for excitement-sport and leisure in the civilizing process*, The Norbert Elias Stichting and Eric Dunning, Blackwell Publishers, Oxford.

ΚΑΚΡΙΔΗΣ, Φ. (1999), «Ανθρωπισμός και Ανθρωπιστικά Γράμματα, σήμερα», *Φιλολογική*, τ. 66, σσ. 4-6.

ΚΑΠΡΑΝΟΣ, Δ. (2005), «Μετα-ολυμπιακή...μπουρμούρα», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Κυρ. 14 Αυγ., σ. 16.

ΚΟΛΜΙΑΣ, Φ. (2005), «Θα πληρώνουν και τα εγγόνια μας, μήπως το γιορτάσουν τα δικά τους», *Περιοδ.* «Κ», τ. 114, *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Αφιέρωμα: «Ένα χρόνο μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες», Κυρ. 7 Αυγ., σσ. 24-25.

ΚΟΥΜΑΚΗΣ, Γ.Χ. (1993), *Σύγχρονα προβλήματα & Παιδεία*, Eurograph A.E., Αναστασάκης, Αθήνα, σ. 121.

MARCUSE, Η. (1971), *Ο μονοδιάστατος άνθρωπος*, μτφρ. Μπ. Λυκούδης, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα. Copyright: Beacon Press.

ΜΠΡΟΜ, Ζ.-Μ.-Μ. ΠΕΡΕΛΜΑΝ, (1999), *Ποδόσφαιρο. Μια συγκινησιακή πανούκλα*, μτφρ. Σπ. Παντελάκης, εκδ. Μαύρη Λίστα, Αθήνα. Τίτλος του Πρωτοτύπου: J.-M. BROHM & M. Perelman (1998), *Le Football, une peste émotionnelle*, Paris: Les éditions de la Passion.

FAIRCHILD, D.L. (1978), "Creative Sports: Antidote to Alienation?", *Journal of the Philosophy of Sport*, V: 57-62.

ΠΕΤΡΙΔΗΣ, Γ. (2006), «Το σκάνδαλο των 235 εκατ. Ε., στη Δικαιοσύνη», *ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ* της ΚΥΡΙΑΚΗΣ, 19 Φεβρ., σ. 35.

ΣΥΝΑΔΙΝΟΣ, Τζ. (2005), «Τα 'κλειστά' στάδια», *Κυριακάτικη ΑΥΓΗ*, Φάκελος: «Η γκρίζα κληρονομιά των Ολυμπιακών Αγώνων. Αθήνα 2004. Ένα χρόνο μετά», Κυρ. 7 Αυγ., σ. 7.

ΣΥΡΙΓΟΣ, Φ. (2005), «Τρία τρισ! Λεφτά πεταμένα..», *Περιοδ.* «Κ», τ. 114, *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ*, Αφιέρωμα: «Ένα χρόνο μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες», Κυρ. 7 Αυγ., σσ. 20-22.

ΦΡΟΪΝΤ, Σ. (1994), *Ο πολιτισμός πηγή δυστυχίας*, μτφρ. Γ. Βαμβαλής, εκδ. Επίκουρος, Αθήνα. Τίτλος του Πρωτοτύπου: S. Freud, *Das Unbenhagen in der Kultur* και *Die Zukunft einer Illusion*. Χρησιμοποίησε η έκδοση του S. Fischer Verlag GmbH, Frankfurt a.M., 1974, *Studienausgabe*, τόμ. IX.

συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου
συνεργασίες
/σελίδες
διαλόγου

**ή άλλη πρόταση
στο παιδικό βιβλίο**

Σειρές για παιδιά:

- «κοινωνικά παραμύθια»
- «θεατρικά παραμύθια»

Κεντρική διάθεση:

Z. Πηγής 55-57, 106 81 Αθήνα

Τηλ.: 2103839711, www.stratisbooks.gr

Το χωριό της Αλφα Βήτα

Αλεξία Αλεξίου • Εικονογρ.: Δ. Οικονομίδης & Ε. Ακρίβου

Τι μπορεί να συμβεί όταν ένα μικρό παιδί δεν μπορεί να μάθει να αλφαβητίζει; Ποιος θα βοηθήσει και πώς; Το ρόλο αυτό αναλαμβάνει το μολύβι προτείνοντας μια επίσκεψη στο αλφαβητοχώρι. Εκεί όμως επικρατεί αναταραχή. Τα γράμματα έχουν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα. Σύμφωνα και φωνήεντα διεκδικούν την αρχηγία του χωριού. Όταν όμως πλησιάζει ο κίνδυνος, η ένωση και η συνεργασία δίνουν τη λύση...

ISBN: 978-960-6660-14-6, Σκληρό εξώφυλλο, Σχ.: 22.5x23.5, Σελ.: 36
Λιανική Τιμή: 10

Το ταξίδι της μαγικής μαργαρίτας

Σοφία Δήμου • Εικονογράφηση: Ντανιέλα Σταματιάδη
Μουσική & Αφήγηση: Παντελής Θαλασσινός

Μια μπλε μαργαρίτα γίνεται μαγική με τη δύναμη της φιλίας του τζιτζικα κιθαριστή. Απελευθερώνεται από τις ρίζες της, βγάζει σόρατα φτερά. Η μπλε μαγική μαργαρίτα μεταμορφώνεται σε πράσινη. Γίνεται μοναδική με τη δύναμη της αγάπης της κίτρινης μαργαρίτας της γης. Φιλία, αγάπη, ελευθερία, ταξίδι στον κόσμο & στα παραμύθια, με προορισμό τον πλανήτη όνειρο...

ISBN: 960-6660-10-9, Σκληρό εξώφυλλο, Σχ.: 22.5x23.5, Σελ.: 32
Λιανική τιμή: 11,49 με δώρο CD

Η χαμένη Αλφαβήτα

Οι πειρατές της Μεσογείου είναι του νηπιαγωγείου!

Φωτεινή Τσάμπρα – Ζωή Σκαλιόδη

Εικονογρ.: Ίρις Σαμαρτζή • Μουσική: Μάνος Τάκας

Οι μικροί αναγνώστες αυτού του βιβλίου θα ζήσουν μια συναρπαστική πειρατική περιπέτεια μαζί με τον πειρατή Αλφαβήτα, που ξεκινά ένα ταξίδι στα πέρατα της γης, για να μαζέψει τα γράμματα που σκορπίστηκαν στο βυθό της θάλασσας... Ιδανικό για θεατρική παράσταση, μιούζικαλ, κουκλοθεατρική παράσταση.

ISBN: 978-960-6660-13-9, Σκληρό εξώφυλλο, Σχ.: 22.5x23.5, Σελ.: 40
Λιανική τιμή: 14.63 με δώρο CD

Το νησί των αριθμών

Φωτεινή Τσάμπρα – Ζωή Σκαλιόδη

Εικονογρ.: Ίρις Σαμαρτζή • Μουσική: Μάνος Τάκας

Οι μικροί αναγνώστες αυτού του βιβλίου θα ζήσουν μια συναρπαστική πειρατική περιπέτεια μαζί με τον πειρατή Ματοκιάλη, που ξεκινά ένα ταξίδι για το νησί των αριθμών, με σκοπό να μαζέψει τους αριθμούς που θα τον οδηγήσουν στην ανακάλυψη ενός χαμένου θησαυρού... Ιδανικό για θεατρική παράσταση, μιούζικαλ, κουκλοθεατρική παράσταση κ.ά.

ISBN: 978-960-6660-12-2, Σκληρό εξώφυλλο, Σχ.: 22.5x23.5, Σελ.: 36
Λιανική τιμή: 14.63 με δώρο CD

Της Ζωής τα μουσικά

Λίλιαν Δούμα, Εικονογράφηση: Ντανιέλα Σταματιάδη

Υπάρχουν κανόνες στη διατροφή των παιδιών και ποιος τους ορίζει; Υπάρχουν καλές και κακές τροφές; Μπορεί ένα παιδί των ημερών μας να τραφεί υγιεινά χωρίς ιδιαίτερη προσπάθεια; Υπάρχουν απαντήσεις για τα παραπάνω και πού θα τις βρούμε; Μα φυσικά στην παραδοσιακή μας κουζίνα που προσεγγίζει χωρίς αναστολές όλες τις τροφές και τις τοποθετεί στο εβδομαδιαίο διατροφικό μας πρόγραμμα! Αυτό είναι το πνεύμα της ιστορίας δύο κοριτσιών που αναζητούν ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ...

ISBN: 960-6660-05-2, Σκληρό εξώφυλλο, Σχ.: 22.5x23.5, Σελ.: 32
Λ.Τ.: 11.49 με δώρο CD & αφίσσα με τη πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής

Φτιάχνω το δικό μου θέατρο σκιών

Ζωγραφίζω & παίζω με τις φιγούρες του Καραγκιόζη.

Φιγούρες του Τάσου Κώνστα

Ένα σετ με 20 χαρτόνια που περιλαμβάνει 10 φιγούρες Καραγκιόζη, του Τάσου Κώνστα, από το Κέντρο Μελέτης & Σπουδής στην Τέχνη του Θεάτρου Σκιών & του Κουκλοθεάτρου «Φιγούρες & Κούκλες». Τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίσουν με χρώματα τις φιγούρες & τα σκηνικά, να κόψουν από τα χαρτόνια τις φιγούρες και να τις συναρμολογήσουν με απλό τρόπο.

20 σκληρά χαρτόνια, συσκευασμένα σε σακούλα Σχήμα: A4 (21x29)
Λιανική τιμή: 8.00

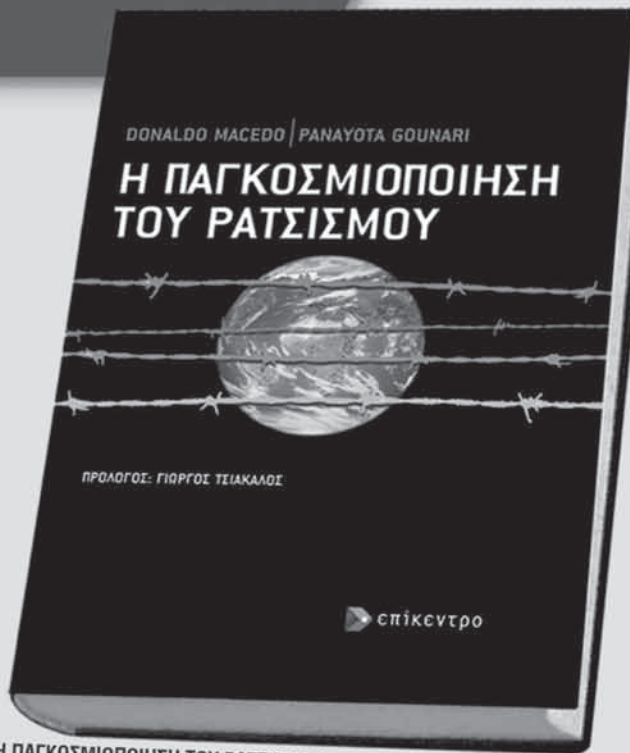
Συμπλήρωσε το κουπόνι και κέρδισε ένα βιβλίο

Όνομα _____
 Επώνυμο _____
 Διεύθυνση _____
 Πόλη _____ Τ.Κ. _____
 Επάγγελμα _____
 Τηλέφωνο _____
 e-mail _____

Ταχυδρομήστε το κουπόνι στη διεύθυνση Εκδόσεις ΣΤΡΑΤΗΣ, Ζ. Πηγής 55, 106 81 Αθήνα
 ή **στείλτε** τα στοιχεία σας με **e-mail** στο info@stratisbooks.gr
 ή **στείλτε Fax** στο 210 38 39 713

Θα λάβετε ταχυδρομικά δώρο ένα βιβλίο των εκδόσεων **Στρατής**

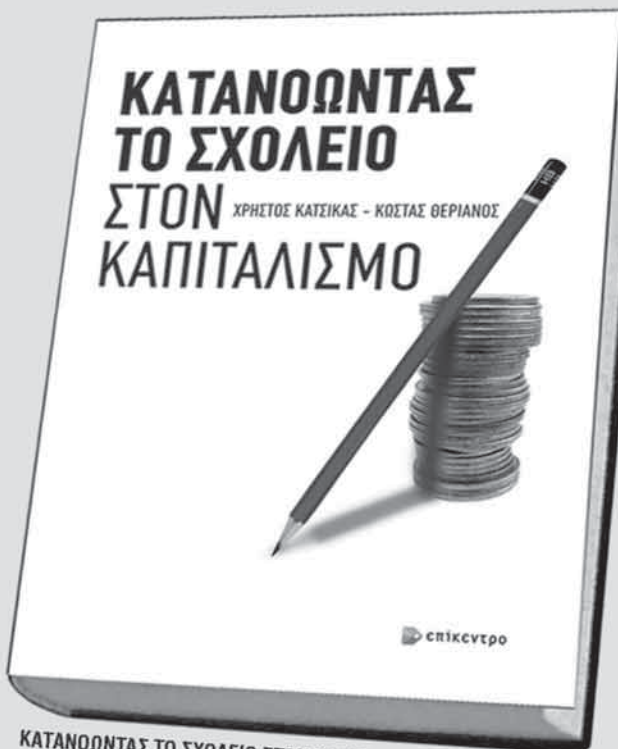

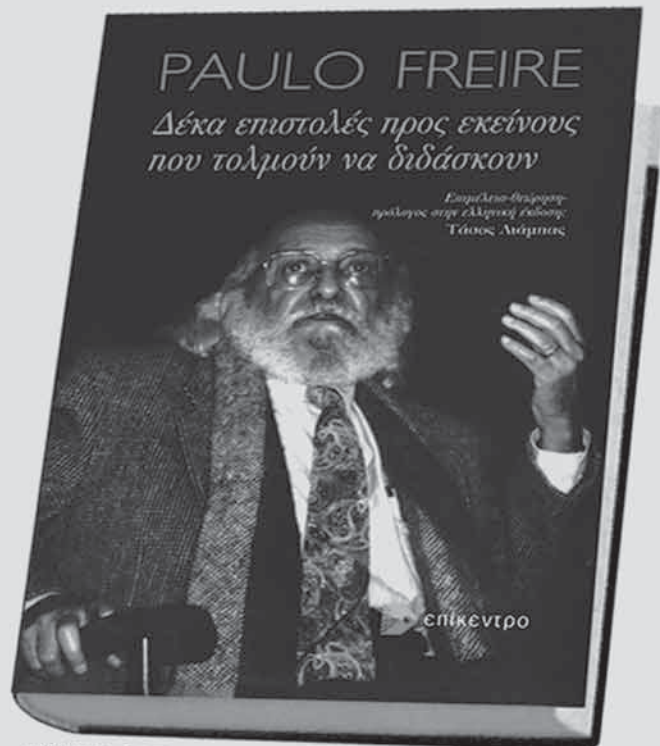
Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΡΑΤΣΙΣΜΟΥ
DONALDO MACEDO - ΠΑΝΑΥΤΑ ΓΟΥΝΑΡΙ • Πρόλογος: Γιώργος Τσιάκαλος
Ο ρατσισμός ως παγκοσμιοποιημένο φαινόμενο και οι «τοπικές» εκφράσεις του.

ΕΠΙΣΗΜΗ ΓΝΩΣΗ - MICHAEL APPLE • Πρόλογος: Γιώργος Γρόλλιος
Ένα σημαντικό βιβλίο για όλους εκείνους που ενδιαφέρονται για τη διδασκαλία των παιδιών μας.

ΚΑΤΑΝΟΩΝΤΑΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΤΣΙΚΑΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΘΕΡΙΑΝΟΣ
Ένα βιβλίο για την απομυθοποίηση των μύθων και των βεβαιότητων της εκπαίδευσης.

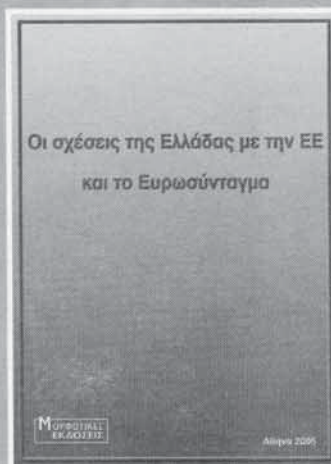
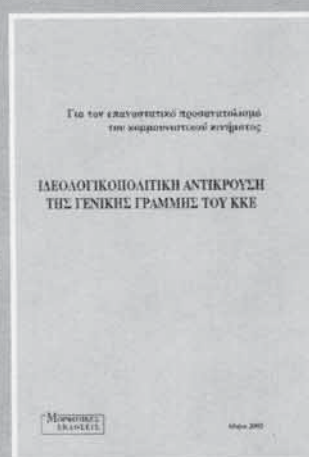
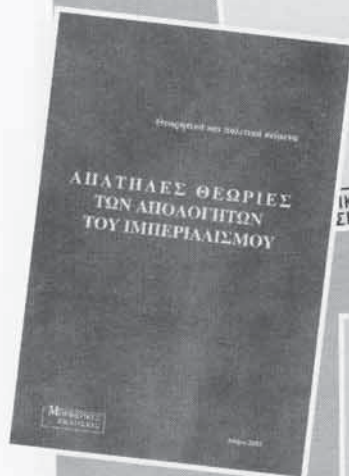
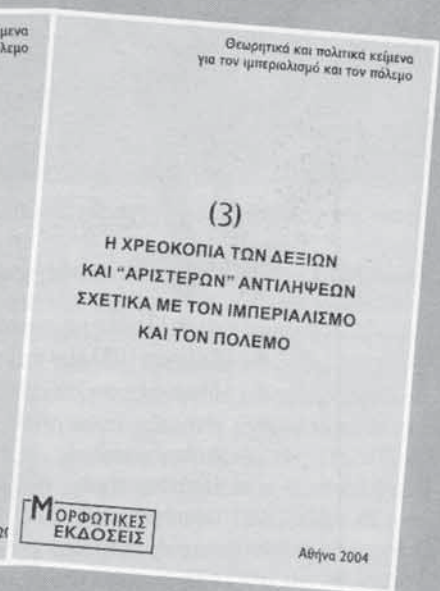
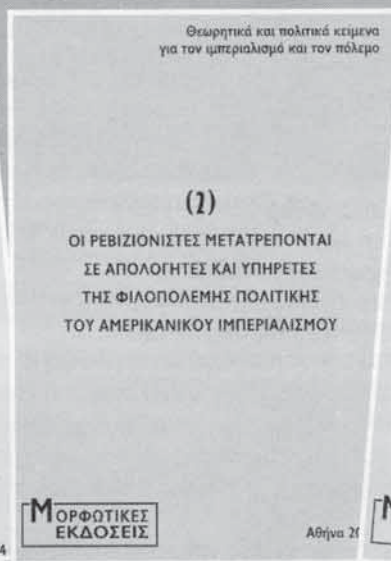
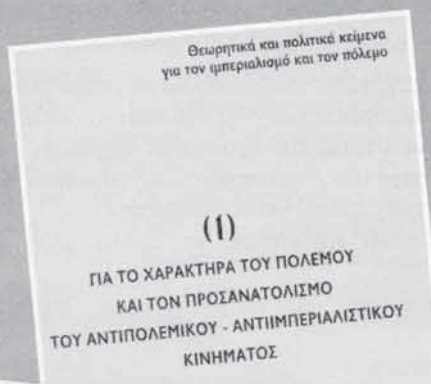
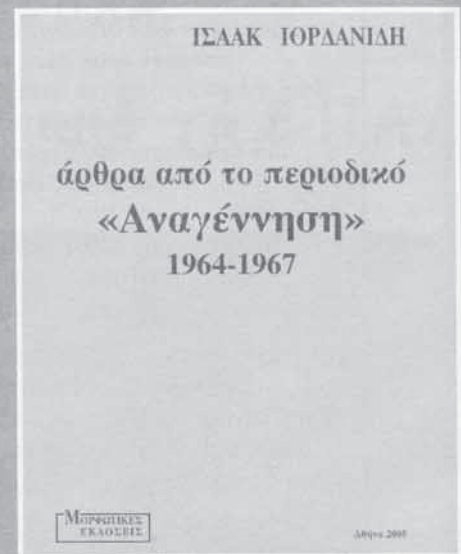
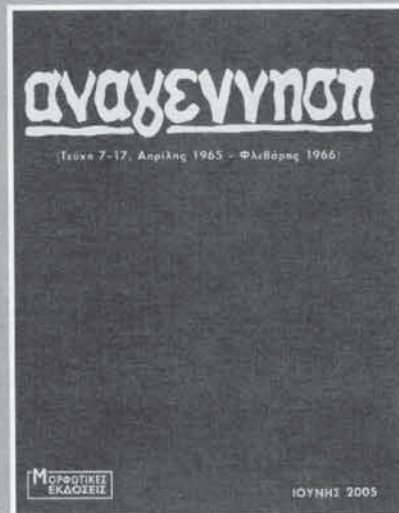
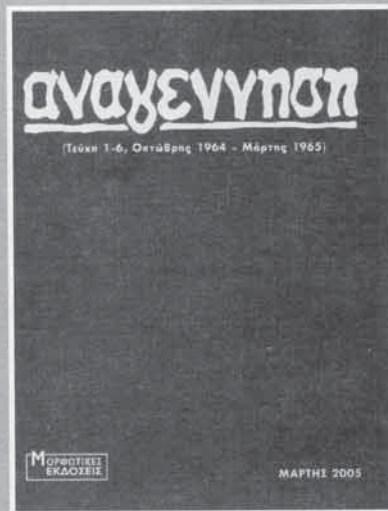
ΔΕΚΑ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΠΟΥ ΤΟΛΜΟΥΝ ΝΑ ΔΙΔΑΣΚΟΥΝ
PAULO FREIRE • Πρόλογος: Τάσος Λιάμπας
Κανένα άλλο βιβλίο του Freire δεν εξηγεί τόσο τεκμηριωμένα τις συνέπειες που έχουν για τη διδακτική πράξη οι ιδέες και οι θεωρίες του.

ΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1ος ΤΟΜΟΣ

2ος ΤΟΜΟΣ

Κεντρική διάθεση
Αβέρωφ 23 104 33
Αθήνα
Τηλ.:
210-6006917,
210-8227992

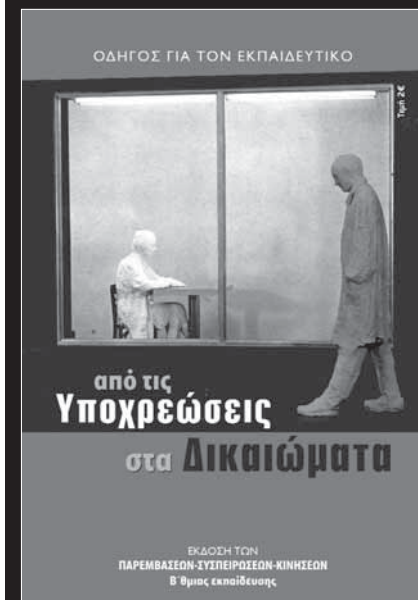
Κιμωλία

Περιοδική Έκδοση Ενωτικής Αγωνιστικής
Συσπείρωσης Ικαρίας Φούρνων - Οκτώβρης '08

Το καλοκαίρι που πέρασε κάθε άλλο παρά στέρφο από πολιτικές εξελίξεις ήταν. Η οικονομική κρίση που τα πρώτα σημάδια της είδαμε την περασμένη άνοιξη, βάθυνε, οδηγώντας σε χρεοκοπία πολυεθνικούς κολοσσούς, προκαλώντας πονοκέφαλο στους απανταχού θεωρητικούς απολογητές του συστήματος, καταδικάζοντας εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενους στην ανεργία και τη φτώχεια. Στις ΗΠΑ τη μητρόπολη της ελεύθερης αγοράς, κατεστραμμένες οικονομικά επιχειρήσεις κρατικοποιούνται (!), αλλά οι όποιες παρεμβάσεις δε φαίνεται να μπορούν να ελέγξουν την κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, που η γενίκευση της θα έχει απρόβλεπτες συνέπειες για τη παγκόσμια οικονομία.

Νέοι πόλεμοι ξέσπασαν στους δρόμους του πετρελαίου στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων με θύματα αυτή τη φορά τους λαούς του Καυκάσου. Οι αντιθέσεις μεταξύ των ιμπεριαλιστικών χωρών οξύνονται, νέες στρατιωτικές βάσεις και πυραυλικά συστήματα στριμώνονται στην Ευρώπη, προάγγελοι νέων πολεμικών συρράξεων. Όλα τα παραπάνω προδικάζουν ένα μέλλον, που μακριά από τα παραμύθια της «παγκόσμιας ειρήνης και

Σημαντικές εκδόσεις των ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

ΑΤΟΚΤΩΣ

Ενημερωτικό δελτίο της Ενωτικής Αγωνιστικής Κίνησης εργαζομένων στο ΥΠΠΟ Οκτώβριος 2008
Τ.Θ. 17028, 100 24 Αθήνα

ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ! Από την καταρρέουσα κυβέρνηση...

Αναούδη παρακολουθεί η κοινή γνώμη τα αλλεπάλληλα σκάνδαλα που αποκαλύπτονται και αφαιρούν από την κυβέρνηση της ΝΔ το «πθικό» πλυνέκτημα που υποτίθεται πως διέθετε. Το «σεμνά και ταπεινά» του πρωθυπουργού κατέληξε στο «νόμιμο, άρα ηθικό» του Γ. Βουλγαράκη, προκαλώντας τη νοσηρότητα όλων μας. Μετά την υπόθεση Ζακόπουλου (όπου, κατά τον πρωθυπουργό, δεν έγινε και τίποτα...), το ΥΠΠΟ συνεχίζει να κυκλώνεται από την οσμή σκανδάλων που αφορούν τον ΟΠΕΠ Α.Ε. (Siemens κλπ.), το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Αρχαιολογικών (ακίνητο Τσαούσογλου, τροπολογία για χρηματοδότηση δράσεων των ΟΠΕΠ, ΕΑΧΑ, ΤΔΠΕΑΕ κλπ.) και τις παραχωρήσεις εκτάσεων σε αρχαιολογικούς χώρους της Χαλκιδικής (αλλά και του Γραμματικού και της Λαυρεωτικής) στο Βασιπέδι.

Την ώρα που η κυβέρνηση της ΝΔ δείχνει να παραπίσει ανέμεσα στις σχέσεις του υπουργού Επικρατείας με τον... νινευματικό του(!) και στα ανεύρια ανασημασίωσή ή και πρώδρων εκλογών, το Υπουργείο Πολιτισμού συνεχίζει να αποσυντίθεται. Ο Υπουργός Μ. Λιάπης, ίσως και για λόγους που συνδέονται με την πολιτική του επιβίωση, επιτακύνει τους

την περαιτέρω γιγάντωση παραύπηρεσιών όπως το ΤΔΠΕΑΕ. Στην επιμονή, παρά τη γενική κατακραυγή, να περάσει από τη Βουλή το νομοσχέδιο για τη λειτουργία του Νέου Μουσείου της Ακρόπολης με τη μορφή του ΝΠΙΔ, με όσα αυτό συνεπάγεται (βλ. σελ. 5). Στην επιτάχυνση των διαδικασιών για μεταστέωση του Υπουργείου στις ακατάλληλες καπιταοθήκες Κεράνη, παρά και την υπαναχώρηση για το θέμα αυτό του Υπουργού Τουρισμού (βλ. σελ. 2) Στην επέκταση και εδραίωση των ελαστικών εργασιών οκέτων και στην απόλυση των συμβασιούχων (βλ. πλαισίω σελή). Στην εκχώρηση, σε πρόσφορη σύσκεψη, προς τους περιφερειάρχες του δικαίωματος του ΥΠΠΟ να έχει τον πρώτο λόγο

Οι συμβασιούχοι σε στενό κλοιό

Το τέλος του 2008 φέρνει όχι μόνο την αναγκαστική λήξη των ωρομίσθιων συμβάσεων, αλλά και τη λήξη πολλών προγραμμάτων του Γ' ΚΠΣ, που η ένταξη τους στο ΕΣΠΑ παραμένει αμφίβολη. Παράλληλα, με την κατάργηση του ειδικού λογαριασμού, οι δαπάνες μισθοδοσίας των συμβασιούχων περνούν στον τακτικό προϋπολογισμό. Το πόσες και ποιες προλήψεις θα γίνουν εξαρτώνται από το ποσό και τα έργα που θα προβλεφθούν σε αυτόν. Πρόβλημα προκύπτει, όμως, με την πληρωμή των εργαζομένων με ασφαλιστικά μέτρα, αφού το Ελεγκτικό Συνέδριο και οι επιτροπές που ελέγχουν τις πληρωμές από τον τακτικό, δεν εγκρίνουν την πληρωμή όσων εργάζονται με δικαστικές αποφάσεις.

Την ίδια στιγμή, το ΥΠΠΟ επιλέγει να καλύψει τις πάγιες ανάγκες του με προλήψεις μέσω ΑΣΕΠ, με βασικό κριτήριο το χρόνο ανεργίας και έντονο χαρακτήρα εποχικότητας. Αφού αποβίωσε τις προλήψεις ωρομίσθιων από τις Υπηρεσίες, περνώντας τις στις Γενικές Διευθύνσεις, τις περιορίζει τώρα και αριθμητικά απαρτίζοντας την επαναπρόσληψη του έμπερου προσωπικού. Ούτως, διευρύνοντας τη δράση του ΤΔΠΕΑΕ (νόμος για Νέο Μουσείο Ακρόπολης), δημιουργεί μια «παράπλευρη» οδό προλήψεων για να καλύψει ανάγκες όχι του Ταμείου, αλλά του ίδιου του Υπουργείου.

Δουλεύει μέχρι το θάνατο ή αγώνας μέχρι τη νίκη

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ-ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ-ΚΙΝΗΣΕΙΣ

Καθώς ο κλοιός στενεύει, η αντίσταση των εργαζομένων θα πρέπει να δυναμώσει. Άλλωστε, όπως οφείβει κατά τη συνείδησή

Συσπείρωση για μια αγωνιστική παρέμβαση

Πρωτοβουλία Αγώνα

- ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΩΡΕΑΝ ΠΑΙΔΕΙΑ
- ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΥΞΗΣΕΙΣ
- ΣΤΑΘΕΡΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ
- ΣΥΝΤΑΞΗ ΜΕ 30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
- ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Για αιρετούς... αιρετικά!

- ✓ Όχι στα νηρησιακά διαφθορεία
- ✓ Όχι στην νησοταγή
- ✓ Αιρετός μαχόμενος

5 ΝΟΕΜΒΡΗ
εκλογές
για υπηρεσιακά
συμβούλια

όταν το δικαίωμα
γίνεται ρουσφέτι...

...τότε η αντίσταση
γίνεται καθήκον

ΑΨΗΦΗΣΤΕ ΤΟΥΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΩΡΕΑΝ ΠΑΙΔΕΙΑ
ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΥΞΗΣΕΙΣ
ΣΤΑΘΕΡΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ
ΣΥΝΤΑΞΗ ΜΕ 30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

ψηφίστε
στηρίξτε παντού

ΑΓΩΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ
ΣΥΣΠΕΙΡΩΣΕΙΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ

Ποιοι είμαστε...

Το ψηφοδέλτιο «Συσπείρωση για μια Αγωνιστική Παρέμβαση» αποτελείται από εκπαιδευτικούς που ανήκουν πολιτικοσυνδικαλιστικά στις Παρεμβάσεις-Συσπειρώσεις-Κινήσεις, στην «Πρωτοβουλία Γένοβα», καθώς και από ανένταχτους αγωνιστές.

Στις «τάξεις» μας συνυπάρχει η παλιά και η νέα εκπαιδευτική βάρδια, δεκάδες μέλη ΔΣ ΕΛΜΕ, αγωνιστές της βάσης που «δε βολεύονται με λιγότερο ουρανό».

- Σου ζητάμε να στηρίξεις το ψηφοδέλτιο των Αγώνων, της Αλληλεγγύης και της Αξιοπρέπειας, το μορφωτικό ρεύμα της **Παιδαγωγικής Ελευθερίας**.
- Σου ζητάμε, ανεξάρτητα από τις πολιτικές σου προτιμήσεις να στείλεις ηχηρό μήνυμα στην εξουσία. Να ανατρέψεις τα δεδομένα και να αναδείξεις το ψηφοδέλτιο της «Συσπείρωσης» σε ισχυρό πόλο.
- Μπροστά στους αγώνες που έρχονται, σε καλούμε να «στρατευτείς» μαζί μας, γιατί το μέλλον δε θα'ρθεί από μονάχο του έτσι νέο σκέτο, αν δεν πάρουμε μέτρα κι εμείς!

Νίκος Εγγονόπουλος (ποίηση: Χάρης Βλαβιανός)
Αλφαβητάρι για μικρά και μεγάλα παιδιά
 επιμέλεια: Ερριέττα Εγγονοπούλου, Ελένη Γερουλάνου

Ένα ταξίδι στον ζωγραφικό κόσμο του Νίκου Εγγονόπουλου, με συνοδεία τα ποιήματα του Χάρη Βλαβιανού που σχολιάζουν τα έργα του καλλιτέχνη, επιλέγοντας κάθε φορά μια διαφορετική λέξη από κάθε πίνακα. Το βιβλίο σκοπό έχει να γνωρίσει στα παιδιά τα έργα του Νίκου Εγγονόπουλου και να τα εξοικειώσει με την τέχνη.

Ντέιβιντ Μπέλαμι
101 τρόποι να σώσεις τη Γη
 εικονογράφηση: Πένι Νταν

Για παιδιά 6-8 ετών

Βοήθησε να σωθεί ο πλανήτης μας! Η Φαζέν η φάλαινα σου μαθαίνει για τη μόλυνση, το όζον, το φαινόμενο του θερμοκηπίου, την όξινη βροχή, την ανακύκλωση, τα βιοδιασπώμενα, τον κομποστοποιητή. Σώσε τη Γη και κάνε το όνειρο πραγματικότητα. Οικολογικό βιβλίο με έξυπνες κατασκευές.

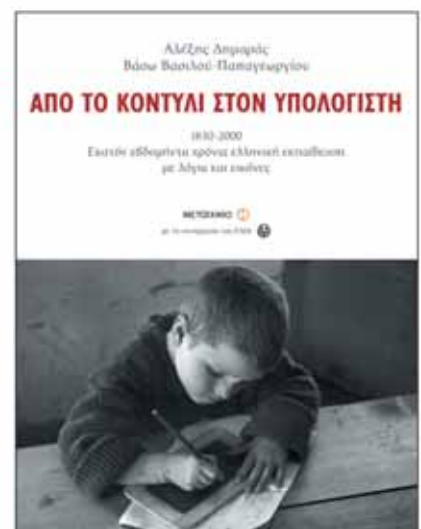
Larousse: Πώς φτιάχνεται;
 Σειρά: *Η πρώτη μου Εγκυκλοπαίδεια Larousse*

Για παιδιά 5-8 ετών

Πώς φτιάχνεται το σπίτι, η σοκολάτα, το τυρί; Πώς φτιάχνονται τα κινούμενα σχέδια, οι τηλεοπτικές εκπομπές; Το βιβλίο *Larousse: Πώς φτιάχνεται;* απαντά σε περισσότερες από 200 ερωτήσεις με τις οποίες μας βομβαρδίζουν συχνά τα παιδιά, με διασκεδαστικά σκίτσα και απαντήσεις που θα κάνουν τα παιδιά να σκεφτούν.

Αλέξης Δημαράς, Βάσω Βασιλού-Παπαγεωργίου
Από το κοντύλι στον υπολογιστή
 1830-2000:
Εκατόν εβδομήντα χρόνια ελληνική εκπαίδευση με λόγια και εικόνες

Το λεύκωμα αυτό είναι ένα πανόραμα της ιστορίας της ελληνικής εκπαίδευσης μέσα από φωτογραφικό και αρχειακό υλικό από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους μέχρι το γύρισμα της χιλιετίας. Παρουσιάζονται με λόγια και εικόνες οι σημαντικότερες στιγμές αυτής της πορείας, προβάλλονται οι πρωταγωνιστές των εξελίξεων, καταγράφονται τα πρώτα βήματα της δημόσιας και της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

20 ΧΡΟΝΙΑ «ΑΝΤΙΤΕΤΡΑΔΙΑ»
Αντίπαλη πρόταση και αδούλωτη γραφή

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Παγκόσμια

καπιταλιστική

κρίση

